

Ratio instituti clinici Ticinensis a mense Januario usque ad finem Junii anni 1795 / Praefatus est Josephus P. Frank.

Contributors

Frank, Joseph, 1771-1842.

Publication/Creation

Viennoë : Apud Camesina et soc, 1797.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/eguyevbg>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

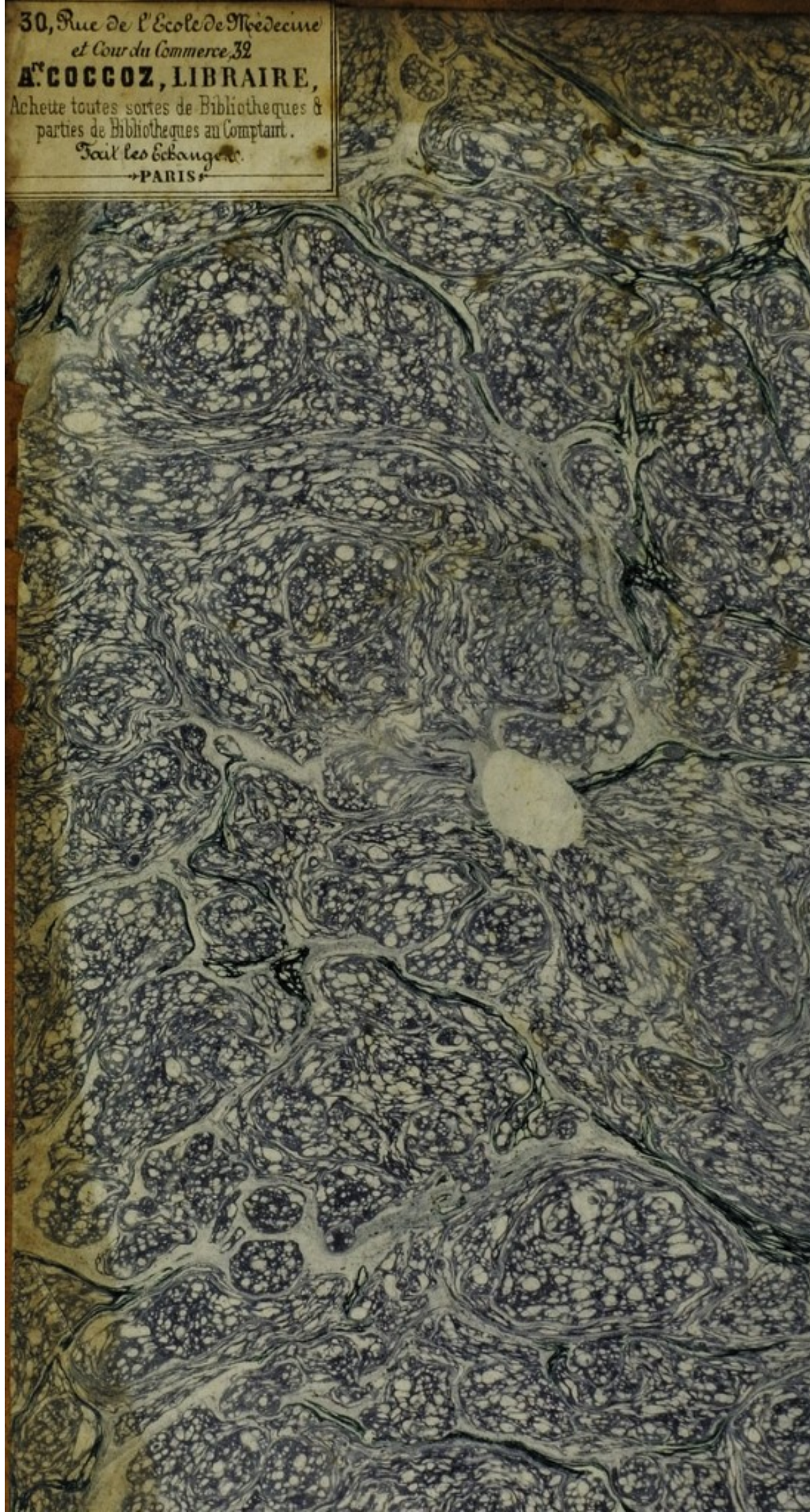
30, Rue de l'Ecole de Médecine
et Cour du Commerce, 32

A. COCCOZ, LIBRAIRE,

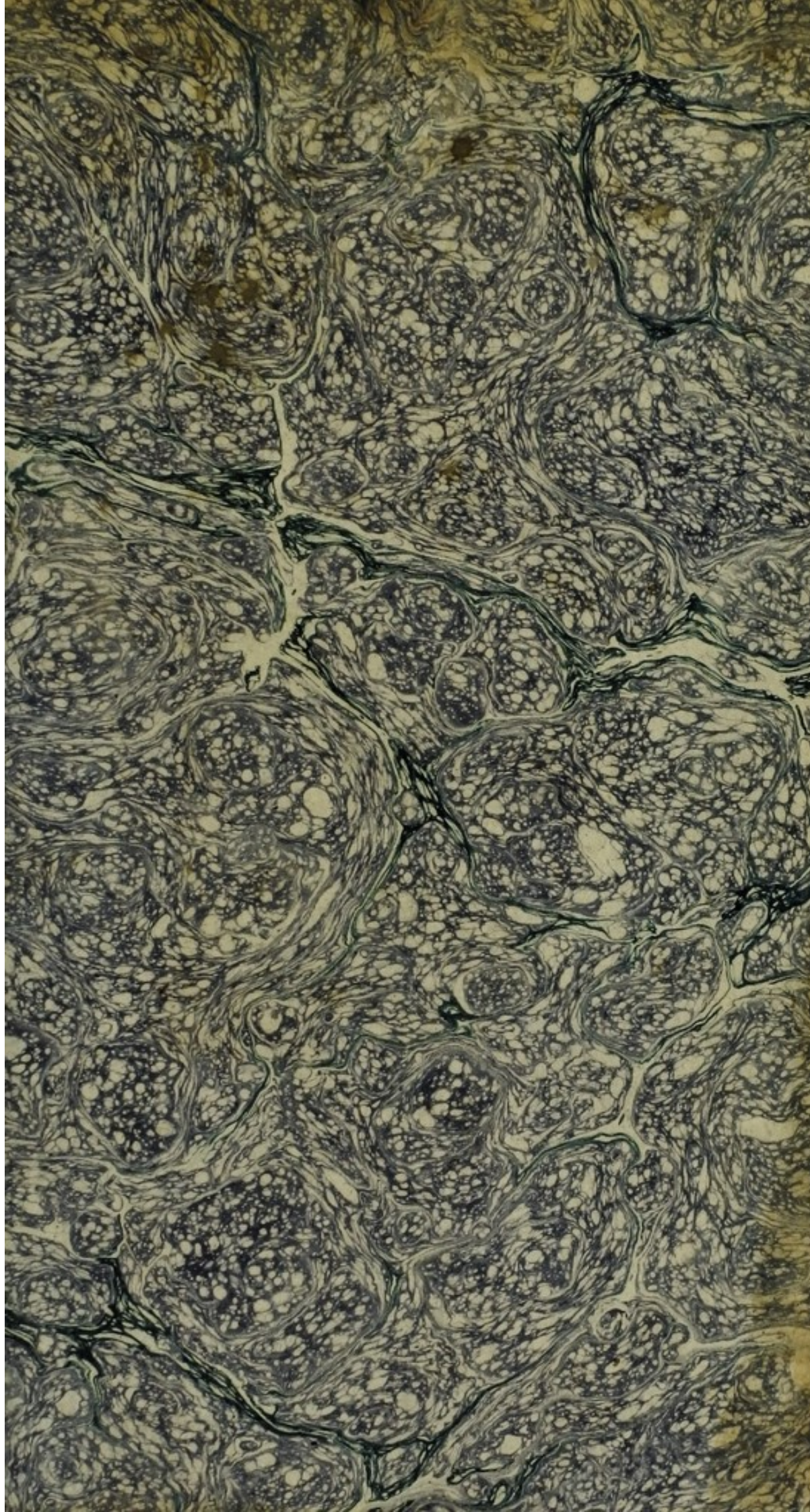
Acheite toutes sortes de Bibliothèques &
parties de Bibliothèques au Comptant.

Fait les Echanges.

→ PARIS ←

23,406/B

55150

RATIO
INSTITUTI CLINICI
TICINENSIS

A MENSE JANUARIO USQUE AD FINEM
JUNII ANNI MDCCXCV.

QUAM REDDIT

JOSEPHUS FRANK, M. D.

*Nosocomii Civici Vindobonensis Medicus Primarius,
ante hac Medicinæ practicæ atque Clinicæ in Academia
Ticinesi Professor extraordinarius.*

PRÆFATUS EST

JOANNES PETRUS FRANK.

VIENNÆ,

APUD CAMESINA ET SOC.

MDCCXCVII.

non

1497

A.

✓ 35 25

JOANNI JOSEPHO

S. R. I. COMITI.

A. WILZECK.

HULTSCHEIN. ET. GUTTENLAND. DYNASTAE,
ET. LIB. BAR.

FRANCISCI II.

CAES. AUG.

A. CYBICVLIS. ET. PENITIORIBVS. STATVS. CONSI-
LIIS. AVREI. VELLERIS. EQVITI. TORQVATO.
LONGOBARDIAE. AVSTRIACAE. REGVNDAE.
CAESAREO. PLENA. CVM. POTESTATE. ADMINI-
STRO. REI. QUE. CURSORIÆ. PRAEFECTO
IMPERIALI. IN ITALIA. COMMISSARIO.

VIRO

SCIENTIA. IUSTITIA. INTEGRITATE. RERVM.
QUE. GERENDARVM. PRVDENTIA.
COMMENDATISSIMO.

STVDIORUM. BONARVM. QUE. ARTIVM. MECOE-
NATI. OPTIMO.

RATIONEM. INSTITVTI. CLINICI. TICINENSIS.

JOSEPHUS FRANK

DEVOTUS. NOMINIS. DIGNITATIS. QUE. EJUS.

D. D. D.

A. P. L. E. E. K.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

AT THE

U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE

WASHINGTON, D. C.

PRÆFATIO.

Non ut susceptum a filio laborem in majus extollam, — nec ut alienam, quam partim amplexus est, theoriam, in omnibus aut meam faciam, ac tuear, aut, vulgaris tenax doctrinæ, impugnem, præfabor huic operi.

Etenim non ignarus malorum, quæ tot a seculis medicæ incremento scientiæ remoram fecerunt, odi profanum vulgus & arceo, quod omnem Veteribus in re salutari perspicaciam vel abnegat, suamque huic substituit; vel omnem his solis attribuens, quæ nova sunt, prorsus abhorret. A cunis medicis nauseæ hypothesium mihi cohors sem-

per fuit, fuerunt lites, quas eruditos hæc inter Viros, — sepulto quidem profunde post annos haud multos tantorum bellorum objecto, sed odio partium cum magna ipsius artis injuria relicto, movent & excitant. Tacita hinc mihi semper fuit, & tolerantissima contrariæ sententiæ, in rebus medicis opinio. De propriis sæpe dubitans, aliorum argumentis, nisi tandem adhæserim, arma tamen publica (nisi parum acuta, nec certe *hominem* ferientia) nequaquam opposui. Docentis munere ad *Leinam*, ad *Ticinum*, ac demum ad *Danubium* instructus, non aliter, quam mei ratio officii exegit, in hisce incessi: propria proposui, nec tacui contraria, singulis plenam de utrisque ferendi judicii facultatem lubenter concedens; huic uni fere innixus, ut, erudiendos Tyrones difficilem de multis *dubitandi artem* docerem.

Nec

Nec fefellit me rerum eventus :
 fuit enim quamproxima exercendi
 hoc in opere juvenilis ingenii oc-
 casio. Nominis & experientiae in
 arte Medica insignis, Viri, *Valcaren-*
ghius, *Burserius*, atque *Tiffotus*, ca-
 thedram Ticinensem, quam anno
 1785 ascendi, ornaverant. Ab isto-
 rum doctrina, & a recepta quam-
 plurimos Italiae inter Medicos me-
 dendi methodo, illa, quam nunc
 profitebar, in multis non parum re-
 cedebat. Quamvis vero per annos
 viginti ægrorum curæ innumero-
 rum præfixus, & ex *Georgia Augu-*
sta, cujus academiae summus apud
 omnes honor semper fuit, Profes-
 soris Clinici munere functus fuif-
 sem ; cum tamen, præter *medicæ*
opus Politiae, germanico idiomate
 conscriptum, præter notum de *lar-*
vis morborum biliosis programma, &
 aliquas observationes medico-chi-
 rurgicas, latino sermone exaratas
 foliisque academicis insertas, nihil

unquam majoris momenti in lucem edidissem, quod justam mihi Nationum exterarum fiduciam redimere, ac æqualem illi Virorum, quorum vestigia premebam, clarissimorum, auctoritatem conciliare potuisset; cum hac sane luctari nec potui, nec volui; sed oportuit argumentis uti, quæ mentem Tyronum, contrariis partim opinionibus imbutam, quodammodo concuterent, & ad nova rerum examina vel invitam revocarent; oportuit ea, quæ passim in publicis lectionibus a communi doctrina diversa docueram, ad lectos ægrotantium ut vera ostendere, ac non unius, sed multiplicis experientiæ, vel & pathologicarum sectionum testimonio, submittere. Factum vero est inde, ut unum alterumve post annum insignis juniorum numerus medicorum ex diversis admodum regionibus Ticinum conflueret. Distinctas hi quasi sectas, pro varia scholarum,
ex

ex quibus erant egressi, doctrina, formabant. Suam quævis ex illis theoriam tenaciter primum defendere, phœnomena & eventus morborum, pro suo quævis modulo, interpretari, ac primos anni scholastici per menses alienis utcunque reluctari principiis studebat. Cernebam hæc tacitus ac intense gaudebam, tyrones nempe, non in sui verba magistri jurantes, sed dubios & anxie curiosos, ad lectum ægroti, Lydium ut ad lapidem, recurrere. Ad istum, quanta pro auro venditentur, ignobiliora licet ac vilia prorsus, metalla, mihi non minus a multis jam retro annis, quam fociis quotidie conspectum est discipulis. Creverunt sic dubia in istis, rejectisque sensim sine sensu dilectis non ita pridem hypothesium quicquiliis, tales tandem, quales esse volueram, veritatis, non fuci, amantes, indefessos, ac novæ lucis, undequaque hæc venerit, cupidissimos

simos sese mihi sistebant. Hinc rarum non erat, tyrones a mea hinc inde in aliam transivisse sententiam; quidquod istam publicis adeo in thesibus, sub necessario quidem, sed facile impetrando ad istud consensu meo, pro gradu Doctoris amice ac pro viribus defenderint.

Quales mihi medicinæ tyrones, — tales quoque proprios esse filios, huic scilicet scientiæ dicatos, optavi. Duos mihi Superi, utrumque ingenio felici ac scientiæ amore urente dotatum, concesserant. Juniores nati, vitæque partem meæ, *Franciscum*, paucos ante menses fors iniqua, longiore vita dignum, eheu! mihi eripuit. *) Tum infeli-

*) Natus erat *Bruchsalæ*, in Episcopatu Spirenli, die 6. Januarii 1774. Ex hac vita decessit Vindobonæ, die 19. mensis Martii 1796, crudeli contagio, in Clinico hujus Metropolis instituto, cujus *Medicus*, ut vocant, *assists* fuit, suscepto enectus. Sub ipso studiorum cursu, *Insubricæ fungos* vix non omnes insigni cum labore collegit, eosdem

felicem hunc juvenem, tum fratrem
 isiius, præsentis opusculi auctorem,
 divi monito *Hippocratis*, ab ipsa in-
 fantia ad artem, quam adulti pro-
 fessi sunt, non minori certe in istam,
 quam propriam in prolem amore,
 sollicite conduxì. *) Cum vero hac
 lege,

dem, manu propria delineatos, ac pictos,
 accuratius descripsit, aliquot incognitas huc-
 usque species detexit, ac omnium in cor-
 pus humanum effectus anxie scrutatus est.
 Doctoris in Medicina gradum Ticini, die 5.
 Junii 1795 sub insigni Præceptorum applausu
 obtinuit. Vindobonam vix petierat, cum
 et in Austriæ inferioris fungos, Viri Illustris
Jacquini consiliis suffultus, studium omne
 converteret. Hic vero librum (considera-
 zioni del Dottore *Francesco Frank* intorno
 alle riflessioni del Sig. *Gaetano Strambio* sul
 libro intitolato *Joannis Brunonis elementa*
Medicinæ. Pavia presso Comino, 1796. 8.)
 me inscio conscripsit, fratrique suo, ut Ti-
 cini ederetur, transmisit; sed quem primo
 ac longiori labori finem imponere fata no-
 luerunt, hunc, antequam alter in lucem
 prodiret, mors dira, mihi, quoad vixero,
 plorandum, extinxit.

*) In oratione academica de *vertebralis co-*
lumnæ in morbis dignitate, quam in Archi-
 gymna-

lege , a primis incunabulis, solius
veritatis , non humanæ auctoritatis
ratio-

gymnasio Ticinensi anno 1791., occasione
laureæ filio proprio a me impositæ, hunc ip-
sum allocutus, paucis, quam viam hoc in
opere ingressus sim, exposui sequentibus: „Et
„tu Iosephe, fili dilecte, in teneros parentis
„amplexus accede! Non ego, quod vitæ tibi
„auctor fuerim, sed in eo, quod scientiis
„et societati hodie nascaris, gloriabor:

*Gratum est, quod Patriæ Civem Populoque
dedisti,*

*Si facis, ut Patriæ sit idoneus utilis agris,
Utilis et bellorum, et pacis rebus agendis. *)*

„Hujus ego moniti, cum prima tuis lux
„oculis affulisset, bene memor, perpetuus
„comes, et indefessus tibi custos adstiti.
„Quæ pueris spectra insidiantur et anilium
„sub larva fabularum per cerebrum intrant:
„hæc a te, sacro nudæ veritatis abegi soler-
„ter amuleto; nec te unquam aut *mandux*,
„aut *lamia*, aut *Cyclopès*, aut *mercurius*,
„atro carbone oblitus terruerunt. Sic men-
„tem sanam in corpore sano tibi servare
„studens, plurimarum rerum, quibus pue-
„rorum obruitur memoria, *ignorantiam* in
„te alui, contentus sensuum, quo imagines
„recipiuntur, continuo exercitio, rectaque
„objectorum, quæ tenera cum pupilla in-
„tuebaris, positione. Sæpe, quæ, fortuito
„tibi

*) *Juvenalis, L. v. sat. 13.*

rationem in scientiis quærendam
esse docuerim ; odiosum illud pa-
renti-

„tibi oblata putans, puerili lusu tractabas,
„hæc a me, certo, futuros in usus, dispo-
„sita ordine, te, quam non percipiebas,
„ad metam ducebant. Sic *anatomica* de-
„lectatus togula, *septennis puer*, cadavera
„non pauca, — certe, qua quivis lanio po-
„tuisset, rudiori manu perscrutatus es; sed
„tractu temporis, ætate, qua nemo futurus
„medicus humani corporis sibi format imagi-
„nem, nec viscerum situm, connexionem et
„fabricam, nec usus communes ignorabas.
„Sic *chymicorum*, ea ipsa in ætate, admiranti
„labores, machinulas, quibus faciliora, sed
„præcipua hac in arte experimenta, aliorum
„ad imitationem, non sine duce egregio quon-
„dam in chymicis *Bellonio*, lætabundus susci-
„peres, lubenter tibi concessi; et sensim sen-
„simque corporum, quibuscum infantum mo-
„do ludebas, naturæ, quo minime cogi-
„taveras, tempore, studuisti. Sic, cum
„hortulo, in quo plantæ officinales, studio-
„rum in usus, colebantur, præfixus a Prin-
„cipe fuisset, hortulanum te ridens substi-
„tui puerulum, — et cum *Linnæo* ludentem,
„prima *botanices* rudimenta avide haurire
„gaudebam. Tandem, crescentibus annis,
„non neglectis, quæ educationem tam phy-
„sicam, quam moralem concernerent, ut ipse
„ego in medicæ artis te informarem pri-

„cipuus

rentibus, *non verum est mi pater!* ...
 a filiis responsum serena semper
 fronte

„cipiis, aulam *Spirensen*, cui, sorte non
 „iniqua, Archiater constitutus fueram, cum
 „*Gættinga* commutavi: qua in regia atque
 „literarum subsidiis instructissima Academia,
 „felicior tibi, fratrique tuo, studiorum cam-
 „pus pateret. Hic vero, cum tenera labo-
 „res serios ætas necdum permetteret, atque
 „tum linguarum, tum alia tibi studia in-
 „cumberent, *historiæ naturalis Ill. celeberrimumque Blumenbachium* explicantem
 „principia audivisti; neque cæterorum in-
 „terdum, qui florentissima illa musarum in
 „sede cum tanto applausu scientias tradunt,
 „Virorum, imprimis amicissimi, præmatura
 „eheu morte erepti, *Murrayi*, in quantum
 „puerilem non superabant captum, lectioni-
 „bus defuisti; atque sic, apum in morem,
 „mellis ex floribus obviis paululum, et
 „quantum teneræ capiebant fauces, suxisti.
 „In *Italiam* tecum transvectus, continuato
 „linguarum, tum latinæ, tum gallicæ, angli-
 „cæque studio, non modo illustris morum
 „Professorum, qui hac in Academia cum
 „tanta celebritate scientias interpretantur;
 „sed pathologicis sectionibus vix non om-
 „nibus, et clinicis etiam laboribus, ut sic
 „in ipsa natura morborum studeres imagini-
 „bus, frequentissime interfuisti; et non mo-
 „do meis circa hæc omnia, circa indolem
 et

fronte suscepi, ac vel ipse quærendæ lucis laborem clarioris promptus suscepi; vel cum ista nimis latere videretur, tempus, propriamque experientiam, meliores me ipso magistros, prolibus substitui.

Talis erat animorum apud eos, qui Medicinæ in Ticinensi Academia operam navabant, dispositio, cum anno 1792. *Joannis Brunonis* elementa medicinæ (ignotum fere antehac in Italia non minus, quam in ipsa Germania, opus) cura Viri celebris, *Petri Moscati*, Mediolani recusa prodirent. Jam ante hujus libri notitiam, tum mihi, tum D. *Vincentio Solenghio*, versatissimo in rebus medicis chirurgicisque juveni,

„et curationes morborum, paternis explicat
„tionibus continuo usus es; sed et in mathe-
„maticis, doctissimi *De'felici*, — in che-
„micis et illis, quæ materiam medicam, et
„Botanicen concernunt, egregiorum *Mara-*
„*bellii*, *Nocettii*, et *Sganagattæ* exercitiis
„literariis et ostensionibus, ultra quam de-
„bueras, erudiri voluisti.

ni , meoque per sex fere annos tunc auditori, ex Anglia pervenit *Roberti Jonesii* opus, *) *Brunonis* principiis innixum. Eodem fere tempore egregius alter ex meis quondam discipulis, *Onofrius Scaffi*, Genovens, Edimburgicam Elementorum *Brunonis* editionem, ex Scotia secum in Italiam transvectam, filio meo mutuam concesserat. Mihi quidem, utpote quem opus *Brunonis* adhucdum latebat, non satis primum arrisit *Jonesii* liber, ejusque hinc aliud in tempus lectionem distuleram. Non ita vero cum dictis, & aliis quibusdam, ex melioribus certe, scholæ Ticinensis tyronibus successit: ut qui novam doctrinam, studio in hanc communi, avidissime fluxerunt, atque, improbo mehercle labore, asperrimi sermonis plenumque obscuritatis opus *Brunonis*

*) An Inquiry into the state of Medecine on the principles of inductive philosophy. Edinburgh 1781. 8.

nonis interpretari, & cum receptis hucusque in arte principiiis solerter conferre studebant. Lux nova tandem affulsit laborantibus. Acuti scilicet juvenis ingenii, D. Joannes *Rasori*, libro aut ipsius *Brunonis*, aut viri alterius, discipuli, anglico sermone conscripto *) potitus, hunc mox italico sermone donatum evulgavit, simulque commentatus est. **) Tunc etenim plures in opere *Brunonis* loci vel intellectu antehac difficillimi, vel, ut primum videbatur, sibi prorsus contrarii, clari-

*) Observations on the Principles of the old System of Physic exhibiting a compend of new Doctrine. The whole containing a new account of the state of Medecine from the present times, backward, to the restoration of the grecian learning in the Western parts of Europa. By a gentelman conversant in the subject. Edinburgh 1787. 8.

**) Compendio della nuova dottrina medica di G. Brown e confutazione del sistema dello spasmo tradotti dall' Inglese coll' aggiunta di alcune annotazioni e d' un discorso preliminare da G. Rasori. Pavia 1792. 8.

claritatem acquirere, verusque dictorum sensus elucescere coeperunt. Augebatur nunc indies, quemadmodum in schola quondam Edenſi contigerat, eorum, qui opera *Brunonis* diu noctuque verſabant, numerus. Fuerunt, ut fieri conſuevit, quos novitas rerum & major in receptas a ſcholis doctrinas reverentia, — fuerunt, quos novus, quem novum ſibi ſyſtema exigebat, labor — fuerunt denique, quos manifeſta ſatis hincinde Scoti Scriptoris recto veritatis a tramite, & a claro experientiæ ſermone digreſſio, majorumque ſuſpicio errorum abſterruit. Hinc magna inter tyrones diſceptatio exorta eſt, cujus ſibi partem mox alii aliiſque, nec ſceminis excluſis, ſumſerunt; atque omnium in ore vel ſolus erat *Bruno*, vix idem tamen omnibus; ſed iſtis, Vir protinus divinus primusque veræ auctor medicinæ; — aliis vero, alter *Paracelſus*, & omnium

nium in arte medendi errorum parens & uberrima origo.

Videbam hæc, nec tamen mirabar, juvenilis nimirum fervoris, & magnæ in res novas propensionis non inscius; nec me clamoris his litibus miscere, ac *Brunonem*, quem certe nec ego quidem a prima lectione satis capiebam, aut defendere, aut erroris arguere volebam: hoc solo, quod nullus tyronum a solita vel quidquam remitteret diligentia, contentus. Ab eo scilicet tempore, quo suum vel quisvis novo systemati studium intensius dicaverat, augebatur indies, quod antehac fieri vix posse credebam, singulorum, observandis in morbis, & clinici ad lectos Instituti, sedulitas. Major nunc omnium, quam pridem, in *causas* morborum, & in præviam his corporis *dispositionem* (*opportunitatem* jam, — sed certe non rectius, dicebant) in cibi, potus, atmosphæræ & ipsorum medi-

medicaminum in ægrotos actionem (etsi studii hujuscemodi necessitatem nullum non docuerit medicinæ systema) attentio.

Nec id, quod Tyronum haud paucis doctrina *Brunonis* arrisisset, vel ullius ex istis consueta in Præceptorem fiducia imminui, — sed potius quotidie augeri videbatur. Sat rari hujus, primo aspectu, phœnomeni causa me omnis latere non potuit. Etenim a quo tempore in Ticinensi academia celeberrima docendæ non minus speciali, ut vocant, therapiae, quam artis exercitio ipsius, ac erudiendis ad lectos ægrorum tyronibus præfixus fuisset, studium a me omne in eo fuit positum: ut in causarum, quæ morbos inducunt, eruendis effectibus, majorem *solidorum*, quam hanc usque in diem in Italia factum esset, rationem habendam esse ostenderem. *Fluidorum* quidem vitia non penitus excludens, partem tamen isto-

istorum fere maximam secundario magis, quam primario effectu & solidorum e culpa scaturire hucusque docueram. Oportuit hinc majorem a me *principio*, ut appellant, *vitali*, quod suam in solidis vel maxime sedem agnoscit, auctoritatem concedi, atque istius in effectus ac principalia phenomena sollicite magis descendi. Quamvis vero, sub hoc labore, & fibræ muscularis, & pulpæ nervosæ, a stimulo mutatae, diversas actiones considerans, *irritabilitatem* a *sensibilitate* cum aliis distinxerim; argumenta nihilominus eorum, qui utriusque functionis rationem in uno eodemque principio latere contendunt, — & quam incertum sit humanum de rebus tam abstrusis iudicium, nequaquam reticui; sed hoc in unum mentes discentium converti: utramque, tum fibræ irritabilis, tum nervi sensibilis actionem & a stimuli defectu *languere, mutari*, a rec-

to, moderato, *extolli*, & ab impetu illius justo majore (fulguris, ac ignis violenti exemplis, vel nulli ignotis, utens) *deleri*.

Atque in his quidem ab illis, quæ passim jam ab Anglis & a Germanis statuebantur, principiis perparum recesseram. Non ita vero de mea circa proximam *febris*, ut ajunt, *putridæ* causam opinione dicendum erat: ut quam causam germani scriptores in *putredine*, aut saltem in manifesta ad istam humorum dispositione, vix non omnes, ita quærebant: ut & acida, tam vegetabilia, quam mineralia, & sic dicta *antiseptica*, non ex aliaratione, quam ut suppositæ putredini resisterent (*Pringlii*, aliorumque experimentis cum carne *mortua* institutis suffulti) hoc in morbo præscribi juberent. Non unam vero, sed plures ego causas *febri putridæ* (quam a febre Auctorum *nervosa* non esse distinctam, nec putridum
in

in sua origine olere, centenderam) talesque statueram : quæ omnes principium vitale plus minus deji-
 ciant. Cum vero ipsas quoque fe-
 bres, quas *inflammatorias* cum aliis nominabam, vel neglectis auxiliis, vel sub methodo stimulante, in *fe-
 brem nervosam* haud raro transire, communi experientiae innixus, fa-
 terer; monueram simul: tam ipsum hunc effectum, quam partis inflam-
 matae gangrænam, ex virium vita-
 lium, vel ipsius vi causæ morbosæ, vel artis incauto conamine nimis intensarum, actione hæc contingere. Etsi vero classem morborum il-
 lam, quæ *febres* constituit, duos in ordines, quorum primus *inter-
 mittentes*, alter, *continuas* comprehenderet, diviserim; ac tria cuivis ordini febrium genera, unum *ner-
 vosæ* scilicet aut simplicis, — alte-
 rum, *gastricæ*, — ac tertium demum *inflammatoriæ* subjunxerim; monue-

ram nihilominus tyrones : me parum a *Clarkio*, qui *unam modo febrem*, ac notas species, *typhum* nempe ac *Synocham*, diversas modo ejusdem modificationes esse docuerat, dissentire; atque dum *gastricæ* aliquam adhuc auctoritatem febri concessissem; arctioribus tamen longe hanc limitibus, tum in meo *de larvis morborum biliosis programme*, tum in recentiore *de curandis hominum morbis Epitome*, circumscripsi, &, quod magis interest, hos limites, ipsos ægrotantium (quos *gastrica* alii *febre* vel continua, vel intermittente laborare dixissent) ad lectulos, ab ipsa natura confirmari, innumeris felicioris nunc longe curationis, sine ullo emeticorum purgantiumve auxilio institutæ, sed cum solis roborantibus peractæ, exemplis ostendi.

Videram scilicet spatio annorum triginta, quo curis ægrorum
in

in septem & *Gallicæ*, *) & *Germanicæ*,
) & *Italicæ* *) provinciis sollici-
 tus

*) Absolutis nempe in Academiis *Mussipontana*,
Heidelbergensi ac *Argentoratensi* studiis, et
 conspectis non paucis in ultimæ hujus urbis
 nosocomio majore ægrotantibus, post bre-
 vem in Patria moram, in comitatu ac urbe
Lotharingicæ Bitensi, annis 1766 et 1767,
 artem exercui, et medicorum illius provin-
 ciæ catalogo inscriptus fui.

**) Sub finem anni 1767 ad *Thermas Badenses*
 in Marchionatu, ut Medicus, constitutus
 fui. Protophyfici hac in urbe ac pluribus
 in locis vicinis munere fungebatur tunc *Bel-
 lonius*, *Stahl*i quondam discipulus, sed vi-
 ribus jam fractus ac fere impotens. Huic
 igitur viro substitui me voluit Regimen in-
 clytum Badense. Anno vero jam 1769 *Ra-
 stadium* vocatus, medici hac in urbe aulici
 officio, ad annum usque 1772 sum functus.
 Tunc *Bruchsaliam*, in Episcopatu Spirensi,
 accersitus, primo quidem Protomedici, sti-
 pendio ducti, (*Stadt- und Landphyficus*)
 dein vero Archiatri officio præfixus fui.
 Per decem hic annos publice docendæ rei
 obstetriciæ onus mihi fuit impositum, quo
 tempore partim quoque juvenes chirurgos
 in rebus anatomicis, physiologicis, ac bo-
 tanicis institui. Anno 1784 in *Georgia Au-
 gusta* Professoris Clinici munere condecora-
 tus fui.

***) Anno 1785 in *Italiam* vocatus, per decem
 an-

tus interfui, quod pristinis medicinae infomniis vix quodammodo expulsi, mox nova his succederent, & quod sensim sine sensu morborum vix non omnium ratio sanandorum, in *solventibus, emeticis*, ac alvum continuo *purgantibus* remediis poneretur. Primis quidem annis, propriis cum alis aerem fendendi imperitus, praeceptorum sancta mihi monita fuerunt, Virorumque, scriptis & fama clarorum, auctoritatem pie venerabar. Cujus vero magis interesse debuerat, populus, mea quidem benigne ferebat in arte conamina, ac distinctum suos inter medicos mihi locum ubique cedebat; sed frequens nimis mihi propriae tenuitatis agnoscendae oblata fuit occasio. Laudati hæsit animus viri, nec tamen meæ partem inscientiæ

annos cum dimidio in *Ticinenfi Archigymnasio* Medicinam docui, donec iterum, anno scilicet 1795, in *Germaniam* accersitus, eadem mihi Vindobonæ concredita fuerit docendi provincia.

tiae non adeo vel mihi, vel arti, — quam hausto in scholis lacti malefano adscribere audebam.

Interea in illud, num scilicet felicior esset morborum eventus sub cura eorum, quos in artis exercitio me longe seniores esse noscebam, credebamque doctiores, animum referebam & oculos: nec habui cur a facto erubescerem examine. Oppressæ vix non, rediere vires, ac decem jam annis innumeros inter ægrotos peractis, eorum vero, quæ Veteres, quæ recentior ætas docuissent, minime ignarus, propriis nunc magis, etsi vacillarent, quam alienis, incedere pedibus malebam. Ubicunque hinc foveas, in quas primum incideram, conspexi, vulgaribus artis, quæ lapsum arcere non potuerant, præceptis diffidens, vel solus meliora quæsi; vel aurem contraria docentibus, magis quam antehac apertam, porrexi. Frequens mihi
tunc

tunc in febribus, quas *gastricas*, vel *putrido-gastricas*, omniumque communissimas esse cum aliis putaveram, — frequens in profluviis, — ac in illis, quas spurias biliosas vocant, inflammationibus, frequens hæsitandi occasio fuit: donec paucos post annos, signorum plurimorum fallacias gastricorum protinus perspicuens, meliorem certe viam iniverim, ægrotantium, augendæ alias indies, debilitati, ex qua ipsa illa cohors symptomatum prodibat, percerim, ac promptius roborantem ad methodum confugerim. Hæsit interim diu vanus animo timor, & quatuor vix post lustra, ægrotorum ad lectos absoluta, quem nimia communem in usum fiducia in me aluerat, antiquum errorem deposui.

Quodsi vero evacuante a methodo his in morbis non parum recesseram; aliam quoque longe opinionem mihi de *diebus criticis* morborumque solutione (humoralis
magna

magna ex parte commento pathologiae) suggesserat ratio rerumque magistra, experientia. Non amplius ego febrem, *naturæ conamen, quo noxia expellat*, vocandam esse, — non alias amplius ægritudinum, quam ipsius sanitatis, — non alias abigendum, quam creandum, subeundum ad morbum leges, vel arcana naturæ in animalis conservationem consilia existere, — non amplius specifics, ut vocant, remedium in hanc magis partem, quam in aliam, istarum quasi nesciam, vires, nisi propriæ illius structuræ, ac sensui specifico innixas, admitendas, — non *locales* amplius morbos curamque cum illis *universi systematis* confundenda esse, docueram &c.

Non erit igitur, qui iuste miretur, scholæ medicæ tyrones Ticinensis a doctrina *Brunonis*, quæ præceptoris illam tot in punctis attingeret, longe minus, quam alios
quos-

quoscunque , *) abhorruisse ; etsi non paucos ex illis in omnem Scoti Scriptoris theoriam sese paulo incautius præcipites dedisse, fatear libenter. Illius vero phœnomeni, quod, etsi non pauca essent, in quibus meum *Brunoni* consensum negaverim, non ideo tamen suam mihi discipuli fiduciam arripuerint, alia mihi, præter dictam, ratio subesse videbatur. Nec enim hos latuit, *Brunonem* ab eo temporis spatio, quo scholis valedixerat, morbis haud multis, ut medicum, interfuisse. Nec ea fugit tyrones cognitio, dilectum sibi, ac ipsius scholæ Edensis alumnis, scriptorem, a suis quondam magistris

*) Falsus est talia ex primis atque potissimis *Brunonis* asseclis unus, dicens: „Sono certo „che se sono per esservi de'valenti *Browniani*, „questi saranno piuttosto gli allievi di *Frank*, „che di qualunque altero professore.“ Lettera del Dottore *Vincenzo Solenghi*, ad un suo amico intorno la dottrina medica del Dottor *Brown*. Vid. Nuovo Giornale della più recente letteratura medico-chirurgica d'Europa. N. 11. febbrajo 1796. p. 96. 97. Atqui tamen Cl. *Rasori* nunquam ex meis, quod sciam, fuit discipulis.

stris ingratitude, vitæque minus sobriæ a multis accusatum fuisse, splendidamque licet in Scotia pridem doctrinam, longiore tamen temporis intervallo exiguas modo, vel ipsa, tam vicina, in Anglia, radices egisse: quæ singula & turbidam ac impuram aliquomodo novæ doctrinæ scaturiginem, & systema longioris ac multiplicis fulcro experientiæ destitutum non paucis prodere potuissent. Accessit & illud, quod vix perspecta satis nova doctrina, non pauci sese pro viribus eidem opposuerint; alii, prout res humanæ ferunt, ingenuo veritatis amore, — partium alii, aut novitatis cujusvis odio impulsæ, alii demum ut proprias doctrinas, suæque ex istis nomina, quibus novum & fere in omnibus contrarium systema ruinam minabatur, ab interitu salvarent.

Atque hoc demum temporis puncto, hac sub animorum dispositione

sitione juvenilium, ex qua parte veritas jaceret, ad lectos ægrorum ostendere, mei esse officii sentiebam. Non unius vero diei opus hoc erat; sed aliam mihi viam, illa, quam animi fervidioris ac indocta, ut vocant, litigia magis propensi homines calcant, tutiorem, præfixeram. Jam primi tyronum aestus sub diuturno quidquam examine deferbuerant; — jam plura, quæ soli *Brunoni* incaute nimis adjudicaverant, suis redhibueram inventoribus; — jam notabiles hinc inde nævi illius in doctrina (quam nec ipse quidem Auctor ut numeris omnibus absolutam perfectamque venditaverat) discentium in oculos assurrexerant; — jam summæ, quæ novum quoque systema partim premunt, difficultates venerant in conspectum, ac in his omnibus erendis, non sine aliqua humanæ mentis cognitione incessem; cum *Ticino*, semperque mihi charis in
alma

alma scientiarum hac sede discipulis valedicere, ac Patriæ me sinui dilecto restituere debuerim. *) Interea, post innumeras in ipsam *Brunonis* personam non minus, ac ejusdem in discipulos, quam in Viri hujus doctrinam, invectiones, diversis Germaniæ diariis medicis commissas, Vir celebris, M. A. *Weikardus*, specimen medicinæ edidit systemati *Brunonis* accommodatum, **) in quo, *universum* hoc systema, utpote propriis, quas jam antehac manifestaverit, opinionibus magis conforme, defendendum sibi assumpsit. Ab eo fere tempore rerum scena mutata, spesque omnis dissidii Eru- ditos inter amice componendi, amissa fuit. Litigiis ego saltem tam acribus, & in quibus nulla decen- tiæ

*) Die 16. Januarii 1795.

**) Entwurf einer einfacheren Arzneykunst oder Erläuterung und Bestätigung der Brownischen Arzneylehre, Frankfurt 1795. 8.

tiae habetur ratio , & in quibus , quacunque demum ex parte steteris , etsi claros in arte Viros ad latus habeas , nec amarissima defunt convicia , nec reciproca vituperia defunt , interesse constanter recusaverim. Silui hinc , dum me *Brunonis affeclam* nuper dixisset Auctor epistolæ diario medico-chirurgico *Salisburgensi* insertæ ; *) — atque dum alter , eodem in diario , *Brunoni* me *contrarium* esse assereret , **) tacui ; nec certe in arenam tam limosam , in qua plurimum opprobrii , honoris nihil quærendum esse potest , vel unquam descendam.

Etsi vero tam indecoris ego bellis misceri nec possim , nec velim ; non tamen idcirco meam in re tam gravi opinionem prorsus reticebo ; sed paucis (& muneris mei ratione inductus , & publice ad id faciendum

*) Salzburgische med. chirurgische Zeitung , Jun. 1796. No. 16. p. 248.

**) L, c, Nro. 48. p. 399. 400.

dum provocatus , *) dicam quid sentiam.

Quam plumbeo ars medica pede ad eam , quam prudenter expectare mortales queunt , perfectionem accedat , omnibus est notum. Quodvis fere sua hanc in artem merita decantat seculum , — spernit hæc sequens , suisque insane commentis superbit. Hypothesis trudit acerbe hypothesin , ac sub istis , humanum languet , suspirat , ac misere opprimitur genus. Tam tristis causa phœnomeni non una quidem est ; potissime vero huc facit communis illa ingenii humani ab eo ; quod *simplex* est , averſio , & ingens in res , quæ docte sibi apparent compositaë , propensio. *Simplex*, *ſigillum veri* ; dixerat Vir magnus , *Boerhaavius* ; nec tamen a doctis sibi cavit ſatis ambagibus. Elementorum , quibus medica ſuperſtruitur ſcientia , infinitus pene

c 2 eſt

*) Journal der Erfindungen. 15. Stück

est numerus ; interea cum orbis una
alterave lege volvitur universus.
Quo fato demum contigit, quæso,
ut vir nunquam certe *medicus*, me-
liores nobis, — qua scilicet ratione
medicina majorem certitudinis ad
gradum evehenda sit, regulas tradi-
derit, *Baco Verulamius*? Atqui has
Bruno leges sequi contendit: . . .
veritatem num hoc sub labore atti-
gerit, num vero ab ea aberraverit,
ardua, nec a quovis mehercle sol-
venda, est quæstio ; sed aliquam,
vel hoc ultimo in casu, sibi laudem
hoc magnum conamen merebatur ;
— vituperium, contumelias obti-
nuit. Quousque tandem, Dii bo-
ni, objectatio tam vana tamque fu-
tilis valebit, ac illa est : hominem
poculis hinc inde magis, quam par
erat, indulgisse, — carceribus ob
debita, quo nil facilius in Anglia
est, detrusum hæsisse, — ingrati a
suis quondam præceptoribus animi
accusatum fuisse ! . . . Adeone hu-
mani

mani vis & perspicacia ingenii ab istis pendet, ut si verum, etsi magistrorum sententiis contrarium, quis dixisset, hoc verum esse vel ideo cessaret? . . . Qua lege, precor, discipulus, ut præceptoris in verba juret, nec istis, meliora edoctus, adversetur, tenebitur? Forsitan in modo, quo id factum est, culpa fuit *Brunonis*; sed cum tantæ literatos inter viros rixæ obres exigui admodum momenti quotidie nascuntur, in quibus, ubinam stet veritas, vel sub vita dimicantium, tam difficile est eruere; num forsitan levioris erit laboris iudicium de mortuis, qui suarum rationes actionum adferre haud queunt, hominibus? . . . tam certam quis, & omnis erroris immunem *Cullenii* doctrinam pronunciaverit, ut qui eandem paulo acrius aggressus est, mox læsæ gratitudinis crimen commisisse censendus sit? Crassioris *Brunonem* ejusque assecclas ignorantiae

adversarii accusarunt; sed reciprocus, ab omni ævo, Doctorum obusus, obtusa jam nimis hæc tela sunt, nec facile quemquam, nisi aliis, acutioribus, suffulta, ferire queunt. Certe quos ego saltem proprios inter discipulos *Brunoni* magis adhæsisse expertus sum, hos jam pridem felicioris ingenii ac indefessi magis studii laudem apud omnes sibi meritos esse intellexi; nec ideo hi, nisi omnia me fallant, quod res minoris esset operæ, *Brunonis* sese doctrinæ dederunt; sed omni prius medicæ apparatus scientiæ probe instructi, hanc partem aggressi sunt. Estne vero tam exigui hoc ipsum systema laboris? . . . Quodsi numerum eorum, qui confutando huic systemati vires, quas poterant, vix non frustra voverunt, — si copiam illorum, qui nequidem capiendo *Brunoni*, obscuræ sane dictionis viro, se pares esse suis in scriptis monstrarunt, considerem, dubi-

dubitare licebit. Per annum saltem, & ultra, quamvis novæ horas non paucas impenderim doctrinæ, plura tamen istius me puncta latebant; nec ipsum *Weikardum*, qui patrio *Brunonis* elementa sermone reddere conatus est, *) aut rem acu semper tetigisse, aut mentem Auctoris ubique affecutum esse video; nec aliter de ista, quam de omni alia medicinæ *theoria* dicendum est: quod, etsi quis hanc calleat, non tamen idcirco mox in ipso rerum ad lectos agendarum exercitio versatus esse possit. Sed quamvis hæc ita se habere concedant; id saltem sine dubio verum esse objiciunt: quod *Bruno* diversos artis medicæ ramos, *anatomes* exemplo, ut minus ædificio struendo necessarios aspexerit, ac proinde tyrones a veræ tramite scientiæ abduxerit in-

c 4

cautus.

*) Johann Browns Grundsätze der Arzneylehre, aus dem Lateinischen übersetzt von M. A. Weikard, Frankf. 1795. 8.

cautus. Atqui tamen ipse hic auctor divi *Morgagni*, de sedibus & causis morborum, opus omnium in manibus esse, ac diu noctuque volvi jussit; quod si tyrones sequi præceptum velint, illius ingenium ac vires, qui *Morgagnum*, quin studium anatomes præmiserit, intelligat, laudabo. Morbos quoscunque, iisdem, ac ipsam sanitatem, a causis, nonnisi gradu illinc peccantibus, pendere, Scoti systema docuerat . . . & hoc idem, studium functionum, quæ sano in corpore contingunt, & qua hæc lege, & quomodo regantur, ut inutile, rejiceret? Si quis alius, certe *Bruno*, vel maxime ad causas morborum (symptomatum, ut rei magis ambiguae, parum curiosus) respexit, atque illas, quas *occasionales*, & *proximas* dixerunt pathologi, in morbis totius systematis non nisi gradu ac tempore differre ab iis, quæ corpus ad istos *prædisponerent*,
con-

conclufit. Caufarum interim, quæ morbos generales inducunt, infignem exercitum, quemadmodum oppofita his recuperandæ falutis fubfidia, in duas modo claffes, — quarum una, minus, — magis altera, incitaret, ac mutua fibi prælia inferret, divifit. Talem ideo malevoli, *Brunonis* theoriam, — quæ aliis, quam lanceola & alcohole, auxiliis vel minime indigeret, effe dixerunt. Quo vero jure id dixerint, ego quidem haud fatis perfpicio. Nec etenim auctorem hunc latuit, præter communem ac generalem ftimulantium effectum, oculos a luce, ab aere percuffo aures, cantharidum ab acri renes, glandulas parotides a mercurio, magis, quam partes alias, — alium fcilicet in modum constructas, ftimulari, vel incitabilitate, ut vocat, propria, aut specifica, gaudere. Nec fugit *Brunonem*, ipsis conceffa vetulis, co-

gnitio, non omnia ab omnibus perferri. Nec oblitus est monere: quod pars, uno eodemque a stimulo vix amplius movenda, ab alio tamen, atque diverso, novo quasi calcare sibi addito, in actionem ducatur.*)

Sed *novi systematis* nomen, in quo *Bruno* gloriatur, quin aliam, quam antiquam illam ac pertritam *Themisonis*, de *adstricto & laxo*, theoriam recoxisse credatur, indigne tulerunt. Oportuisset ante omnia, hanc ad litem dirimendam, quid *novum* sit, definiri; nec ullum enim systema, quod penitus & in omnibus ab omni alio diversum sit, in medicina aut fuit, aut futurum est. Recoctus etiam, & vel ante diluvium, nec postea, appositus, modo nutriat, cibus, ubi summa penuria melioris est, reficit, & per me licet, *novus* appelletur. *Asclepiadis,*

*) „Confectam quoque uno stimulo incitabilitatem, novus quilibet elicit.“ *Element.*
§ 30.

piadis, *Themisonis* doctrinas, *Epicuri* systemati innixas, ex aliena magis, quam ex propria relatione habemus perspectas. *Atomos* ille, ac *vacua spatiola* explicandis corporum originibus ac modis sufficere, & ex debito illorum motu ac recta cum istis proportionem *sanitatem*, — aut in casu contrario, *morbum* constitui, docuerat. Tres fere alter, si *Cornelio Celso* magis, quam *Galeno* fides habenda est, corporis humani conditiones, *adstrictam* scilicet, *laxam*, atque *mixtam* dari supposuit. Nullam vero hæc ætas, nullam antiqua methodicorum secta principii vitalis habuisse videtur notionem, nec sane irritabilem fibræ muscularis, aut sensibilem nervorum indolem distinxit, aut suam ex istis, quod ex utrisque conjunctis fecit *Bruno*, theoriam repetiit. *)

Ipsa

*) Plura hoc de argumento filius, in notis ad *Jonesii* opus, exposuit. Vid. *Ricerche* sullo

Ipsa jam *Boerhaavii*, tam egregia, de fibræ aut debilis & laxæ, aut rigida ac elasticæ nimis, morbis, doctrina, perparum cum illa *Metho-
dicorum* de adstricto & laxo habet commune. *) Atqui nec recentior quidem hæc doctrina cum illa *Brunonis* conspirat; ut qui fibrarum *cohæſionem* æquo vel debiliorem, vel firmiorem, minus certe, ac debuisse, considerans, omnes stimulorum morbosos effectus ex sola, ut vocat, *incitabilitate* præter modum vel aucta, vel imminuta derivavit. Atqui hæc fibræ animalis nos indoles vel ante *Brunonem* omnino haud latuit, sed ex solo hoc principio, nemo, quod noverim, omnes

fullo stato della medicina secondo i principj della filosofia induttiva etc. del Dott. *Roberto Jones*. Vol. I. Not. 4. p. 196. — 199.

*) „Hi autem morbi fere prætervisti fuerunt, „nam nequidem methodici dicti, quibus de „stricto et laxo doctrina solet adscribi, de „his simplicissimis morbis egerunt.“ *Swietenius* Commentar. T. I. §. 23.

omnes tum sani, tum ægroti hominis, quidquod ipsius regni vegetabilis, conditiones repetiit, ac omnem medendi rationem huic soli superstruxit. Nec certe ullus corporum leviorum graviora versus nisum vel ante *Newtonum* ignoravit; sed ex noto hoc principio Vir hic summus *systema novum*, cui vel astra obediunt, simplicissimum, deduxit.

Quod vero tot jam ab annis tam exiles tamque tardas *Brunonis* *systema* radices egerit, — quod pars major hucusque Medicorum has ipsas, inimicum ut lolium, extirpandas esse censeat: hoc solum, illi, cui magnarum fors iniqua veritatum, ac fata *Harvæi*, *Newtoni* *) alio-

*) „Non obstant le grand mérite de cette Philosophie (de *Newton*), et l'autorité universelle qu'elle a maintenant en Angleterre, elle ne s'y établit d'abord que fort lentement; à peine le *Newtonianisme* eut-il d'abord dans toute la Nation deux ou trois

aliorumque virorum sunt nota, novi falsitatem systematis non illico demonstrat. Ut vera sit veritas, credentibus haud indiget. Vel unius hæc in ore sit, vel jaceat sepulta, sibi sufficit, exspectans diem judicii.

Brunonis hucusque apologiam scripsisse Lectoribus videbor. Igiturne illius in verba Scoti & ego juraverim? . . . absit, ne mihi talia vel ipso cum *Hippocrate* contingant, *Brunonem*, discipulos, si male multatos defendo, læsi hominis conditio, ac divinæ amor scientiæ, quam turpis utilia molientium vexatio moratur, id exigunt. Placent utique multa, quæ acuti Vir hic ingenii proposuit; sed omnia non placent. Meliora in usum traho; furfures, — nec tamen, ingratus,

„trois sectateurs : le *Cartésianisme* et le
„*Leibnitianisme* y régnoient dans toute leur
„force.“ Dictionn. Encyclopéd.

gratus, hominis bene meriti in faciem, rejicio.

Univerſi quidem ſyſtematis a *Brunone* conſtructi examen hic inſtituere, ne librum magis ſcribam, quam proloquar, nec poſſum, nec volo : plura enim hoc de objecto publice ad lectos ægrorum, coram plurimis ex omni gente diſcipulis, jam ſatis effato, non eſt cur meum mihi de multis ſilentium objiciant. Hinc unum modo alterumve, ſine magno rerum ordine, quo mea circa dictam theoriam dubia manifeſtem, adducam.

In ipſo, primum *Brunone*, dictionis, quam in aliis laudare non potui, vehementia mihi diſplicet. Oportet quidem ea, quæ vera ſunt, fortiter & cum dignitate enuntia-ri; ſed ſolum veritas errorem fulminat, errantem non vibrat & a ſuo amplexu, læſum, abſterret. Diſplicet ſermonis, etſi plerumque perbrevis, hinc inde tamen verbosi,

boſi, *) aſperitas, obſcuritas: qua factum eſt, ut ipſos *Brunonis* inter diſcipulos, diverſa doctrinae interpretatione, ac non exigua opinionum diſcrepantia exortae ſint. Diſplicet major, ac in rebus tam abditis ſimulque tam ſeriis, aſſerendis eſſe debeat, perſuaſio & ſecuritas. Conſcindit ſæpe nodum, non ſolvit auctor ſyſtematis; ac rerum etſi medicarum experientia haud maxima inſtructus, axiomata tamen condit, ſuiſque tutus offert. Quod anglis partim Scriptoribus (linguarum, ac eorum, quæ ab aliis ſint præſtita nationibus, ſatis ignaris) haud raro accidit: hoc & noſtro auctori commune eſt, ſcilicet ut plura, quæ nova non ſint, pro talibus exponat, omnesque craſſioris, in qua certe omnes non hærent, ignorantiae accuſare videatur. **) *Irritabilitatem atque ſenſibilitatem*

*) E. g. Element. §§. 167. 168.

**) Element. §§. 230. 232. 368. 412. et alibi.

litate uno *incitabilitatis* sub nomine comprehendit, ac unam, per omne corporis systema diffusam esse docet. Etsi vero dubia illinc haud exigua supersint; rem tamen sic esse, veritatis incertus, supponam. Sed cur omnis his *solis* atque *stimuli* cardinibus versetur medicina, id saltem non satis perspicio. Ipsius nempe principii ignoti, *vitalis, effectus est incitabilitas*: nec *sola* est, quæ hoc mirabili ex fonte, vel solo a *stimulo*, scaturiat; nec *sola*, quæcunque naturæ phænomena satis explicat. Non etenim illa est, quæ legibus tum chemicis, tum mechanicis in corpore tam potenter aut imperet, aut prorsus resistat; — quæ calorem animale sub gelu intenso non minus, quam summo atmosphæræ sub æstu, vix non semper æqualem, conservet; — quæ humores ad partem magis stimulo subjectam, illico majore cum impetu, quam ad alias, cor-

de fere incio, propellat; quæ partibus inflammatis novas non modo membranas, sed omni vasorum genere ornata involucra circumdet; quæ partes resectas, & quidem quales antehac fuerunt, organicas, restituat; — quæ irritante, purulenta, puriformi materia tot in morbis ad sanguinem delata, eandem, medio ex torrente cruento, in unum quasi colligat, ac certas ad partes, jam protinus maturam, sub felici metastasi, deponat; &c. Oportet igitur vitale principium, — etsi quoad illum effectum, quem *incitamentum* Auctor systematis vocavit, a stimulo moveatur, habere alias, quam solum *stimulum*, suarum mutationum rationes: quæ, licet has nullum satis indicet systema, a *stimulo* tamen videntur non parum esse diversæ.

Ipsa certe alimenta, dum corpus subintrant, tam cibi quam potus, simul stimulabunt; sed, an *stimulus*

mulus est, qui *nutriat*, ac partes amissas refarciat? . . . aut an aliud, a stimulo diversum, est? . . . quo in casu, haud facile excludendo, fateamur oportet: *quod non omnis a stimulo sit actio*, & quod ista, in eo, quod *incitamentum* vocatur, non semper sit posita. Si solus vitale principium *stimulus* dirigeret; sequeretur, ut quo minor in illud hic foret: eo minor quoque actio illius esset principii. Atqui si ovum foecundum, in loco frigido, in quo scilicet perparum caloris atque stimuli est, per menses aliquot conserves, — si multorum ovula infectorum vel extremo, ac ipsum adeo mercurium, ut coeat, cogente, sub gelu, integram per hyemem, ne ulli animalis rudimenti incremento sit locus, rigere sinas, adeo non perit, quam crescere videtur, conservatrix principii vitalis potentia, ac foetus, admoto nunc sensim calore animali, vegetus excluditur.

Quodsi hæc ita sint , an vera erit magna illa *Brunonis* , “ quod vita corporis organici in statu ejusdem violento seu coacto consistat ,” sententia ? . . . de istius quidem veritate dubitare vix ausim ; sed solus non est *stimulus* , non sola *incitabilitas* , sed aliud & majus principium est , quod corpori quondam infusum , vitale hoc , etsi non vegetet , esse , ac mortui legibus corporis resistere jubeat.

Placuit *Brunoni* pro axiomaticè assumere , quod corpori cuivis viventi certa *incitabilitatis summa* ab origine concessa sit : qua tandem consumpta , mors ipsa necessario sequatur. Recto igitur stimulorum in usu longioris ars vitæ est posita : parci nimis ex istis , incitabilitatem accumulanti ; fortiores exhauriunt : quo clarum fit , calculo subjectum esse hoc vitæ pabulum , non cibis , nec ulla re alia renovandum. Sine vero incitabilitatis hanc summam

nam esse *centum* ; a morbo vero quocunque hanc, ita ut modo *decem* supersint, consumi. Siftatur in suo progressu nunc morbus: an ad *pristinam* æger unquam sanitatem redibit? . . . si stimules ultro: non habes, quo suppleas, & eo citius, quæ concessa fuit in utero, summa disparebit. Sunt tamen, quos diuturna & atrox, — non ad solum modo aspectum, sed vere ac vix non in integrum exhaust, ægritudo; sunt, quos jam inanimos per horas jurasses: qui vegeti, ex tumulto quasi resurgant, &, quod magis est, vitam, ea, quam antehac vixerant, saniolem longe, viribus præstantes, in decrepitam usque senectam, ducant.

Duplicem *debilitatis* esse speciem, *Bruno* asseruit: eam nempe, quæ stimuli opportuni defectu, — ac eam, quæ stimuli superabundantia nascatur, distinguens. Primam, vocavit *rectam*; alteram, *indirectam*,

tam, non improbando fane nomine, nuncupavit. Tertia, scilicet *apparens* modo, debilitatis est species, quam veram haud esse recte monuit; *) quæ tamen ad lectos ægrorum haud raro occurrit. Sed, cum rectius in istis versatus esse auctor videatur: est tamen, cur eum cum primis debilitatis speciebus nimium, ac pro lubitu lusisse suspicemur.

Ac primo quidem, ea, quam *indirectam* vocavit auctor, modo paucis experimentis, si rem ipsam, quæ probanda est, excipias, hucusque innotuit, debilitas. Sciebamus nimirum hucusque, fulguris ab ictu, ab igne violento, fibras animalium majorum, irritabilitate sua spoliari; a concussione electrica, ab acidis mineralibus concentratis, a camphora, opio, ab aere mephitico, quibusdam a venenis, exte-

*) Element. §§. 226. — 228.

exterius admotis, similes in minoribus imprimis animalibus effectus obtineri; sed extremæ hic status debilitatis, aut mortis in parte sic affecta ipsius, testimonium edebat ubique; nec ab illo, ad ipsam sanitatem, tam facilis momenti & tam præceps est visa regressio. Atqui apud *Brunonem*, vel sanissimo in homine, tam continuus a prospera valetudine, debilitatis aut directæ, aut etiam indirectæ in statum, — & ex isto, in pristinam salutem, est saltus: ut ipse adeo *somnus naturalis*, ex directa, vel etiam indirecta debilitate, sanitatis inter limites hærente, derivetur. Quidquod speciem debilitatis utramque, eodem in homine, ac tempore eodem, *simul posse incedere*, admiserit novi systematis auctor. *) Adeone

d 4

vero

*) „Vigiliam sanam parit ea potestatum incitantium vis, quæ utrique media extremo, neque nimis ad indirectam, neque ad rectam nimis debilitatem inclinet. Morbosam

vero a sola debilitate sanus penderet somnus, ut vel solo stimulorum a defectu producatum vel superabundantia? Quotidie dormimus omnes, atque consueta recurrit periodo somnus: *quin tanta virium, cujuscunque demum indolis prostratio, quanta quidem ad statum, morbo attonito, aut ipsi morti tam similem, requiri videtur, præcesserit.* A solo amnis, placide per saxa ruentis, susurru, — a musico concentu suaviore, — ab ingrata lectione, quin ulla nos debilitas invitet, obdormiscimus profunde. Tam altus tamque gravis in multis, etsi perfecte sanis ac robustis, est somnus: ut nec a tonitru, nec a bellico tormento evigilent; in aliis, tam levis est, ut vel muscæ a strepitu illico dispareat. Somnambuli, cæterum sanissimi, vix non
 quas-

„maxime recta, haud raro indirecta, sæpe
 „utraq; mixta debilitas infert.“ Element.
 §. 241.

quascunque, dormientes, quas vigiles, actiones exercent, viresque his pares, non fractas, manifestant. Plurimi vel sponte, vel concussi, ex somno derepente ac mox in integrum evigilant . . . tam præceps ex tanta virium jactura, ad summum robur foret transitus! Quodsi *Vigilias*, si *somnum* attente considerem, *functiones corporis* certe maximas, sed intellectui humano absconditas, mihi sistunt: quæ vitam, non sine interposito leviori utrisque delirio, duas fere in partes æquales inter se dividant. Debilitas sæpe ad somnum, — ad vigilias robur, disponunt; sed, etsi *non lassus*, si licet, homo *quiescit*, ac viribus nec orbis, nec abundans, vel ob solam consuetudinem, placide obdormit. Qua demum ratione debilitas directa indirectam, vel eodem in subjecto, ac tempore eodem, non excludat, non intelligo. Ob stimuli defectum incitabilitas auge-

tur

tur . . . languo. Accedit, qui hanc consumat, stimulus, . . . iterumque utroque ex malo languo: — quo me denique convertam, ignoro.

Debilitatem indirectam *Bruno*, cum stimulo, qui illi fere viribus conveniat, a quo ipsa debilitas inducta fuit, corrigendam esse docuit. Atqui ex cathedra hæc imponere, quam exequi ad lectos, præcepta, facilius sane erit. Quis illati scalam stimuli hic construet? quis reliquæ mensuram incitabilitatis determinabit? . . . Non exigua interim latet hoc ipso in præcepto auctoris perspicacia; & major sane *mox* stimulus, *sthenici*, ut vocat, morbi, tandem in *asthenicum* conversi, — quam in origine *asthenici*, principio, etsi hanc minus numeri, quam tactus medicus, & major rerum experientia, definiant, requiritur.

Cum

Cum vero tantus mortales exercitus dolorum pessumdet; *sedantia* nobis *Bruno* remedia rapit. *Stimulus* est, qui dolorem a debilitate exortum tollat: ac ipsum adeo *opium* hic, non aliter, quam vires erigendo sedare, videtur. *) Non mediocre hæc quoque, licet audax ad primum adspectum, propositio auctoris ingenium prodit. Scilicet cum duobus modo punctis, stimulo nempe ac incitabilitate, omne *Brunonis* systema vertatur: oportuit sane ut omnem, quæ non in illo consistat, actionem cautus excluderet. Alia, quam ut indirectam debilitatem in auxilium vocaret, via non superfuit; illam vero auctor, ut diximus, pro nutu disponit; nec defuit omnis rem ita disponendi occasio. Inhæret certe *opio* non exigua *stimulandi* potestas, atque hæc fere prima est, quæ suum in corpus humanum effectum mani-

*) Element. §. 239.

manifestet, liquidorum spirituosorum ab effectu non nisi majoris vehementiæ gradu distinctum. Hinc nullo in morbo, qui ex totius vi systematis adaucta proficiscitur, opium indicatur, aut porrectum, actionem in illum iniquam non exercet. Calor nempe, sitis, anxietas, faciei rubor, splendor oculorum, cephalæa, arteriarum plenitudo, vibratio, continuo augentur, ac inflammationis, si quæ adsint, symptomata increescunt. Absolutis vix his turbis, sequuntur aliæ, quæ vires vitales magis esse suppressas testantur: indirectam *Bruno* debilitatem tunc subintrasse, non sine specie veri, prætendit. Quodsi tamen res ita sit, oportet ab unius quoque grani, ex opio, sano homini porrecti, portione, quæ somnum illico inducit, calorem ac alia sthenicæ affectionis symptomata tam constanter excitari, quam constans debilitatis effectus

tus, hujus usum remedii insequitur. Vinum certe, priusquam hominem, viribus exutum, proster-
nat, pulsum in eo rationem attol-
lit, calorem corporis incendit, ac
febris quasi ephemeræ inflammato-
riæ phœnomena producit. Nisi ta-
lia in sano sequantur; hilaris, nec
tumulentus, est *Bachus*, ac nulla
debilitatis indirectæ symptomata
nobis offert. Atqui ab opio ad gra-
num unum adulto sanoque homini
ingesto, sequitur quidem plerum-
que levis gratusque calor ac ma-
dor, & pulsum quidquam auge-
tur ratio; sed tanti certe hæc non
sunt, ut *sthenicam* quis, ac tantæ
quidem molis, adfectionem, quæ
scilicet brevi passu in *asthenicam*
transiliat, adesse, symptomatum ex
vehementia & serie, quis dicat.
Sed tamen post horam, vel citius,
profunde jam dormit ac stertit ho-
mo: quem, si ex *indirecta debilita-
te* hunc in statum conjectum esse
dixe-

dixeris ; oportet simul te fateri ;
 nec violentissimam quamque fe-
 brem inflammatoriam , æqualem
 tamque celerem effectum edidisse ,
 — hunc igitur causa, quam adduxe-
 ras , majorem apparere, & alterius
 longe indolis rationem huic somno
 morbofo subesse. Quid igitur , si
 opio, præter illud, quod primum
 stimulat , aliud , ignotum , quod
 vitalis partem principii, quod sen-
 sus demum obtundat doloremque
sedet , principium inesset ? . . . sed
 optata forsitan in rebus explicandis
 id vetabit simplicitas ? . . . age ve-
 ro , num tam simplex ubique natu-
 ra est , ut quævis ex uno modo
 conflentur corpora principio ? solis
 radii, tam puri, & lucent, & ca-
 lorem simul conciliant. Aer ipse,
 quem non multis abhinc annis sim-
 plicissimum vocari ac prima rerum
 inter elementa poni posse censeba-
 mus , compositus est, & quam una
 illius

illius accendit, pars altera, lucem
extinguit.

Ne quis interim *Brunonem* vilipendat, incautus, adversarium! tela enim ille, quin sibi talia expectet, acutiora jaculabitur. Plura sunt forsitan, quæ stimulo tam insigni mox agant, ut *sthenicæ*, quam mitiore sub impetu habuissent, *actioni* tempus haud concedant; sed *asthenicam* illico adfectionem, jam adhibito fulminis exemplo, inducant. Ac talis revera dici posset *venenorum* non minus, quam *contagiorum* indoles multorum: ut quæ, teste experientia, vel homines fortissimos, ac in morbos ex vi nimia systematis oriundos, jam diu prædispositos, æque ac debiles, semianimes prosterunt. Est etiam, ubi opium, etsi *stimulans* remedium, in morbis ac doloribus, quos debilitas vel directa, vel indirecta induxit, consueta morbi *sthenici* nec minime produ-

producat symptomata; sed pulsum, ex ipsa debilitate celeriorum, moderata frequentia, — calore, eadem ex ratione veniente, infracto, *refrigerantis* fere, ut ajunt, medicaminis actionem exercere ac *sedare* videatur, — nec tamen *sedet* reapse, sed corroboret, & causam doloris abigendo, sanitatem restituat, remedium.

At vero, dum opii effectus, *sanum*, hinc non debilem, apud hominem obvios in superioribus adduxerim; — dum in ejusdem remedium, non tam insigni (quæ indirectam debilitatem forsitan inducere mox posset) sed parca portione porrecti actionem inquisiverim; prævisa sic adversariorum insedi effugia, nec est amplius, ni fallor, cur *sedantem* quis neget, etsi stimulum inferre primum queant, certorum corporum, quæ *narcotica* vocamus, efficaciam.

De *frigoris* nunc actione in corpus animale, an scilicet, ut *Bruno* defendit, illud hoc *debilitet*, an vero, quod scholæ hucusque docuerunt, *corroboret*, agendum mihi foret; sed partim, sequentis auctor operis, de his jam egit filius; *) partim vero, cum vela mihi tandem contrahenda sint, in *sexto Epitomes de morbis hominum curandis volumine* ex professo in ista descendam. **) *Brunonis* interim de frigoris actione doctrinam; illa, celeb.
Mar.

*) In notis ad *Jonesii* opus, ex anglico in italicum sermonem ab eodem conversum. Vol. I. Not. 13.

**) Jam scriptum a me fuit ante duos fere annos hoc *sexturn Epitomes volumen*, ac aliqua ejusdem folia jam typis erant *Ticinensibus* concessa: cum medio sub opere *Vindobonam* vocatus, hoc ipsum suspendere debuerim. Laboribus hic obrutus, hucusque non potui pauca, quæ illi addenda erant, capitula absolvere; interim, quam primum id mihi licebit, non hoc modo, sed et reliqua volumina, — prioribus, a viris doctissimis, tam benigne susceptis, absolvam.

Marcardi, *) egregie confirmat, ac tristia balneorum frigidorum, debiliore jam homine, exempla quemcunque veritatis convincent. Est tamen, ut breviter hoc dicam, in quo *Brunoni*, circa frigoris effectum non protinus assentiar. Frigus quidem certe nihil est, quam absentia, & quasi umbra caloris. Si, quod nemo negabit, igneæ effectus materiæ est positus in stimulo, qui ipsi calcar fibræ superaddit; non poterit, me hercle, frigus roborare debilem, quem paulo diutius circumdet, hominem. Sed debuisset, si recte sentio, *Bruno* contractionis, quam solida quoque viva, dum calorem istis moderate detrahimus, patiuntur, & acquisitæ abhinc majoris densitatis, quæ simul utique ad robur facit, non prorsus oblivisci. Majoris vero momenti est, quod *calorifica*, non aliter, quam subtilis alia, quam *electrica*, legi-

*) Von Bädern.

legibus æquilibrii obediat, materia. Ex corpore calente, in corpus contiguum, minore calore instructum seu frigidum, caloris illi-
co materia, donec ambo æqualem caloris ad gradum pervenerint, *cum impetu* ruit. Hic materiæ impetus caloricæ cutem hominis viventis, per quam scilicet dirigitur, electricæ fere in modum scintillæ, exstimulat; ac sensum ingratum, quem *frigoris* vocamus, in ea relinquit. Materia hinc caloris, non frigus, hunc stimulum inducit: qui stimulus, aliquoties applicitus, nec tamen calorem exhaustiens, partis, in quam agit, robur utique adauget. Aliud autem, si corpus debile, nec vero calore abundans, frigido diutius in balneo moretur, dicendum est. Hic etenim suo illud calore naturali spoliatur, ex potentiis vim vitalem erigentibus potissima eliditur, ac vires, quas auge

re contenderas, frigidis in undis suffocantur.

Nullam fere fluidorum *Bruno*, nisi *molis* *) in explicanda morborum origine, rationem habuit, sed omnem in solida culpam malorum conjiciens, vel ipsas humorum mutationes morbosas huic soli scaturigini adscripsit. Etsi vero quamplurimum ab illis dissentiam, qui, more veterum, omnem fere morborum officinam in fluidis quærendam esse putant; — & quamvis aliqua hinc inde literatorum virorum diaria eundem mihi vitio *Brunonis* errorem verterint; non possum tamen quin contrarium hic declarem, ac valdopere mirer, ea, quæ meorum tot in locis scriptorum effatus sum, ut fere plus æquo concessisse mihi videar, non potuisse cunctos de mea has circa res opinione convincere. Mediam hic quoque viam, — iliacos intra muros & extra peccari

*) Element. §§. 131. — 137.

ri cernens, intravi; semperque credidi, vel nunquam debuisse, quod *unum* est, separatim, ut res in totum diversas, considerari, ac fluida a solidis vivis, ut a mortuis certe possunt, distingui. Quibus vero argumentis suffultus, a veterum doctrina recedens, plurimorum morborum ex solidi magis affectione derivaverim; — cur contra *Brunonem* ac alios, aliquam & fluidis, in morbis creandis, auctoritatem concedam; hujus alibi rationem jam reddidi, nec positi mihi limites, ut longius hoc opus suscipiam, permittunt.

Non minus longum foret illud, si, quæ alia *Brunonis* circa theoriam in me nata sunt, dubia, hic singula proferre contenderem. Ea hinc, quæ hucusque adduxi, sufficiant, locumque cedant illis, quæ modum, quo ipse hic scriptor, in eruenda morborum origine ac vera in-

dole, proprio, quod condidit, systemate usus est, concernunt.

Quodsi Viri tam conspicuo ingenio instructi ac de re medica bene meriti in opere maculas venger; campus mihi foret id faciendi, ea potissimum systematis in parte, in qua *Bruno* symptomatum variorum, & causarum, a quibus hæc nascantur, rationem reddere conatur, vastissimus. Illa certe, qua in cæteris, — hic usus non esse videtur, auctor perspicacia; sed amplam adversariis superficiem minus provide munitam, — facile tamen, si vel pauculum laboris huic operi dedisset, magis muniendam, exposuit.

Sic a calore, fibrarum muscularium robur ac simul densitatem augeri, — abhinc autem vasorum omnium diametrum imminui, ac in cute ex toto deleri, auctor affirmat.

*) Ad densitatem interim quod spectat,

tat, eam certe sub corporum per calorem *expansione* potius imminui, quam augeri, physicorum hucusque docuerunt experimenta. Si rem aliter in vivis succedere, ex arteriarum vibratione, duritie, tensione, prætendat; voluissem, ut & impetus humorum, caloris sub stimulo, in cor ipsum & in vasa agentis, & pulsum plerumque magnorum, plenorum, quod alio in loco est fassus, *) rationem habuisset; ac simul corporis externi ad habitum, sub calore manifeste repletiolem, tumentem, rubentem, ac vasculis, quæ antehac minime patebant, dilatatis ac prætumidis ornatum, respexisset.

Sic in morbillis atque variolis, quin omnibus in morbis phlogisticis, perspirationem arceri, ac suppressi, incitationem tam in summo, quam reliquo in corpore intendi,

e 4

&

*) „Sanguinis in vasis abundantia, hæc ultra modum distendit. “L. c. §. 158.

catarrhum potissimum induci docuerat. *) Atqui tamen adulatorum in variolis sudor fere urget continuus ; in rheumatismo inflammatorio, corpus universum, — in peripneumonia , pectus , jugulum ac facies copioso sudore manant. Sub calore æstivo, nemo est, qui, etsi haud debilis, non uberius, quam hiemali sub frigore, sub victu licet ac potu copioso, stimulante, sudet. Sub motu corporis ac simul calore adauctis, cutis illico madescit, & a sudore inundatur superficies.

Sic “pervulgatam *plethoram* soli diathesi phlogisticæ convenire, & hujus magnitudini respondere, **) — “penuriam sanguinis musculares vasorum fibras parum distendendo, arterias exiguas, debiles ac celeres, non satis vasa incitando, efficere, “***) docuerat. Quodsi
tamen

*) L. c. §. 114.

**) L. c. §. 131.

***) L. c. §. 134.

tamen primam de *plethora* propositionem (illam enim, quam *ad vasa* appellant, *cruoris* magis *impatientiam*, quam *plethoram*, dici vellem) facile admittam; non ideo tamen alteram ubique veram esse, ob magnas rationes, concedam. Sub ipsa nempe sanguinis penuria, sub magna systematis debilitate, sub febribus nervosis, in ipsis adeo morientibus, pulsus interdum plenos ac magnos, quidquod duros esse sentio; nec paucæ sunt febres indolis phlogisticæ, atque cum vera partium internarum, utpote ventriculi, intestinorum inflammatione incedentes, quæ arterias nobis offerant contractas, exiguas, nec certe plenas, etsi methodi antiphlogisticæ ac venæ sectionis summa sit necessitas.

„ *Omniū* phlogisticorum morborum adventum, inquit *Bruno*, horror insignit. “ *) Hunc vero iterum

*) L. c. §. 154.

rum ex imminuta, per vigentem in extremis cutis vasculis diathesin, perspiratione explicat. Ad primum quod pertinet, licet morbi phlogistici frequentius quam alii cum horrore sat magno hominem invadant; certe tamen *non omnes*, quod ipse iterum *Bruno* fatetur, *) id faciunt, ac in febribus quartanis, tertianis, debilitatis etsi plerumque progenie, frigus, illud morbi phlogistici in plurimis longe superat. Ad alterum quod attinet, non quivis certe morbus *sthenicus* vel ex suppressa perspiratione oritur, vel cum ista incedit; nec video sane, cur a perspirationis retenta materia, *frigoris* potius, quam rei alterius sensum produci oporteat.

Sitis atque *caloris* rationem auctor a phlogistica in faucium & cutis extremis vasculis diathesi (quod ex cruoris densitate quondam fecerat *Boerhaavius*) derivat: ut quæ diathesis

*) L. c. §. 178.

thelis hæc ora vaforum obturet, & corporis calorem, ob retentam adhuc perspirationem, subter cuticulam accumulet. *) Eadem symptomata, in morbis asthenicis, ex vaforum in oris cavum hiantium atonia & laxitate a *Brunone* repetuntur. **) Vix opus est, ut improbabilem prorsus hypothesein refellam. Sæpe nulla est sub ore siccissimo, sitis; sæpe hanc maximam, sub lingua, buccis, palato humidissimis, quod vel ipso in *diabete* non semel conspexi, videbis.

Sitim asthenico ex morbo nascentem, ab anorexia, nausea, vomituratione, vomitu præcedi, ***) iterum tam constans non est, ut non singulos fere, quos vidi, diabeticos, quousque ad extremum perducti non essent, insigni prorsus

*) L. c. §. 159.

**) L. c. §. 184.

***) L. c. §. 185.

sus ciborum desiderium prodidisse observaverim.

Nec verum est ubique “nullum cibi desiderium, ejusdem fastidium, e totius corporis debilitate pendere. “ *) In febribus certe inflammatoriis vehementissimis cibos sæpe, non minus ac in morbis asthenicis, fastidiunt; in gravissima peripneumonia, nausea & vomitus continuo fere, quin aut bilis, aut debilitas in causa sint, urgent.

Si vel quidquam limitasset, verissima foret *Brunonis* de apoplexia sententia. “Frustra, inquit, in hac
 „ insimulatur *plethora*, tanquam eo
 „ vitæ tempore, quo corpus effœ-
 „ tum & prope exsangue est, sci-
 „ licet, solo alimento neque desi-
 „ derato, neque sumpto, neque
 „ digesto, sanguinis plus, quam
 „ florente firmatissimave ætate, gi-
 „ gni potest. Contra, quo tempo-
 „ re apoplexia superavit, per in-
 „ direc-

*) L. c. §. 186.

„ directam, ex longævitate & ni-
 „ mia in vitæ genere incitatione,
 „ debilitatem, firma languent, de-
 „ ficiunt humores, fonsque eorum
 „ sanguis.“ *) Sed in extremis fre-
 quenter sibi placet novi systematis
 auctor, atque soli fere theoriæ in-
 nixus, omnem, quæ asthenica non
 sit, apoplexiam excludit. Etsi ve-
 ro sanguinem a plebe medicorum
 in omni fere morbo apoplectico
 disperdi nimis videamus; non ta-
 men latuit hucusque versatos ma-
 gis in arte viros, in senibus infir-
 mis, exhaustis, longe aliam, quam
 a plethora, esse mali originem. Nec
 latuit, eo sub vitæ stadio, quo,
 longas post crapulas, concussa diu
 labescit sanitas, caputque varios in
 modos obruitur, — vel meliore sub
 corporis aspectu, fallaces esse, nec
 de vera semper plenitudine testari
 faciei rubores, inflationes, capitis
 &

*) Element, §. 200.

& nuchæ dolores, vertigines, somnolentias; sed ista non minus, quam quæ his succedunt, apoplectica symptomata, ex fracta magis vasorum capitis potentia, quam vi & copia cruoris in ista ruentis, frequenter oriri. Adeone vero hac sola in ætate, sub hac sola rerum atque causarum conditione, apoplectici redduntur omnes, ut infantum, ut puerorum, ut juvenum, ut media sub ætate florentium, desint, quos dirus hic morbus prostravit, exempla? Solum scilicet *encephalum* humanum, quod tantam totius cruoris partem, per vias tam rectas, assumit, — quod hanc ipsam tantis sub nixibus, aliisque circulationis adauctæ sub obstaculis, in pulmones toties devehere non potest; — quod toties ab animi pathematibus vim vitæ erigentibus, ab ira violenta, concutitur, — quod primum est viscus a rebus volatilibus ore assumtis adfectum, quod

quod aurium, oculorum inflammationibus, erysipelati faciei phlegmonoso tam vicinum est, — quod toties, post causas excitantes, ab acutissimo dolore, a vertigine correptum, sanguine per nares largiter profuso, illico his a malis liberatur, — hoc solum inquam viscus, encephalum, ab affectibus *soporosis*, qui phlogisticae sint indolis, foret immune! . . experientia loquatur! quæ certe apoplexias non paucas vel sola antiphlogistica sub methodo fuisse perfecte dispul-
sas affirmat, ac assertionem *Brunonis* & in hac parte nimis generalem, vel sola quamoptime refellit.

Quod in *Brunone* circa morbos *soporosos*, — hoc in eodem scriptore circa *motus spasmodicos* & *convulsivos* reprehendam necesse est. Res scilicet, quas frequenter sic esse constitutas bene novimus: has perpetuo sic sese habere, nec aliter esse posse, mordaciter defendit.

dit. In *plerisque* affectibus spasmodicis atque convulsivis conducunt ea potissimum, quæ corroborent ac vires vitales erigant: ergo *omnis* convulsio, spasmusque *omnis*, ex virium defectu scaturiunt. — Videtur claudicare conclusio. Non me latet, — nec fugit aliquem, animalia, quæ mactantur, cruore suo exhausta, priusquam expirent, violenter convelli. Vulneratis similia hominibus, — similia puerperis ex metrorrhagia perituris, — similia frequenter ex causa quavis alia vitali principio inimica, succedunt. Fatebor ultra, ex mille convulsis, nec decimam quidem partem, alia, quam quæ debilitet, ex causa convelli. Ideone vero solam mox debilitatem pro causa spasmodorum convulsionumque unica declarabimus? a seminis nimia jactura convellimur; sunt quos Venus diu negata convellat, & ipse, quem sanus exercet, coitus, convulsio est.

Dentes

Dentes infantis vegeti e mandibula assurgunt. Sub febre conspicua, sub pulsu hac pro ætate magno ac duro, irritantur, rubent, calent, dolent, inflammatae sunt gingivæ, convellitur. Debilitas est? . . . alvus tamen hunc juvabit laxior, hirudines gingivis admotæ juvabunt, nocebunt irritantia. — Contagium puero variolosum inhæret. Convellitur. Prodeunt variolæ, quas diathesis phlogistica comitatur. An, quod puero convulsiones accersivit, debilitas fuit? . . . aeri calidiori hunc committe, excitantia præscribe alia, & num talis morbo causa subfuerit, dolens videbis. — Sub media, quæ hominem robustum invadit, cerebri, cerebelli, medullæ spinalis inflammatione, — sub dira hujus generis otitide, convulsiones sese manifestant, — sub diaphragmatis — non solius certe, sed alterius quoque visceris conspicui, incendio, risus sardonius accedit. De-

bilitatem hic indirectam, jam primo ægritudinis principio, latere, hoc unum ob symptoma, judicabis? Vir triginta annorum, floridus, Insubriæ Sardæ ex loco, *la Stradella*, oriundus, cruorem ex naribus hinc inde amittere solitus, ante novem fere annos, ab emetico, ob nauseas ac oris amarorem, assumpto, epileptice convellitur. Convulsio disparet, succedit immunis dolorum *dysphagia*, quæ novem jam per dies tam cibo, quam potui viam præcludit omnem. Clysteribus nutrientibus hominem sustentat medicus Ticinensis, Dr. *Menagliottus* senior. Accersitus pro consilio ad ægrum, sub ipso œsophagi principio spasmodicam constrictionem adesse, ex eo quidem judico: quod, post morbum convulsivum, assumpta certam vix illius ad partem pervenissent, cum illico atque constanter cum impetu ex faucibus redirent. Post longam licet inediam, habitum

tum tamen , esurientis ac sitientis valdopere ægroti , torosum , colorem faciei vivum , pulsus plenos , magnos parumque frequentes reperio. Glaciem contusam ore hauriendam propono. Haulit eam & revomit. Hirudines hinc duas , narium utrique orificio unam , appono. Sanguinem hæ copiosum sugunt , ac e cauda resecta , vix non ad libram , eundem refundunt. Post horam disparet spasmodica œsophagi constriction. Recentia porriguntur , sumuntur ova ; potum tam diu desideratum haurit æger ; sed altera jam die redit spasmodica affectio. Ad hirudines denuo recurritur : abigitur post horam spasmus , ac sanitas restituitur in integrum. Male forsitan hunc hominem , ex orci faucibus ereptum , curaverim ? . . . . Quo- tiescunque ego , vel sanissimus , pruritum in crure sinistro , aut dextro , experior : auris dextræ vel sinistrae ,

nistræ, nunquam vero eodem in latere, mihi tympanum fortiter convellitur, scalpendo partem prurientem ex momento dissipando hoc phœnomeno. Debilitatem mihi pruritus, vix ingratus, induxerit? . . . Cui oculi bulbus inflammatus est, huic, si oculum aperias, a lucis stimulo mox palpebra sub insigni capitis totius tensione, sub magno aurium susurru, clauditur nolenti spasmodice. Vel sanissimis subsiliunt hinc inde luduntque musculi hominibus. In parte prorsus syderata, si talia frequentius contingere incipiant, pro felici hoc omine, non immerito agnoscimus. Et cur demum causa, ex qua fibra muscularis, dum sana est, contrahitur, stimulus, — si fortius in morbo etiam phlogistico hic agat, non magis illam convellere posset, aut tendere? Ab ictu electrico, vel sano in homine, musculorum illico, præviæ debilitatis sine vestigio, con-

tingit contractio, ac eodem frequentius prolecto, morbosa imitatur convulsio.

De *hæmorrhagiis*, quibus proxime publicando in opere *) omnem, quam sibi merentur, attentionem dicavi, alia hic non referam, nisi quod huic quoque generi morborum, ex classe phlogisticorum prorsus ejecto, **) limites *Bruno* angustiores, quam par est, posuerit. Cruentorum pars certe maxima profluviorum, ex vi non tam aucta, quam infracta vasorum proficiscitur; & quæ vel periodum observant, vel longum in tempus trahuntur: ea vix non singula debilitatem, aut istius effectus, pro sua origine agnoscunt. Sed ideo haud infrequens profluvii cruenti occasio impetuoso solidorum ex imperio subnascitur, & multæ, quas asthe-

f 3

nicas

*) *Epitomes de curandis hominum morbis*
lib. V. de profluviis part. II.

**) *Element. §. 232.*

nicas *Bruno* appellat, *hæmorrhoeas*, *sthenicam*, dum inciperent, indolem sine dubio habuerunt. Non enim (quod obiter hic moneo, ac plenius suo tempore ostendam) jactura sanguinis modo semper tam mechanico, pathologorum ac *Brunonis* ipsius ad mentem, inducitur, ut cruor vel vasorum per parietes transfudet, vel nimis dilatata vasorum per ostia aufugiat, vel demum ex læso canali nobilissimum hunc liquorem ferente, scaturiat; sed activarum, ut nominant, pars magna hæmorrhagiarum *secretionis morbosæ est opus*: quod a stimulo in partes secernentes nunc istas, nunc illas, magis agente, evidenter perficitur, ac methodum sibi ab ea, quam morbis phlogisticis adhibemus, modo gradu diversam, sub mali saltem initio, exposcit.

Supereſt, ut pauca de ordine, quo *Bruno* singulos totius systematis morbos duabus, quas modo consti-

constituit, classibus submisit, hic moneam. Fateor, me sæpius, dum hanc partem operis considero, alium quasi ac diversum a *Brunone* scriptorem reperire: tam verum est, ad res hujus ponderis rite tractandas, majorem, quam ille habuit, experientiam requiri.

In duos quasi exercitus, morbos, — si locales ac organicos excipias, quoscunque hic auctor, non sine magnis, ut videtur, rationibus, disposuit; sed quemvis ex illis, vel *sthenici* vel *asthenici* sub vestitu, ita quidem depinxit: ut, si forsitan iste, quem asthenicos inter morbos distribuit, in classe opposita compareat; peregrina ex tribu hunc aliena in castra transfugisse putares, nec facile eundem, inexpertus, agnosceres. Sic *peripneumonia*, sthenicos inter morbos, ad quos certe haud raro pertinebit, (perfunctorie satis) describitur, *)

f 4

ac

*) §§. l. c. 349—361.

ac methodus huic classi morborum opportuna, ex loco systematis, quem occupat, indicari videbitur. Sed quoties non dira pulmones tenet inflammatio, quæ tamen ad eas, inflammatoria quas febris progenit, comitatur, haud spectat; sed nervosa circumdatur a febre, aut, *Brunonis* ut nomen adhibeam, *asthenicæ* est indolis, ac methodum excitantem sibi exigit? Idem de *phrenitide*, — quam quidem, gravissimam ægritudinem, *Bruno* ita, ut nunquam eam a se conspectam esse prodat, describit; — idem de *erysipelate*, de *cynanche tonsillari*, de *catarrho*, de *morbillis*, asserueris: cum interim & *variolas*, & *scarlatinam*, & *cynanchen aliam*, duplici sub loco, indolis nunc *sthenicæ*, nunc vero *asthenicæ* ut morbos, exposuerit, quasi ultima hæc mala, sub classe morborum utraque comparendi privilegio vel sola gauderent.

Verum

Verum est, *Brunonem* monuisse: forsitan (!) & *morbillos*, variolarum in modum, ex *sthenico*, — *asthenicum* in morbum, debilitatis indirectæ, aut methodi perversæ effectu, transire: *) quod & eum ipsa peripneumonia, dum in pectoris hydropem mutetur, contingere affirmat, nec de cœteris, qui *sthenici* sunt, affectibus negat. Sed cum aliter directam, aliter indirectam debilitatem curandam esse doceat: **) oportuisset primum esse *certum*, num ipsi hi morbi, variolæ, morbilli, scarlatina, cynanche, — ut indolem *asthenicam* assumant, mali *sthenici* necessario cursum, etsi brevissimum, *debeant* absolvere: quod quidem, altioris certe indaginis, argumentum vix tetigit auctor; vel, si in eo, quod omne quoque contagium per *stimulum* operari defenderit, ***) tetigisse

*) Element. §. 382.

**) L. c. §§. 106. 107.

***) §. 76.

gisse videatur, non tamen rem istam, nisi vagis inductionibus, sic esse, ostendit. Liceret quidem aliquo probabilitatis argumento asserere: *contagium*, fulminis adinstar, cum stimulo extremo corpus infectum excitabilitate vix non omni spoliare, ac indirectam sic ubique debilitatem inferre; sed non exigua difficultas hic obstat: quod scilicet non pauca contagia sthenicos plerumque morbos, nec adeo violentos, progenerent; — alia, nec febrem quidem accendant; — nullum vero ex illis, aliter, nisi habito insitæ excitabilitatis ad leges respectu, conspicuum effectum exserere videatur.

Atqui, magnus vel in eo jam latet error *Brunonis*: quod omnem thoracis hydropem, a pulmonum inflammatione oriundum, *acutum*, quin cunctos, sine omni exceptione, hydropes, *) mox ad morbos asthe-

*) L. c. §§. 615. 625. — 631.

asthenicos referendos esse voluerit. Etsi enim res ita in multis se habeat; est tamen non unus ex phlogosi, vel sthenico ex morbo, *hydrops vere sthenicus*, qui debilitantem, non aliam, per methodum, dissipandus sit. Simplicissimam *hydropis sthenici*, ex cruoris abundantia, ex phlogosi, aut alio quocunque ex stimulo, venientis, imaginem *erysipelas* vere ac manifeste inflammatorium, simulque *pustulosum*, quod scilicet vesicis, limpidi liquore admodum repletis instructum est, nobis offert. Hic nempe aquæ epidermidem inter & cutem, præter modum collectæ sunt & stagnant, vel sponte rupta ex vesicula ruituræ, vel methodo certe non alia, quam quæ ipsum ad erysipelas conducit, dissipandæ. Repleto nimis a cruore vasorum systemate, — aut languet, aut urget nimis humorum circulus; aut vascula lymphatica suos quos afferunt, latices syste-

systemati sanguineo infundere haud queunt ; aut hæc ipsa, varios in modos vexata, compressa, nimis jam extensa & pigra, nihil ultra, viscerum, cutis ipsius e cellulis, diversis corporis ex caveis, resorbent ; aut secretio morbosa his in ultimis creatur : qua humor vel aquosus, vel puriformis, majori copia, & celeriter paratur, augeatur in horas, ac hydropem, quem alibi *acutum* ac *inflammatorium* vocavi, seu *sthenicum*, constituit. Frequenter ego istius veritatem doctrinæ ad lectulos ægrorum ostendi, ac multos sane hydropes antiphlogistica cum methodo felicissime, quod & alii fecerunt, abegi.

Crescit scribendo rerum dicendarum moles; tempus vero ac spatium deficiunt. Hinc modo unum aut alterum, asthenicis, ut vocat, ex morbis, — ut quam *Bruno* & in istis hallucinatus sit, ostendam, prioribus superaddo. *Scabiem* solius

lius modo cutis affectionem, huc revocat, & communem corpori *debilitatem* hic in vasculis perspiratoriis prævalere defendit. *) Non est certe, cur tam debile argumentum, rationis, experientiæ cum armis refellam. Majoris vero momenti est, *dysenteriam asthenicæ semper indolis esse*, funesta facile haud paucis, affirmatio. **) Satis jam malorum erat, quod gastricas ubique fordes hoc in morbo populari quæssiverint, ac toties purgantibus alvum remediis abusi sint medici! nunc alter accedit, qui solis rem stimulantibus aggreditur, ac morbum, a causis diversis pendentem, ex sola debilitate derivat. Adeone a *cynanche* diversa est hæc affectio, ut, cum illa, nunc *sthenica*, nunc *asthenica* esse possit; hæc, solis a causis, quæ debilitant, oriatur? aliter certe ratio, aliterque experien-

*) L. c. §. 513.

**) L. c. §§. 577, 667.

rientia me docent. In *angina*, non minor ad *fauces*, — quam *dysenterico* in malo, ad *anum*, & tenemus, & calor, & ardor, & phlogosis, & morbosus, puriformis secretio humoris, observantur, ac febris utroque in morbo, inflammatoria hic, alibique nervosa, esse potest. Medios hinc quondam *Brunonis* inter asseclas, duos, ex gravi dysenteria decumbentes ægrotos in clinicum, quod *Ticini* est, Institutum suscepi. Asthenicum esse morbum, systemati fideles, ad unum omnes declaraverant; sed aliter me dolorum atrocitas, — aliter arteriæ, etsi celerioris ac parum elevatae, contractæ tamen & duræ, conditio, — aliter hinc febris, huic profluvio conjunctæ, natura, tensio abdominis, ac frequens similium affectuum observatio; cogitare jusserunt. Secta hinc, iterumque aperta fuit vena; corium in sanguine densissimum comparuit, ac debilitante

tante sub methodo, morbus, utro-
 que in ægroto, vel quinta jam die,
 in totum disparuit. Crudelis, viginti
 octo abhinc annis, dysenteria sal-
 tatorem robustum ac expertum, *Ra-*
stadii corripuit. Etsi aliter in scho-
 lis edoctus, cum tamen pulsus vi-
 brantes, tormina ultra modum ve-
 hementia, tenesnum continuum,
 ac febrem violentam observassem,
 paucorum annorum tunc medicus,
 viam tritissimam deserere, ac pau-
 carum dierum intervallo, septem
 fere libras cruoris educere sum au-
 sus. Clamarunt seniores, damna-
 runt me vetulæ — sanatus est æger.
 Mox vero notitia, hunc morbum
Argentorati epidemice grassari, sin-
 gulos, communi, evacuante sub me-
 thodo, ibidem perire, a tentatis ve-
 ro nuper venæsectionibus omnes
 salvari, ad urbem pervenit. Ob-
 mutuït inscitia, tacuere loquaces.
 Sæpius certe dysentericum proflu-
 vium ex universi affectione syste-
 matis,

matis, aut per contagium, aut per
 causas forse alias, vitali principio
 adversas, inducta, — & ex majore
 hujus causæ ignotæ in tubum ali-
 mentis subigendis dicatum, maxime
 vero in rectum intestinum, actione,
 descendit, atque a solis excitantibus,
 roborantibus, adjecto his opio, com-
 pescitur. Est vero, ubi, sub mor-
 bi initio, febris, indolem certo
 certius inflammatoriam, &, ut alii
 dixerunt, rheumaticam, manife-
 stet, ac tantus intestina stimulus di-
 vexet, ut, nisi mature hos impetus,
 antiphlogistica cum methodo, cum
 remediis blandissimis, emollienti-
 bus coerceas; in febrem nervosam,
 ac ipsam in gangrænam, morbus,
 brevi temporis intervallo, vertatur.
 Est etiam, ubi *gastricum* hæc affec-
 tio characterem assumere videatur,
 nec possunt laudati a Viris in arte
 conspicuis, & mihi ipsi hinc inde
 oblatis, purgantium blandorum hoc
 in morbo, sub datis constitutioni-
 bus,

bus, effectus in totum negari. Fateor tamen, me aliam longe causam in morbis *epidemicis*, quam *sa-
burras*, quas unus quidem *homo* vel alter, sed integer vix *Populus*, mox colliget, suspicari. Quæcunque illa fuerit, videtur ea & bilis, & muci intestinalis secretionem augere, mutare, corrumpere: quæ demum ipsa, copiosius in abdomine collecta, acrioris naturæ materia, secundario quasi effectum, intestina laceffit, ac stimuli primarii, affinis, actionem hic loci adauget. Forsitan & alia hic ratio latebit. Specificum sæpe stimulum in parte, aufert alter, ab illo diversus, & morbosæ opus secretionis, in aliud convertit. Huic fere principio inniti videntur injectionum irritantium, in urethram, vaginam, ex morbo stillantes, effectus. *Taurini*, ante novem hos annos, a Viro quondam doctissimo, & Clinices ibidem Professore, D. *Lanieri*, in

consilium accersitus fui ad ægrum, qui ab anno, & ultra, *diarrhoea*, quæ nullo fisti hucusque potuerat auxilio, laboraverat. Summa hic jam macie, & lenta febricula consumtus jacebat. Quæ vero proposui, ex classe roborantium, remedia, non majorem hæc, quam pristina, effectum præstiterunt. Hominem tandem, medicorum non minus, quam vitæ pertæsum, accessit empyricus, ac pulverem ex drastis exhibuit, cujus indoles *Lanierum* latebat, sed qui ex vitro antimonii cerato (cognito jam diu, & quondam his in morbis intense laudato, remedio) compositus videbatur. Hoc assumpto, insigni sub abdominis dolore, alvus tam copiosa, ut in syncopen laberetur ægrotus, mortemque imminentem vererentur affines, prorupit. Rediit tamen, — non modo in vitam, sed ad perfectam, hoc a tempore, salutem. Cum hæc mihi ex epistolis

lis

lis amicissimi *Lanierii* innotescerent, rescripsi: " hos ex draſtico remedio inteſtinalē in tubum effectus, non alios mihi, quam illos videri, quos *cereoli*, sub chronica blennorrhoea, urethrae diutius commiſſi, exercent: quo ſcilicet ſtimulante auxilio, nova in membrana mucoſa irritatio, aut quaedam quaſi phlogofiſ inducitur. Augetur quidem abhinc profluvium; ſed alterius hoc indolis & a priſtino, *mucoſo*, diverſum ac *puriforme* eſt: quo, ſponte ceſſaturo, antiqua illa ſecretio morboſa corrigitur. " An recte ſic judicaverim, hoc quidem in ſuſpenſo relinquo; ſed certe non in ſola *evacuatione*, emeticorum, purgantium, operatio conſiſtit. Vires ea, quod recte a *Brunone* definitum eſt, pro humorum, quos educunt, iactura, imminuunt, & hoc modo *debilitant*. Hinc ſæpius, cum febres, exanthemata, phlogofiſes, eryſipelas, profluvia ipſa, a bile,

ut putant, oriunda, vel aucta, infringerunt alvum purgantia: non aliter hoc ipsum, quam vires vitales, quæ nimis abundaverant, coercedo, præstiterunt. Sed aliam simul abdominalia in viscera, quorum tantus cum cæteris consensus est, vehementiora imprimis, evacuantia actionem exercent; atque major omnino, ac diversa, ubi ipsum intestinale ad tubum sedes est mali, hæc erit: qua certe ratione diarrhœa, vel profluvium dysentericum vel ab ipso, quod massam quidem humorum imminuit & quodammodo debilitat, sed simul intestinorum in tractu irritationem, aliamque hic, ac diversam a morbosa illa, secretionem inducit, remedio, interdum disparebit.

A morbis universi systematis, *Bruno gastritidem*, *) *enteritidem*, **) nec minus *hysteritidem*, ***) ac *abortum*,

*) L. c. §§. 705—710.

**) L. c. §§. 711—716.

***) L. c. §§. 724—726.

orium, *) — pro affectibus, ut dicunt, *localibus* hæc mala declarans, exclusit. Cum vero *communium* (*universalium*) morborum curationem, in *totum* corpus, — *localium* vero, in *partem* modo ægram, dirigendam esse tradatur; **) sequitur, *Brunonem* in morbis nominatis & febris præsentiam inflammatoriæ, & methodi antiphlogisticæ necessitatem, nisi certa in morbum *sithenicum* *oportunitas* præcesserit, ubique negasse. Quodsi talia de illis modo partium dictarum incendiis, quæ violentias externas, eisdem proxime applicitas, videlicet cædendo, premendo, pungendo, rodendo agentes, pro causa agnoscunt, affirmasset; forsitan non omni probabilitate destitutum ei ad manus fuisset argumentum; etsi chirurgis æque ac medicis sit notum, incarcerationis, ut vocant, sub herniis,

*) L. c. §§. 727. 729.

**) L. c. §§. 6. 81.

sub articulorum luxationibus, ossiumque fracturis, sub capitis pectorisque læsionibus, quas partium illarum, vicinarum, inflammationes cum febre continua, cum pulsu pleno, vibrante, sequuntur, methodum antiphlogisticam sæpe non posse, nisi funesto ægrotis consilio, omitti. Sed, cum nullas excipiat, in illis adeo ventriculi, intestinorum, uteri inflammationibus, in illo etiam abortu, quæ ex causis adductis originem non habent, & quæ, ex stimulis magis *internis*, quasi sponte, hominemprehendunt, — etsi febris inflammatoriæ non desint symptomata, venæsectionem tamen & reliqua, quæ vim vitæ nimiam infringant, auxilia, novi auctor systematis rejicienda esse, — ea quidem opinione inductus, docet: quod partes *internæ*, ex morbo universali phlogistico inflammari haud queant. *) Atqui tamen & *asthenicas*

*) L. c. §§. 81. 113. 168. 345. 346.

cas universales vel ipse hic auctor admisit partium *internarum* phlogoses, *) ut igitur ratio, cur & *sthenicis*, ex vitio *totius* systematis, subjectæ esse malis hæ partes reculent, haud pateat; — & quæ aeri, calori (causis, quas *Bruno* tanti facit, excitantibus) ad pulmones, — hæc etiam ad ventriculum non minus, quam intestinalem ad tubum, & ipsum ad uterum, via satis aperta est, — aut si foret occlusa: non desunt certe aliæ, sat multæ, quæ fortes in parte quavis *interna* phlogoses, & quidem *sthenicas*, ac a nulla, nisi debilitante a methodo superandas, inducere queant. Verum est, plurimas ventriculi, intestinorum, — uteri non paucas inflammationes, abortus sane multos, aut aliorum morborum esse effectus; aut suo jam ab ortu, de febris nervosæ connubio testari; sed quantum abest, ut omnis par-

*) L. c. §. 199.

tium istarum non minus, quam renum, hepatis, lienis, peritonæi phlogosis, hunc asthenicorum non modo, sed *localium* adeo ad ordinem morborum pertineat! & quam flebilis in suis effectibus esse debet generalis adeo de morbis tam ambiguis, tamque facile ac cito lethalibus, sententia! . . . Vereor certe, ne a *Brunone*, etsi hic, communem contra experientiam, facilem esse *gastritidis* diagnosin asseruerit; *) cardialgici modo colicive dolores spasmodici, pro illa, aut pro vera enteritide sint habiti; magis vero metuo, ne idem hic auctor, pulsum in morbis asthenicis frequentia majori, debilitatique tribuerit nimis: **) utpote quos sæpe in febribus nervosis, non tales, sed naturalibus adeo lentiores, satisque plenos esse, cum aliis, detexi; cum interea sub veris viscerum,

*) L. c. §. 709.

**) L. c. §. 155. 156. 179. 180.

scerum, ventriculi imprimis atque
intestinorum, inflammationibus,
quam fallaci interdum parvitate,
contractione, frequentia, latentis
indolem incendii arteriæ abscon-
dant, nemo in arte expertus ig-
noret.

Possem sane, ut crassioris in
hac etiam materia erroris *Brunonem*
convincerem, ad communem sum-
morum in arte virorum provocare
experientiam; possem & meas hac
in re multiplices observationes ad-
ducere; sed neminem, nisi parum
in medicinæ exercitio versatum,
esse arbitror, quem tam contraria
veritati auctoris opinio seducat;
nec lucem meridiano sub sole quæ-
rendam esse existimo.

Hæc igitur est mea, quam nulli
obtrudam, de novo systemate sen-
tentia. Suam ferant alii, per me
hoc licet, in omnibus contrariam;
modo solis *clamoribus* pondus, quam
esse possit, majus, nemo concedat.

Recens

Recens est, quam parum hi dicant, vel in ipsa *Germania* exemplum. Comparuit nempe paucos ante annos novum *Chemiæ* systema. Quæ prima huic accesserit, *Ticinensis* erat studiosa juvenus, & potissimum præsentis auctor erat operis. Necdum enim academica huic systemati favebat multum doctrina. Magni ubique locorum tumultus, ac magna animorum, ad ignem quasi dixisses, excandescencia; quamplurima clamabant medica, — nec indecoris semper parcebant objurgationibus, diaria; concussæ resonarunt undique retortæ, contremuere fornaces. Nec tamen hæc fervidis metum intulerunt ingeniis: superavit labor improbus obstacula, & quas cavillatorum petulantia incusserat, — alma veritas delevit, maculas. *Brunonem* igitur qui lecturus est, “neque perfunctorie hunc legat, neque per diariorum compendia cognoscat, sed attente admo-

admodum consideret, seduloque meditetur, “ *) & habebit cur dicat: non exiguum in *prima* operis, hoc a viro conscripti, parte, thesaurum, quem in densissimis multorum voluminibus in vanum quæramus, latere.

Posito scilicet axiome: *animalia pariter ac vegetabilia, indolis ignotæ principio esse instructa, quod principium hæc ipsa corpora, accedente stimulorum subsidio, vitæ exercendæ reddat idonea; **)* *vitam ipsam nihil aliud, nisi statum violentum, seu coactum, — mortem vero aut incitabilitatis, aut stimuli (aut utriusque) absentium, effectum esse; ***)*

Posito altero: *incitabilitatem non in alia corporis sede aliam, ex partibus quasi conflata, sed unam, ac universo in corpore indivisam proprietatem*

*) Petr. Moscati, in præfat. ad *Elementa Brunonis*.

**) *Elem. Brun. §. 19.*

***) *L. c. §. 72.*

tatem esse; *) hinc non posse et morbum universalem, asthenicum, et partis alicujus sthenicam adfectionem, eodem in homine simul incedere; **) — stimulos vero singulos, eodem modo, incitabilitatem scilicet exhaustiendo, delendo, consumendo, nec aliter operari, ***) — graduque modo inter se distinctos esse, atque in secunda non minus, quam in adversa valetudine, primam unicamque functionum, ac læsionum, quæ a vitio locali haud pendeant, rationem sistere; ****)

Posito porro tertio principio: sanitatem a recta et moderata incitatione, — morbos sthenicos a majore, — asthenicos vero a minore, proficisci; *****)

Posito

*) L. c. §. 47.

**) L. c. §. 53.

***) L. c. §. 15.

****) L. c. §. 62.

*****) L. c. §. 23.

Posito quarto argumento : *hos ultimos , nunc ex stimulo extremo , nunc ex causæ sat satis stimulantis defectu , descendere ; *)*

Posita quinta demum sententia : *quod ea ipsa , quæ sthenicis affectibus curandis sunt paria , asthenicis mederi , — quæ asthenicos producunt , sthenicos auferre queant ; **)* — his , inquam , positis , quam vastus ingenio humano , quam fertilis medicæ scientiæ campus aperiatur , vix opus est ut hic multis enuntiem.

Alteram vero elementorum *Brunonis* partem si volvas , caute , per Deos incede ! latet ignis sub cinere doloso. Ipse scilicet *Bruno* , haud raro verum , quam proprium systema indicaverat , tramitem incautus deseruit , ac sæpe , vel minime coactus , ex altiore , quo tutus ascenderat , loco , in profundum præ-

*) L. c. §§. 35. 45.

**) L. c. §. 89.

præcipitem se dedit. Ne tamen credas, non vera simul atque utilissima in ipso quoque artis exercitio præcepta *Brunoni* deberi. Nemo sane meliora in morbis phlogisticis, — in febribus nervosis, ac in morbis a debilitate oriundis, meliora nullus & magis inter se coherentia, proposuit. Hæc ab aliis jam fuisse tradita, si objicias; fatebor id de multis; de omnibus non annuam, nec facile ab ullo tam pure ac tam vere id factum esse concedam.

Supereſt, ut de opere, quod hæc dicendi occasionem mihi obtulit, pauca hic referam. *Brunonis* illud principiis magna quidem ex parte innititur; sed in ſat multis auctor ab illo, veritati magis, quam humanæ auctoritati obſequens, recedit, & quæ ipſi (meas, jūſſu Supremo, in *Ticinenſi* archigymnaſio vices agentī) in clinico Inſtituto, sub

sub insigni tyronum concursu, oblatae sunt, observationes, fideliter exponit. Sunt plures inter istas, quae in artis incrementum omnino redundant; aliae sunt, quae methodi ad morbos populares curandos adhibitae praestantiam egregie manifestent; aliae demum, ne quid clinici historiae Instituti deesse videretur, aliorum simul, etsi minus altae indaginis, adfectuum decursum exponunt. *) Quamvis enim, jam pluribus ab annis, multorum sane curam morborum habuisset, & jam per annum a supremo Insubriae Gubernio medicus, qui mihi ad lectos aegrorum in schola *Ticinensi* assisteret, atque publicus therapiae specialis hoc in Archigymnasio Repetitor constitutus fuisset, — voluit tamen auctor hujus operis & publi-

*) Singulae morborum istorum historiae, a diversis tyronibus, stilo non semper aequali funrunt conscriptae.

cam rerum omnium sub ejus nunc
 præsidio gestarum rationem redde-
 re. Non exiguus nempe, pro il-
 lius ætate, labor fuit, cathedram,
 in qua Viri insignes *Bursierus* at-
 que *Tiffotus* medicinam docuerant,
 ascendere, & patris post abitum
 ad lectos ægrorum, tam arduis a
 morbis prehenforum, sub tanta
 adstantium turba, non modo cu-
 rantis officium assumere; sed quo-
 tidie, duas & ultra per horas, ea
 quæ artem universam respiciunt,
 more hucusque recepto, edicere
 & sectionis, sub rerum eventu fini-
 stro, pathologicæ, in omnium a-
 spectu, testimonium sustinere. Qua
 interim ratione præsentis auctor
 libri huic imposito sibi officio satis-
 fecerit, non est mei hic exponere..
 Hoc unum tenero a patre adducii
 licebit: absoluto etiam studiorum
 unius fere anni scholastici curricu-
 lo, ac impetrato a celsis studiorum
 Præsidibus, honorificentissimo te-
 stimo-

stimonio , a CAESARE AUGUSTIS-
SIMO idem filio docendi munus,
alterum per annum , sub magno
studentium applausu, iterum fuisse
concreditum.

Dabam Vindobonæ die 22. men-
sis Septembris anni 1796.

JOANNES PETRUS FRANK.

I N D E X.

Introductio.	1
CAP. I. Morbi inflammatorii.	20
— II. Febres intermittentes.	38
— III. Febres nervosæ.	59
— IV. Peripneumonix nervosæ.	137
— V. Scarlatinæ nervosæ.	169
— VI. Diarrhœæ & Dysenterix.	177
— VII. Uteri hæmorrhagiæ.	192
— VIII. Diabetes.	201
— IX. Hydrops.	253
— X. Morbi convulsivi.	263
— XI. Lues venerea.	277
— XII. Casus varii.	288

INTRODUCTIO.

Intio fere anni MDCCXCV, quum *Imperator Augustus* FRANCISCUS II. patrem meum, *Joannem Petrum Frank*, Medicinæ practicæ & Clinices in hoc R. Archigymnasio *Ticinesi* Professore P. O. *Vindobonam* adire, ac consiliis de re medico - militari habendis interesse, jussisset; *Gubernium*, quod CAESARIS nomine has provincias regit, me, qui patris absentis in schola medico - clinica prosequenda vices agerem, eligere dignatum est: quippe qui jam paulo ante ejusdem medicus assistens nominatus fueram.

Officii! splendidi æque ac difficillimi, a summis rei literariæ per *Insubriam Austriacam* Præsidibus, in me virum juvenem collati honorem probe sentiens, ne fiducia superiorum me indignum vel ingratum exhiberem, singulorum, quae in Clinico Instituto præstita forent, rationem reddere constitui. Hunc ad scopum ægrorum, qui a mense Januarii usque ad finem Junii Clinicum Institutum mi-

concreditum ingressi sunt, historias fideliter exarare, observationes, quae ad morbos recte cognoscendos, judicandos, curandosve quidquam conferre videbantur, certum in ordinem redigere, ac sine fuco exponere satagi. In primis autem casus rariores, aut & difficiliore, in quibus vim artis manifestius perspicias, quique instructionem præbeant præcipuam, luculenter enarrandas suscepi, curandi methodo, qua sum usus, ubique accurate indicata, & meis vel judiciis vel conjecturis, prout eas quisque morbus suggerebat, hinc inde adjectis.

Hunc operis præsentis conspectum ac finem a doctis non minus, quam a discentibus posse approbari confido quidem: sed qua ratione suscepto labori satisfecerim, hoc utrisque, diligentiae adhibitæ, ac veritatis, qua in omnibus sum usus, testimonio innixus, dijudicandum relinquo. Si verum est nempe, quod haud difficulter mihi quisque concedet, scientiam medicam nulla alia re magis excoli magisque perfici posse, quam si, qui ei dant operam, studio indefesso colligant observationes veras, justas atque exactas; ex his deducant summa cautione & diligentia conclusiones, quantum fieri potest, certas; has denuo ad examen vocent, atque cum novis ac repetitis observationibus conferant; id inquam,

Si verum est, laborem hunc meum spero quidpiam novæ lucis allaturum esse rei medicæ, & artis salutaris ulteriorem perfectionem aliquo modo juvaturum.

Observationes quippe, quas hic exponere aggredior, ad finem propositum duabus rationibus mihi videntur accomodatæ: primum, quod sub oculis multorum testium, doctrina atque ingenio præstantium, & factæ, & chartæ mandatæ sint; tum quod modus, quo ægri in hac schola publice tractari solent, fraudis suspensionem omnem excludat, locumque neget diffidentiae, ita ut quid amplius desiderari vix possit.

Sed ut lector ipse ex se iudicium ferat, habeatque quo fidem factis, hic expositis, impertiendam firmet ac fulciat, breviter exponam, quænam in hoc Clinico Instituto methodus, tum quod infirmorum curam, tum quod malorum, quibus adfliguntur, descriptionem attinet, constanti usu teneatur *).

A 2

---

*) Plura de his exposuit Parens optimus in opere, cui titulus *Plan d' Ecole Clinique*, cujus versionem italicam dedit Cl. Med. D. Lud. Careno, Germanicam vero communicavit Celeb. Salamo Titius in Academia Wittenbergenfi Med. Professor.

Institutum, de quo mihi sermo est, duodecim lectos viris, novemque alios fœminis ægrotantibus deputatos, comprehendit. Ad hanc scholam medicinæ practicæ instruendam, infirmorum e nosodochio majori, quod tercentum & ultra ex illis continet, hi præ aliis seligi solent, qui studiosæ juventutis instructioni, prout lectionum materia postulat, præcipue inserviant. Ab anni scholastici, qui a mense Novembris orditur, principio, medicinæ practicæ professor morbos simpliciores aptioresque tironum conditioni sibi eligit; paulatim ac post unum alterumve mensem ad ægros, difficilioribus & plerumque gravibus jam morbis adfectos progressurus, ut facile ex hujus libri decursu cuicunque patebit. Scholæ clinicæ scilicet curam ego tertio, non prius, anni currentis mense suscepi, nimirum quo tempore plerumque ægri periculosis morbis oppressi, ac sæpe morti quam vitæ viciniore pœneque expirantes, admittebantur.

Suscepti in Clinicum Institutum ægroti curam peculiarem, juvenum medicorum unus vel alter aggreditur, ac eundem, professore, cœterisque medicinæ alumnis præsentibus, ipse examinat. Si quid aut in suis quæstionibus, quod novisse intersit, hic omittit, aut fallitur; magistri consilio dirigitur, donec ea, quæ ad morbi præsentis cognitionem, ad ejus pro-

gnosin, curandique⁹ methodum indicatam spectare possint, eruerit. Quæ discipulorum experientiam parum adhuc firmam fugere videntur, ea Clinices professor tum ex propriis observationibus, tum ex illis, quas aliorum industriæ debemus, suggerit, ac filo ratiociniorum candidatum in viam reducit. Hisce singulis peractis, indicata remedia, docentis consensu firmata *), schedæ propriæ, ad lectulum ægroti suspendendæ, committi jubentur. Neque ea solum, sed character morbi, mensis ac dies, quibus hic incepit, ingressus, ætas, nomen, patria, conditio ægroti adnotantur, manu medici huic operi præfixi signanda.

Absoluta infirmorum inspectione, medicus juvenis ejus ægroti, quem curandum sus-

---

*) Professori Clinices impositum est onus, ut necessaria pro conscribendis medicamentorum formulis præcepta ad ipsum aegrotantis lectulum discipulis communicet, ac hos ipsos utilissimo hoc in opere exerceat. Facilius hæc via est ad ea, quæ multis in locis theoretice nimis traduntur, discentium memoriæ imprimenda. Nosodochii quidem medici utuntur pharmacopœa jam pluribus ab annis consilio eorundem communi ac Praesidis recepta; Professor vero Clinices, quamvis easdem haud raro formulas et ipse pro suis ægrotis præscribat, sæpius tamen novas atque inter se diversas a tironibus componi curat, aut quales in communi artis exercitio adhibentur, conscribit.

cepit, lectulo affidet; quo scilicet, quæ morbo occasionem dederint, judiciove sint opportuna, melius pernoscat, atque ad succinctam morbi historiam, quam altera jam die, vel, in casu graviori, paulo tardius, ad lectum ægroti publice leget, perscribendam sese præparet. Ab eo tempore candidatus diarium morbi per singulas dies conscribit, professor vero Clinices ad minima quæque, si quid momenti habeant, præcipue vero ad remedium effectus, discentium animos convertit. Ubi saluti restituitur ægrotus, morbi historiam discipulus in manus tradit docentis; sin moritur æger, ante cadaveris sectionem, quæ in publico anatomiae amphitheatro suscipitur, diarium morbi lethalis, præsentibus tum clinices, tum pathologiæ studiosis, alta voce prælegitur. Pars morbosa, si quam memorabilem cadaver offert, in *Museum Pathologicum*, manu experta præparanda, deportatur, & in morborum tum causis, tum effectibus explicandis, sub publicis prælectionibus a clinices ac pathologiæ professoribus tironum oculis exponitur.

Est autem usu constanti hoc in clinico instituto receptum, ut qui ægroti sub cura indefessa medelam quamcunque recusare videntur, ne lectum, publicæ instructioni dictum, absque discentium utilitate, æquo diutius

occupent, dimittantur; qui vero ex morbo superato convalescunt, si parum adhuc virium accesserit, in aliud nosocomii cubile ablegentur, reditus ad suos facilitatem expectaturi; cæteri recta domum se conferunt. Quum vero tanti intersit, ægorum quoque *convalescentias* a medico, qui morbi curam ad has usque absolvit, attente observari; praxeos medicæ candidatus, qui ægroto hucusque affuerat, convalescentem quotidie adit, observat, ac si quid attentione dignum acciderit, suo hoc ipsum diario committit, ac præsidem clinices de singulis advertit.

Hæc tironum institutio sua simplicitate facile sese cuivis commendans, & studiosorum hoc in Archigymnasio concursu, & progressibus plusquam ordinariis in dies magis magisque confirmata, profecto non sufficeret illis, quæ medicas observationes minus certas verasque reddere possent, repellendis, nisi quoque in ea, quæ absente clinices magistro circa ægrotos aguntur, omnis converteretur sollicitudo. Loquor de modo remedia expediendi, administrandique, de victu, de cura speciali ægrotantium, aliisque compluribus, quæ conclusiones ex observationibus deducendas tam facile corrumpunt. Horum vero curam non exiguam apud nos haberi, e sequentibus patebit.

Pharmacopolium Nosocomii *Ticinensis*, ut omnium hujus generis institutorum conspicuum exemplar considerari meretur. Singularis hoc in loco in remediorum optimorum delectu, rectave administratione diligentia & industria adhibetur. Chemicorum inprimis præparationi medicaminum invigilat eximius Vir *Franciscus Marabelli*, qui idem quotiescunque a clinices moderatore, humorum animalium, atque excretionum morbosarum analysis desideratur, hanc ipsam cum summa perspicacia absolvit.

Deinde, ne qui desit in assistentia miseris præstanda, vel in recta medicamentorum administratione, a quorum certe neglectu salus ægrotantium in nosodochiis quam plurimum periclitatur; cuivis clinices cubiculo duo concessi sunt infirmorum custodes, quorum functionibus invigilat chirurgus huic Instituto addictus. Ab anno circiter, Clinices professori adjunctus est *Medicus Assistens*, qui, eodem absente, singulis præficitur, & ut suo quisque muneri satisfaciat, ut studiosa juvenus in conscribendis morborum historiis dirigatur, utque debitus ubique rerum ordo servetur, studium omne impendit. Nemini vero, medicinæ candidatis, vel affinibus ægrorum, quos hi desiderant, exceptis, scholam hanc ingredi, nisi horis ad id præfixis, permittitur. Hæc

scilicet a lege quam plurima in ægros redundant emolumenta, inter quæ præcipua sunt; quietis hoc in loco necessaria observatio, & ne quid ciborum vel potus, quæ saluti ægrotorum obesse possunt, propinetur, cura continua.

Sub hac rerum dispositione oportet fane, ut summa observationibus in schola clinica, tot coram testibus, institutis, auctoritas fidesque concilietur. Ab eo enim tempore, quo primum Vir eximius *Burserius*, jubentibus id summis rei literariæ in hac *Insubria Austriaca* moderatoribus, praxin medicam ad ipsos ægrotantium lectulos apud nos docere incepit, Tironum ad hanc scholam confluxus quot annis non parum est auctus. Sub illo etenim egregio praxeos medicæ magistro, qui longe pauciores pridem fuerant, Auditores, ad *quadraginta* circiter & ultra numero increverunt. Adventante hanc in Academiam Viro Celeberrimo, Illustri *Tiffoto*, hic numerus ad *septuaginta* circiter adauctus est. Quum Pater post biennium Clinici curam Ticinensis in se assumeret, *quadraginta* circiter praxeos medicæ in eadem candidatos numeravit. Ultimis vero his annis hic, in juvenum medicorum plusquam *centum quinquaginta* societate, Clinicum quotidie adivit. Pars magna istorum ex diversis, tum Italiae, tum Germaniæ alia-

rumque regionum provinciis advenerat ; ac inter istos, quamplurimi, qui, aliis in scholis medicinam edocti, ac diversis fane inter se oculis, de theoriæ non minus principiis, quam de methodo medendi in Clinico Instituto adhibita, primo quidem intuitu judicantes, in omnia certe, quæ hanc ipsam ab aliis distinguerent, attentionem, quam poterant maximam, continuo posuerunt, ac ponere continuant. Hæc doctrinæ & opinionum in tanto candidatorum ac medicinæ doctorum numero diversitas, æmulationem non parum coadiuvat, ac ut suum de natura & exitu morbi tueatur iudicium, nec quidquam, quod ipsemet non viderit, aliis concedat, quemvis impellit. Hic ipse vero ingeniorum juvenilium dissensus, atque innata de singulis objectis sic aut aliter ratiocinandi disputandique cupido, singulorum de veritate observationis testimonium tantum omnino reddat necesse est, ut ab hoc communi *de factis* iudicio, ad alterum, quod majoris esset ponderis, provocari non possit. Ut vero quivis auditorum, atque omnes simul sumpti, ea, quæ circa ægrotos sibi commissos adnotaverint, pro suis agnoscant, atque veritatem observationum communi auctoritate defendant, unicuique morbi historiæ, quam sincere ac integre hic afferam, nomen patriamque medici, qui eandem collegit, adjungam.

Sed antequam ad rationem de morbis in clinico Instituto publice a me pertractatis reddendam accedam, brevissime aliqua, quæ lucem sequentibus affundant, attingam. Non est enim exigui ad recte de his judicandum momenti, propius perspexisse, quæ cœli natura, videndi ratio quæ sit illorum, qui nosocomii Ticinensis atque clinices beneficio fruuntur; quinam his in regionibus morbi sint endemici, aut qui more epidemicorum non raro grassentur.

Primum de coelo aerisque temperie. Hanc ut melius & ad fidem faciendam accommodatius ob oculos ponerem legentibus, ad Virum Clarissimum & harum rerum observatorem intelligentissimum accuratissimumque, Illustrem *Alexandrum Volta*, physicæ experimentalis hoc in R. Archigymnasio professorem confugi, qui, ea qua est animi in omnes bonarum literarum amantes liberalitate, & in me humanitate prorsus singulari, suas de hac re observationes mecum lubenter communicavit. Eas, quo facilius sub uno adspectu positæ colligantur, in tabulas, infra tradendas, redegi. Præmittam epistolæ hoc a Viro Illustri mihi transmissæ, & ex italico idiomate in latinum translatae, partem eam, quæ tabulis prædictis præfationis loco esse potest.

„Cum Tibi quidem sufficiat, quæ ath-
 „mospheræ nostræ, de mense in mensem,
 „aut de quindecim diebus tot sequentes in
 „dies, ab initio hyemis elapsæ ad ver inte-
 „grum usque, constitutio fuerit, ita tibi satis-
 „faciam: ut mensem quemque in tres partes,
 „primam nempe, mediam, ultimamque di-
 „videns, quam coeli temperiem habuerimus,
 „quæ fuerit barometri ac thermometri altitudo
 „media, quæ humiditatis & siccitatis ratio,
 „qui coeli status, pluviis, nivibus, nebulis,
 „quæ incidere, descriptis, pernoscas; atque hæc
 „quidem omnia breviter & summatim. De
 „ventis interim multa observare accuratius,
 „Anemometrum desideranti, mihi non licuit;
 „notavi solum, si quando fortiores ad aliquod
 „e punctis, ut vocant cardinalibus, eorumve
 „intermediis spiraverint. Coeterum ventos
 „*Ticini* parum dominari, elapsis autem hyeme
 „& vere, eosdem solito etiam minus regnasse,
 „tibi constat.“

Præter coeli temperiem, regionis positio,
 soli indoles atque cultura vim summam in cor-
 pora animalium exercent: quæ vero partim,
 si agrum *Mantuanum* excipias, *Ticinensi* mi-
 nus, quam cæteris Insubriæ provinciis, fa-
 vere videntur. In planitie amplissima, ab
 alpibus ad septentrionem positis, ad flumina
 conspicua *Padum*, *Ticinumque* meridiem ver-

fus decurrente, urbs floret inclyta *Papia*. Hæc
 istius positio, cujus salubritatem divinus jam
 dudum cecinit *Petrarca*, felicissima foret,
 nisi temporum, bellorum injuria, nisi campi
 vastissimi oryzæ dicati, ac prata per artem
 paludosa eandem nimis invertissent. Amplam
 per vallem *Ticinus*, arborum plurimarum
 sub umbra, celeriter decurrit. Hanc in val-
 lem rivuli innumeri, & aquæ copiosæ per
 terras fossis undique intersectas, lento cursu,
 & exigua, qualem agrorum inundatio sæpe
 exigit, declivitate, sese exonerant. Atque
 hæc præcipue de ea parte, quam *Lomellinam*
 vocant, *Ticinum* inter & *Padum* jacente,
 valent. Omnia hic aquis & irrigationibus re-
 ferta. His adde præcipuam oryzæ culturam,
 quæ & laboris affert quam plurimum, & ci-
 vium in urbe nimis vicina degentium sanitati,
 quo tempore aquæ stagnare incipiunt, mensi-
 bus nempe *Julii*, *Augusti*, ac *Septembris*,
 non parum esse solet contraria.

E: his facile est perspicere, & coeli con-
 stitutionem, & regionis indolem, & quæ
 utramque vel comitari, vel consequi solent,
 fontem esse morborum æstatis tempore satis
 perennem ac uberem, eorumque maximam
 partem generis *asiheniei*.

Supereſt ut de re alia, non minoris proſpecto momenti, mentionem injiciam, ſcilicet de vitæ ratione, qua homines, qui ad noſcomiun vulgo deferuntur, uti ſunt ſoliti, ſunt enim hi fere egentiores, aut agricultores. De his dicam paulo amplius.

Si quis Inſubriam Auſuriacam peragrans, miram hic naturæ in largiendis fructibus liberalitatem, rerumque omnium, quæ ad primas vitæ ſuſtentandæ neceſſitates ſpectant, abundantiam, optimamque conditionem, ſimulque agriculturæ progreſſus omnino inſignes conſpexerit; negabit is, multas in Europa provincias reperiri, quæ palmam huic noſtræ eripere queant. Accedit, quod vectigalia ſint moderatiora, neque mediocritatem excedant, & quod illi, qui provinciæ adminiſtrandæ regendæque præſunt, curæ atque ſollicitudinis, quo ſubditorum ſaluti quam optime proſpiciatur, nihil omittant.

Et tamen agricolarum hominumque rure degentium pars potiffima, tam eſt commodis vitæ omnibus deſtituta, tamque miſera, ut reliquo in orbe, quo quidem agrorum cultura penetravit, vix ulla magis. Nec mirum eſt, ſi quis conſideraverit, hanc claſſem hominum plerumque, nec palmulam terræ, quam ſudore ſuo imprægnat, poſſidere ut propriam,

sed sub Domino colono, qui ipse non suum, sed possessoris, in urbe viventis prædium, gravissimo sæpe aëre conductum, colit, duris admodum, & male sanis laboribus addictam teneri, fructuque ex istis, quo suum suorumque vitam sustentet, vix non omni privatam incedere.

Victu vero hæc hominum classis utitur ex pane difficillimæ coctionis, quam e milio indico præparant, & ex *polenta*, ut vocant, ex farina Zeæ Mays, & aqua ad ignem confecta, a qua non solum butyrum, sed & condimenti genus, inter omnia quam maxime necessarium, *sal* nimirum *culinaris* non raro abest. Hoc scilicet naturæ donum, hominum æque, ac animalium domesticorum saluti tam proficuum, etsi maria vicina eodem abundant, pretio nihilo minus tam alto, ut egenitatem agricolæ non parum superet, venit. Hinc inspidam plane hanc pastam, in bolos redactam, nulla dentibus opera concessa, integram, quasi medicinam ingratham, esurientes stomacho ingerunt, aut saltem phaseolorum, aliorumque infimæ conditionis leguminum damnantur ad usum.

Aliud ciborum genus nostris oryza præbet, sanum certe, sed majus ob pretium vix ea, quæ satis nutriat, quantitate ventriculo

eorum, qui tanta cum molestia, vitæque tanto sub discrimine hanc plantam colunt, concessum.

De carne atque de vino, quæ perraro agricultorum labris gustanda offerantur, vix habeo, quod loquar. Obstupui certe, cum primum mihi, in victus rationem inquirenti, non pauci, se ad illam usque diem, qua nosodochium ingressi essent, neque carnem, neque vinum, neque alium quemcunque liquorem fermentatum gustavisse, pie faterentur.

Hujusmodi igitur alimentis tam parca manu nutritos, difficillimis laboribus, iisque continuis, collum subdere oportet agricolas; nec mulieres quidem utero ferentes, tam diræ sese conditioni subtrahere queunt. „Hæ pro-
„no in terram corpore cum impetu solum ef-
„fodere, cerealia sub ardentibus meridiani
„solis radiis excutere, immani humeris, ca-
„piti, onere imposito obrui cernuntur. Quo-
„ties non in oryza colenda stagnantibus aquis,
„sub quavis cœli intemperie, ad genua usque
„immersas, incurvo, ac repente quasi cor-
„pore zizaniâ terra, & sæpe nimis propriam
„lic utero prolem, eveliere conspeximus.“ a)

---

a) Jo. Petr. Frank. Oratio academica, de populorum miseria, morborum genitrice. Del. Opusc. Vol. IX.

Quæ vero, rebus ita se habentibus, prægnantium, quæ puerperarum, quæ prolium tenerarum sit conditio, non est, cur hic exponam; id solum dictis supperaddendum: quod, cum nulla ferme inter nos puerpera, nisi plebi addicta, puerum lacte proprio nutrire dignetur, matrum rusticarum, quæ locum minus ab urbe distantem inhabitant, pars magna, etsi mammæ ob victus penuriam flaccescant, lucri tamen cupidine, & necessitatis imperio coacta, vel peregrinam simul propriamque prolem uberibus admoveat, vel hanc ipsam a sinu materno repellat. Vix autem septimum hic annum attigit miser, cum diro jam, ac vires longe superanti subjugatur labori: & sic de reliquo vitæ cursu dicendum est.

His præmissis, quis non videt, quales nostro sub cælo morbi præ aliis dominari censendi sint? non illi nimirum, qui corporis vigorem nimium, viriumque abundantiam pro sua origine agnoscant. Revera ita se rem habere, ex hoc ipso opere comparebit: pauci enim sunt, qui ex virium augmento morbofo nascantur, si cum illis conferas, quos ab atonia & debilitate inductos tractavimus.

Neque mirum cuique videbitur, si lienis monstruosa moles, cachexiæ, aliaque similia, endemica quasi inter nostros mala constituent;

quo etiam spectant, æstate imprimis & autumno, febres intermittentes, inter quas *perniciosa* haud raro caput suum extollunt. Febres porro continuæ nervosæ, sive illæ, quas putridas appellant, nisi endemicas quis dicat, sæpenumero saltem epidemice apud nos grassantur, atque hyemis præprimis tempore, quo pauperes in angustiis tuguriis, tum aeris, tum lucis ipsius libero accessu privati, vitam, animalia inter domestica, & in stabulis omnem trahunt, non paucis infensæ redduntur. Sunt vero quamplurimi, quos tam iniquo habitationis genere contentos esse dura necessitas cogit. Revera a principio mensis Novembris anni 1794 ad eam usque diem, qua Instituti Clinici curam in me suscepi, pater meus febres nervosas, tum intermittentes, tum continuas, peripneumonias malignas, similisque naturæ morbos fere unice curandos habuit.

De *Pellagra* mentionem peculiarem instituire omitto; quippe quæ, etiamsi ad agrum quoque Ticinensem non ita pridem se dilataverit infelix ægritudo, in Insubriæ tamen parte superiore sedem præcipuam figit.

His igitur certo iudicio, ut mihi videtur, expositis, succinctam nunc morborum rationem reddere aggredior, eorum scilicet, quos tempore indicato in clinico instituto tractandos

suscepi, illis modo exceptis, {qui examini juniorum Medicinæ Doctorum dicabantur: ad quod examen ad unum omnes tenentur, qui ad Medicinæ hac in parte Insubriæ exercitium publicum aspirant. Horum nempe morborum curæ non minus, quam publico Candidatorum examini, Vir illustris *Josephus Raggi*, in hac Academia Professor P. & O., præfixus fuit.

Quod ordinem rerum hic exponendarum attinet, cum existimavi esse optimum, qui scholam oleret minus, naturæ vero esset proximior, ac lectores non minus, quam me ipsum, tædio, res easdem diversis in locis repetendi, liberaret. Cæterum nominibus morborum hic usus sum, quæ in Patris mei *epitome de curandis hominum morbis*, civitate donata fuerunt.

Dabam Ticin. Reg. XII. Cal. Oct. MDCCXCV.

CAPUT I.

Morbi inflammatorii.

Etiam si insolitum frigus, anno 1795. inchoante, universam Italiam invaserit, altæque nives amœnos Insubriæ campos obtexerint; clinicum nihilominus institutum, tempore indicato, novem tantum ægroti morbis inflammatoriis veris legitimisque adfecti ingressi sunt; quorum duo, *peripneumonia*, tres, *febre catarrhali*, reliqui vero, *cynanche faucium*, *Rheumatismo*, *Erysipelate* laborabant. Unicus a *Scarlatina* prehensus fuit ægrotus. Ad unum omnes, brevi admodum temporis spatio, optima gaudentes valetudine, methodo, quam nunc paucis exponam, pertractati, nosodochium dereliquerunt. Morbos interim inflammatorios hoc anno, quam annis elapsis, non modo rariores fuisse, sed etiam longe minore cum vehementia regnasse; lubenter fatebor.

Vigente diathesi inflammatoria, præcipue si organum quoddam ad vitam necessarium præ aliis affectum cernebatur, venæ

sectionem pro re nata, nunc ad libram, nunquam ultra, nunc ad octo vel novem uncias, instituendam curavi. Paucis sanguinis detractio- nibus peractis, ægroti constanter in melius ver- tebantur, quare nunquam coactus fui ultra quin- que hujus pretiosi humoris libras emittere; quod sine dubio me facere oportuisset, nisi reliqua au- xilia debilitantia, seu anthiphlogistica, simul in usum vocavissem: nam venæ sectio, etsi princeps remedium in adfectionum inflamma- toriarum curatione sit; per se nihilominus, testante etiam *Huxhamo*, *) vix aut ne vix quidem, morborum phlogisticorum medelam integram efficere valet.

Auxilia de quibus loquor, & quorum ope sæpe sæpius sanguini parci potest, sunt *evacuantia* in genere, rigorosa ab omni ani- mali victu abstinentia, athmosphæra frigi- diuscula, copiosa aquæ potatio, quies cor- poris animique, nec non, in levioribus in- flammatoriis adfectionibus, methodus diap- noica.

Evacuantium, præsertim vero lenium catharticorum, summa in morbis phlogisticis

---

*) *Dissert. de Pleuritide & Peripneumonia.*

utilitas, *Sydenhamo*, *) *Huxhamo*, **) *Boerhaavio*, ***) aliisque summis in arte viris bene cognita erat. Conspicuum morbi cujusve phlogistici levamen, quod horum pharmacorum ope obtinetur, non a sola saburrarum, pituitæ, bilisque evacuatione, nec a derivationis, tam incertae doctrinæ auxilio, — sed potius a debilitate, usum catharticatorum sequente, repeterem. Aegrotantibus enim non paucis, morbo phlogistico detentis, quin vel unicum ex sic dictis signis gastricis adesset, summo cum rerum successu, alvum ducentia iterum iterumque propinavi. Faucium cynanchen, in hoc ipso instituto clinico, salis amari ope, cito sanavi; deerant tamen & oris amarities, & linguæ spurcities, ac nausea, aliaque hujus naturæ symptomata, quorum præsentia vulgum medicorum ad purgantium usum tam sæpe conducit ****). Minime hinc dicti remedii utilitatem a saburrarum vel bilis evacuatione, ab ipso peracta, derivare mihi licet. Peripneumoniam illam, ac cynanches, quæ a celeb. *Stoll* pro gastricis

---

*) Opera omnia. Cap. V.

**) l. c.

***) Aph. 852.

****) Morbi istius historiam scripsit D. Doct. *Jacob Giovanelli*, Tyrolensis.

atque biliosis, eo quod illas cum evacuanti-
bus sanaverit, declaratae sunt, erantne ipsae
revera talis naturae? Non desunt interim sum-
mi ingenii, & auctoritatis medici, quos inter
modo *Trillerum* *) nominabo, qui ca-
tharticatorum usum in morbis, de quibus ser-
mo est, propter stimulum, quo agunt, pro-
scribendum esse censuerint; sed unico his re-
spondere licebit argumento: purgantia certe
non agunt, quin stimulent; verum, quaeso,
si illa tantum cathartica in usum vocemus,
quae acrioribus drasticisque principiis destituta,
lenes modo evacuationes promovent, cujus-
modi sunt varia salia neutra, tamarindi &c.,
nonne tunc debilitas ab alvina purgatione in-
ducta, damnum ab actione mitissimi sti-
muli illatum facile delere ac superare con-
cedetur?

Quamvis autem venae sectio, alvique
modica purgatio ad potiora auxilia antiphlo-
gistica pertineant; eorum tamen emolumentum
longe minus sub oculos cadit, nisi summa
simul victus habeatur ratio. Diæta enim in
morbis a vi vitæ nimia originem ducentibus,
prorsus vegetabilis, ac liquida adhibenda esse

mihi videtur. „Carnes, inquit *Sydenhamus*, *) cujuscunque demum generis, & „juscula ex iis parata, sacra sunt: jusculis „vero hordaceis, avenaceis, pomis coctis ac „id genus aliis vescitor, ptisana ex hordeo, „vel cerevisia tenuissima utitor.“ Quare ægro-
tis nonnisi vegetabilia, præsertim fructus hor-
reos, concedo: qui cibi ob vacillantem pu-
tredinis theoriam a maxima parte medicorum
in solis morbis ab atonia pendentibus propi-
nari solent, in quibus certe tam perniciosi,
quam in adfectionibus a contrario corporis
fatu oriundis, proficui esse cernuntur.

Quod potum attinet, simplicissimum in
morbis inflammatoriis, aquam scilicet frigi-
dam, suppedito. Minime vero nitrum, vel
aliud quodpiam hujus generis medicamen,
addo; quod tunc ægroti, ingrati laporis cau-
sa, non facile necessariam potus copiam su-
mant; vel potius, quia hisce pharmacis, *nisi*
evacuationes inducant, nullam vim antiphlo-
gisticam tribuendam esse existimo. Nitrum
enim, aliaque hujus naturæ salia, evidenter
irritant, ac stimulant. Idem de acidis vege-
tabilibus saturatis, quibus, nescio cur virtus
refrigerans concessa sit, sentio. Acetum enim,

---

*) Op. citat. Sect. VI.

fortius imprimis, tam longe abest, ut vires corporis imminuat, ut hae potius ab ejus usu aliquomodo augeantur. Alcoholis illud vix non semper haud exiguam copiam continet. Acidum, quod ex fructibus limonum obtinetur, aqua multa dilutum, pro potu ægrotantium, morbis inflammatoriis adsectorum, magis accommodatum, mihi videtur; licet nec eidem vim adscribere queam antiphlogisticam. In peripneumonia ab hoc potu subacido tussim exasperatam fuisse, observavi ego, observarunt & alii. Porro necesse est, ut caveatur, ne illi, qui hanc *limonadam* præparant, portiunculam corticis fructus ipsius potui superaddant, vel citri elæosaccharo adjecto, stimulante hanc principio imprægnent. Commixto scilicet sic oleo essentiali, quod vehementer exæstuat, potus, de quo sermo est, valdopere excitans, atque abhinc in morbo inflammatorio noxius paratur. Gravis hic error frequentem in praxi locum habet. Omni igitur potui, aquam fontis frigidam, certe non ubique glaciale, antepono. Illam equidem in peripneumonia ac faucium cynanche cum successu magno in usum vocavi, dummodo hi morbi adhuc recentes ac revera inflammatorii essent. Methodus ista, ab aliis nostratibus medicis, imo ab ipso vulgo, jam dudum adhibita, nunquam aliquid detrimenti produxit. Sic saltem magistra docet experientia.

Atmosphæræ autem , quam *Sydenhami*, *Boerhaavii*, aliorumque consilio in quovis morbo phlogistico, subfrigidam esse oportet, maximam semper rationem habui. Argumenta enim a *Brunone**) circa frigoris actionem exposita, de illius vi, dummodo sat constanter in corpus agat, *debilitante*, me plane convicerunt. Acutissimi scilicet hic Vir ingenii, non a frigore, recta via, sed a calore illud subsequente, qui tunc majori cum vi in machinam magis excitabilem agit, morbos inflammatorios oriri; — & frigus sat constans non ad auxilia tonica, sed revera ad debilitantia, seu antiplogistica, spectare, meridiana luce, ni fallor, clarius demonstravit.

Hic certe locus non est, rationes, quæ ad hanc sententiam tum negandam, tum defendendam allatæ sunt, in medium afferendi; quod tamen alia occasione jam fulius feci, **) fecitque *W. Weikardus*, ***) Antiquitatis

---

*) *Elementa Medic. Brunonis.*

**) *Ricerche sullo stato della medicina, di Jones. Trad. dall' Inglese da Giuseppe Frank, con note. T. I. p. 251.*

**) *Entwurf einer einfacheren Arzneykunst. Versionem italicam cum notis procuravi sub titulo: Prospetto d'una medicina piu semplice.*

jam medici vim frigoris antiphlogisticam bene noverunt. Sufficiat hic dicere, *Asclepiadem*, *Celsum*, aliosve, in phrenesi, ut caput frigida lavaretur, consuluisse: quod præceptum *Lanzonius* *) ac *Willisius*, **) felici cum successu, secuti sunt. Inter recentiores. *C. Tissotus*, ***) atque *W. Moneta*, ****) regimen calidum in catarrhali & coryzæ inflammatoriæ curatione, proscribendo, frigidam iterum iterumque commendant. Variolas demum inflammatorias, nonne felici cum exitu in atmosphæra frigidiuscula curari omnes convenimus? Et cum hujus exanthematis eruptio a frigore non solum non impediatur, sed potius promoveatur; cur est, quæso, quod contrarium in cæteris exanthematibus phlogisticis timeamus. Frigus in curatione morbillorum benignorum æque ac in variolis profuisse, *W. Wainmann* ****) testatur. Idem in scarlatina benigna accidere, egomet ipse in casu sequente expertus sum.

*) Miscel. natur. curios. D. 3. An. 5. §. 6. Obs. 121.

**) De delirio et phrenitide. Cap. 10.

***) Avis au Peuple.

****) Abhandlung, daß die Kälte, und das kalte Wasser in Katharkrankheiten wahre Heilmittel sind.

*****) Jones op. citat. T. 1.

SCARLATINÆ HISTORIA *)

Puer, piscatori tironis operam præstans, 13um ætatis suæ annum attingens, robustius ac bene nutritus, a biennio optima fruens valetudine, cum ob muneris rationem frigori calorigue alternatim sæpius sese exponere cogeretur, jam aliquot abhinc diebus de insolita artuum lassitudine, animi morositate, & quadam faucium titillatione conquerebatur. Nihili hæc faciens, in pristina vivendi methodo continuabat. Ante triduum, nulla accedente nova causa, & absque contagii suspitione, dolore faucium corripitur, deglutitionem quodammodo præpediente, absque tussi & respirandi difficultate, torminaque insimul ad abdomen expertus, absque vomitu aut tenesmo. Hoc sub rerum statu, quin horrorem caloremve febrilem persensisset unquam, lecto committitur, ibidemque domi per biduum degit, nil præter potum aquosum assumens. Abdominis dolores post paucarum, a quo incoeperant, horarum spatium, disparent, superflite morbosa faucium affectione. Hæc, licet æger ab omni cibo abstineret, sollicitèque animi corporisque quietem servaret, in-

---

*) Historia hæc a D. Doct. *Francisco Alimonta* Tyrolensi scripta est.

crescit : dolor scilicet major evadit, degluti-
 tio difficilior redditur, voxque fit acuta. Cum
 res sic procederet, heri vespere, nulla facta
 medela, nosocomium inferius petit, ibidem-
 que venæsectio ad unc. IX. instituitur, cata-
 plasma emolliens collo apponitur, & haustus
 salinus cum duobus tartari emetici granis præ-
 scribitur. Ab hac methodo melius habuit, &
 hoc mane in clinicum institutum deportatus,
 sequentia obtulit animadvertenda: dolor fau-
 cium tantisper erat imminutus, deglutitio fa-
 cilior, vox minus acuta; inspectæ fauces ru-
 bebant valdopere; tonsillæ tuebant, uvula
 ad linguæ radicem usque extendebatur, lin-
 gua, quodammodo sicca, maxima fere parte
 muco albido obtegebatur, nulla interim ade-
 rat tussis, aut respirandi difficultas: cutis erat
 arida, sicceque urens, & licet æger id antea
 non animadvertisset, maculis undique, si fa-
 ciem excipias, copiosissimis lævigata scate-
 bat: hæ maculæ erant minimæ, ruberrimæ,
 hinc inde confluentes; a compressionē eva-
 nescebant, hac cessante, mox revertebantur.
 Interim nullus aderat oculorum rubor, aut
 lacrymatio, sternutatio nulla, nec coryza,
 nec ulla ventriculi oppressio, aut vomituritio.
 Pulsus erant admodum frequentes & tantis-
 sper pleni: pauca sitis aderat, anorexia ali-
 qua, & quædam artuum lassitudo, alvus
 ordinata,

His perspectis, cum nulla nunc vigeat variolarum morbillorumque epidemia, nec præsentia symptomata hæc annuncient exanthemata, morbum pro *scarlatina* habemus. Quod febris ad indolem spectat, floridus ægroti habitus, ejusdem vitæ genus, actio virium excitantium in decursu ad morbum graviolem continuata, evidens adhibitæ antiphlogisticæ methodi utilitas, nervosorum symptomatum absentia, & præsentium consideratio, de inflammatoria hujus indole satis nos convincunt. Quoad prognosin, licet ea sit morbi natura, ut facile in hydropem inconvalescentibus terminetur; nihilominus, cum graviora symptomata non urgeant, sub recto regimine, feliciorem morbi exitum speramus.

Interim, ut indicationi satisfaceremus, stragula detrahi jussimus, ita tamen, ne ingratam frigoris sensationem æger persentiret, & dein habito ad leviolem morbi gradum, nec non ad præsentis constitutionis, nervosæ morborum indoli faventis, characterem respectu, præscripsimus hirudines Nro. X circa collum applicandas, aquam frigidam, & cibum ex pomis coctis paratum.

V E S P E R E.

Aliqua adest exacerbatio, pulsus sunt magis frequentes, adhuc pleni, calor major,

& tantisper in somnum inclinat æger: cæterum dolor faucium est magis imminutus, deglutitio facilior, & vox minus rauca: alvum non deposuit. Continuavimus in potu & diæta, & clysterem emollientem præscripsimus.

MANE. 7. m. d.

Quievit: alvum bis deposuit; adest remissio sat manifesta; pulsus sunt minus frequentes, tantisper tamen pleniores; calor minor, fauces minus dolent, tonsillæ tument minus, deglutitio facilior:

Eadem sit ægri stragulis levioribus coope-
riendi ratio; dein

℞. Haust. salin^{*)} uncias septem.

Tart. emet. granum unum

Cap. omni bihorio cochlearia duo

Diæta eadem.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, sed hesternæ minor: alvum deposuit. Continuavimus in omnibus.

*) Haustus salinus sic paratur.

℞. Aceti ammoniacalis. Infus. sambuc. $\overline{32}$. unc. tres, Oxymel. simpl. unc. unam. M.

MANE. 8. m. d.

Bene quievit: remissio manifestissima: pulsus minus frequentes, parum pleni, gutturis dolor tonsillarumque tumor minor, vox fere naturalis: ad brachia & crura aspredines comparent miliformes, albæ, quæ cutim scabram reddunt. Continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, sed præcedente minor: alvum non deposuit: clysterem ordinavimus & in cæteris continuavimus, ut supra.

MANE. 9. m. d.

Optime quievit; gutturis dolor non nisi sub liquidorum deglutitione aliquis; tonsillarum tumor fere nullus: aspredines miliformes majores apparent: pulsus fere naturales. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: calor tantisper major, pulsus frequentiores magisque pleni, inquietudo magna ob dentis dolorem: dens inspectus carie affectus apparuit; in præscriptis continuavimus.

MANE. 10. m. d.

Quievit: remissio adest manifestissima, urina sedimentum lateritium deponit. Continuavimus ut supra.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua. Continuavimus in omnibus.

MANE. II. m. d.

Pulsus & calor fere naturales: desquamatio incipit, ad brachia & collum sudavit, urinæ claræ. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio vix aliqua. Continuum in præscriptis.

MANE. 12. m. d.

Desquamatio rite procedit: febris nulla, urinæ cupiosæ: diætam, ut vocatur, secundam *) concessimus, nihilque dedimus nisi infusum sambuci cæterum levioribus ægrotum siragulis adhucdum obtegi volumus.

VESPERE.

Nihil novi observatur: furfures undique ex cute decidunt. Continuavimus in prædictis subsidiis.

---

*) Vid. Plan d'école clinique Tab. C.

Per 4 adhuc dies apud nos remansit: nil præter diætam tertiam*) absque vino concessimus, desquamatio rite processit, & quin ullum unquam hydropis signum appareret, aut de morbosa sensibilitate conquereretur æger, ad suos redire cupientem, integre restitutum dimisimus, monentes, ne frigori calorive alternatim; vel nimio calori sese exponeret.

Præter remedia jam allata, & præter corporis animique quietem, aliud porro magni momenti antiphlogisticum auxilium constanter in usum vocavi, quod ob nimium contra methodum alexipharmacam odium, a plerisque medicis, nisi fallor, non satis pro merito aestimatur. De methodo, quam sudoriferam seu diapnoicam vocant; loquor, quæ ipsa, quamvis in fortioribus morbis inflammatoriis, propter stimulum primam ejus actionem concomitantem, maximo detrimento sit, in levioribus contra adfectionibus phlogisticis, præcipue ubi sudoris sponte suborientis signa cernuntur, ad potiora curationis subsidia mihi videtur pertinere. Hoc ultimo in casu, nihil noxæ a levi admodum stimulo;

---

*) Vid. Plan d'école clinique Tab. C.

cujus ope sudor promovetur, timendum, quum sudoris evacuationem subsequens debilitas, damnum ab illo illatum, facile superabit. Prorsus contrarium vero in gravioribus, a vi vitæ nimia pendentibus morbis, evenit, in quibus sudor a qualicunque, vel levissimo, stimulo creatur, & fatente *Alexandro*, a regimine antiphlogistico, imo ab ipso frigore, cum utilitate promovetur. Qua de re iis ægrotis, qui levissimis morbis inflammatoriis adiciebantur, mox ab initio, — illis vero, qui gravioribus opprimebantur, tantummodo sub finem, quum nimirum aliorum debilitantium opere, morbus ad priorem illum gradum redactus esset, lenia stimulantia e. g. tartarum emeticum in refractis dosibus, pulverem Doweri, acetum ammoniacale propinavi, hac ratione inductus: ut ope sudoris superstitem virium vitalium superabundantiam delerem, sicque ægritudinis perfectam curationem cito obtinerem. Aegrotum peripneumonicum in clinico instituto, cui jam vena secta fuerat, præsentibus ac sævientibus adhuc hujus diri morbi symptomatis, sub pulsu tamen molli ac andoso, cum regimine diapnoico, de quo locutus sum, tempore viginti quatuor horarum ad sanitatem restitui.*) In morbis porro phlogi-

---

*) Aegrotantis hujus historiam scripsit D. Doct. *Josephi Præda* Mediolanensis.

flicis, exanthematibus præsertim stipatis; a contagio inprimis ortis, methodus hæc lenis diaphoretica mirificè confert.

Neque tamen silentio præteream, me hinc inde ob methodum diaphnoicam præposere adhibitam, morbi augmentum observasse; quum a stimulo pharmaci, quo sum usus; desideratus sudor negaretur.

Quæ igitur auxilia ad morborum inflammatoriorum curationem administranda censui, breviter jam exposui: oportet nunc paucis rationem reddere, cur quædam pharmaca à summis in arte medica viris contra adfectiones phlogisticas commendata non adhibuerim.

Opium „quod genio inflammationis non „quadrat“ *) nunquam in phlogisticis adfectionibus adhibui. Sub finem tamen peripneumoniarum, victa diathesi phlogistica, ac contraria per abusum remediorum debilitantium generata, opium certe sæpius summo cum fructu in auxilium vocavi.

Quid de vesicantibus, contra pleuritidem & peripneumoniam adeo laudatis remediis, cogitem, ingenue nunc fatebor. A vesicatoriis in mor-

---

*) *Tralles* usus opii T. II. p. 84.

borum inflammatoriorum curatione, cujuscunque demum speciei hi sint, curatione (dummodo hanc naturam servant, atque ob neglectum debilitantium usum, vel etiam contraria e ratione in diathesin oppositam non transeant,) semper abstineo. Nil enim illi, *Trallesii* *) verbis utor, magis incongruum & contradictorium cogitare possum, quam venæ sectionem instituire, cathartica aliaque debilitantia propinare, & eodem tempore acria, rodentia vesicatoria exterius applicare.

Profligato, sub methodo hac, paucis ac per summa capita exposita, morbo, studiosorum attentionem in *convalescentium* conditionem constanter movendam esse, mei muneris existimavi. Si status ille, qui sanitatem inter & morbum medium tenet, atque prædispositionis sub nomine salutatur, pro medico practico summi momenti est, non minus ejusdem attentionem conditio illa, cui *convalescentiæ* nomen imponitur, quæque morbum inter & secundam valetudinem posita est, mereatur. Quodvis enim morbi genus propriam convalescentiam, propriaque redituri morbi ipsius pericula habet, ac distinctam medendi methodum requirit, quod fusius parens opti-

---

*) De usu vesicantium.

mus alibi exposuit. *) Mos vulgo receptus, illis qui a morbo recenter convaluerunt, indiscriminatim excitantia, victumque lautum ac vinum exhibendi, pessimus sine dubio est. Sæpe iterumve sub tali vivendi ratione ignis vix extinctus iterum nova vi in perniciem hominis accenditur. Aegrotantibus hinc meæ curæ commissis, post superatum morbum inflammatorium, dummodo ob nimium remedium debilitantium usum, virium vitalium conspicuum languorem non ostendant, victum vegetabilem pauca cum adjecta carne concedo, vinum vero fere semper prohibeo.

C A P U T II.

Febres intermittentes.

Quum præterita hyeme febres intermittentes rariores fuissent, & sequente vere, licet eæ grassarentur, nihil tamen, quod majoris attentionis dignum esset, ostendissent, solos XIX. ægrotos, morbo, de quo loquor, adfectos, in Clinicum institutum suscepi. Omnes vero cito perfecteque sanati sunt.

Sed priusquam de methodo, qua sum usus, verba faciam, quid de febrium intermittantium natura ac divisione a medicis recepta sentiam, breviter & sine furo, ut mea

---

*) Oratio Academica, de convalescentium conditione ac prosperitate tuenda. Delectus opusculi. T. XII.

opinio fert ; exponere aggredior. Solent autem hæ febres æque ac febres continuæ, in inflammatorias, gastricas, & nervosas, dividi. *)

Quas ego febres intermittentes pertractandas habui : (neque enim de illis tantum quas tempore indicato tractavi, sed de aliis per multis atque gravissimis, quarum curationem elapsis annis suscepi, hoc loco sermo mihi est :) ad unam omnes nervosæ indolis fuerunt, quamvis maxima illarum pars symptomata sic dicta gastrica præ se tulissent. Signorum istorum præsentiam, quum ego experientia quadam & ratione fretus, minoris habendam ducerem; neque emetica, neque cathartica, sed tonica atque excitantia constanter propinavi: quorum medicamentorum usu morbus simul cum symptomatibus gastricis, nullo alio subsequente detrimento, disparuit. Felici hac, & mutiplici experientia securior redditus, quum febres intermittentes, licet amaror, oris, linguæ spurcities, ructus, nausea, vomitus aut diarrhœa præsto essent, excitantibus tamen remediis celeriter certeque cedere semper viderem, an res eodem modo sese in febribus continuis haberet, sedulo experiendum existimavi, & in hoc studium, quam potui diligen-

---

*) Epir. de curand. hom. morb. T. I.

tissimum, contuli. Eventus suspicionem egro-
gie confirmavit. Magnum enim febrium con-
tinuarum numerum, quæ ab aliis propter
præsentiam eorum, quæ modo commemoravi,
symptomatum, gastricæ aut biliosæ adpella-
bantur, quæque ad morbos inflammatorios
nequaquam pertinebant, exclusa omnino me-
thodo evacuante, stimulantium ope summa cum
felicitate sanavi. Has denique observationes
sæpe numero repetitas, & quam fidelissimas
sedulo inter se comparans, illasque studio,
quo potui, diligentissimo, cum argumentis ab
Hecqueto, *) *Brunone*, **) *Richte-
ro*, ***) tum vero a patre ipso, ****) contra
theoriam gastricam adeo pervulgatam, atque
methodum evacuantem ei superinstructam alla-
tis, concilians, paulatim eo, quasi vi cogen-
te, adductus fui, ut sententiam illam, quæ
primarias adfectiones gastricas, paucis casibus
exceptis, prorsus negat existere, animo am-
plecterer.

Operæ nunc esse pretium existimo, ar-
gumenta rationesque præcipuas, quibus fretus

*) De purganda medicina.

**) Elem. Med.

**) Med. Chirurg. Beobacht.

****) Oratio Acad. de larvis morborum bilios. Delectus
Opusc. T. I.

morborum gastricorum cohortem in tam angustos limites coegerim, in medium paucis proferre. Quo facto, in promptu cuique erit, observationes, quas ultimo loco circa febres intermittentes, & continuas exponam, cum fructu legere, riteque perpendere, & ad trutinam revocare.

Gastricus profecto ille morbus recte dicitur, qui a cibo depravato aut venefico, vel a sano etiam atque saluberrimo, sed in tanta copia, ut vires stomachi, licet sani, superet, ingesto, vel a vermibus corruptis a meconio relictis, originem trahit. Adfectio vero hujusmodi, tum ob causam, a qua producit, tum ob medendi methodum, quæ ipsa in materiæ peccantis evacuatione unice consistit, a morbis totius systematis ex vitio nascentibus absolute differt, & ad locales omnimodo spectat, quod alio jam loco exposui ac exemplis demonstravi. *)

Morbos vero illos, qui nunc sporadice, nunc late per provincias epidemice grassantur, minimeque a cibi sive copia, sive natura peccante originem ducunt, quamvis omnibus sic dictis signis gastricis instructos homines invadant, a saburræ, vel biliosa tamen, in primis viis, collectione, nequaquam pendere, nunc breviter ostendam.

---

*) Jones T. II.

Quamdiu secunda valetudine fruimur, ventriculi fibræ justam ad digestionis opus rite perficiendum vim possident, humoresque ad idem officium quoque necessarii propria copia & qualitate secernuntur. Sed cum debilitans potestas corpori applicatur, ventriculi, totiusque intestinalis tubi robur infringitur: tum vero secretio humorum, qui ciborum subactioni inserviunt, perturbatur. Hinc signa, quæ læsæ digestionis officia indicant, & quorum certissimum vomitus est, nascuntur. Facile interim patet, digestionis perturbationem & symptomatum ab ea orientium cohortem nil aliud esse, quam imbecillitatis universum systema afficientis effectum; quod exemplis probare in promptu est. Medio sub prandio, vigente adhuc magnopere appetitu, cuidem tristitia annuntiantur: hic sane non raro sit, ut uno eodemque temporis momento fames non solum aufugiat, verum etiam gravissima digestionis, & universæ sæpe machinæ perturbatæ indicia oriantur. Rebus ita se habentibus neminem ob nauseas, ructus, ac vomitum, quæ omnia forsan præsto erunt, totius systematis atoniam, a stomachi incommodo derivaturum arbitror, neque futurum, qui hominis curationem cum evacuantibus sese feliciter aggredi posse cogitet. Quando vir cæteroquin sanus ira excandescit, & tremoribus

aliisque symptomatis, præsertim vero vomitu bilioso corripitur, quisne quæso iram ipsam ac tremores a bilis copia nimia deducat, & ejus vacationem meditetur? Idem scilicet hoc esset, ac si pathologus diabetes causam in urinæ copia nimia quæreret, ejusque curationem cum lotii evacuatione per artem adaucta tentaret; vel etiam si quis sudoris colliquativi originem in ipsum sudorem collocaret, & medelam per ejusdem evacuationem perfici posse existimaret. Et cum is, qui vitæ sedentariæ se tradit, variis, præsertim vero digestionis læsæ incommodis crucietur, quid, obsecro, accusandum erit, colluviesne ciborum primas vias occupans, an potius totius imbecillitas systematis? Consultumne censebimus ad hunc morbum curandum evacuationes in auxilium trahere? Quando denique in febribus non inflammatoriis, sub totius systematis atonia, prægressis noxis debilitantibus, appetitus languet, ac saburrarum, vel bilis præter naturam collectæ indicia nascuntur, cur morbi effectum, non vero causam cum remediis opportunis potius aggredieremur? Excitantia profecto hoc in casu, universæ machinæ debilitatem auferendo, & digestionis organa refoecillando, saburrarum bilisque colluviem una cum symptomatibus dissipabunt. Ventriculus & intestina sic corroborata, nunc vi propria, nullo fane extrinseco auxilio adhibito, quod

quidem sanitate florente in dies fieri videmus, faburras naturali via expellent. Quid, precor, in hisce febribus a purgantibus expectare possumus, quæ, dum largas evacuationes cient, corporis vires adeo infringunt, ut in morbis inflammatoriis post venæ sectionem ad præcipua curationis momenta pertineant, quæque febres intermittentes jam ope roborantium sanatas, revocent? Si quis vero obijciat, emetica atque cathartica hisce in morbis conspicuum sæpe levamen attulisse, equidem respondeo: idem hic evenire, ac in asihmate, & hydrothorace, si venæ sectio fiat, qua peracta, brevi temporis spatio aliquod levamen perferunt ægroti, sed paulo post in pejus ruunt, & citius ad orcum rapiuntur.

Una tantum difficultas, ut mihi quidem videtur, remanet, quam paucis nunc diluere animus est. Quæri enim posset, quomodo ventriculus & intestina a saburris repleta excitantium sentire actionem queant? Huic summi momenti argumento respondeo: quod si tubus intestinalis, ob propriam debilitatem, ac ob saburrarum nimiam copiam, actionem illorum remediorum excitantium perferre nequeat; idem certe cum illis pharmacis accidere haud potest, quæ nullam in primis viis subactionem postulant, quæque vix in stomachum recepta,

uno eodemque temporis puncto totam machinam excitant. Ubi ergo virium, quæ digestionis inserviunt, magna dejectio atque depressio occurrit, ac eo in casu, ubi revera suspicio de latente in alimentari tubo saburrarum collectione adest, in hoc, inquam, casu, nec peruvianus cortex, nec martialia, quæ ægre digeruntur, sed opiata, æther vitriolicus, alkali volatile, alcohol, ipsumque vinum præscribenda mihi videntur. Hæc enim remedia quam citissime vires universæ machinæ reficiunt ac confirmant, tubumque intestinale ad pristinum officium absolvendum excitant, aptumque reddunt.

Quae omnia, etsi mihi spem præbeant, videri posse lectoribus, me neque pauca, nec exigui ponderis argumenta attulisse contra theoriam illam, quae maximam, vel magnam saltem febrium, aliorumque morborum partem a colluvie primarum viarum derivat; addam nihilominus quaedam alia non minoris certe momenti; ostendam scilicet, amarorem oris, linguae sorditiem, & ejusdem, uti & oculorum & faciei totius flavedinem, nauseam, ructus, diarrhœam, & vomitum, quamvis interdum saburrarum bilisque morbosae collectionis indicia sint, longe tamen sæpius revera ita adesse, ut a fordibus primarum viarum, præter naturam existentibus, originem

ducere nullo modo existimari possit. Quod si effecerim, cuique ut puto, satis clare patebit, ob præsentiam symptomatum gastricorum, nullo pacto ad præsentiam quoque colluviei in primis viis existentis, posse argumentari.

De oris amarore primum verba faciam, qui si forte adest, a vulgo medicorum tantum momenti habetur, ut ob solum saporis hoc vitium evacuantia non raro præscribantur. Si tamen consideremus, omne id quod amarum est, ideo non protinus esse bilem, si denique copiosas experientias perpendamus, ubi matutino tempore oris amaror post sumptum jentaculum aut prandium, quin bilis evacuatio secuta sit, disparuit, ipsam oris amaritiam vix pro symptomate gastrico considerari posse, patebit. Si quis coryza laborat, atque obdormiscens per solum oris cavum cogitur spiritum trahere, is præter hujus cavi siccitatem, & amarorem certe accusabit. In febribus intermittentibus sæpe admodum oris amaritiam simul cum paroxysmo accessisse, & cum hoc ipso rursus disparuisse observavi, & quis non idem multoties viderit? ita ut in tertiana febre, cujus historiam dein exponam, die, qua febris accessit, os depravatum, altera vero die a febre libera, bonæ id notæ reperierim. Et cur denique solis *saporis* nervis, quod aliis sensibus toties contingit, negabimus? quoties non

oculis licet clausis colores diversos, aut sub summa rerum externarum quiete, susurrus, tinnitus, sonosque distinctos auribus percipimus? Quoties non dulcis ore sapor inest, quin saccharino latenti principio hanc sensationem adscribamus; cum e contrario, vix aliqua palato amarities accusatur, cum illico de bile in præcordiis hærente somniemus!

Linguae sorditiem, oculorum, faciei totius, & sputorum flavedinem pariter velle a bile derivari, a recta ratiocinandi via quam plurimum videtur aberrare. Judicium, quod e *colore* facias, in omni fere re fallax est & dubium. Non enim omne id, quod in corpore humano notatum flavo colore cernis, eundem a bile obtinuit. Echymoses e. g. licet a causis prorsus localibus inductæ, initio rubræ sunt, denique in atrum ac in viridescentem, & postremo in flavum commutantur colorem. Ideone dicemus echymoses a bile ducere originem? Ipsorum sputorum flavedinem, præsertim in peripneumonia, non a bile pendere, equidem arbitror. — Colorem scilicet istum a sanguine potius derivarem, qui vigente morbo magna copia excreatui commixtus invenitur, unde proprium ad spectrum purpureum conservat; sensim sensimque vero, in melius vertente ægritudine, copia minori sputis junctus, non amplius rubrum, sed flavum colorem ostendit. In non

paucis ictericis cutis flavedinem minime a bile pendere mihi quidem persuasum est. Quomodo enim, qui hoc negat, explicare valeat icteri originem, qui iram acriorem mox subsequitur? Tempus me hercle, nimis breve est, ut bilis ex ipso hepate, vel ex cystide fellea reabsorpta, per totum corpus diffundi possit. Speciosam saltem illam hypothesein approbare non possum, quæ universum systema, sub certis rerum positionibus, ad bilem secernendam, aptum existimat. Magis hinc rationi consonum mihi videtur, flavedinem eam, quæ sæpe post iram in universa cute conspicitur, a sanguine, exigua copia in cellulosum textum effuso, ibique cum humoribus diluto, derivari. Quare icteri hæc species pro levi admodum hæmorrhagia, in tractu vasorum sanguiferorum locum habente, declaranda, mihi quidem videtur. Quam opinionem analogia magis etiam tuetur et firmat. Quis enim ignorat, post vehementem iram magnas sæpe hæmorrhagias oriri? Porro, quum in ipsis febribus nervosis continuis haud raro sanguinis fluxus oriatur, nonne forsitan & flavedo illa oculorum, faciei, immo universæ machinæ, quæ in hisce febribus, præsertim vero in febre illa *flava Americanorum* occurrit, pariter a levi hæmorrhagia, & non a bile, derivanda esset? Hæc saltem explicatio a phœnomenis, quæ in scorbutis observamus, aliquo

modo confirmatur. In hac scilicet ægritudine, mihi non raro visa, sanguis facile per omnia colatoria stillat, ac in cellularem textum sese effundit. Hac ultima ex causa, si morbus gravior, maculæ atræ, si levior idem, *flavæ* in tota cute cernuntur. Imo non raro icterus cum scorbuto junctus est, etsi vitium locale ad hepar desit. Eadem plane ratione, qua color flavus fallax de bilis morboſa præſentia ſignum præbet, linguæ quoque ſordities minime pro ſaburrarum indicio haberi poteſt. In cynanche faucium hoc viſcus flavo muco obtectum cernitur, qui tamen non a bile, ſed a lymphâ illâ coagulabili, quæ e partibus phlogofi correptis tranſudat, certe pendet. Si quis denique dicat, linguæ ſorditiem hinc inde poſt evacuantium remediorum uſum diſparuiſſe, reſpondeo: hoc nil contra ſententiam meam probare, quippe a remediorum evacuantium utilitate non ad gaſtricam, uti jam dixi, morbi naturam concludere licet.

Si vel obiter in cauſas diarrhœæ inquiramus, facile quiſque perſpiciet, eam sæpe præſto eſſe, quin a ſaburris, vel a bile originem ducat. Solus timor, quam forte alvi profluviũ hinc inde non producit? Pedibus non calceatis ſuper frigido pavimento greſſus faciens, quoties a diarrhœa corripitur? In mor-

bis inflammatoriis alvus non raro liquide deponitur, certe non ob saburras, quum testante ipso *Sydenhamo*, diarrhœa hæc a venæ sectione curetur.

Idem de nausea ac vomitu fateamur necesse est, quæ iterum sæpiusque a longe aliis rationibus, quam a colluvie primarum viarum generatur. „Sanissimam mulierem rheda vehi, & mox ingentem bilis, seu biliosi liquidi „copiam vomitu, excernere videbis; quin pro „tanto symptomate ad prægressam hujus humoris morbosam accumulationem, vel stagnationem concludere queas. Idem illis contingit, qui se primum navi committunt, marisque fluctibus. A quacunque re, ante sensibilibus mulierum oculos in gyrum acta, a venæ sectione, etiam non copiosa, vomitus sæpe oritur. Fere omnis lipothymia a nausea incipit, vomitu vero frequentissime finitur bilioso. Vomitus sequiori sexui infantibus „menstruis familiaris, & quis non seminis virilis in quam plurimas mulieres effectus novit, quæ paucis a sæcundo coitu diebus, bilem in tam immensa quantitate ejiciunt, ut ne biliosa in febre majorem esse noverrim. Ab ira pluribus mox accedit vomitus. „A levi faucium per plumulam irritatione, „vel & a digito in illis emetici officium præstante, in sanissimis, bilis præsto est, & largor

„mox flumine affurgit. A sola lucis vividio-
 „ris, a solis aspectu, vomitus in aliquibus ori-
 „tur, cæterum sanissimis, & in proverbium
 „abiit, vomitum nobis cieri, ubi rem horren-
 „dam spurcamque vel videmus, vel narrando
 „in nobis illius idea renovatur. Caput vel con-
 „tusum vel tractum, vel & cæteri corporis valida
 „concussio, bilem movet sæpius æruginosam,
 „copiosam. Intestini, herniam formantis, fran-
 „gulatione enormes caussat vomitus, & pungente
 „vel renes, vel uretheres calculo, vomunt
 „ægri bilem copiosissimam. Contagiorum na-
 „tura stomacho insensibilissima est; primosque
 „fere hic effectus edunt, vel deglutitæ cum sa-
 „liva, vel aliter admotæ illorum particulæ.
 „sic variolarum suscepto contagio, & a pluri-
 „bus aliis contagiorum speciebus, vomitus fa-
 „miliarissimi. Et primo quidem ab omni fe-
 „brili accessu ventriculus mobilissimus redditur.
 „Quanti non vomitus singulos intermittentium
 „epidemicarum paroxysmos concomitantur,
 „cum, insecuto hos sudore, sæpe nulla latentis
 „bilis indicia observantur? In periculosissimis
 „peripneumoniis, summe inflammatoriis, a
 „solo consensu, non raro vomituritionem ob-
 „servari est, quam & vomitus insequitur, &
 „hunc oris amaror. Sola tunc venæ sectio
 „has turbas compescit. Hepatis, renum, uter;
 „& vesicæ inflammationes bilioso persæpe sti-
 „pantur vomitu, & funeste illos decipiant, qui

„systematis biliosi auctoritate capli, sympto-
mata a morbo ipso non separant, illique
medendo, causam istius exasperant &c.“*)

Hisce omnibus rite perpensis, neminem
me damnaturum fore arbitror, quod in fe-
brium intermittentium curatione (de vernali-
bus non loquor) nulla præmissa purgatione,
mox ad corticem peruvianum confugerim;
opium simul in usum vocans, quod testante
Mortonio,**) *Dalbergio*,***) *C. F. Hoffmann*,
****) aliisque, chinchonam ipsius virtutem non
raro superat, atque hinc inde imminentem paro-
xysmum prævenit, vel jam præsentem ma-
nifesto fugat, quod iterum iterumque mihi
licuit observare. Methodus, quam ad mor-
bum, de quo sermo est, depellendum adhibui,
ab illa vix differt, quæ ab immortalis Italiae
medico *Francisco Torti* adeo commendata
fuit. Vir enim ille summi ingenii de febrium

---

*) *I. P. Frank* Prolusio de larvis morborum biliosis.
Delect. opusc. Tom. I.

**) De Proteiforme febrium intermittentium genio. ibid.
12 — 22.

***) *Murray* Medizin. pract. Bibliot. Tom. III.

****) Dissertatio inauguralis demonstrans opium vires
cordis debilitare, et motum tamen sanguinis augere.
Harleborici 1775.

intermittentium curatione verba faciens „quor-
 „sum, ait, vergendum est, ut causa morbifica
 „expellatur? An per vomitum, aut per se-
 „cessum? At, si fermentum febrile sæpe sæ-
 „pius emeticum est atque catharticum, ut ex-
 „perientia testatur; & ob id ipsum contu-
 „macius; item si fugatis per corticem febribus,
 „quodlibet catharticum, vel leniens, utut leve,
 „febrem revocat, quo jure speranda est ex-
 „pullio causæ morbificæ medicamentis eidem
 „causæ analogis, & morbum eundem prius
 „depulsum certo certius revocantibus? &c.

„Dicant ingenue, si velint, ipsimet, qui
 „opponunt, quot quartanas, quot tertianas,
 „autumnales (de vernis enim non loquor,
 „qualibet methodo, etiam minus recta, sicut
 „multo melius, si sibi relinquuntur, cito solu-
 „bilibus) per repetitas purgationes sanaverint;
 „vel, si renuant ipsi fateri, dicant tot scripto-
 „res a crebro catharticatorum usu spirituum dis-
 „solutionem, succorum perturbationem, ac
 „viscerum enervationem, loco sanationis suc-
 „cedere clamitantes.“ *)

---

*) *Franc. Torti Therapeutica specialis ad febres quas-*
dam perniciosas, inopinate ac repente lethales, una
vero China, peculiari methodo ministrata, sanabiles etc.
Autina MDCCXII.

Sed ut hæc medendi ratio magis magisque pateat, methodum, qua medicus quisque multiplici experientia instructus utitur ad febres intermittentes perniciosas sanandas, paulo attentius considerare opus est. In his enim morbis, licet omnium symptomatum gastricorum comitatu stipatis, quivis prudens practicus, seposita omnino methodo purgante, mox corticem propinat, cujus quidem actio, vix non semper, præcipue si cum hoc remedio opium, vel aliud excitans, quod ejus virtutem augeat, jungatur, felicem exitum habet. At vero si hæc methodus gravissimas febres intermittentes tanta felicitate sanat; cur, quæso, contrarium evenire debere judicamus in earundem leviorum curatione, quæ quidem a primis nulla profecto alia re, quam gradu discrepant?

Vulgo febres intermittentes, quæ typum quartanæ absolvunt, difficilioris curationis esse existimatur, quam eæ, quæ alternis vel singulis diebus in conspectum veniunt. Hæc opinio a meis observationibus nequaquam confirmatur. Longe enim majori felicitate quartanas sanavi quam tertianas, ac has facilius, quam quotidianas. Recte mihi videtur dixisse Cl. *Weikard* *), *asserens*: quo longior apy-

---

*) Medizinisch - practisches Handbuch, auf Brownische Grundsätze und Erfahrung gegründet. 1796.

rexia, eo levior febris intermittens. Febres perniciosæ, quæ inter singulas febres intermittentes ad graviores pertinent, rarissime typum quartanæ, sed fere semper illum tertianæ aut quotidianæ servant. Si tertiana febris incongruis remediis pertractatur, non facile in quartanam, sed potius in quotidianam mutatur. Quotidiana febris sub opposita curatione, febris continuæ formam assummit. Porro, tertiana duplex, quando rite pertractatur, prius in tertianam simplicem, dein in sanitatem sese mutat. Quartana interim febris autumnî tempore, in subjecto cachectico, longe magis timenda est, quam tertiana vernalis, quæ juvenem, robusta corporis compage donatum, aggreditur.

Postremo ut rem complectar, & caput absolvam, lubet unicum tantum casum subjungere.

HISTORIA. *)

Antonia Barella, puella 15 annorum, nondum menstruata, ruris prius incola, nunc hac in urbe famulæ munus gerens, miseria & paupertate oppressa, hæc, inquam, puella jam a 14. diebus febre tertiana laborat: quavis nempe tertia die, matutino tempore, a frigore

---

*) *Aloxfius Cortemiglia Pisani* ex *Soriano* hanc historiam conscripfit.

corripitur ægrota, quod hora cum dimidia perdurat; sequitur dein calor, atque postremo ipsa per totam reliquam diem sudore diffluit. Ad ea, quæ dixi, accedit oris quoque amarror, linguæ sordities: delata puella in Clinicum Institutum die 30. Maii ad vesperras, quo tempore a febre jam declinante detentam observavimus, aderat sitis, vomitus, pondus circa pectus, ventris tensio, tendinum subsultus. Caput dolebat, facies conspiciebatur rubra, & pulsus aliquomodo vibrantes, magna cum frequentia micabant. Domi medicum in auxilium vocavit, qui catharticum more solito præscripsit. Post hoc, signa jam allata aucta sunt, imo diarrhœa, quæ adhuc continuat, orta est. Tunc ob dolorem capitis vena tunditur, & sanguinis magna, ut retulit ægrota, educitur copia. Peracta venæ sectione, capitis dolor revera imminuitur; sed cætera symptomata & debilitas quamplurimum augentur. Nos vero, citam sanationem polliciti, sic præscripsimus.

℞. Aq. menth. uncias sex.

Laud. liquid. scrupulum unum.

M. cap. omni dimidia hora unciam dimidiam.

℞. Pulv. cort. peruvian. unciam unam.

— rad. serpent. virgin. drachmas duas.

M. D. in viij, part. æq. cap. un. omni bihorio.

Diæta 3. cum vini libra una.

Die 31. Mane. Diarrhœa cæteraque symptomata gastrica disparuere, lingua cernitur pulcherrima, & pulsus naturalis est.

Repet. pulveres. Laud. liquid. dosis ad xxx. gutt. augeatur.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Sumat medicamenta quæ remanent.

Die 1. Junii, mane. Hora qua febris accedere solebat, ægrota præter oris amaritiam, nullum accusabat incomodum; calorem cutis tamen aliquomodo auctum invenimus.

Vespere. Febris non accessit; alvus non moia; os adhuc amarum.

Die 2. mane. Disparuit oris amarities, bene dormivit, cæterum nihil morboſi.

℞. Pulv. cort. peruv. drachmas sex.

Divid. in iv. part. æquales.

Cap. unam omni trihorio. Diæta eadem.

Vespere. De quadam conqueritur anxietate.

℞. Aq. menth. uncias sex.

Laud. liquid. Sydenh. gutt. viginti.

Capiat omni hora unciam dimidiam.

Die 3. Mane. Bene quievit, os amarum: lingua albidiuscula.

Repet. med. hesternæ, cum triginta gutt. laud. liquid.

Vespere. Oris amaror valdopere immixtus; cætera bene procedunt.

Die 4. mane. Nihil præter debilitatem accusat.

℞. Decoct. cort. peruv. *) unc. novem,
Syrup. papav. unc. unam.

Cap. omni bihorio uncias duas.

Vespere. Nihil novi; quiescat.

Die 5. Mane. Rursus de oris amaritie conqueritur.

℞. Haust. narcot. **) uncias tres.

Cap. omni hora unciam dimidiam.

Diæta 4.

Vespere. Bene se habet.

Continuavimus in decocto corticis, in diæta & post paucos dies ægrota sanata domum petiit.

*) Decoctum corticis sic præparatur:

℞. Corticis peruviani drachmas sex.

Aquæ communis libram unam.

Coque ad uncias novem.

Colatura detur.

**) Haustus narcoticus sic præparatur:

℞. Opii puri granum unum.

Syrup. papav. albi. drachmas duas.

Aquæ commun. unciam unam.

CAPUT III.

Febres nervosæ.

Ad febrium nervosarum classem revocandæ mihi videntur febres illæ omnes, quæ inflammatoriæ minime sunt, quæque a vitio quocunque locali originem non ducunt. Quare illos ego quidem morbos febrium nervosarum nomine soleo adpellare, qui a cæteris practi-
cis *Typhus*, *Synochus*, *Febris gastrico-nervosa*, vel *putrida* dicuntur.

Febres istæ nervosæ mense præsertim Martii, Aprilis, atque sub initio Maji, adeo copiosæ in hac urbe & in tota provincia Ticinensi grassabantur, ut sine dubio, epidemiam has induxisse affirmare liceat. Institutum Clinicum LXIII ægroti hoc morbo laborantes ingressi sunt; qui fere singuli ita graviter ægrotabant, ut licet ex illis IX amiserim, nihilominus de singulari quadam in hac ægritudine pertractanda felicitate gloriari me posse, persuasum facile habeam.

Pauca nunc de methodo, qua sum usus, singulis morborum historiis, quas dein in medium proferam, præmittere lubet. Omne igitur studium in id intendi, ut nec minimam virium vitalium particulam incaute delerem,

imo mox rerum excitantium ope vires ægrotorum sustinerem. Sepositis hinc & catharticis & emeticis (quæ quidem postrema in illo tantum casu utilia esse forsitan possunt, cum morbus a contagio cum saliva in stomachum delato originem duxerit, vel crapula ejusdem ingressum præcesserit), illico cauta, sed larga manu, nunc *Peruvianum Corticem*, aut *Valerianæ radicem*, nunc *Serpentariam virginianam*, *Alkali volatile*, *Camphoram*, *Cassiochloam*, *Moschum*, *Aetherem Vitriolicum*, aut ipsum denique *Opium*, propinavi.

Ingenue primum, quod de *corticis peruviani* in febrium nervosarum curatione virtute sentiam, fatear. Non tanti momenti remedium istud in hisce febribus facio, nisi ipsæ ex intermittentium familia oriantur, & harum naturam adhuc servant, quod a Patre meo jam dudum notatum constat.*) Cortex enim nisi in decocto porrigatur, aliqua in primis viis subactione vel digestionem indiget, quæ a ventriculo admodum debili, uti jam alio loco dixi, minime rite perfici posse, mihi videtur. Ex hac causa in hisce febribus anxietatem, spirandique difficultatem, ac totius systematis irritationem oriri arbitror, quæ sin-

---

*) Epit. de curand. homin. morbis T. I. p. 122.

gula testante *Monro* *) & *Watson* **) *Cinchonæ* porrectionem sæpenumero sequuntur. *Cl. Cera* ***) symptomatum memoratorum cohortem, a crasi phlogistica adhuc perseverante deducit. — Sed vix in morbo, in quo nec tertia vitæ pars præsto est, de statu inflammatorio systematis cogitabimus. — Quoties ego corticem itaque peruvianum in febribus nervosis præscribo, nunquam in substantia, sed constanter sub decocti forma porrigo. Porro cum ipso decocto aliud pharmacum aromaticum, uti v. gr. *aquam cinnamomi spirituosam*, *valerianæ & serpentariæ virginianæ* radicem jungo.

Non raro denique neglecto prorsus in graviore morbo cortice, alia diffusibilia stimulantia ordino, donec restitutis horum operæ aliquantum corporis viribus, ad chinam in decocto vel extracto porrigendam, progredi liceat. Ex allatis facile cuique erit intelligere, me minime corticem hac mente præscribere, ut putredinem avertam, vel jam præsentem corrigam, sed ea sola ratione, ut fractas cor-

---

*) *Praelect. Med. ex Cronii instituto. Vol. I. p. 245.*

**) *Londner Bemerkungen. 4. Band. p. 128.*

***) *De febre nosocomiali.*

poris vires erigam & tuear. Quæritur a pathologis, an vera humorum putredo in corpore animali vivo locum habere possit, nec ne? ea quæstio est ejusmodi, ut ei rite tractandæ in hoc opere locus plane desit. Quod si quis recte accurateque doceri cupiat, adeat ille quæso patris opera *); in illis enim clare admodum probatur, *veram* humorum putredinem, in corpore animali *vivo*, locum habere non posse. Fateri interim oportet, quod & pater admonuit, & quod quidem nemo adhucdum negavit, in *typho* aliisque hujus generis morbis, aliquam ad putredinem dispositionem vel proclivitatem existere. Ratio & experientia tamen suadent, ut hoc phenomenon non pro morbi causa, sed potius pro effectu atoniæ totius systematis habeamus. Hinc chinchonæ cortex putredinem utique arcet: sed quomodo precor, arcet? chemica forsitan actione, vel alio mechanico modo id eum credes efficere? minime. Cortex enim iste eadem prorsus ratione, qua cætera auxilia tonica, licet pro antiseptis non habeantur, putredinem avertit, id est vires languentes corporis, quæ humorum dissolutioni ac corruptioni favent, excitando.

In febribus nervosis paulo gravioribus, præsertim ubi pulsus *mollis* erat, ex consilio

---

*) Op. citat.

III. *Quarinii* *) *camphoram* præscripsi. Huic medicamento, contra auctoritatem *Cullenii* **) *Menghinii* ***), aliorumque opinionem, excitantem seu stimulantem vim tribuo. Minime vero camphoræ actionem sedativam, plurimum animalium repentina mors, pulsuum frequentia imminuta, ac caloris morborum decrementum, quæ omnia non raro ipsius usum sequuntur, probant. Animalium enim improvisus interitus, a *Menghinio* observatus, sæpissime actionem violentam virium adfectionumque stimulantium sequitur. Quoties non gaudium repentinum & summum, vel ira vehemens, vel demum ignis electricus illico mortem attulere? Quoties non eandem ciborum aut vini abusum consecutam scimus? ideone pro sedantibus gaudium, iram, ignem, electricum fluidum, victum lautum, vinum generosum declarabimus? non profecto. Jam hæc si quidem excitent, quod non credam esse qui neget, camphoram *sedare* dicemus? Camphora sedabit, quæ ipsa, fatente Cl. *Cera*, & approbante quotidiana experientia, ad drachmas duas porrecta, non raro con-

---

*) De febribus.

**) Mat. Med. Vol. II. p. 290. seqq.

***) Comment. Acad. Bononiens. Vol. V. p. 312.

clamos jam in nosocomiali febre ægros ad salutem cito restituit? Pulsuum frequentiam a camphora hinc inde imminui, quod ego ipse pluries observavi, concedimus! sed quid inde? An adeo coecutimus, ut ipsam hanc pulsuum frequentiam non videamus a debilitate sæpissime pendere? Si vero res ita se habet, quis non perspicit, pulsuum frequentiam a remedio excitante, debilitatem auferente, tolli debere? In morbis a debilitate pendentibus, ipsum vinum, quod mehercle non sedat, eundem effectum edit. Idem prorsus de calore febrili, qui iterum sæpiusque a camphora aufertur, dicendum mihi videtur. Calor enim ille, in febribus nervosis adeo digitos urens, ac toties a thermometro vel minime confirmatus, nequaquam certe a nimis corporis viribus proficiscitur. Quid igitur mirum, si vel camphora ipsa, vel quodcunque aliud remedium stimulans, calorem morbosum, ex debilitate ortum, compescit? Ne mihi dicas, idem ope camphoræ in sano quoque homine, vel in eo, qui morbo inflammatorio laborat, evenire. Age enim, præscribe eam, si tibi animus est, loco venæ sectionis, in vera peripneumonia, vel in phrenitide phlogistica, & gratulabor tibi, si contrarium prorsus effectum non videris. Camphoram itaque, ut paucis perstringam argumentum, morbis e virium vitalium defectu oriundis, so-

lummodo accomodatam existimo. Constanter cum exigua hujus pharmaci dosi curationem harum ægritudinum, præsertim vero febrium nervosarum aggressus sum, quam dosin gradatim dein ad drachmas duas nycthemeri spatio porrigendam augere solebam. In foeminis tamen, aut in viris valde sensibilibus, a parvis etiam camphoræ dosibus, detrimentum haud raro accessisse, observavi. De ventriculi ardore, de nausea, ac vomitu loquor, quæ symptomata hinc inde usum remedii hujus sequuntur.

Ex his rationibus *Moschum*, experimentis haud paucis suffultus, camphoræ longe anteponendum censeo. Quamvis enim hoc remedii genus in officina pharmaceutica hujus nosocomii ab aliquo jam tempore non optimæ notæ fuerit, & ut plurimum odorem sibi proprium haud multum spiraverit, nihilominus ejus ope quam plures gravissimas febres nervosas, aliis remediis rebelles, sanavi. A scrupulo uno, moschum, usque ad drachmas duas, nycthemeri spatio sæpe propinavi. Celeb. *Quarinus* hoc pharmaci genus præcipue sub pulsu contracto ac *duro* commendat; ego vero idem sub pulsu molli, tremulo, aut pleno, eodem cum successu adhibui. Quamvis autem non exigua vi stimulatrice moschus polleat; nihilominus

tam blande suaviterque agere videtur, ut sensibilissimis sceminis & viris summopere excitabilibus, apprime accomodatus sit. Urentem ac summum cutis calorem, pulsum frequentiam maximam, convulsionesque in febre nervosa, ab ipso imminutas non semel vidi, quod tamen, ut dixi, vim ejus sedantem nullo pacto probat; quum symptomata hæc in morbo, de quo loquimur, non a virium superabundantia, sed a summa debilitate descendant.

Sed de alterius quoque medicaminis, quod regnum animale largitur, usu, mentionem paucis injiciam: de *Castoreo* nempe, quod ab antiquis medicis non immerito in usum fuisse vocatum existimo. Quas saltem observationes ipsemet institui, eæ minime cum illis, ab *Alexander* *) relatis, qui parum aut nihil virtutis tribuendum eidem contendit, consentiunt. In quibusdam scilicet febribus nervosis castoreum summo cum fructu præscripsi, & constanter stimulantis remedii effectus non obscuros observavi.

Porro *Alkali volatile*, a *Pringlio* institutis cum carne mortua experimentis, licet

---

*) Versuche.

ipsum putredinis sit productum, ut magnum antisepticum in febribus sic dictis putridis præscriptum fuit. Ego ipse hujus remedii virtutem a vi stimulante, qua valet, derivans, atque observationibus a *Pringlio, & Monroo* *) factis innixus, hoc ipsum in typho cum pulsu frequente atque tremulo, consilio quoque Ill. *Quarini* adhærens, porrexī. Quum vero, ob ingratum valde saporem odoremque difficillime ac invito ægrotantum animo assumeretur, præterea quum omnem morborum curationem, quantum per me licet, jucundam aequè ac tutam, celeremque esse ex *Hippocratis*, ipsiusque rationis præcepto desiderarem, rarius illud in usum vocavi.

Contrarium de *Aethere Vitriolico*, admodum grato, dummodo aciditatis expers sit, dicendum, quod medicamen iterum iterumque, usque ad unciam unam, viginti quatuor horarum spatio, summo cum fructu in morbo, de quo nobis sermo est, propinavi.

Ad *Opium* me convertō, quod, utpote excitans summum, certe in febrium nervosarum curatione ad potiora pertinere remedia

E 2

---

*) Praelect. Med. ex Cronii instituto. Vol. I. p. 267.

existimari debet, quod & ratio & experientia demonstrat. Ne tamen cuidam virtus excitans huic pharmaco præposere & a me tribui videatur, rationes præcipuas, quæ istam sententiam confirment roborentque, adducam. Jam primum natura ipsa opii vim stimulantem probat. *Trallesi* *) ita de eo sese exprimit: „Amara hercle & acria sine exceptione „omnia, ut dixi, rectissime a veteribus pro calidis „habita, ingesta in corpus, ejus calorem incrementum „faciunt, quidni eundem effectum etiam ederet „ipsum opium?“ *Hallerus* opium eadem ratione, ac spiritum vini in corpus humanum agere existimat; & *Meadius* actionem hujus remedi cum salium volatilium vi comparat, Quare si spiritui vini, & salibus volatilibus tribuere non dubitamus vim excitantem, quid quaeso est, quod contrariam prorsus, sedantem nempe, opio adscribendam putemus? Enim vero, si hoc pharmacum vires corporis animique imminueret, sive, quod idem sonat, sedaret, cur, precor, turcae ante prælium opium assumerent? „Sed serio verum est, ait *Mead*, „opium serenare mentem, eandemque ad „lusus & iocos disponere, si vel morosa, vel „austera antea fuerit; atque ex Catonica fronte „asperas extergere rugas, & eandem extendere

---

*) *Ufus opii* Tom. I. p. 72.

„in mollem planitiem.“ „Ab opio, inquit
 „*Freind*, animus alacer, vegetus, pacatus,
 „vigil, vires corporis instauratae, quod prae-
 „cipue experiuntur ii, qui opium interdum par-
 „ciori dosi assumunt.“ Debilitas summa, quae
 post opium sumptum saepe in conspectum ve-
 nit, ejus vim sedantem certe non testa-
 tur; nam idem prorsus effectus actionem cu-
 jusvis stimuli fortioris consequi solet. Haec
 observatio *Trallesium* *) minime latuit, qui
 „eapropter inquit: facile largior, post opium
 „assumptum languere circulum, non vero
 „antea, quam praegresso ejus ad tempus ci-
 „tatiore impetu, debilitatem tandem post
 „se relinquentem. Id vero solemne est, &
 „observatu familiare, ab omnibus, quibus-
 „cunque sanguinis celeritatem augentibus, &
 „incitantibus. Motu corporis voluntario, cursu,
 „saltatione, fermocinatione, cantu &c. cruoris
 „in orbem itus & reditus increfcit; quo magis
 „increverit, & ultra suetas vires fuerit evec-
 „tus, eo magis his exercitiis finitis, virtus
 „vitalis lassata offenditur.“ — Id ipsum ab
 analogia, quae opium inter ac vinum interce-
 dit, mirifice confirmatur. Helluones enim
 matutinis horis cuncta debilitatis symptomata

---

*) *De vi cardiaca opii*, ad *Ludwigii* disquisitionem de
 vi opii cardiaca, humanissima responsio.

aeque ac ii, qui opium sumplerunt, patiuntur, quae non prius evanescunt, quam alteram meri portionem hauerint. Eadem prorsus vis opii. „Quolibet in casu, inquit *Huxham*, „largae opii doses magnam relaxationem & „universalem efficiunt debilitatem, quam nihil, „quam nova post aliquod temporis spatium „dosis, aut calidum cardiacum levat: effectum „cum liquoribus spirituosius opiata conveniunt, „qui temporarium furorem, aut stuporem excitantes, debilitate universali, tremore, & „maxime spirituum dejectione finiuntur.“ Hac ipsa ratione somni, qui opium sumptum sequi solet, originem explicandam arbitror. Facultas enim procreandi somnum aut soporem, qua hoc pharmacum pollet, minime ab ejus vi propria, sic dicta *Narcotica*, sed ab actione stimulante dependet. Nam tantum abest ut somnum constanter inducat, ut eum non raro adeo avertat omnino, & excutiat. „In vigiliis, „inquit *Trallesi* *), a motu aucto & inflammatione haud pendentibus, locum habere „potest opium, sed si ab illis pendeant, nocet.“ Accedit Celeb. ac ingeniosissimi Viri, C. F. *Hoffmanni* **) observatio, qui cum aegrotam

---

*) Usus. Opii. T. II. p. 84.

**) Differ. jam citata Wirthensonii.

a febre perniciofa lethargica detentam solo opio adhibito excitaverit, id hinc inde contrariam narcoticae virtuti actionem exferere, demonstravit. Ego ipse, foeminam quam fungorum venenosorum efus lethargicam, reddiderat, cujusque extremitates jam frigebant, quin, cui ipsum jam lethum inflabat, septem drachmis *laudani liquidi Sydenhami*, quadraginta horarum spatio evigilavi, ac ad sanitatem restitui *).

Non pauci medici opii sedantem actionem a facultate, qua irritabilitatem ac sensibilitatem extinguit, derivandam crediderunt. Hæc observatio tamen magis magisque vim opii excitantem comprobat. Universi scilicet stimuli, ratione virium, quibus agunt, illum effectum plus minusve conspicue edunt **). Sic calorem, alkali volatile, electricitatem, quæ certissime stimulant, sua hominem irritabilitate & sensibilitate exhaurire facile fatemur. Cur soli opio, quod eodem prorsus effectum cum illis convenit, eandem vim excitantem negaremus? Si porro opium revera vim sedantem possideret, cur quæso, omnes uno ore fatentur medici, id in morbis, qui a vi vitæ

---

*) Jones op. citat. Tom. I. Nota 20.

**) Element, Med. Brunonis.

nimia originem trahunt, nocere? „Opium
 „non quadrat ingenio inflammationis:“ hæc
Trallesi *) sententia est. Alio loco summus
 hic practicus, „Cephalalgias, inquit, pletho-
 „ricas & ab impetu circuli atque orgasmo
 „pendentes, quæ hæmorrhagia narium hinc
 „inde solvuntur, atque venæ sectione, cucur-
 „bitulis, sanguisugis, purgantibus antiphlogi-
 „sticis levantur, semper peiores reddit opium,
 „quin & periculosos sopores, imo & apoplec-
 „ticos insultus allicit, tantum abest ut illas
 „leniat. — Probo dehortationes justas erudi-
 „tissimi *Trilleri*, qui opiata in pleuritide
 „exitialia prorsus & internecina declarat.
 „Summa scilicet necessitas repetitis vicibus san-
 „guinem detrahendi, alta voce abstinendum
 „esse ab opio, prorsus contraria actione agente,
 „clamat: quod ipsum notare non est oblitus
 „*Young*.“ Minime tamen ignoro, usum opii
 a nonnullis in peripneumonia, in variolis be-
 nignis, aliisque morbis commendatum fuisse;
 quod quidem præceptum, si ægritudo revera
 fuerit phlogistica, pessimum esse judico. Si
 vero peripneumonia, vel quisque morbus in-
 flammatorius, ob nimium remediorum debi-
 lantium usum, vel etiam contraria ratione,
 in diathesin oppositam transiverit, prodest uti-

---

*) Op. cit. T. II. p. 84.

que opium, sed non in morbo inflammatorio tunc prodest. Sic e damno, quod hoc remedium in morbis phlogisticis attulit, ejus vim excitantem, indirecte saltem, confirmatam satis habeo. Nunc ut directe hoc idem ostendam est opus, quod quidem, utilitatem ejus summam in morbis ab atonia pendentibus consideranti, haud difficile esse putaverim. Celeb. *Geoffroy* „miram quandoque, virium vitæ „recreationem in quibusdam semimortuis. & „ad extrema redactis inde evenire testatur. „*Trallefius* exclamat: „Licet mihi hic denuo „provocare ad *Sydenhamum*, qui ægro ob „vomitus & convulsiones animam agenti, „pulsu vix micante & sudore frigido jam præ- „sente, generosa valde laudani dosi, cum vita „naturalem calorem reduxit.“ Idem summus vir, *Bardii* objectionibus respondens, sic scripsit: „explicet mihi *Bardius* quomodo „æger dyssentericus Celeb. *Ramazini* gelidus „totus & sine pulsu vivens, a frigido per hy- „pothelin opio excalectus fuerit?“ Sed ab opio spasmos, convulsiones, dolores & alia symptomata sedari, ut ipsius virtutem sedantem probent, sunt qui objiciant. Sedat utique opium hæc symptomata, quis enim tale quid negavit, sed quomodo precor, sedat? Nulla alia profecto ratione, quam causam morbi, seu debilitatem tollendo. Legi meretur circa

hanc rem dissertatio Doct. *Steward* *). Quum vero illi, qui sedantem opio virtutem tribuunt, opinionem suam contra tot experimenta contraria non potuerint defendere, duplicem huic pharmaco facultatem, sedantem scilicet ac excitantem adscripserunt. Ratiocinandi huic prorsus singulari methodo, nemo melius, nisi fallor, quam *Trallesius*, respondit: „Eapropter, „ait, quidam boni viri non erubuerunt publice „profiteri, simul & frigidum & calidum haberi debere opium. — Lepide sane! miror „ego, cur non potius tepidum?“ **)

Hisce omnibus circa modum, quo opium agit, præmissis, pauca nunc de hujus medicamenti usu, in febrium nervosarum curatione, subjiciam. Maxima medicorum pars jam dudum illud in hoc morbi genere, ut cephalalgias, convulsiones, vomitum, diarrhœam, vel alia symptomata sedarent, præscripsere. Pauci vero, præter recentiores, sunt ii, qui opium ea ratione adhibuerunt, ut debilitatem ac virium resolutionem tollerent, atque restaurarent. Hoc scopo paucis abhinc annis, ipso in *typha* opium cum summo fructu a *Brunone* ***),

---

*) *Steward* de Spasmo.

**) Op. cit. T. I. p. 69.

***) Elem. Med. *Jones* op. cit.

Wall *), *Campbell* **), in usum fuit vocatum. Quod meam spectat experientiam, ingenne fatear, me nunquam febris nervosæ curationem solo cum opio suscepisse, quum cæteris, majori auctoritate guarentibus remediis, sat contentus fuerim. Ad vespertas tamen, vel etiam interdiu simul cum cæteris pharmacis, non raro etiam in morbo, de quo sermo est, laudanum, nunquam tamen ultra guttulas sexaginta, gradatim porrexi, & cum fructu porrexi. Neque enim indiscriminatim hisce febribus opium apprime accomodatum esse arbitror; quæ opinio aliquomodo cum illa *Celeb. Weikardii* ***) consentit. Duo enim febrium nervosarum genera, respectu causarum, a quibus producuntur, admittenda censeo; quorum unum a causis directe debilitantibus, uti ab inedia, tristitia, frigore, corporis animique inertia &c. originem ducit; alterum vero a noxis nimia vi agentibus, v. g. a crapula, ebrietate, ira, calore summo, motu corporis nimio &c. nascitur. Primo in casu, corpus valde sensibile vel excitabile fit, & stimuli parum admittit, qua de re morbi curatio cum remediis minime excitantibus, susci-

---

*) Use of opium.

**) Use of opium.

***) Entwurf etc.

pienda', & gradatim ad fortiora procedendum est, quod quotidiana experientia in famelicis, refrigeratis, aliisque confirmat. Sub hac rerum positione, opium, quod vehementer stimulat, summa cum cautela propinandum, vel etiam, si id fieri potest, omnino omittendum. Nam vix non semper a parvis admodum hujus remedii dosibus, vomitum, oculorum obnubilationes, sudorem nimium, ac soporem consecutum observavi. Ubi vero debilitas a præcedente stimulantium actione nimia pendet, quum corporis sensibilitas tunc exhausta, stimulum exiguum non sentiat, ac requirat perferreque majorem possit, opium perutile ac salutiferum inveni. Tunc a sat larga ipsius dosi porrecta, citam virium recreationem, atque febris imminutionem provenisse, aliquoties, nullo abhinc orto incomodo, observavi. Cujusmodi exemplum in historia Nro. VII. posita, videre licet.

Pauca nunc, quæ modum, quo pharmaca ægrotantibus suppeditanda videntur, attinet, dictis addere, non abs re esse puto. Pessimus medicorum mos est, remedia temporis intervallis nimis longis interpositis, ac tum dosi nimis larga pro unico haustu, exhibere. Qui valde debiles & sensibiles sunt ægroti, illi a minima excitantium copia facile irritari, imo magis adhuc magisque debilitari solent.

Porro, quum actio remediorum volatiliū valde sit brevis & fugax, atque cujusque stimuli fortioris actionem debilitas insequatur, hinc curationem febrium nervosarum, aliorumque similium morborum citam rectamque nunquam fere obtinemus, nisi medicamenta hujus naturæ, brevissimis temporis interval-
lis, repetita & exigua dosi pro unica vice suppeditemus. Quippe quod hoc modo, antequam effectus primæ pharmaci dosi evanuit, jam secunda illum dosi sustinet ac auget, & sic usque ad finem morbi. Hæc cum sæpe multumque perpenderim, omni quarta horæ parte, vel saltem omni dimidia hora ægrotantibus valde debilibus, pharmaca, quæ in hoc casu volatilia seu diffusibilia esse debent, subministranda curo. In melius demum vergente morbo, quo tempore dosin remediorum, quæ fugace pollent agendi modo, imminuo, & alia quæ minus excitant, sed quæ virtute magis permanente dotata sunt, propino, tunc, inquam, longe majoribus intervallis pharmaca ista administrari jubeo. Solis enim excitantibus volatilibus nullius morbi curationem confidendam esse arbitror, sed quamprimum alia auxilia in usum vocanda sunt, virtute magis firma stabilique prædita. Hoc modo excitatis ope remediorum volatiliū corporis, & præcipue stomachi viribus, mox ad corticem peruvianum, ad extracta amara, ad martialia aromaticis juncta ascendendum.

Maximi momenti, rebus ita positis, imo sub augmento etiam morbi cujuscunque asihenici, puto esse victum viribus ægrotantium accommodatum. In febribus nervosis præsertim exiguæ utilitatis sunt medicamenta quælibet, ac vires vix vel saltem lente admodum restituuntur, nisi cibos valde nutrientes sæpe, sed copia non magna, concedas.

Nulla alia re magis, quam in ciborum, qui in typhi curatione ab omnibus fere practicis præscribuntur, electione, venesicæ theoriæ de humorum putredine influxum, conspiciere nobis licet. Nam in hoc morbo, in quo totius systematis, præcipue vero stomachi vires languent, in quo sæpe vix tertia vitæ pars reliqua est, & ab omnibus remedium excitantium necessitas agnoscitur; ac in quo postremo sana ratio victum nutrientem suadet, in hoc ipso morbo, inquam, a sola theoria illudi sibi patientes, fructus horræos, aliaque vegetabilia præscribunt. Enimvero qui oeconomiam animale vel obiter cognoscit, ab eo victu febres nervicas potius oriri, quam sanari, facile intelliget. Ego saltem pro certo habeo, victum vegetabilem potius putredini favere, quam eam arcere, quum proclivitas humorum ad dissolutionem a debilitate pendeat. Quod quidem experientia quotidie in rusticis nostratibus cuivis recte con-

sideranti manifesto demonstrat. Hi quippe, vix semel in anno carnem extremis labris gustant, ac solis vegetabilibus vefcentes, nulli magis, quam putridæ, ut appellant, febri sunt obnoxii. Rarissime contra, si miserorum cum classe conferas divites, qui præsertim in Insubria nostra, præter carnes nil fere comedunt, hisce febribus laborant. Hinc carnes, si putredinem humorum admittendam censes, ad *antiseptica* pertinere, pro certo statuas velim. Adnotari mehercle humanas inter contradictiones meretur, medicos, uno quasi ore fatentes, victum vegetabilem a ventriculo debiliore vix subigi, homines a religiosis præceptis hunc eundem ad victum coactos, lubenter hoc ipso a præcepto absolvere, carnesque illi substituere, laudare; — cum vero debilitas adeo, ut oriatur febris, increverit, mox carnes austerâ fronte prohibere, ac victum vegetabilem, sub minori longe debilitate amensis proscriptum, pro salutari ac necessario habere, commendare. Ego, contra, ægrotis, qui febribus nervosis detinentur, experientia, fida duce, sæpe in die, non gelatinas quidem ut quæ difficilius subiguntur, sed juscula carnea, & si vires ventriculi id permittant, ova atque ipsam adeo carnem, commendo & porrigo. Idem summo cum fructu ab Ill. Professore *Scarpa* factum centies vidi. Parens quoque optimus hanc methodum a multis jam

retro annis, ac certe antequam *Brunonis* theoria apud nos innotuerit, tanta cum felicitate sequitur, ut in ejus ægrotis non modo nullam hac a ciborum indulgentia noxam, sed utilitatis quamplurimum conspiciere potuerim. Ipse certe *Hippocrates* de victu nimis tenui sub morbis adeo acutis, non eandem cum medicis hodiernis opinionem fovebat, dicens:

„Tenuēs & exacti victus & in *longis* semper affectionibus, & in *acutis*, ubi non expedit, periculosi sunt: & rursus; victus ad extremam tenuitatem progressi, difficiles sunt; et repletiones ad extremum progressæ difficiles sunt. In tenui victu delinquentes ægrotantes magis læduntur. Omne enim delictum, quod committi poterit, magis magnum committitur in tenui, quam in paulo pleniore victu.“*) Interim cum idem hic medicinæ parens alibi dixisset: „Ubi quidem *peracutus* est morbus, statim etiam extremos labores habet, & extremo tenuissimo victu uti necesse est; “**) ausus jam est celebris quondam apud Veronenses medicus, *Petrus a Castro*, Hippocratis Auctoritati reluctari***), di-

---

*) Aphor. Sect. I. Aph. IV. v.

**) L. c. Aph. vij.

**) De febre maligna puncticulari, Patavii 1686.

„cens „circa quantitatem (ciborum in his fe-
 „bribus) aliquantulum a communi *Hippocra-*
 „tis doctrina esse discedendum , nec semper
 „respectu ad morbi vigorem cibos esse mensu-
 „randos. Habere quidem solet hæc febris bre-
 „viter extremos labores, sed brevius extre-
 „mas resolutiones. In tenui victu igitur ægri
 „delinquant, quoniam in crassiori, aut symetro
 „juvantur. Jam *Galenus* de peste monuit:
 „fortissimos homines, qui, vim sibi ipsis affe-
 „rentes , cibum oblatum assumerunt, omnes
 „fere superstites fuisse (hist. 3 Vulg. com.
 „3. text. 55.) hinc ne in principio mox mul-
 „ta adeo diæta est ordinanda; præsertim ubi
 „largæ evacuationes, lipothymia, & summa
 „virium prostratio præsto sunt. “

Præter victum nutrientem , modicam,
 pro re nata, vini copiam, ægrotis febre ner-
 vosa, vel quocunque alio morbo a debilita-
 te pendente , laborantibus concedo. Inutile
 profecto esset ac superfluum, hoc loco vini
 laudes canere, quum id jam a summis in arte
 medica viris factum sciamus. Si qui sunt vel
 medici, vel artis hujus ignari, qui usum vini
 generosum in morbo, de quo agitur, contem-
 nendum esse credant, hos omnes ego, verbis
 parcens, & pacis amans, *Huxhami**), *Wei-*

---

*) In variis opetorum suorum locis.

kardii*) , *Todii***) , *Pringlii****) , aliorumque adeant opera, oro atque obsecro.

Sed quum non sine difficultate & aliquo discrimine tantam vini mēraci copiam præscribere possumus, ut pro potu ordinario inservire queat; & quum aqua fontis sitim a debilitate ortam non solum non arceat, sed imo non raro evidenter augeat, & hinc inde in nauseam vel ipsum in vomitum vertat; hac de causa alium, magis proprium, potum excogitandum existimavi. Potus hic, quem *excitantem nuncupo*; ex duabus libris aquæ fontis, & uncia una spiritus vini rectificati, cum una alterave uncia mellis despumati conjuncta, conficitur. Sitim in febribus nervosis, aliisque hujus notæ adfectibus, mirifice imminuit vel extinguit, & gratus admodum parvique pretii est.

Remanet, ut de aliis quibusdam auxiliis, de *clysmate*, *balneis tepidis*, ac de *vesicantibus* pauca referam.

*) Medic. chirurg. Biblioth. III. Band. 2 Art. p. 20.

**) Opera omnia.

***) An account of the jail fever, or Typhus carcerum, as it appeared at Carlisle in the year. 1781.

Clysmata, quando largas evacuationes cient, in febribus nervosis propter debilitatem quæ sequitur, noxia certe sunt. Dein alvi obstructio, licet per aliquos dies protracta, in hoc quidem morbo, rarius & exigua, imo nulla sæpe incommoda procreat, quod & observationes Doct. *Campbell* *) testantur. Hisce recte perpenlis rarius quoque in hac febre clysmata in usum vocanda censeo, aut saltem talia adhibenda sunt, quæ simul quoque stimulent. Hinc omissis oleosis, salinis, cum *infuso chamomillæ, aut chinæ decocto, laudanum liquidum, assam foetidam, camphoram*, ano injicienda curo. Hoc modo intestinis ac systemati universo tonus restituitur, qui efficit, ut evacuationes sponte, ab omni debilitate conspicua sejunctæ, sequantur.

Balnea tepida, quæ nequaquam, ut creditum est, debilitant atque relaxant, imo quod Cl. *Marcardii* **) observationes demonstrant, corroborant excitantque, hac ipsa e causa, in febrium nervosarum curatione non parvi momenti esse arbitror. Opinio hæc ab

F 2

---

*) l. c.

**) Ueber die Natur und den Gebrauch der Bäder. 1793.

experientia celebr. *Lentini* *) aliorumque confirmatur. Ipse non sine fructu balnea tepida, in morbis a debilitate oriundis fere omnibus, sed præcipue in febribus nervosis, adhibui. Quotiescunque ægroti tamen sudabant, quod sæpius vidi accidisse, majorem debilitatem constanter accusabant, quare hoc remedio rarius utor.

Ubi de morborum phlogisticorum curatione locutus sum, de *vesicantibus* mentionem quoque injeci, ea, ob facultatem irritantem, qua pollent, pro noxiis declarans. Hæc inde remedia in opposito morbi genere, ubi scilicet excitantia requiruntur, utilia esse debere, sequitur. Et revera ita res se habet. Necesse est interim, vesicantia uti *rubefacientia* applicari, ne cutis erosionem ferosa evacuatio, quæ certe debilitaret, sequatur; maxime vero ne gangræna, vel ulcus difficilis curationis in parte jam debiliore inducatur. Observari aliquomodo meretur, me, quum plurima vesicantia in uno eodemque ægroto, ac minimis temporis intervallis, iterum iterumque adhibuisssem, nunquam tamen ad vias urinarias incommodum quoddam animadvertisse.

---

*) Memorabilia circa aerem, vitæ genus, sanitatem et morbos Claustralienfium. Götting. 1779. p. 24. seq.

Non est cur ultimo loco dicam, me ad curationem febrium nervosarum ex omni parte absolvendam, ad mentis regimen quoque confugisse, ne aliquod pathema animi depri-
mens, vires corporis imminueret, itaque effectum coeterorum excitantium deleret. Aequae supervacaneam censeo, methodum, quam apud convalescentes ex hoc morbo in usum vocavi, fusius exponere. Illis enim motum, aeris liberioris respirationem, cibos nutriendos, vinum, ac magis debilibus decoctum chinæ consului.

Descripta sic obiter methodo, qua in febrium nervosarum pertractatione usus sum, nunc aliquas ex præcipuis morborum historiis in medium adducam. Duo casus, quos nunc exponam, ob signorum gastricorum cohortem, excitantium remediorum ope expulsam penitus & fugatam, imprimis observatione digni mihi videntur.

HISTORIA MORBI I.

Theresia Quærioni ex loco Giufago, quadragesimum secundum ætatis annum attingens, jam a sex mensibus catameniis orbatâ, quindecim abhinc diebus a tussi, cephalæa, & horripilationibus prehensa est. His die nona Januarii anorexia, morositas, ac ad ve-

speras ingens frigus per horam durans, quod
 infecutus est calor, adsociata sunt. Febris est
 continua remittens, atque summo cum capitis
 dolore, & vomitu materiei amaræ admodum,
 & viridescantis stipatur. Chirurgus tertia mor-
 bi die in auxilium vocatus venæ sectionem in-
 stituit. Debilitas inde magis magisque auge-
 tur, ac jactationes, anxietas magna, nec non
 vires exhauriens diarrhoea in conspectum ve-
 nit. Medicus accersitus, pharmacum, nescio
 quod, sine levamine præscripsit; qua de cau-
 sa ægrota ad vesperam diei decimæ quartæ
 Januarii ad clinicum institutum se deferendam
 curavit. Ibi circa causas morbi ipsius interroga-
 ta, aeris in temperiem, nimias defatigationes,
 victum pravum, prorsus vegetabilem, habita-
 tionem humidam, oryza circumdatam, accusa-
 vit. En, quænam symptomata, præter fe-
 brem, observaverimus. Aderat anorexia, oris
 summa amarities, lingua humida, albo mu-
 co oblecta, ructus nidorosi, anima foetens,
 pondus ad stomachi regionem, labii inferioris
 tremor, facies collapsa, vomitus, diarrhoea,
 tussis. Arteria, quæ debilis, & contracta erat,
 centum tres pulsationes in minuto primo
 ostendebat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias duas.

Aquæ cinnamom.

Hauftus narcotici ℥aa. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam dimidiam.
Diæta I. Vini Libra una.

15. Jan.

Mane: melius se habuit. Os minus amarum, alvus ter mota, vomitus nullus; aliquo modo quievit. Pulsus minus frequens, cætera ut heri.

Repet. singula.

Vesperi. Semel vomuit ob aquam frigidam assumptam; alvus bis mota; cætera ut supra.

℞. Aquæ cinnamom. uncias tres.

Decoct. cort. peruv. uncias septem.

Hauft. marcot. unciam unam.

M.

Capiat eadem ratione.

Potus excitans.

16. Jan.

Mane. Optime quievit. Oris amaror nullus, alvus non mota. Tussis cum sputis tenacibus. Ad latus sinistrum pectoris dolor insurrexit.

Repet. Medicina sine haustu narcotico, cum uncia dimidia extracti chinæ.

Diæta eadem.

Vesperi. Inquieta fuit, ac insomniis perterrita. Vix comparent ructus illi nidorosi. Appetitus nullus.

℞. Aquæ cinnamomi.

Haust. narcot. $\overline{\text{aa}}$. unc. ij.

M.

Capiat quatuor vicibus.

17. Jan.

Mane. Optime quievit. Alvus non mota; omnia symptomata gastrica disparuere. Dolor capitis imminutus; ille vero, qui ad pectus insurrexit, pariter ac tussis, adhuc sævit.

Repet. medicina, uti heri mane.

Diæta II. cum dimidio columbæ.

Vespere. Victum gustavit. Tussis & dolor sopiuntur. Appetitus melior.

℞. Vini malacensis unc. vj.

18. Jan.

Mane. Bene dormivit; alvus semel mota; tussis & debilitas minor. Signa gastrica hucusque neutiquam comparuerunt.

Diæta eadem, cum vini Libris ij.

℞. Pulv. cort. peruv. unc. unam.

— — — cinnamom. drachmam unam
& dimidiam.

M.

Divide in doses æquales viii.

Capiat omni bihorio unam.

℞. Vini Malacens. uncias tres.

Capiat paulatim.

Vesperi. Omnia procedunt valde bene.

℞. Vini Malacens. unc. vj.

19. Jan.

Mane. Bene dormivit. Urget multum lateris dolor, ac tussis.

Repet. Singula. Vesicans, ut rubefaciens, ad locum dolentem.

Vesperi. Dolor imminutus; tussis continuat. Vinum ter evomuit.

℞. Decoct. cor. peruv. unc. vii.

Ather. vitriol. drachmam dimidiam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

20. Jan.

Mane. Melius se habet. Discessit dolor, nec non tussis.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias septem,

Elixir vitriol. drachmam unam.

Syrup. cort. aurant unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.
Diæta III.

Ab illo tempore de die in diem se melius habuit, ac lautiori victu concessio, post breve tempus nosocomium dereliquit.

*Petrus Vigo. M. D.
Ticinensis.*

HISTORIA MORBI II.

Maria Theresia Cerulli, quindecim annorum puella, nondum menstruata, narium hæmorrhagia ab aliquo tempore laborat. Hæc ipsa jam a 15 circiter diebus, anorexiam, oris amaritiam, nauseas, corporis debilitatem persentiit, quibus omnibus febris continua remittens quoque accessit. Die 20. Martii, nulla antea facta medela, clinicum institutum adiit, cum pulsu debili, non tamen frequenti, cum facie ruberrima, & aliqua cephalæa. Paucis abhinc diebus iterum epistaxis in conspectum venerat. Nunc summam oris amaritiam, nauseas, imo & vomituritiones accusabat. Lingua albo muco obducta erat. Morbo pro febre levi nervosa declarato, ac bona prognosi instituta, sequentia præscripsimus.

℞. Decoct. cort. peruv. unc. novem.

Haustus narcot. unciam unam cum dimidia.

M.

Sumat omni hora unciam dimidiam.

Potus excitans.

Diæta II. cum vini Libra una.

25. Martii.

Mane. Noctu febris exacerbata est, nunc vero remittit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Extract. cort. peruv. drachmas duas.

Aquæ cinnamom. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Repetantur reliqua, addatur Frictura (sic dicta)

Vesper. Febris versus meridiem exacerbata nunc vero imminuta est. Continuant eadem symptomata.

Repetat. medicina, cui adde laudan. liquid. Sydenh. guttas quadraginta.

26. Martii.

Nocturno tempore aliquo modo febris increvit, nunc vix non integre cessantem invenimus.

Repet. omnia.

Diæta lautior.

Vesperi. Vix aliqua in pulsu frequentia præsto est. Oris amarities ac nausæ disparuerunt, lingua pura est, ac vires redeunt.

℞. Hausti narcot. uncias duas.

Capiat sex vicibus.

27. Mart.

Mane. Aliqua febris.

℞. Decoct cort. peruv, uncias novem.

Aether. vitriol. drachmas duas.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Vesperi. Eodem modo se habet.

℞. Haust. narcot. uncias duas.

Capiat sex vicibus.

28. Mart.

Mane. Bene se habet, ac febre liberam se ostendit puella.

℞. Decoct. amar. uncias sex.

Elixir vitriol. drachmas duas.

M.

Capiat unciam omni bihorio.

Diæta IV.

Post aliquot dies nosocomium, perfecte restituta, reliquit.

Trinchinetti Mediolanensis M. D.

HISTORIA MORBI III.

Sutor ticinensis, 50 annos natus, ante triennium febre sic dicta putrida laboravit, a qua in nosocomio nostro post tres tantum menses ægre sanatus est. Nunc iterum laboribus, non præ corporis firmitate, sed præ summa egestate incumbens, parum nutriente victu utens, a tristitia, debilitate, & anorexia, ac a diarrhoea prehensus est. Alvum enim sexies, & sæpius, liquidam & copiosam deponit in nycthemero. Duodecim abhinc diebus febris frigore stipata occurrit, quæ hucusque æquali fere vi continuat. Capitis tunc dolorem, propensionemque summam in somnum accusabat. Chirurgus in auxilium, vel potius in perniciem, vocatus, ob capitis dolorem, uti hujus farinæ homines solent, venam secuit, quo facto, omnia in pejus ruebant. Ad clinicum institutum die 10. Maji se deferri curavit ægrotus. Dolorem capitis molestum valde, oculorum aciem imminutam, debilitatem magnam, aurium tinnitum, oris amaritiam, ac tussim accusabat. Abdomen, attactum perferre non potuit. Alvus vero jam a duabus

diebus clausa erat. Pulsus parvus valde, ac naturali tardior persentiebatur. Morbum pro febre nervosa declaravimus, ac de salute ægrotantis, licet dubia, tamen sperantes, sic præscripsimus.

℞. Decoct. corticis peruviani uncias novem,
Laudan. liquid. guttas triginta.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

11. Maji.

Mane. Non dormivit nocte præterlapsa, alvumque quater liquidam deposuit. Cætera eodem modo se habebant.

Repet. medicin.

℞. Vini Malvatici unc. vj.

Capiat pedetentim.

Vesperi. Bis alvum deposuit; aliquo modo appetit.

Repet. omnia.

Diæta 2. cum *Frictura.*

12. Maji.

Mane. Multo melius se habuit.

Repet. singula.

Vesperi. Copiose sudavit, ter alvum deposuit, ac dolores hinc inde ad abdomen persentit.

Repet. omnia.

13. Maji.

Mane. Melius se habere fatetur. Alvus clausa; bene dormivit; pulsus vix non naturalis; meliorem victum exoptat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Laud. liquid. Sydenh. guttas decem.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

℞. Vini Malacens uncias sex.

Diæta III. cum Libra una vini.

Vesperi. Optime se habebat. Per cubile ambulavit.

℞. Haust. narcot. unciam unam.

Capiat binis vicibus.

14. Maji.

Mane. Nihil novi.

Repet. Haust. narcot.

Habeat diæt. III. cum vini libra & frictura.

15. Maji.

Vires celeriter redeunt, alvum naturaliter deponit,

R. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Capiat omni bihorio unc. iij.

Diæta eadem.

16. Maii.

Mane. Nihil, nisi diæta IV.

17. Maii.

Mane. E nosocomio integre restitutus
egressus est.

Morefchi, Mediolanensis
M. D.

HISTORIA MORBI IV.

Theresia Raina, ex *S. Nazaro*, pluries
mater, 34 ætatis suæ annum nunc agit. Ante
lustrum, partum gemellum in lucem edidit,
ex quo tempore debilis, & morosa evasit.
Ineunte anno elapso iterum concepit, atque
fat bene usque ad septimum mensem se habe-
bat, quam paucorum dierum spatio cor-
poris totius anasarca in conspectum venit.
Deambulatio, & supina in lecto jacendi po-
testas deperit; dispnœa, tussis sicca, anxietas,
frequens lipothymia accedit, & misera sic
anxia partus absolutionem expectabat. Ad-
hibitis illo tempore incassum non paucis reme-

diis sic dictis diureticis, tandem a barbitonfora
venæ sectio instituta est, quæ quidem opera-
tio a medico, forsan magis adhuc ignaro, iterum
repetita fuit. Feliciter nihilominus enixa mense
Octobri anni 1794, filii curam alteri fœ-
minæ commisit. Post triduum ad vesperras
forte corripitur frigore, cui post horam æstus
supervenit tota die durans, absque ardore,
novæ exacerbationi pariter ad vesperras viam
faciens; comitantibus oris amaritie, anorexia,
capitis pondere, aurium continuo tinnitu, siti,
levi nausea, ac liquidis & frequentibus alvi
dejectionibus. In hoc pravo rerum statu in-
cassum remediis, nescio quibus, pertractata,
clinicum die 3. Martii adiit institutum, ubi,
præter memorata, & sequentia adnotavimus.
In gena dextra ab uno die tantum erysipelas
oëdematodes, semilunaris figuræ, observabatur.
Febris urgebat valde, cum pulsu frequentissi-
mo, pleniusculo, & aliquantum vibrante
sexies in die alvum liquidam deponebat, &
lingua humidam sese & sordidam ostendebat.

Si causas prægressas ante partum, debi-
litem scilicet a remediis præposuere adhi-
bitis, & metum, gravidis morbo aliquo de-
tentis, vix non omnibus communem, si par-
tus ipsius labores, binis venæ sectionibus præ-
missis, si postremo victus rationem, atque
remediorum purgantium præscriptiones attente

consideremus, absque dubio hunc morbum pro febre continua nervosa lenta declarare debemus. Prognosi interim ob morbi ipsius naturam, -atque diurnitatem, valde dubia instituta, sequentem ingressi sumus methodum.

℞. Decoct. cort peruviani uncias sex.

Emuls. arabicæ uncias tres.

Haust. narcot. unciam unam.

M.

Capiat omni hora vasculum unum.

Infusum chamomillæ calidum pro potu.

Diæta II. cum ovis.

4. Martii.

Mane. Noctu non dormivit, alvum ter deposuit, febris remissio major, capitis dolor, & aurium tinnitus aliquantisper imminuti; pulsus idem, sed minus frequens. Erysipelas ad genam dolet magis, ac extenditur.

Repet. medicina.

Diæta III. cum frictura.

℞. Vini malvat. uncias quatuor.

Capiat pededentim.

Vespere. Febris non aucta, imo dolor capitis, & aurium tinnitus imminuti.

℞. Haust. narcot. uncias tres.

Capiat quatuor vicibus.

5. Martii.

Mane. Eodem modo ægra se habet.
Alvum non deposuit.

Repetatur medicina ab initio præscripta,
cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Vespere. Evomuit medicinam, quam nimis amaram esse asserit. Alvus clausa.

℞. Haust. narcot.

Aq. cinnam. $\overline{33}$ uncias duas.

M.

Capiat sex vicibus.

6. Martii.

Mane. Ardores a medicina in stomacho persensit. Melius se habet, atque semel alvum deposuit. Auditus paulisper rediit.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Syrup. papav. uncias duas.

Diæta III. cum dimidio pullo.

Repet. vinum malvaticum.

Vespere. Medicinam evomuit; ventriculi pondus accusat. Alvus bis laxata: de capitis

dolore & aurium tinnitu conqueritur. Aliqua
febris exacerbatio.

℞. Haust. narcot. uncias tres.
Capiat sex vicibus.

7. Marti.

Mane. Melius se habet. Appetit.

℞. Emuls. arab.

Aqu. cinnanom. $\overline{3a}$. uncias quatuor.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Diæta sit eadem, cum vini albi libra una,
& vini malvat. unc. quatuor.

Vespere. Exacerbatio evidentior. Cutis
calor auctus; pulsus magis plenus; capitis do-
lor, & aurium tinnitus magis urgent.

℞. Haust. narcotici uncias tres.
Capiat more solito.

8. Mart.

Mane. Remissio. Dormivit; bis alvum
deposuit; caput parum dolet.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Haust. narcot. uncias tres.

Vesper. E lecto furexit; os bonæ notæ,
appetitus viget, febris exacerbatio nulla.

R. Hauff. narcot. uncias quatuor.

Capiat octo vicibus.

9. Mart.

Mane. Melius adhuc; appetitus rediit,
alvum deposuit.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Continuet in victu, & vino albo, atque
vino malvatico.

Vespere. Nihil novi: capiat octo vicibus
haustus narcotici uncias quatuor.

10. Mart.

Cum ordine convalescentia decurrit. Sitim
tamen accusat.

Repet. ut heri mane.

Vespere. Parum medicinæ assumpsit ob
ardorem, & pondus ab illa in ventriculo pro-
ductum.

Continuet in medicina.

11. Mart.

Mane. Res perbene procedunt.

℞. Pulv. limatur. martis. grana decem.

— — cort. cinnamom. grana sex.

— — — peruv. scrupulum unum.

M.

Dentur tales doses Nro. X. Capiat omni
trihorio unam.

℞. Haust. narcot.

Aq. cinnamom. aa. uncias tres.

M.

Capiat omni bihorio unciam.

Diæta IV. cum duobus ovis, & vini albi
libra dimidia.

Vespere. Ante meridiem febris accessit,
rigore, tres horas durante, prægresso. — Calor
adhuc continuat, respiratio difficilis, brevis;
pulsus frequens, aurium tinnitus, cephalalgia,
ardor ventriculi.

℞. Emuls. arab. libram unam.

Capiat paulatim.

12. Mart.

Mane. Febris remiserat; alvum quater
aquosam deposuit, virium prostratio aliqua.

℞. Emuls. arab. uncias novem.

Hauft. narcot. uncias tres.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

℞. Vini malvatici. uncias sex.

Vespere. Bis alvum aquosam deposuit;
appetitus nullus; exacerbatio vix manifesta.

Repet. medicina.

13. Mart.

Mane. Melius se habet; appetitus redit.

Rep. omnia.

Diæta IV. cum frictura.

Vesperis. Bene se habet.

℞. Hauft. narcot. uncias quatuor.

Octo vicibus sumat, & vinum malvaticum.

14. Mart.

Mane. Vix aliqua febris.

Repet.

15. Mart.

Mane. Convalescens fere est.

℞. Decoct. cort. peruv. unciam novem.

Hauft. narcot. uncias quatuor.

Syrup. papav. alb. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam, &

vini malvat. uncias sex,

Diæta eadem,

Detraeto post aliquos dies haustu narcotico, in decocto chinæ, atque in victu lauto continuavimus. Die tandem 21. Mart. fœmina sanitati restituta domum petiit.

Perini. Mediolan.

M. D.

HISTORIA MORBI V.

Rustica 30. circiter annorum, rite menstruata, initio mensis elapsi a cephalæa, cum tumore & rubore faciei, nec non a febre correpta fuit. Ad nosocomium magnum tunc delata, nescio quibus pharmacis adhibitis, ad reconvalescentiam perducta est. Ast nondum perfecte restituta, domum petere crudeli jussu fuit coacta, ubi pravo cibo nutrita, absque vino & omni medicamine, ægra propriis laboribus incumbit, a quibus valde defatigatur. Duodecim circiter emenso dierum spatio debilitas magis magisque increvit, ad vesperras præsertim; tandem in gravissimum, quo nunc detinetur, morbum ruit. Rigore enim primum per tres dies protracto prehenditur, cui calor succedit, nullo insequente sudore. Febris comites sunt anorexia, summa virium prostratio, cephalalgia, sitis magna. Hoc in rerum statu, adveniente medico, phlebotomia instituitur, a qua pejus se habuit

ægra, & morbo sic per octo dies neglecto, tandem die 11. Aprilli ad vespertas clinicum institutum adiit. Observavimus ibidem universalem debilitatem, faciem rubram, oculos tristes, pupillam contractam, aurium tinnitus, deliria nulla, summam sitim, oris amaritiem, linguam siccam, dentes nigro colore notatos, aliquam tussim absque exscreatu; deerant interim nausea, & vomitus. Cutis erat arida, calor urens, alvus ab octo diebus clausa, pulsus exilissimi, frequentes, sed satis ordinati. Hisce ad trutinam revocatis, morbum pro *febre continua nervosa* declaravimus, & prognosi dubia instituta, sequentia propinavimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Aq. cinnamom. uncias duas.

Syrup. cort. aurant.

Hauft. narcot. aa. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Potus excitans.

℞. Camph. rasæ, mucilag. arabico sub-

actæ. drachmam unam.

Infus. chamom. uncias quatuor,

D.

Pro clysmate.

Diæta I. cum jusculis, & vini libra una.

12. April.

Mane. Hac nocte inquieta fuit, assumptum vinum semel evomuit; alvus semel mota. Aliquis sopor, Cœtera eodem modo se habent.

℞. Moschi optimi. scrupulum unum.

Aqu. cinnamom. uncias quatuor.

Syrup. papav. alb. unciam unam.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus idem.

℞. Vini malvatici uncias quatuor.

Capiat paulatim.

Diæta eadem, cum ovis.

Repetantur hesterni quatuor clysteres. Injiciatur dosis omni bihorio.

Rubefacientia duo ad bachia.

Vespere. Ab assumpto vino ter vomuit; lingua humidior est, alvus semel soluta, aliquo modo melius se habet.

Repetatur medicina, & moschi dosin usque ad drachmam dimidiam auge.

Repet. clysteres.

Diæta cum vini libris duabus.

13. April.

Mane. Febris exacerbata est. Bis vomuit.
Pulsus in minuto primo 130. exhibuit ictus.

℞. Mosch. opt. scrup. duos.

Aqu. cinnamom. uncias sex.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Diæta II. cum Nro. 4. sic dictis *Zambajoni*, *)

Potus idem.

Vespere. Aliqua febris remissio, pulsus 110 in minuto primo ictus micat; calor cutis imminutus, lingua humidior. Medicina ardorem in faucibus producit.

Repetantur singula. Medicinæ adde aquæ fontis uncias duas.

14. April.

Mane. Soporosa fuit per totam noctem. Febris nunc aucta est; lingua sicca, subnigra. Semel vomuit.

Repetantur omnia.

Duo rubefacientia ad brachia.

℞. Vini malvat. uncias sex.

---

*) Paratur ex ovis, vino malvatico, saccharo, et cortice cinnamomi, sub leni igne.

Vespere. Aliqua remissio. Nullus sopor.
Repetantur omnia.

Cum hac methodo usque ad diem 14.
Aprilis continuatum fuit, quum & morbus
eodem modo sæviisset.

15. April.

Mane. Nox infomnis; sæpius vomuit,
pulsus exiles, summa virium prostratio; febris
aucta.

℞. Moschi optimi. grana sexaginta.

Aq. cinnamom. uncias sex.

— — fontis. uncias duas.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat more solito.

Vespere. Res longe melius procedit, fe-
bris imminuta est, lingua humida, pulsus quoad
frequentiam fere naturales.

Repetatur dimidia medicinæ pars.

16. April.

Mane. Bene dormivit, lingua sat pura,
etiam dentes depurantur; febris pauca, pul-
sus elevationes. Semel vomuit, interea uno
verbo, melius se habet.

℞. Moschi optim. grana triginta,
 Extract. cort. peruv. drachmas duas.
 Aq. cinnamom. uncias sex.
 — — font. uncias duas.
 Syrup. cort. aurant. unciam unam.
 M.

Capiat more solito.

Diæta III. cum *frictura*, & vini optimi
 libris duabus.

Tali methodo, pertractato morbo per sex
 adhuc dies, & pro opportunitate ad alia sti-
 mulantia, uti ad laudanum, vel ad ætherem
 vitrioli recurrendo, tandem vero solum de-
 coctum corticis præscribendo, & diætam lau-
 tiorem, perfecte convaluit ægra, & ad no-
 socomium inferius delata, post octo dies læta
 domum petiit.

Joann. Antonius Banomi
 Baudensis.

HISTORIA MORBI VI.

Antonius Sacchi, 40 annos natus, do-
 micilium humidum, prope ticini ripam inha-
 bitans, aëris vicissitudinibus expositus, victu
 pravo, prorsus vegetabili, utens, prægressis
 symptomatis prodromis, die tertia Febuarii
 a frigore, cui se junxit calor, ad hanc usque

horam perdurans, prehensus est. In auxilium tunc chirurgum advocavit, qui medicinam, a qua alvus pluries soluta, ac debilitas major facta est, propinavit. In pejus quotidie ruente morbo, die 23. Februarii ad clinicum institutum delatus est æger. Aderant summa virium prostratio, cephalæa insignis, surditas, facies collapsa, sitis ingens lingua sicca, anorexia, aliqua tussis, quæ absque sputis absolvebatur. Stupiditas non exigua, calor cutis urens, tendinum subsultas, manuumque tremores, ac pulsus debiles, inæquales. Morbus pro febre continua, acuta nervosa, periculo plena declaratus est.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
 Extract. cort. ejusdem unciam dimidiam.
 Syrup. cort. ejusdem unciam unam.
 M.

Capiat omni hora unciam unam.

Vesicantia duo post aures.

Potus excitans.

Diæta II. cum vini libra una.

24. Febr.

Mane. Parum noctu quievit. *Cætera* continuant. Alvus bis mota.

Repetatur medicina sine extracto corticis,
cum unciis tribus aquæ cinnamomi.

Injiciatur omni trihorio clyster ex camphora.

Diæta secunda cum ovis, & vini optimi
libris duabus.

Vespere. Alvus semel mota; male quæ-
stionibus respondet, surditas aucta.

Repetatur medicina, cui adde camphoræ,
rasæ, mucilagine gummi arabici solutæ, drach-
mam unam.

Habeat vini malvatici uncias quatuor.

25. Febr.

Mane. Soporosus fuit, Alvus decies mota.
Bis vomuit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Aqu. cinnamom. uncias quatuor.

Laudan. liquid. gutt. quindecim.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ hor. unciam dimidiam.

Diæta eadem.

Omni trihorio Nro. I. *Zambajone.*

Vespera. Alvus sexies mota; omnia in
pejus raunt.

℞. Decoct. cort. peruv.

Haust. narcot. āā. uncias quatuor.

Aether. vitriol. drachmam unam.

M.

Capiat ut supra.

26. Febr.

Mane. Parum quievit, alvus ter copiose mota.

Repetantur omnia.

Potus exitans.

Vespere. Eodem modo res incedunt.
Repetantur omnia.

27. Febr.

Mane. Continuant eadem symptomata, debilitas adhuc major.

℞. Emuls. arab. uncias sex.

Aquæ cinnamom. uncias quatuor.

Moschi optimi scrupulum unum.

Ext. cort. peruv. unciam dimidiam.

Haustus narcotici unciam unam.

M.

Capiat ut supra. Continuetur in cæteris.

Vespere. Alvus septies mota. Omnia symptomata aucta. Dolor adregionem vesicæ urinariæ insurrexit; lotium infcio ægroto stillat.

Repetantur omnia. Augeatur moschi dosis ad drachmam dimidiam. Applicetur catheter.

28. Febr.

Mane. Non dormivit. Alvus octies infcie mota. Magna urinæ copia ope catheteris, licet lotii incontinentia laboraret æger, educta est. Ter vomuit. Coetera eadem ratione procedunt.

Repetatur medicina.

Injiciatur enema omni trihorio ex laudani scrupulo uno, cum infusi chamomillæ unciiis sex.

Continuet in cœteris, & in catheteris applicatione.

Vespere. Omnia eodem modo se habent; delirat; alvus non mota. Urinam amittit.

Repetantur omnia. Applicetur catheter.

1. Martii.

Mane. Valde inquietus & delirus per integram noctem fuit. Alvus bis infcie mota. Urinæ quoque guttatim fluunt.

Repetantur singula.

Clyster ex camphora more solito.

Vespere deliravit. Ter vomitum passus est. Facies hippocratica.

Repetantur omnia.

2. Martii.

Vomitus ter, & involuntaria alvi excretio quinquies successerunt. Cætera eodem modo.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. grana sexaginta.

Hauft. narcot. unciam unam.

M.

Capiat omni quadrante horæ unciam dimidiam.

Continuet in diæta, & vino. Habeat ter vini malacens. libr. unam.

Vespere. Eodem modo. Repetantur omnia.

3. Martii.

Mane. Ad noctem aliquantisper quievit, alvus non mota, vomitus nullus, aspectus longe melior, lingua humidior; aliquod ciborum desiderium.

Repetatur medicina, cui adde extr. cort. peruviani unc. dimidia concedatur frictura, & vini optimi libr. ij.

Habeat quoque vini malacensis libr. j.

Vespere. Dormivit aliquo modo. Alvus semel mota. Ad interrogationes bene respondet. Uno verbo, omnia in melius vertuntur.

Repetantur omnia.

4. Martii.

Mane. Optime noctu quievit. Alvus semel mota. Sponte urinam misit. Nulla febris, pulsus tamen debiles.

Repetatur medicina, sed cum moschi dosi dimidia. Repetantur diæta, aliaque.

Vespere. Nihil novi.

Repetatur medicina. Habeat tantum vini malvatici unc. viij.

5. Martii.

Mane. Quievit bene. Cætera eodem modo. Ad parotidem dextram tumor durus, valde dolens comparuit.

Repetatur medicina.

Illiniatur parotidi linimentum volatile.

Vespere. Aliqua febris. Tumor parotidis multum extensus, & summopere dolens.

Repetantur omnia.

Loco affecto applicetur cataplasma ex mica panis, lacte, & croco confectum.

6. Martii.

Mane. Parum quievit. Tumor increscit, ac valde dolet; ab eo aliqua respirandi dif-

ficultas producitur, & cum aeger aerem per os trahere cogatur, hoc cavum siccitatem ostendit. Adest quoque deglutiendi impedimentum.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.

Extract. ejusdem. unciam dimidiam.

Syrup. papav. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Continuet in cæteris.

Vespere. Anxietas summa, tumor auctus, erysipelas oëdematodes totam genam dextram occupat, atque ad oculum usque pertingit. Aliquod delirium observatur.

Repetatur medicina, cui adde camph, mucilag. gummi arabico subact. drachmam.

Loco affecto applic. sacculi ex fl. sambuc. salviæ, & camphora confecti.

7. Martii.

Mane. Melius se habet. Erysipelas imminutum. Tumor quoque minus extensus, & dolens.

Repetantur omnia.

Eodem modo ægrotus per aliquot dies se habuit, deinde vero fluctuatio in tumore in conspectum venit. Tam respirandi, quam de-

glutiendi difficultas tunc disparuerunt, atque ægrotus absque febre perbene se habuit. Hac de causa eundem die 12. mensis istius ad cubile chirurgicum deportari iussimus, ubi per decem dies, sponte rupto abscessu, mansit, ac dein perfecte sanatus ad suos rediit.

Petrus Vigo,
M. D.

HISTORIA MORBI VII.

Cæmentarius, juvenis robustus, bene nutritus, vino aliquando deditus, postquam nimis laboribus sub ardente sole corpus exercitasset, prægressa anorexia, ac capitis dolore, die 13. Maji a frigore prehensus fuit, cui calor, ac deinde aliquis sudor successerunt. Interim ad hodiernam usque diem semper febris succrescit. Initio morbi mox venæ sectio ad libram unam, cum summo ægrotantis detrimento, instituta est. Nulla coeterum domi, præter rigorosam a victu abstinentiam, sumpta medicina. Die 23. ejusdem mensis ad nos delatus est. Facies erat tristis, vox flebilis, maxima debilitas, atque caput valde dolebat. Aeger quoque oris amaritiem, sitim, pectoris oppressionem, insomnium accusabat. Pulsus erant vibrantes, oculi rubentes, cutis calida, sed madida quoque, ac alvus jam a pluribus

diebus clausa. Hisce omnibus consideratis, morbum pro febre continua nervosa, ab excessu potentiarum stimulantium, producta, declaravimus, ac prognosi dubia instituta, sequentia præscripsimus.

℞. Decoct. cort. peruv. libram unam.
 Aq. cinnamom. uncias duas.
 Laudan. liquid. guttas triginta.
 Syrup. papav. alb. unciam unam.
 M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus excitans.

Diæta 2. cum vini optimi libris duabus.

Vespere. Aliqua, sed parva remissio. Aliquantisper in somnum inclinat.

Repet. omnia : nempe decoctum corticis ad libram unam, & aqu. cinnamomi ad uncias quatuor.

24.

Mane. Tanta adest morbi remissio, ut in pulsu nulla inveniantur febris vestigia.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.
 Aq. cinnamom. uncias duas.
 Extr. cort. peruv. unciam dimidiam,
 Syrup. cort. aurant. unciam unam.
 M.

Capiat more solito.

Eadem diæta. Idem potus.

Vespere. Nihil novi. Alvus clausa semper. Repetantur omnia.

25.

Mane. Vix febris, omnia in melius vertuntur.

Vespere. Aegrotus perfecte apyreticus, de dolore capitis, ac de oris amaritie tantum conqueritur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Haust. narcot. uncias duas.

M.

Capiat more solito.

26.

Mane. Cephalæa, ac oris amarities evanuerunt. Alvus aperta. Nulla febris. Appetit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Syrup. papav. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Diæta IV.

27.

Mane. Aegrotus, nullum salutis incommodum accusans ad convalescentes mandatus est.

Carolus Cochetti.

Brixianus, M. D.

En, lector benevole, præcipuas febrium nervosarum in sanitatem conversarum historias! Ipsi permulta alia, memoratu dignissima, addere potuisssem, si limites hujus operis id permisissent. Accipe nunc pari ingenuitate ægrotorum mortuorum descriptiones præcipuas.

HISTORIA MORBI VIII.

Quadragenarius vir Ticinensis, horti cultor, sat robustus, ac pro conditione bene nutritus, in victu, potuque, & venere sobrius, laboribus nimis nequaquam indulgens, nec excitantibus nimis, nec deprimentibus animi pathematibus subjectus, altius domicilium inhabitans, si peripneumoniam feliciter superatam excipias, semper sanus vixit. Ante quinque dies, nulla manifesta causa, nullo signo prodromo prægressis, dolore obtuso ad humerum dextrum subito corripitur, absque tulle, & sine ulla respirandi difficultate. Huic brevi post adfociantur frigus ingens, & vomitus materie biliosæ; nullum interim adest ad hepatitis regionem morbosum phænomenon. Frigori, per quatuor horas duranti, calor magnus succedit, qui ad hunc usque diem, mane absque prævio sudore remittens, & ad vesperras quotidie exacerbatus perdurat, cum siti &

lassitudine magna. Humeri dolor jam secunda morbi die dispareret; tertia vero tussis aliqua insurgit, cum singultu frequente & molesto. Præter hæc, nulla alia morbosa phænomena. Aeger jam a prima morbi die dormi lectum petierat: nullam ibidem medellam instituit: rigorosiores diætam, & summam animi corporisque quietem servavit absque levamine. Heri vespera in clinicum deferatur, & hæc mihi adnotanda offerebat. Singultus continuabat valde molestus: tussis hinc inde apparebat cum excreatu sanguinolento. Nullus interim aderat pectoris, aut humeri dolor, nullus ponderis sensus ad sternum, nulla respirandi, aut in latus decumbendi difficultas; nulla in hepatis regione, vel sub ipsa compressione, sensatio molesta. Vomitiones nullæ, nulli ructus, aut ventriculi oppressio: anorexia aliqua, alvus ordinate movebatur; lingua erat sicca, os amarum (quod symptoma assumpto cibo, me præsentem, disparuit.) Aliquis aderat capitis dolor: aurium suffusus nulli. Lecto insidens, obnubilationes hinc inde patiebatur; cutis erat sicca, calor urens, pulsus valde frequentes, ita, ut intra minutum primum centum & triginta pulsationes numerarentur, & licet plenitudinem ostenderent, valde erant inæquales, debilitas magna.

Hisce omnibus rite perpensis, cum morbus absque manifesta causa venerit, cum animi corporisque quies, & rigorosior diæta ægro non conduxerint, cum præsens constitutio morbis nervosis faveat, nec symptomata præsentia contrarium doceant, imo plura adsint, quæ hoc testentur, morbum pro febre nervosa habuimus. An vero hepatis, pulmonisve affectio causa sit, ulterius examen docebit. Interim prognosin valde dubiam pronunciantes, ut præsentibus indicationibus satisfaceremus, præscripsimus heri vespera.

℞. Emuls arab. uncias decem.

Camph. rasæ drachmam unam.

Hauft. narcot. uncias duas.

M.

Capiat omni bihorio vasculum dimidium.

Potus excitans.

Cum nihil appeteret, Diæta I, cum vini unc. VIII.

22. April.

Tota nocte soporosus fuit. Singultus disparuit; pulsus, minus inconstantes, eandem frequentiam servant. Ast anxietas est major, tussis frequentior, & excreatus minus facilis, magisque crudus. Diarrhoea accessit absque

ægroti levamine, imo ejusdem vires magis
sternens; sudor aliquis. Præscripsimus

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem,
Aether. vitriol. drachmam unam.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.
Potus excitans pro potu.
Diæta eadem cum frictura.

Vespere. Omnia symptomata increscunt,
& iterum singultus supervenit. Repetiimus me-
dicinam heri vespere præscriptam.

23.

Mane. Singultus continuat, sopor & ster-
tor adest; pulsus frequentissimi: tendines hinc
inde subsiliunt; tussis frequentior, & siccior.
Summa respirationis anxietas; mussitat, floc-
cos carpit; genarum rubor, maxilla inferior
collapsa est; oculus admodum tristis.

Repetiimus omnia.

Vespere. Res magis magisque in pejus
ruit. Pulsationes arteriarum vix numerari
queunt. Tendinum subsultus frequentissimi.
Anxietas summa, stertor, subdelirium. Conti-

nuavimus in omnibus; at incassum, nam hora decima exspiravit.

Cadaver jam altera die ita foetebat, ut ipsius Cl. Præceptoris *Scarpa* consilio, sectionem instituire non potuerimus.

Alimonta M. D.

HISTORIA IX.

Agricola, sexagesimum quartum ætatis suæ annum agens, laboribus exhaustus, male nutritus, & a prima sua juventute maximam hiemis partem in stabulis transigere assuetus, ab sexdecim inde annis, quin ullo unquam antea pectoris morbo laborasset, quavis hieme tussi fuit obnoxius, quæ vere adventante sponte disparebat, ut hoc anno eadem affligeretur. Decem ante dies, postquam frigori diutius sese exposuisset, tussis frequentior siccaque rediit, cui protinus adsociatur febris, cum levi ad sinistrum thoracis latus dolore, sub profunda inspiratione exacerbato, & aliqua spirandi difficultate. Febris aliaque symptomata per quinque dies absque remissione continuabant: tunc medicus accersitus infusum sambuci cum oxymelle ægroto consuluit. Hoc utitur æger, sed absque levamine. Re igitur in pejus ruen-

te, heri vespere nosocomium petiit, ubi præscribuntur venæsectio ad unc. ix, decoctum antiphlogisticum, vesicans loco dolenti, & diæta prima. Sub hac methodo dolor disparuit, febrisque, referente ægroto, valde remisit: hoc in statu II. m. d. ad clinicum institutum hoc mane deferatur, & hæc mihi obtulit observanda: tussis erat frequens, excreatus paucus, viscidissima in pulmonibus materies, quasi stertoris sensum sub tussi excitabat, aliqua aderat spirandi difficultas, at non tanta; dolor nullus, decubitus in utroque latere facilis; pulsus valde debiles, sed quoad frequentiam naturales: calor parum naturali major, facies valde collapsa, sub trunci erectione obnubilationes aliquæ: lingua nigrescens & sicca; nullus aurium suffusus, gastrica symptomata nulla, alvus ordinate reclusa: virium prostratio summa.

His perspectis, morbum pro catarrhali habuimus, cujus naturam, cum ægroti ætas & præsens corporis conditio, ejusdem vitæ genus, diuturna in stabulis inhabitatio, longa frigoris actio, quæ ante morbum locum habuit, symptomata præsentia, & annua constitutio id docerent, nervosam declaravimus: & ob easdem rationes prognosim prorsus infavorem facientes, hoc mane præscripsimus:

℞. Emuls. Arab. uncias septem.

Kermetis min. grana tria.

Cap. om. 2 h. vas. dimid.

Diæta III.

VESPERE.

Respiratio facilior: tussis minus frequens, excreatus mucosus, minus difficilis: stertoris sensus fere nullus: pulsus magis frequentes, magisque elevati: calor major: alvum semel deposuit. Repetiimus medicinam.

MANE. 12. m. d.

Hac nocte quievit; nunc remissio manifesta, pulsus parum naturali frequentior, calor fere naturalis: dyspnoea adhuc aliqua: tussis minus frequens, excreatus facilior: stertor nullus: magna virium prostratio.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Extract. cort. ejusd. unciam unam.

Aq. cinnamomi.

Syrup. papav. albi $\overline{aa}$. unciam unam.

Cap. om. 2 h. vasc. dimid.

Diæt. III. cum vini libra una & dimidia.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: pulsus frequentiores & pleniores: calor urens: tussis eadem: excreatus minor: respiratio difficilior, virium status idem. Continuavimus.

MANE. 13. m. d.

Hac nocte quievit, pulsus minus frequentes minusque pleni, calor minor, tussis rara: excreatus nullus, respiratio faciliior. Continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Hodie fuit soporosus: adfunt tendinum subsultus, tremores: pulsus sunt parvi; respiratio ut mane, tussis rara, excreatus nullus, bis alvum deposuit. Repetiimus medicinam, & jussimus applicari vesicans ut rube-faciens, ibi, ubi aderat dolor.

MANE. 14. m. d.

Hac nocte quievit: sudavit tantisper ad caput: subsultus tendinum pauciores: coetera eodem modo. Medicinam repetiimus.

VESPERE.

Minus fuit soporosus, quam heri; tremores nulli: subsiliunt subinde tendines: pulsus aliquantisper magis elevati: coetera eadem. Continuavimus in præscriptis.

MANE. 15. m. d.

Hac nocte quievit: sudavit ad caput magis, quam nocte elapsa: tendinum subsultus nulli: coeterum nil novi. Repetiimus medicinam,

VESPERE.

Hodie non fuit tam soporosus: respiratio difficilior: tussis rara, & sicca: pulsus frequentiores, pleniores: calor auctus: alvum semel deposuit. Medicinam repetimus, omit-
tendo aquam cinnamomi.

MANE. 16. m. d.

Quievit: pulsus minus pleni, & minus frequentes, calor minor: cœtera ut heri; continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Sopor major: respiratio magis anxia, tendinum subsultus crebriores, pulsus frequentiores, sed parvi; calor major. Medicinam repetimus & præterea vesicans ut rubefaciens pectori adhibuimus.

MANE. 17. m. d.

Remissio aliqua; ast pulsus debiliores sunt, tremoresque hinc inde comparent; cœtera eadem. Repetimus omnia.

VESPERE.

Sopor increvit: respiratio magis anxia, tremores crebriores, pulsus valde frequentes & parvi, calor paucus. Medicinam repetimus,

addidimusque camph. mucil. arab. s. drachmam unam.

MANE.

Sopor continuat: facies est magis collapsa, pulsus frequentissimi, filiformes; respiratio valde anxiosa; repetimus medicinam, augendo camphoræ dosin ad drachmas duas.

VESPERE.

Sopor major: facies valde collapsa, oculi turbidi, & dexter sinistro minor, creberrimæ musculorum faciei convulsiones, tremores; extremitates frigent, pulsus exilissimi. Præscripsimus:

℞. Rad. serpent. virg. drachmas duas.

Infund. in decoct. cort. peruv. ferv.

s. q.

Colaturæ unciarum novem adde

Extracti cort. ejusdem drachmam unam

& dimidiam.

Camph. mucil. arab. s. drachmam dimidiam.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

Cap. om. hora vasc. dimidium.

℞. Alkali. volat. drachmam unam.

Apponatur naribus frequenter & subinde guttula linguæ instilletur.

Vesicantia duo ut rubefacientia retro aures :
jacula duo cum ovis & vini optimi libra una.

Ast omnia incassum, nam versus horam
primam post mediam noctem exspiravit.

Cadaveris sectio.

Aperto thorace pulmones utrosque flaccidos invenimus, cœterum nulla inflammatione affectos; bronchia examinata nil morboſi præſetulerunt. Aperto abdomine omnia sana apparuerunt.

Franciscus Alimonta,
Tyrolensis Judicariensis.

HISTORIA X.

Antonius Salamoni, Ticinensis, Ill. Marchionis, Juris Celeb. Professoris, de Belcredio, domesticus, 33 annos natus, sat firmo corporis habitu instructus, pluries symptomata hepatitis jam passus est. Tribus abhinc mensibus levi pleuritide laboravit, a qua, methodo antiphlogistica adhibita, sanatus fuit. Ab illo tempore tamen nunquam prospera valetudine gavisus est, ac morosus & debilis factus, quavis fere die novum accusabat incommodum. Die 29. mensis Martii, a frigore cum calore alternante corripitur. Paulo post calor urens subintrat, ac dolor ad hypochondrium dex-

trum, cum vomitu materiæ herbacæ, ac tussi sicca, accedit. Per diem domi sic mansit, ac morbi secunda tantum clinicum institutum petiit. Facies erat tristis, oculi prominentes, audaces, aliquomodo flavescentes. Aurium tinnitus, vehemens cephalæa, & sitis inextinguibilis, dolor ad scapulam dextram aderant. Valde quoque dolebat regio tota hepatis, uti & illa, quæ circa umbilicum est, neque tamen aliquis tumor, aut durities quædam, conspiciebatur. Vomitus hinc inde herbaceus, continuus nauseis præcedentibus, urgebat. Ne quid mali deesset, æger a molesta tussi concitabatur. Summam interim debilitatem accusabat, imo a corporis erectione, vel a minimo motu, lipothymiam timebat miser. Universa cutis flavo colore notata, Pulsus potius cum frequentia micabant, erant interim pleni, sed molles, atque inconstantes. Difficile certe erat, rebus ita se habentibus, firmam pronunciare diagnosin. Febris tamen natura minime latere nobis videbatur; quum prædispositionis ratio, æque ac symptomata morbi, ejus indolem *nervosam* indicarent. An vero pulmonis lobus inferior, vel potius hepar inflammatione infestarentur, hoc non facile nobis videbatur posse stabiliri. Habita tamen ratione scapulæ ac hypochondrii dextri doloris, atque vomitus, cutis flavi coloris, aliorumque symptomatum, de hepatitide cum febre nervosa incedente suspicati sumus, &

prognosi magnopere dubia instituta, sequentem
methodum arripuimus.

Vespere 31. Martii.

℞. Emuls arab. uncias septem.
Moschi. opt. scrupulum unum.

M. cap. omni hora unciam.

℞. Emuls. amygdal. libras tres.
Sacch. alb. unciam unam.

M. Detur pro potu.

Vesicans ad regionem hepatis.

℞. Olei olivar. uncias sex.

Detur pro enemate.

Illiniatur abdomen cum linimento vola-
tili, dein superimponantur fomenta emollien-
tia. D. II. cum jusculis, & ovis duobus.

Mane 1. Aprilis. Nox inquieta, con-
tinuant symptomata. Pulsus pleniores ac duri.

℞. Emuls. arab. libram unam.

Capiat paulatim.

Injiciantur ano bis in die unciae sex olei
olivar. Appl. Nro. 12. hirudines perinaeo.

Diæta eadem, absque ovis.

Vespere. Novem circiter sanguinis uncias a hirudinibus applicatis amisit. Dolores abdominis vero auctos, pulsus debiliores longe, invenimus. Aderat quoque summa anxietas. Cutis flavedo & vomitus augebantur. Alvus semel mota.

Continuet. in emulsion. arab.

Mane 2. — Nox infomnis. Dolor tum ad scapulam, tum ad hepatis regionem auctus. Bis vomitum passus est. Debilitas summa, aurium tinnitus urgebant, ac sub corporis in lectulo erectione, lipothymia instabat.

Repetatur medicina ex emul. & moscho prima die præscripta.

Illiniatur bis in die hepatis regioni unguent. mercurial. drachma dimidia. Limonada tenuis pro potu.

Habeat vin. malacens. uncias sex; parentur cum isto & cum ovis ac sacch. Nro. 2. *Zambajoni.*

Vespere. Aliquo modo melius se habuit æger. Alvum bis deposuit. Vomitum minime passus est.

Repetatur medicina.

Mane 3. Nox irrequieta. Bis amara evomuit. Cætera eodem modo se habent.

Continuet in omnibus.

Vespere. Omnia eodem modo continuant, assumpsit & retinuit cibum illum ex vino malvatico, ac ovis parato. Porrectæ fuere cochleatim in tota die unciaë tres vini ejusdem.

Repetantur omnia.

Mane 4. Aliquomodo dormivit. Alvus clausa adhuc. Semel evomuit. Cætera symptomata continuant.

Repetantur singula. Injiciantur clyteres Nro. 3. ex oleo olivarum.

Vespere. Vomitus sæpe se prodit. Alvus bis soluta. Anxietas magna, dolor capitis vehemens aderant.

Repetantur singula.

℞. Haust. narcot. uncias duas.

Cap. sex vicibus. Illiniat abdomen totum cum linimento volatili. Imponatur denique fomentum emolliens.

Mane. Vomitus conticuit. Cætera symptomata eodem modo se habent. Nunc Ill. Professore *Raggi* in consilium vocavi, qui diagnosin & methodum adhibitam suo quoque judicio comprobavit. Continuavimus hinc in omnibus; linimentum mercuriale ter in die inungebatur.

Vespere. Nihil novi. Vomitus ter passus est. Flavedo cutis aucta. Oculi valde

prominentes, anxietas summa, nec non virium prostratio magna, ægrotum cruciabant,

Repetantur singula.

Mane 6. Inquietus per totam noctem somnum minime capere potuit. Vomitus effrenis, singultus, pulsuum flatus, aspectus demum ægrotantis, summum vitæ periculum annunciabant.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. drachmam dimidiam,

Cap. eodem modo.

Continuet in reliquis.

Vespere. Omnia in pejus ruebant. Erecto corpore, ob summam anxietatem, in lectulo sedebat, cum extremitatibus frigidis, ac singultu. Nunquam deliravit. Hora 7. vespertina mortuus est.

Cadaveris sectio.

Totius cadaveris superficiem, maculis sat largis, lividis ac nigris notatam invenimus. Scrotum gangrænæ initium ostendebat. Capilli minima adhibita vi cadebant a capite, a pube &c.

Aperto abdomine, stomachus & intestina nihil morborum monstrabant. In ventriculi cavo non nisi medicinae dosin, aqua mixtam, inve-

nimus. Idem de intestinis aere distentis, dicas. Hepar permagnum ac flaccidum. Nulla tamen inflammationis hujus visceris indicia conspiciere licuit. Cœtera in abdominis cavo viscera modo naturali se habebant.

Aperto pectore, pulmones cum pleura concretos, flaccidos tamen, ac lymphæ coagulabili aliquomodo coopertos vidimus. Substantia vero pulmonis minime inflammata fuit. Cœtera, quæ in hoc cavo detinentur viscera, indiciis morbofis carebant.

Venant. Rigamonti,
M, D.

Attente considerata morbi istius historia, & cadaveris sectione, patet, nos minime circa febris indolem errasse. Symptomata vero, quæ hepatis inflammationem indicare videbantur, nos in errorem duxisse, certum quidem est; qui tamen error a summis haud raro viris, ut notum est, commissus fuit. Quum vero ob hepatitidem nunquam venæ sectionem instituerim, sed methodum contrariam in usum vocaverim, patet, remedia propinata non solum nullum procreasse damnum; sed potius morbo, qui quidem febris nervosa fuit, imprimis accommodata fuisse. Minime itaque me pe-

nitet, moschum, mercuriale unguentum, ac vinum propinasse; solummodo hirudines, atque tot clyteres a me præscriptos fuisse, dolebam. Postremum, cadaveris aspectus de violento contagio, seu de alia quadam re, eodem modo agente, suspicionem movit.

C A P U T IV.

Peripneumoniæ nervosæ, seu malignæ

Ad morbum periculi plenum, exponendum progredior. Ejus amplam descriptionem apud *Schenkium* a), *Ballonium* b), *Ellerum* c) *Sauvagesium* d), *Huxhamum* e), *Sarcone* f) & in patris opere g) habemus. Morbum hunc, nempe peripneumoniam nervosam, seu malignam auctorum, quæ pestis adinstar non raro integras provincias devastavit, hoc anno adeo frequentem a nobis, iterum sæpiusque visum,

a) Obs. L. vi. p. 855. — Schol. ad observat. 46.

b) Opp. omnia. (Epidemica) T. I. p. 15.

c) Observationes.

d) Nosolog. method. Cl. III. o. 3. g. XXII. sp. 4.

e) De febribus et de pleuritide.

f) Von der Epidemie zu Neapel.

g) Epit. T. II. p. 141.

pro febre nervosa habeo, cui symptomata pulmonis inflammati accesserunt. Quæ sententia facile sese probat considerantibus, utrumque morbum ab iisdem & causis generari, & auxiliis auferri. Peripneumonia maligna tamen, cum pars ad vitam tantopere necessaria, pulmo scilicet, quam maxime adfecta sit, periculum ex febre simplici nervosa in mortales redundans, longe superat. *Schenkius* refert, anno 1348, peripneumoniam malignam tam insigniter grassatam esse, ut vix decima pars hominum superstes manserit. Sed duos lethality ejus fontes admittendos esse persuasum habeo; quarum unus a morbi ipsius indole pestilentiali, alter a methodo medendi perversa propullulat. Practici enim quàmplurimi, indicationem e symptomatibus capientes, ob præsentiam doloris punctorii, respirationis difficilis, tum vero sob tussim ac exscreatum sanguine notatum, ad venæ sectiones, ad alvum purgantia, atque reliqua debilitantia confugiunt, quibus exigua virium vitalium portio reliqua ex toto dejicitur, atque extinguitur. *Ballonius*, ubi de Peripneumonia maligna loquitur, ita se exprimit: „in doloribus hujusmodi venæsectio non profuit, ac querebant, num aliud esset remedium, præter istud solenne, quod primum ducitur in pleuritide? nam innumeri fato eripiebantur, quibus secta foret vena.“ Idem de anno

1573 hæc refert : „Exacta hyeme , mense
 „martio , omnes poene pleuritides funestæ ,
 „nullis cedebant remediis.“ *Ellerus* quoque ,
 hanc ægritudinem , univërfa artis auxilia sper-
 nere , fatetur. Sunt quidem præclari nominis
 practici , qui hanc peripneumoniæ speciem ab
 altera , phlogistica nempe , rectissime distin-
 xerunt. Celeb. *Baglivius* in pleuritide maligna
 sananda adeo felix fuit , methodo , quæ an-
 tiphlogisticæ prorsus contraria erat , ut *cam-*
phoræ in hujus morbi curatione specificam
 virtutem tribueret. Cl. *Sarcone* in peripneu-
 monia maligna , quæ *Neapolis* anno 1753.
 grassata est , summo cum fructu *opium* adhi-
 buit , ita ut magnam ægrotantium partem sa-
 nitati restituerit , quum eodem tempore , qui
 medici venæsectionem instituebant , ægrotos
 omnes morti mandaverint ,

Jam mensibus Novembris ac Decembris
 anni 1794. permulti peripneumonia nervosa
 adfecti in clinico instituto a patre meo trac-
 tati fuerunt. Quidam ex istis veram phlogisti-
 cæ affectionis in pulmonibus imaginem præ-
 feserebant : quod effecit , ut primum metho-
 dus antiphlogistica adhiberetur : sub qua , om-
 nia in pejus ruere videbantur : donec cognito
 demum *hosti* arma certiora opponerentur.
 Aegroti vero , qui morbi naturam paulo cla-
 rius ostenderent , mox excitantium ope tracta-

ti, vix non omnes, licet morti, quam vitæ proximiores in nosodochium delati fuissent, ad sanitatem felicissime perducti sunt. Idem ego fatear necesse est, de meis ægrotis, quos maligna pulmonum phlogosi adfectos in clinicum Institutum suscepi. Eorum numerus ad XXXI. ascendit, quorum VI tantum mors contranitenti mihi abstulit. Methodum excitantem, de qua jam alibi a) locutus sum, constanter in omnibus adhibui. Summa opiū virtus & in hoc morbo pertractando, ex historiis mox proferendis patebit. Idem de *camphora*, *moscho* dicere oportet: quorum ope non pauci ægrotantes egregie restituti fuere. Sed & aliud remedii genus in auxilium vocavi. De *Radice Polygalæ Senekæ*, quæ adeo a D. Tennent b) laudata est, loquor. Eam tamen pharmacis modo memoratis postponendam censeo, quod alvi profluvium & vomitum sæpius ab ea generatum observaverim. Coetera, quæ tum circa remedia in usum vocata, tum circa ipsius morbi decursum dicenda sunt, ex historiis, quas sum narraturus, patebunt. Historia quidem prima, secunda, ac tertia, quantum difficultatis invenerimus, ubi de peripneumonia nervosa ab inflamma-

---

a) Cap. III.

b) Acta Edinburgh. T. V. p. 2.

toria distinguenda agebatur, ostendunt, quantumque nocuementi error in ea distinctione (quæ revera interdum & humani judicii aciem & diligentiam fugit omnem) commissus intulerit, monstrabunt. Historiæ reliquæ remedium præcipuorum nunc insufficientiam, nunc utilitatem palam reddent.

HISTORIA I. *)

Josepha Baruffi, e pago *Trivolzio*, nubilis, annorum 19., debito modo menstruata, die 28. Decembris elapsi anni derepente ab anorexia & vomitu correpta est. Tres dies sic, nullo alio comparente symptomate, transiit. Die vero prima Januarii, horis matutinis, a summo frigore, dolore ad latus dextrum thoracis, tussi molesta, cephalalgia ac vomitu cruciata est ægrota. Versus meridiem incaluit, ac tandem sudavit. Mane sequente, parva admodum febris remissio in conspectum venit; sed paulo post febris versus vespere exacerbatæ est, auctis quoque reliquis symptomatibus. Die quarta morbi, medicus pulverem, nescio quem, & cucurbitulas scarificatas præscripsit,

---

*) Quam descripsit D. M. N. *Pinciara* Médiol.

sed incassum. Sexta tandem mensis Januarii die, misera ad clinicum institutum delata, sequentia notatu digna obtulit: faciem valde rubram, oculos splendentes, respirationem difficilem, tussim cum excreatu sine sanguine, dolorem punctorium ad latus dextrum thoracis, circa sextam vel septimam costam veram, qui sub tussi & profunda inspiratione augebatur. Os viscidum, amarum, lingua sordida, sitis, ructus nidorosi, anorexia, nausea quoque aderant. Calor cutis auctus, pulsus valde frequens, & durus observabantur.

Difficile sane erat, his ita concurrentibus, morbi naturam determinare. Symptomatum gastricorum præsentia, uti & pulsuum frequentia de caractere febris nervosæ suspicionem movebant. Verum, cum & in peripneumonia phlogistica appareant hæc phænomena, juvenilis ætatis, corporisque satis bonæ constitutionis habita ratione, & considerata demum pulsus duritie, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognosi valde dubia instituta, venæ sectionem ad uncias x., potum antiphlogisticum, & rigorosam diætam præscribenda duximus.

Mane. 7. Sanguis vena eductus corium ostendit. Deliravit per totam noctem. Pulsus filiformes, valde frequentes. Dolor ille

interim disparuit, ac tussis pauca sine exscreatu absolvebatur. Alvus bis mota. Rebus ita procedentibus, novam venæ sectionem instituere minime ausi sumus, qua de causa potius laxans antiphlogisticum præscribitur.

Vespere. Semper deliravit. Cætera eodem modo incedunt. Alvus bis mota. Consideratis hinc singulis symptomatibus, habita damni a venæ sectione, & alvi purgatione illati ratione, diagnosis institutæ fallaciam agnovimus, illamque illico revocavimus, morbo pro peripneumonia nervosa declarato, quæ tamen, cum ab initio inflammatoria forsitan fuisset, neglecta, in istam commutata sit. Oppositam ideo mox curandi methodum arripuimus.

℞. Rad. polygal. fenek. drachmas duas.
 Infund. in decoct. cort. peruv. s. q.
 Colat. unciam novem. adde
 Syrup. cort. ejusdem unciam unam.

M. cap. omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Bibat calide infusum sambuci.

Habeat juscula carnea.

Mane 8. Tota nocte deliravit, quater alvum deposuit; quinquies e lectulo fugere tentavit. Symptomata peripneumoniz aucta.

Accesserunt aurium tinnitus, manuum tremor,
tendinum subsultus. Vox erat rauca, ac cutis
calor urens, pulsus summa cum frequentia &
inconstantia micabant.

℞. Rad. serpent. virgin. drachmas tres.
Infund. in decoct. cort. peruv. f. q. col.
unciarum novem.

Adde.

Syrup. cort. ejusdem. unciam unam.
Cap. ut supra.

℞. Rad. polygal. senek. drachmas tres.
Coq. c. aq. fontis libris duabus ad col.
unciarum viginti.

Adde.

Mellis despumati. uncias duas.

M.

Detur pro potu.

Vespere. Alvus semel laxata. Enarrata
symptomata aucta, admodum malignam morbi
indolem demonstrabant.

℞. Emuls. arab. uncias septem.
Mosch. opt. grana viginti.
Haust. narcot. unciam unam.
M.

Cap. omni hora unciam unam.

Repet. potus.

R. Vini malacensis uncias sex.

Diæta eadem.

Mane 9. Aliquantulum præterita nocte obdormivit ægrota, ac parum deliravit: Symptomatum cohors minori vi procedit; alvus clausa, lingua minus sicca.

Repetantur omnia.

Vespere. Non deliravit, omnia symptomata imminuta. Alvus clausa.

Repetantur singula. Injiciatur clyster emolliens.

Mane 10. Tantisper quievit, non deliravit; sudavit; cætera eodem modo continuant.

Repetantur omnia.

Vespere. Bis alvus laxata, omnia melius procedunt.

Repetantur omnia. Augeatur moschus ad grana triginta quatuor.

& haust. narcot. ad uncias duas.

Mane 11. Bene dormivit, ac toto corpore abunde sudavit. Dolor lateris disparuit: Tussis, pauca, sine sputis. Tria urinæ vascula minxit, cum sedimento lateritio.

Repetatur medicina.

Vespere. Quievit, sudavit, disparuere omnino tinnitus aurium, tremores manuum, ac tendinum subsultus. Nondum appetit.

Repetantur omnia.

Mane 12. Per totam diem eodem modo ac heri se habuit, quare omnia repetenda iudicavimus.

Mane 13. Res semper in melius vergunt. Parum sudavit, symptomata peripneumoniæ, præter tussim quandam, disparuerunt. Appetit, concessimus diætam tertiam.

Vespere. Nihil novi.

Mane 14. Omnia bene succedunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab. uncias tres.
Mosch. opt. grana decem.

Capiat omni bihorio uncias duas.

A qua methodo cum non recederemus, die 23. mensis, ægrota, perfecte sanata, ad convalescentes delata est, quo loco per tres dies mansit, ac demum bene valens domum petiit.

HISTORIA II.

Joanna Rosi ex loco Monti, 14 annorum, necdum menstruata, febribus intermittentibus subjecta, jam ante mensem pruritus magnum, ac valde molestum ad femur sinistrum persensit. Paulo post pustulæ rubræ ibi comparuerunt, quæ scalpendo disruptæ, fanien acrem, partes vicinas mordentem effuderunt, largiori copia. Nunc vero partem adfectam crusta obtectam vidimus, ita, ut malum pro herpete rodente declarandum esse existimaremus. Quindecim abhinc diebus febris intermittens anomala in conspectum se prodidit, quæ nulla facta medela disparuit, sat magnam tamen debilitatem relinquens. Die 10 Februarii, a parvo frigore derépen te invaditur puella, cui calor urens, sitis inexplabilis, cephalæa insignis; anorexia, atque summa virium prostratio, succedunt. Jam 24. horarum spatio febris sævierat, quum insignis dolor lancinans ad costas spurias sinistri lateris oriebatur. Aegrotata tunc temporis ad nosocomium deferitur, ubi venæ sectio ad uncias novem instituitur, propinato simul decocto antiphlogistico. Imminuitur inde lateris dolor, sed vires longe magis dejiciuntur. Admittitur puella in scholam clinicam die febris 4., mensis Februarii 23., horis matutinis, ac meo examini traditur. De summa cephalæa conquies-

rebatur ægrota, oculi erant fulgentes, genæ rubræ, lingua sicca flavo muco oblecta, os valde amarum, & cutis urens. Respirationem invenimus difficilem, ac sub ipsa, dolor ille lateris sinistri quam maxime augebatur, imo decubitus in latus oppositum impossibilis erat. Tussis molesta, absque sputis absoluebatur. Herpes non amplius saniem effundebat. — Pulsus aliquomodo plenus cum duritie micabat. Quæ morbo originem præbuisse videbantur causæ, erant nimii labores, ira, frigus, sat bono interim utebatur puella nostra victu. Morbus pro peripneumonia inflammatoria declaratus fuit, ac consilio Ill. Professoris *Raggi*, venæ sectio ad uncias sex. clyster emolliens, fomentationes ad locum dolentem, & decoctum antiphlogisticum propinata sunt.

Vespere. Dolorem aliquomodo imminutum invenimus. Continuabat eadem vi respirandi difficultas ac tussis. Pulsus pleni & duri, sed inconstantes, detegebantur. Nova venæ sectio ad uncias octo imperata est, porrecta simul potione laxante antiphlogistica.

Mane 24. Sopore ac deliriis detentam invenimus miseram. Dolor lateris, tussis eadem ratione prosequiebantur. Facies pallebat, ex-

cepta gena dextra, quæ colore rubro notabatur. Pulsus erant parvi, contracti, alvus clausa. Hisce bene perpensis, viam mendi diversam ineundam existimavimus, quæ quidem postea & Ill. Professoris *Raggi*, denique in consilium vocati, approbationem obtinuit.

℞. Emulsion. arab. uncias septem.

Mosch. grana viginti.

Cap. omni $\frac{1}{2}$ hor. unciam unam.

Appl. vesicans ut rubefaciens loco dolenti. Habeat jacula carnea, & uncias sex vini optimi.

Vespere. Melius se habuit ægrota, ac minus infirme, pulsus majori vi micabant. Alvus clausa.

Rep. omnia.

Mane 25. Tota nocte a vehemente tussi cruciata fuit; nunquam tamen deliravit. Cœtera eodem modo se habebant. Accesserat aurium tinnitus. Alvum copiose bis deposuit.

℞. Emuls. arab. uncias septem.

Mosch. optimi scrupulum unum.

Hauft. narcot. unciam dimidiam.

Cap. ut supra.

Habeat jacula cum ovis, vinum ut heri, ac vini malvatici uncias octo.

Vespere. Soporosa tantisper fuit, copiose sudavit, respiratio nunc facilis, nunc iterum per insultus difficilis redditur.

℞. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. grana triginta.

Hauft. narcot. unciam unam.

Cap. more solito.

Mane 26. Soporosa fuit, ac per totam noctem deliravit. Quæstionibus stupida responderebat. Aurium tinnitus fortis, ac tendinum subsultus observabantur. Pulsus erant parvi atque contracti.

℞. Rad. polygal. seneg. drachmas duas.

Infund. in decocti. cort. peruv. fervid.

s. q. colat. unciar. novem. adde

Mosch. optim. scrupulum unum,

Syrup. papav. unciam unam.

Cap. more solito.

℞. Emuls. amygdal. libras duas,

Aq. cinnam. uncias duas.

Sacch. alb. drachmas tres,

M. detur pro potu.

Vespere. Delirabat quammaxime, ac divaricatis cruribus in lectulo jacebat. Inexplicabilis sitis aridas fauces exurebat. Pulsus frequentissimos, & violentos tendinum subsultus observavimus.

Rep. singula.

Mane 27. Pulsus in minuto primo 130 micabat. Nox inquieta fuit, & semper ægrota deliravit. Cœtera ut heri vespere. Dolet valde ab attactu abdomen; alvus ter soluta.

Rep. medicina; bibat calide infus. chamomillæ, illiniatur abdomini liniment. volatil. Victus idem.

Vespere. Delirium & sopor fere disparuerunt, ægrota hilaris.

Rep. omnia.

Augeatur vini dosi ad libram unam.

Mane 28. Optime per omnem noctem dormivit. Post, aquam frigidam assumptam, semel vomitum passa est. Dolorem, qui thoracem cinguli instar circumdaret, accussat. Pulsus in minuto primo 120. micabat. Sitis multa, cœtera eodem modo.

R. Emuls. arab. uncias septem.

Mosch. opt. grana triginta.

Syrup. papav. alb. uncias duas.

Cap. more solito.

Potus excitans.

Vespere. Quam optime se habet ægra. Toto corpore sudat. Pulsus vix naturali frequentior. Parum sitit.

Rep. med. augeatur mosch. dosi ad grana quadraginta

Mane 1. Martii. Bene dormivit, debilitatem majorem accusat, forsitan quia ter alvum copiose deposuerat. Aliqua fames.

Rep. med. cui adde extract cort. peruv. unciam dimidiam.

Concedantur jusculum, ova, ac dimidia pars pulli.

R. Vini malvat. uncias octo.

Cap. paulatim.

Vespere. Bene se habebat, ac de abdominis dolore tantum conquerebatur.

Rep. med.

Illiniat. abdom. liniment. volat.

Mane 2. Deliravit hac nocte, sæpe tussit. Cœtera continuant.

Rep. med. cui adde kermes. mineral. grana duo.

Vespere. Bene se habuit, parum a tussi molestata est. Copiose sudavit.

Rep. singula.

Mane 3. Dormivit optime, viresque redeunt.

Rep. med.

Mane 4. Perfecte convalescens est
puella.

℞. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. grana viginti.

Extract. cort. per. unciam dimidiam.

Cap. ut supra.

Diæta eadem.

Vini malv. uncias quinque.

Mane 5. Perbene se habet.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Extract. cort. ejusdem. drachmas duas.

Emuls. arab. uncias sex.

Cap. omni hora uncias duas.

Mane 6. Ad convalescentes demissa
est ægrota, atque post aliquos dies domum
sana petiit.

Venantio Rigamonti,

M. D.

HISTORIA III.

Carolus Belloni, vir 40 annos natus,
olearius, die 7. Aprilis, postquam ex ecclesia
egressus fuit, derepente ab atroce, hepatis re-
gioni infixio dolore, prehenditur, cui mox fri-
gus, dein calor, successerunt. Paulo post
dispnoea, capitis lumborumque dolores, ac

tussis in conspectum venire. Chirurgus quidam tunc venæ sectionem instituit cum summo levamine. Die 12. tandem mensis delato in scholam clinicam ægroto, faciem observavimus rubram, respirationem brevem & difficilem, tussim cum sputis sanguineis. Dolor hepatis persistebat, sed ab attactu minime augebatur. De scapularum dolore conquerebatur. Pulsus erat modice frequens, plenus ac durus. Habita ratione ægrotantis, corporis adpectu firmi, tum ætatis, temporis verni, beneficio a. V. S. instituta accepti, atque pulsuum status, quum nulla causa debilitans pateret, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognosi valde dubia instituta, V. S. ad uncias novem præscripsimus, concessa pro potu aqua fontis, ac rigorosa diæta.

Mane 13. Dolor ille post cruoris emissionem multum imminutus. Pulsus minus frequentes.

℞. Haust. salin. uncias septem.

Tart. emet. granum unum.

Cap. omni bihor. cochl. duo.

Vespere. Quinquies alvum deposuit, minime sudavit, dolor ille atque tussis eodem modo sæviunt. De summa debilitate conquere-

ritur ægrotus. Apparuit nunc tantum ex repetitis quæstionibus viro propositis, cum pella-gra laborasse; quare seposita omnino methodo antiphlogistica, huic contrariam arripuimus.

℞. Emuls. arab. uncias septem,

Kermet. miner. grana tria.

Hauft. narcot. unciam unam.

Capiat omni hor. unciam unam.

Vini opt. uncias septem. Habeat juscula carnea.

Mane. 14. Soporosus per totam noctem fuit, ac divaricatis cruribus in lectulo stupidus decubuit. Alvus quinquies laxata, coetera eodem se habent modo.

℞. Rad. polygal. fenek. drachmas duas.

Inf. in decoct. cort. peruv. ferv. f. q.
col. unciarum novem.

Adde syrup. papav. alb. unciam unam

Capiat omni hora unciam unam.

Vespere. Eis alvum deposuit, sudavit ad caput Continuat tussis cum sputis sanguineis.

Rep. Med.

Habeat vini optimi uncias novem.

Mane 15. Per totam noctem soporosus fuit, expectoratio pauca. Dolor ad hepar prevertit novus, imo ad lien insurexit. Pulsus debiles, tendines subfiliunt. In consilium vocavimus Ill. Professore *Raggi*, qui sequentia ut præscriberemus, suavit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
 Camph. mucilag. arab. sol. drachmam
 dimidiam.
 Syrup. papav. unciam unam.
 M. capiat ut supra.

Illiniatur abdomen cum linimento volatili & camphora, ac imponantur denique fomenta emollientia. Habeat vini rubri libram unam.

Vespere. Medicinæ dimidiam partem tantum assumpsit ægrotus, qui gratiorem appetit. Bis alvum deposuit. Coetera symptomata eadem ratione persistunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias quatuor.
 Aq. cinnam. uncias tres.
 Mosch. opt. scrupulum unum.
 Syrup. papav. uncias duas.
 Cap. omni dimidia hora unc. dimid.

℞. Vini Malvat. uncias sex.
 Capiat paulatim, Continuet in coeteris.

Mane. 16. Male res procedunt. Facies hippocratica. Appetit nihilominus,

Rep. Med. Applicentur duo rubefacientia ad brachia. Inj. clyster. ex camphor. & decoct. chinæ. Rep. diæta cum ovis ac *frictura*.

Vespere. Soporosus æger ac femi delirans, morti proximior fuit, quam vitæ.

Repet. omnia.

Mane. 17. In agone hærebat.

Versus meridiem extinctum invenimus.

Sectio cadaveris.

Aperto thorace, pulmones cum pleura arcte concretos ubique invenimus. Pulmo undequaque pseudomembrana ac lymphæ coagulabili coopertus erat. In cavo thoracis dextro fat copiosam aquam deteximus. Ipsa pulmonis substantia vix inflammata erat. In abdomine nihil præter naturam vidimus. Hepar enim, licet mole auctum, nulla tamen inflammationis indicia ostendebat.

Joseph Baruffini
ex Casal. Maggiore. M. D.

HISTORIA IV.

Josephus Rusca, ticinensis, 17 annorum juvenis, jam a 4 annis febre quartana, quæ paucis abhinc diebus sanata fuit, laborabat. Postquam corpus laboribus permultis gravissimisque defatigaverat, die 14. Aprilis a febre continua prehensus est. Secunda morbi die vehemens dolor ad cordis scrobiculum ortus est, qui per totum abdomen, nec non per ipsum pectus sese extendit. Secuti sunt respiratio difficilis, tussis, ac decubitus in latera fere impossibilis. Domi remansit, nulla adhibita medela, usque ad diem 20. mensis, qua ad nosocomium inferius delatus fuit, ubi mox V. S. instituta fuit, sine ægrotantis levamine. Mane 20. Aprilis in clinicum institutum delato juvene, præter jam exposita peripneumoniam symptomata, magnam virium dejectionem observavimus. Aegrotus sitim & oris amaritiem acculabat. Tussis paucis sputis, nullo sanguine tinctis, absolvebatur. Calor cutis erat mordax, ac pulsus contractus, in minuto primo 116 ictus ostendebat. Morbo pro peripneumonia nervosa declarato, pessima tam neglectæ ægritudinis prognosi instituta, sequentia præscripsimus.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. scrupulum unum.

Cap. unciam unam omni dimidia hora.

Potus excitans.

Habeat juscula carnea, & uncias octo vini. Applicentur vesicans ut rubefaciens loco dolenti, & fomenta super abdomen. Injiciatur clyster ex emulsione arabica.

Vespere. Omnia eadem ratione procedunt. Aspectus ægrotantis tamen pejor.

Repet. singula, excepto vesicante.

Mane 21. Respiratio difficillima ac summa anxietas per totam noctem ægrotantem cruciaverunt. Pulsus magis frequentes, alvus semel laxata.

Rep. omnia.

Vespere. Omnia in pejus ruebant, ac suffocationem instantem annunciabant.

Rep. med. aucto moscho ad grana triginta, & applicentur duo vesicantia ut rubefacientia ad brachia.

Mane 22. Obiit suffocatus.

Cadaveris sectio.

Aperto thorace, magnam pulmonum inflammationem deteximus. Pulmones erant

cum pleura concreti, ac lymphæ coagulabili cooperti. Ipsa hæc lymphæ bronchia implebat.

In abdomine nil morboſi invenimus.

Gratognini:

M. D.

HISTORIA V.

Molitor ex *Sancto Leonardo*, 40 annorum, sat bene nutritus, die nona Maji, cum ventis per multum tempus expositus fuisset, incepit subsequente die se male habere, languere, & horrore sat forti, per quatuor horas perdurante, prehendi; dein incaluit; vix post caloris invasionem, dolor intra quartam & quintam costam veram sinistri lateris, insurrexit cum tussi frequente, sicca, dolorem exacerbante. Decubitus in utroque latere difficillimus, debilitas magna, aurium susurrus, & capitis dolores aderant. Febris peripneumoniam concomitans remisit matutinis horis: exacerbabatur vespertinis. Cum hisce symptomatibus per quatuor dies, absque pharmacis, lecto decumbere coactus fuit, dein chirurgus advocato, atque soli dolori innixto, venam hic aperuit. Vix aperta vena, dolor per quadrantem horæ tantisper remisit, dein eadem, ac antea, intensitate, continuavit; debilitas increvit, atque per quatuor adhuc dies, cum decocto hordei æger morbum oppugnavit, dein

quum res quotidie in pejus rueret, ad nosocomium se transferri curavit, atque ad clinicum recepto ægroto, hæc ulterius observavimus. Difficillime respirabat, de immenso pectoris pondere conquerebatur, frequenter tussiebat, nihil vero exspuebat, mœsta erat facies, cephalæam maximam, & aurium susurrum accusabat. Alvus regulariter movebatur, calor cutis urens, pulsus frequentes, debiles, summo opere inconstantes, ac tendinum subsultus aderant. Hisce consideratis, de peripneumonia nervosa non dubitavimus. Pro morbi causa nihil, præter tempestatis mutationes adducit æger; quare prognosin discrimine plenam pronuntiantes, præscripsimus sequentia.

℞. Rad. polygal. feneg. drachmas duas.

Infunde in decoct. cort. peruvian. suff.
quant.

Colaturæ unciarum novem, adde,

Syrup. papav. albi unciam unam &
dimidiam.

M. Cap. more solito.

Diæta II. cum libra una vini.

Mane 8. morbi die. Sat bene hac nocte dormivit, aliqua in febre remissio aderat, frequenter tussiebat, sed tussis est humida, dolor pectoris tantisper imminutus, difficultas vero spirandi continua.

Repet. medicina. Sumat omni dimidia hora cochlearia duo.

Diæta II. cum libra una & dimidia vini.

Vespere febris, & peripneumonix symptomata aucta fuere. Quare præscripta continuavimus, medicinæ tantum addendo guttas quindecim laudani liquidi.

Mane 9. m. d. Non multum hac nocte dormivit, semel alvum deposuit, dolor pectoris valde urget, tussis frequens, cum excreatu copioso, difficultas spirandi continuat; febris eodem in statu, ac heri mane.

Repet. omnia.

Vespere dolor pectoris vix persentitur, difficultas spirandi continuat, magna febris exasperatio, tendinum subsultus frequentiores.

Repet. omnia.

Mane 10. m. d. Multum hac nocte dormivit, dolor pectoris disparuit, difficultas spirandi manet, tussis cum excreatu aquoso continuat, remissio febris sat conspicua.

Repet. medicina, & loco laudani liquidi exhibeatur ætheris vitrioli drachma una.

R. Vini malvat. uncias sex,

Vespere dolor nullus, sed maxima spirandi difficultas observatur, cum febris exacerbatione magna, tremoribus crebrioribus: vires magis conciderunt; semel alvum deposuit.

R. Rad. polyg. senek. drachmas duas.

Infunde in decocto corticis peruviani

s. q.

Colat. unciarum novem adde

Laudani liquidi guttas quindecim.

Aetheris vitrioli drachmam unam.

Syrup. papav. albi uncias duas.

M.

Sumat omni dimidia hora cochlearia duo:

R. Vini malvat. uncias sex.

Mane 11. m. d. Res in melius vertuntur: Multum dormivit hac nocte, & sibi met ipsi relictus, illico obdormit. Difficultas spirandi imminuta, tussis cum excreatu aquoso continuat, pulsus magis elevati.

Repet. omnia, absque laudano liquido.

Vespere parva exacerbatio. Non amplius tantam accusat debilitatem, facies melior, difficultas spirandi, ac tussis continuat, semel alvum deposuit.

Repet. medicina cum laudano liquido.

Mane 12. m. d. Facilius respirat, & febris symptomata imminuuntur; tussis cum excreatu copioso continuat, bene dormit, appetit.

Repetantur omnia.

Diæta II. cum dimidia columba, & libris duabus vini.

Vespere. Pauca exacerbatio, debilitas imminuitur, bene respirat, tussis cum excreatu copioso continuat.

Repet. omnia.

Mane 13. m. d. Pauca febris, bene dormivit, semel alvum deposuit, cæterum bene se habet.

Repet. omnia.

Vespere. Sine manifesta causa, magna exacerbatio accessit, debilitatem magnam accusat, aspectus omnino mutatus, calor cutis urens, tendinum subsultus crebriores, pulsus parvi, irregulares, anxietas magna.

✱. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Camph. mucilag. gummi arabici solutæ
drachmam dimidiam.

Syrup. corticum aurantiorum unciam
unam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

Duo rubefacientia ad furas. Dein

℞. Camph. mucilag. arab. subactæ drach-
mam unam.

Infus. chamom. uncias sex.

M.

Dentur doses tales Nro. tres, pro tribus
clysmatibus, omni bihorio injiciendis.

Mane 14. m. d. Nunquam hac nocte
dormivit, continuo misitavit, ascaridem evo-
muit, semel alvum deposuit. Cætera eodem
modo continuant.

In omnibus, præter rubefacientia, con-
tinuat.

Vespere. Nulla in morbo mutatio.

In omnibus continuatur.

Mane 15. m. d. Tota nocte dormivit,
semel alvum deposuit, pulsus parvi, irregu-
lares, calor cutis non tantus, facies multum
collapsa, magna anxietas.

R. Decoct. cort. peruv. uncias septem,
 Aquæ cinnamom. uncias tres.
 Camph. mucilag. arab. solut. scrupulum unum.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M. Cap. ut supra.

Vini malvat. uncias sex.

Vespere magna exacerbatio; tentat continuo e lecto surgere, sed vires non sinunt, calor urens, difficultas spirandi, pulsus magis elevati.

Continuet in omnibus.

Mane 16. m. d. Magna remissio; parum hac nocte dormivit; multum deliravit, pulsus magis elevati, facies melior, debilitatem magnam accusat, spirandi difficultas cum tussi continuat.

R. Decoct. cort. peruv. uncias octo.
 Aquæ cinnamom. uncias tres.
 Extracti corticis peruv. unciam dimidiam.
 Ætheris vitriol. drachmam unam & dimidiam.

Syrup. cortic. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vini malavat. uncias sex.

Vespere pauca febris; sed respirandi difficultas continuat, vires insurgunt. Quum multa medicina adhuc adesset, sumat, quod remanet, dein quiescat.

Mane 17. m. d. Bene dormivit. Vix febris symptomata observantur, & de nulla conrequeritur, nisi de tussi & spirandi difficultate.

Rep. medicina, addendo guttas quindc-
cim laudani liquidi.

Vespere nil, præter aliquam spirandi difficultatem ac tussim conqueritur.

Repet. omnia.

Mane 18. m. d. Bene dormivit, tussis summopere agitat ægrotum, difficultas spirandi imminuitur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Emuls. arabic.

Aquæ cinnamom. aa. uncias tres.

Extr. cort. peruv. drachmam dimidiam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

Vespere nihil, præter spirandi difficultatem.

Sumat, quod remanet medicinæ; dein.

℞. Infus. sambuc. uncias novem.

Haust. narcotici uncias tres.

M.

Sumat omni bihorio cochlearia duo.

Mane 19. m. d. Spirandi difficultas disparuit, sed tussis continuat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias octo.
 Aquæ cinnamom.
 Emuls. arab. $\overline{aa}$. uncias tres.
 Extract. cort. peruv. drachmam dimidiam.
 Haust. narcot. uncias duas.
 M.

Sumat omni hora cochlearia duo.

Vespere nihil, præter aliquam tussim observamus.

Sumat, quod remanet, medicinae.

Mane 20. m. d. Bene dormivit, & si excipias aliquam tussim, & debilitatem a morbo superstitem, prorsus convalescit.

℞. Decoct. cort peruv. uncias novem.
 Emuls. arab.
 Aqu. cinnamom. $\overline{aa}$. uncias tres.
 Extr. cort. peruv. drachmas duas.
 Haust. narcot. uncias duas.
 M.

Capiat omni hora cochlear unum.

Vespere bene se habebat, & ad convalescentes fuit demandatus.

Anton. Eliseus Balduzzi,
 ex Molendino de Tortis, Derthonensis.

CAPUT V.

Scarlatinæ nervosæ.

Præter scarlatinam, vix aliud, quod sciam, exanthema primum, hoc anno regnavit. Ipsæ quoque scarlatinæ quammaxime inter se differabant, quum febrem nunc inflammatoriam, nunc nervosam comitem habuerint. De scarlatina *phlogistica* jam alio loco *) mentionem injeci, nunc de *nervosa*, ab illa toto cælo diversa, dicam aliqua. Recte mihi Nosologi scarlatinam inflammatoriam in *leviorem gravemque* dividere videntur. Eandem hinc scarlatinæ nervosæ distinctionem lubens & ego statuerim; namque ex eo, quod hoc exanthema nervosa stipetur febre, non ideo semper illud ad eas scarlatinas malignas, quæ cynanchem gangrænosam comitem habent, pertinere existimandum est. In clinico instituto IV. scarlatinæ nervosæ levioris exempla, atque alterum gravioris, observata fuerunt. Singuli ægroti sub methodo, contra febres nervosas commendata, cito perfecteque sanati exierunt. Seposita methodo evacuante, quæ nonnisi scarlatinæ phlogisticæ convenit, ægrotantes non atmosphæræ frigidiusculæ, sed potius calidæ,

---

*) Cap. I. Hist. I.

ne vires jam fractæ ultro deprimerentur, commisi. Eset enim facile, ut neglecta hac lege, in exanthemate hoc idem accideret, quod in variolis quotidiana experientia docet evenire. A frigore enim eruptio variolæ benignæ promovetur mirifice, sed retinetur illa malignæ atque reprimitur. Quidquid vero nocumenti malique in ægrotis conspiciendum se præbeat, non tamen id a *repulsione* exanthematis mihi videtur derivandum esse: quum retropulsio ipsa jam alterius causæ *effectus* sit. Longe rectius tum dicemus; disparuit exanthema, seu retrocessit, quia morbus increvit, non vero hic increvit, quia exanthema dereliquit exteriora. Quando, Dii boni, cessabimus demum, effectum pro causa, causamque pro effectu venditare! Ut vero ad illud, unde discessi, redeam argumentum, silentio quatuor illas scarlatinæ levioris historias, quum nihil observatione valde dignum contineant, præteribo. Sed aliam, de qua jam dixi, historiam, utpote summi momenti, quia luculentissimum præbet inflammationis nervosæ exemplum in medium proferam. Aegrotæ nempe, præter universæ cutis inflammationem scarlatinosam, sat profundam, faucium quoque intensam phlogosin ostendebat, quæ *methodo* antiphlogistica manifeste augebatur, ac tandem vini, camphoræ, corticis peruviani, opii usu cessit, atque disparuit feliciter.

Scarlatinæ nervosæ historia. *)

Puella Papiensis, 17. annos nata, necdum menstruata, domicilium humidum incolens, per totam hyemem tussi, ac levi faucium phlogosi laboravit. Quindecim abhinc diebus febre prehenſa eſt, quæ nullo horrore præcedente, ægrotam ad noctem invadit, & ſine comparente ſudore derelinquit. Nunquam remediis uſa, febre eadem ratione continuante, mane 30. Aprilis, cum febris eſſet ſolito fortior, ad clinicum inſtitutum delata eſt. Mox ſcarlatina, per omne corpus extenſa, elapſa tantum nocte exorta, miliaribus interſperſa, in conſpectum venit. Fauces quam maxime dolebant, rubebant, tumebant, & impedita multum erat deglutitio. Calor cutis intenſus, vomitus, diarrhœa, inſignis cephalœa, ſefeſe manifeſtabant. De ſumma interim virium dejectione conquerebatur ægrotæ. Linguam albo muco obtectam, pulſum frequentem, ſat plenum & mollem in ſiniſtro carpo, paulo debiliorem vero in dextro, obſervavimus. Abſerant tinnitus aurium, convuſſiones, aliaque ſymptomata nervoſa. Facile eruebatur, mor-

---

*) Hanc exaravit D. Med. Doctor *Henr. De Combaz* Lauſan.

bum scarlatinam esse; sed febris natura admodum obscura nobis videbatur. Deerant nempe symptomata diathesin asthenicam unice satisque certe indicantia, & morbi causæ nos nimis latebant. Fassa quidem est ægrota, se aliquo tempore ante morbi accessionem, madefactam fuisse a linteis humidis, quæ in capite gestaverat; consideratis interim ægrotantis puellæ ætate florente, corporis habitu sat robusto, methodum antiphlogisticam caute tentari posse statuimus.

Applicentur Nro. octo hirudines ad collum.

Bibat frigidam, utatur diæta vegetabili.

Vespere. Aegrota pejus se habebat. Alvum quinquies deposuerat. Valde auctum invenimus cutis calorem, & frequentiam pulsum majorem. Arteria enim 140 ictus in minuto primo exhibebat, & labii inferioris tremor observabatur. Cætera eodem modo se habebant. Nunc, ubi morbi natura magis patebat, ac inflammationem quidem subesse, sed a febre nervosa circumdatam, nullum supererat dubium; a priori methodo, excitantem amplectentes, mox recessimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab. uncias quatuor.

Haust. narcot. unciam unam.

M.

Cap. omni hora unciam unam,

Porrigantur vini optimi unciae quatuor. Dentur quoque lactis vaccini, quod exoptat, libræ duæ. Utatur jusculis carneis.

Mane 1. Maji. Aliquantulum melius se habebat puella. Alvus sæpe admodum soluta est. Parum dormivit. Fauces dolebant adhuc; sed minus rubebant. Pulsus ut heri. Repetatur medicina, augeatur vero haustus narcoticus ad uncias tres.

Bibat calide infusum chamomillæ. Applicetur cataplasma ex mica panis, & lacte confectum circa collum.

Habeat jusculum cum ovis & vini albi unciis octo. Seponatur lac vaccinum.

Vespere. Calorem cutis magnum, pulsus elevatiores, fauces minus dolentes, atque miliaria magis albida invenimus. Alvum non deposuerat.

Repetatur medicina.

Potus excitans præscriptus est.

Mane 2. Bene dormivit per integram noctem, aliquomodo soporosa nunc erat ægrotata. Alvus clausa. Lingua & labia arida erant & flavescebant; dolebant adhuc fauces, minus vero tuebant. Pulsus ut heri vespere.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem;
 Emuls. arab. uncias quatuor.
 Haust. narcot. unciam unam.
 Camph. ras. scrupulum unum;
 M.

Cap. ut supra.

℞. Emuls. amygd. libras duas.
 Sach. unciam dimidiam.
 Aq. cinnamom. uncias duas;
 M.

Cap. pro potu.

Victus idem. Habeat vini malvatici uncias quatuor.

Vespere. Paulo melius se habuit ægrota; pulsus ad 124. ictus redierat. Alvum non deposuit. Lingua erat arida. Repetatur medicina; applicetur rubefaciens ad collum.

Mane 3. Minime noctu dormivit; sed anxia valde fuit. Miliaria fere disparuere. Arteria 108. ictus tantum edebat. Capitis dolor evanuit. Lingua minus sicca. Labia ob ariditatem valde dolebant. Faucium dolor eadem vi prosequabatur. Aegrota cibos appetebat; vinum vero respuebat.

℞. Emuls. arab. uncias septem.
 Aq. cinnamom. uncias tres.
 Haust. narcot. unciam unam.

Capiat more solito. Potus excitans.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Camph. pauxillo spirit. vin. sol. drach-
mam unam.

M.

Dentur doses tales Nro. VI. pro totidem
enematibus.

Diæta II. cum 4ta parte pulli.

Vespere. Eodem fere modo se habebat,
alvum quater deposuerat.

Continuetur in medicamentis.

Mane 4. In melius res vergunt. Noctu
haud quievit; alvum sexies deposuit. Cu-
tis [interim rubor imminutus; pulsus plenus,
mollis, adhuc naturali frequentior. Cephalæa
nulla. Dolor faucium nullus superest, & in-
flammationis vix aliqua vestigia observantur.
Miliaria prorsus disparuere. Incipit desqua-
matio ad faciem.

Repetantur omnia, excepto clystere.

Vespere. Alvus bis mota. Desquamatio
in facie continuat. Lingua humida. Repet-
tantur omnia.

Mane 3. Sat placide quievit; mutatio in
melius manifestior. Pulsus vix naturali fre-
quentior. Rubor & calor cutis fere evanue-
runt. Fauces minime inflammatae. Brachium

dextrum paulum tumet & admodum sensibile
est redditum.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab. uncias quatuor.

Aqu. cinnamom. uncias tres.

Syrup. papav. unciam unam.

M.

Capiat ut supra.

Vespere. Nil novi.

Continuet.

Mane 6. Parum quievit. Cœtera bene
procedebant. Desquamatio nunc ad collum
extendebatur.

Repetantur omnia. Suspendatur potus
excitans.

Vespere. Nil novi, brachium vix amplius
dolebat.

Continuet.

Mane 7. Bene valebat. Continuabat
desquamatio in facie & ad collum, nulla ejus
signa aderant in reliquo corpore, cutis sanum
colorem jam recuperaverat.

℞. Decoct. cort. peruviani uncias sex.

Emuls. arab. uncias quatuor.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

Mane 8. Perbene se habebat, convalescens, quod de die sequente quoque dicas.

Mane 10. Ob frigus incaute susceptum (quamvis monita, ut ab eodem sibi caveret), aliqua iterum febris cum alvi profluvio suborta est.

R. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Hauft. narcot.

Syrup. cort. aurant. $\overline{aa}$. unciam unam.

M.

Mane 11. Omnia perbene procedebant; quare ad convalescentes missa ægrota, die 3. mensis nosocomium læta deferuit.

C A P U T VI.

Diarrhœæ et Dyjentericæ.

Non male forsitan fecissem, si diarrhœas eas a se invicem sejunxissem, quæ indolis sunt diversæ, quæque contrariam medendi rationem expostulant. Ne tamen nimis augerem capitulorum numerum, uno eodemque loco hunc morbum, uti & dysenteriam ipsam pertractanda statui. Si quæ mea in rebus medicis esset auctoritas, diarrhœas, morbosque universos, in duas omnino classes dividerem, & separarem, quarum una, cunctos, qui e

totius systematis, altera, omnes, qui a *locali*
adfectione generantur, contineret, atque di-
 stinctis limitibus circumscriberet. Divisio hæc,
 quanti momenti sit, vix dici potest, atque de
 ea persuasum me teneo, quod medicus, qui
 illam ignoret vel negligat, vel justam satis
 diagnosin, vel certam prognosin formare vix
 queat. Diarrhœa enim illa, quæ e totius
 systematis labefactione originem ducit, a
 causis super integram machinam agentibus
 producit, atque ut plurimum remediis illis,
 quæ universum systema afficiunt, tollitur. Diar-
 rhœa contra, cui locale quoddam vitium an-
 sam dedit, auxilio locali indiget; si vero hoc ipsum
 non ferat, ab arte sanari haud potest. Qua
 de re, antequam ego diarrhœam, vel morbum
 alium quemcunque curandum aggrediar, con-
 stanter præ omnibus statuendum mihi censeo,
 morbusne sit *communis*, vel quod idem sonat,
universalis, vel *localem* an indolem teneat?
 Quando igitur, instituto examine, ægritudi-
 nem ex totius systematis vitio natam esse con-
 fiat; protinus alteram duplicem quæstionem
 instituere pro more habeo: an scilicet morbus
 inflammatorius (*sthenicus*) sit, aut an nervosus
 (*asthenicus*) & dein, an vires vitales valde
 auctæ, depressæve judicari debeant? Contrario
 demum casu, id est, cognita *locali* ægritudi-
 nis natura, sedulo semper examinare consue-
 vi: utrum morbus jam ab initio talis fuerit,

vel cursu temporis, adfectione communi neglecta, aut male curata, sit ortus? Sedem mali denique, ac ejusdem effectus, clare atque majori studio determinare, duce imprimis eximio *Morgagni* *) opere, attentus sum.

Clinicum institutum ægrotantes tres cum diarrhœa, a totius systematis debilitate orta, ingressi sunt; quorum historias lubens prætereo, quum parum, aut nihil attentione dignum subministrant, neque Lectoribus difficile esse putem, methodum, qua sanati sint, vel sponte perspicere, si eorum, quæ de febrium nervosarum curatione dixi, meminerint. De illis hinc ægrotantibus solummodo, qui alvi profluvio, a vitio quodam locali ortum trahente cruciabantur, mentionem nunc injiciam, ut quorum duos tantum suscepimus. Ex his unum, utpote incurabilem, ne lectulum juvenum institutioni dicatum, nimis diu occuparet, ad suos mandavimus; alterum vero, quippe morti proximum, retinuimus. En ejusdem morbi historiam, adjecta simul cadaveris sectione.

M 2

---

*) *De sedibus & causis morborum.*

Diarrhoeæ ex locali adfectione historia.

Joannes Antonius Cassinera, agricola, per viginti quinque vitæ annos nulla se unquam morboſa adfectione correptum fuiſſe, refert. At vigelimo ſexto, poſt continuos labores a febre correptus fuit, nunc per aliquot dies ſilente, nunc ruruſus inſurgente. Hæc per annum & amplius, nullo interim ordine obſervato, pertinaciter duravit. Acceſſerat jam a morbi initio magna admodum diarrhœa, quæ tamen minime cum febre ſiluit, ſed per bienium, minimis temporis ſpatiis interpoſitis, quietem concedens, ægrotantis vires magis magisque infregit. Quem ſtatum morboſum a ruſticis laboribus continuis repetens æger, hiſce omnino valedixit, & octo ante annos, pejori adhuc conſilio, hac in urbe operam ſuam dedit colorum tractationi in officina, in qua vaſa ex argilla conſtruuntur. Hæc loci vitæque generis diverſitas nullam induxit in ægri corpore mutationem, quæ ſcilicet hanc ad diarrhœam proclivitatem tolleret. Idem hinc fluxus eadem ratione continuabat. Nihilominus a tribus jam menſibus de ſua ſalute minime conquerebatur, cum fluxus nunc ſupprimi videretur, imo aliqua alvi durities ſucceſſiſſet. Paucis vero abhinc diebus, inſolita quædam corporis laſſitudo, ac ſaſtidium laboris

sefe prodiderunt, in quorum rationem ipsemet æger frustra inquirebat. Tandem die 23. Februarii, ad vespervas, intensum frigus insurgit, integram per noctem continuatum, cui calor succedit, vi ægrum æquali adficiens. A primo jam istorum ingressu, consuetus ægro fluxus redivit, sub quo fæces liquidæ, flavescentes, non sanguineæ, vigesies & ultra per diem, aliquibus cum abdominis torminibus, non tamen continuis, & absque tenesmo emittebantur. Hæc omnia per tres dies continuant, imo exacerbantur, quibus peractis nosocomio mane 26. Februarii committitur æger, ubi decoctum corticis peruviani, cum extracto corticis ejusdem, & laudani liquidi Sydenhami guttæ XXX. porriguntur. Ad vespervas vero nostris observationibus traditus sequentia exhibet adnotanda. Febris continuat cum pulsu exiguo & frequente, cutis calor naturali major, carnes laxæ cum aliqua cutis siccitate, debilitas magna, facies pallet, oculi languent, genæ collapsæ, capitis dolor urget, deest aurium tinnitus. Aeger conqueritur etiam de oris amarore, de summa ciborum aversione, & nausea, absque vomitu. Lingua albo muco oblecta est, ac sitis, aqua frigida minime sedanda, miserum molestat. Abdomen non omnino tractabile, sub attactu tamen non dolet. Dolores hinc inde perferit æger, præcio-

pue fœcum excretionē appropinquante. Alvi fluxus absque tenesmo continuat.

Causæ hujus morbi ex ipsius ægri confessione sunt: assidui labores antehac peracti, nunc cum vita sedentaria commutati, habitatio frigida ac humida, victus vegetabilis, tenuis, vini fere defectus, ac plumbi vapores. Difficile nobis erat mox hujus morbi, discrimine pleni, diagnosin pronunciare. Febris videbatur nervosæ indolis esse, saltem sic docebant causæ, quæ illam produxerant, atque ægrotantis constitutio. Diarrhœa vero, quum ipsa jam ab undecim fere annis persistat, probabili ratione a vitio quodam locali, haud facile determinando, originem trahit, imo ipsa febris forsitan ejusdem effectum constituit. Ne tamen ægrotus, omnibus auxiliis destitutus sibi ipsi comitteretur, atque ut vita, quantum id per nos liceret, servaretur diutius, dolorumque minueretur intensitas, sequentem methodum arripuimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab.

Hauft. narcot. aa. uncias duas.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Potus excitans.

Alimenta ex jussulis carneis, ovis, ac vini optimi libra una sunt.

Mane 27. Nox, alias ob dolores valde inquieta, placida fuit. Vix quater alvum depofuit, dolores abdominis sub foecum evacuatione imminuti, pulsus elevationes, sed adhuc frequentes, capitis dolor minor, cœtera symptomata mitius continuant.

Repetatur medicina. cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Diæta eadem, cum vini libris duabus.

Vespere. Quater alvum depofuit, cruciatus abdominis disparuerunt; pulsus frequentes & elatiores conservantur; sitis continuat; cœtera symptomata meliora fiunt; ingratam sensationem ad ventriculi regionem post assumptum aut cibum, aut ingestam medicinam accusat: ab aqua tussis hinc inde excitatur.

Repetatur medicina. Augeatur haustus narcoticus ad uncias quatuor.

Mane 28. Nox inquieta, sexies alvum depofuit, dolores abdominis non persentiuntur; sed continuat ponderis sensus ad scroticulum cordis, dolorem non exiguum aliquando excitans. Tussis frequentius renovatur, sub qua materies flava evomitur.

Repetantur medicina aliaque.

Vespere. Eodem modo res incedit. Al-
vus sexies laxata.

Repetantur omnia.

Mane 1. Martii. Res in pejus ruunt. Pulsus parvi, frequentes. Oppressionis sensus ad scrobiculum cordis continuat, qui sub tussi in dolorem vertitur. Bis sub ipsa tussi, amara, acida, ac viridescencia vomitu rejecit. Diarrhœa continuat. Ructus foetentes, putridi, tremores artuum, atque horripilationes miscrum cruciant.

R. Emuls. arab. uncias septem.

Hauft. narcot. uncias tres.

Mosch. opt. scrupulum unum.

M.

Capiat omni quadrante horæ unciam unam. Habeat vini malvatici uncias septem. Applicentur duo rubefacientia ad brachia.

Vespere. Per totam diem nunc vomitus, nunc alvi dejectio ægrotum vexarunt, anxietas augetur, pondus ad ventriculum continuat. Ab attactu abdomen nunc aliquomodo dolore adficitur. Facies hippocratica, corpus indecore per lectum jaciatur.

℞ Mosch. opt. grana quatuor.

Fiat cum extract. cort. peruv. s. q.
bolus.

Dentur doses tales Nro. X. Capiat omni
hora unam.

Injiciatur omni bihorio clyster ex cam-
phora & emulsione arabica.

Versus dimidiam noctem, sub vomitu &
stertore, vivere cessavit.

Cadaveris sectio.

Aperto abdomine, *vesica* urinaria apparet
distenta, ad regionem umbilici usque perveniens,
quin unquam in morbi decursu suspicio insurge-
ret de urinæ retentione, quum neque difficulta-
tem in eadem emittenda accusaret ægrotus,
neque dolores ad vesicæ regionem persentiret,
neque tumor ad hypogastrium appareret,
qui vesicæ præternaturalem distensionem osten-
deret. Superficies interna atque externa ve-
sicæ nullum inflammationis, vel gangrænæ
signum ostendit.

Intestina tum *tenuia*, tum *crassa* exterius
naturalem colorem servant; *omentum* magnum,
sed sanum; *ventriculus* exterius magnitudinem

naturalem, & colorem ostendit, *lien* parvus; *hepar* magnum, aliquibus in locis ita laxum ac friabile, ut vix manibus contractatum, disrumperetur; *cystis fellea* bile repleta, absque calculis. Aperto ventriculo cum intestinis tenuibus, nec inflammationem, nec gangraenæ vestigia hic loci invenimus, a materia ex flavo-viridescente intestinorum superficiem internam obductam conspeximus. *Cæcum*, *colon* ascendens atque transversum, vix a naturali statu aberrant. *Colon* descendens appendicibus oblongis, complanatis, ex sebacea materia compositis, undique obvallatum, qui appendices magis magisque adaugentur tum numero, tum magnitudine, quo magis colon ad rectum appropinquatur. Intestinum vero rectum a crasso ac duro steatomate circumdatur, quod inferiorem pelvis locum tenens, vesicam superiorem in partem coegit. Adeo vero rectum intestinum ab hoc maximo tumore comprimebatur, ut lumen illius calamus scriptorium vix admitteret.

In thorace omnia secundum naturam.

Joan. Nicolini. Mediolanensis.

M. D.

Quatuor ægrotantes dysenteria adfecti, in instituto clinico pertractandi mihi obvene-

runt: qui singuli maxima cum celeritate sanitati restituti fuerunt. Et si quidem certus sim, dysenteriam non semper ejusdem esse indolis, atque hinc inde antiphlogistica auxilia exposcere; nihilominus quisque mecum fateatur necesse est, febrem, quæ ipsam comitatur, ut plurimum naturæ nervosæ esse. Causæ enim, quæ dysenteriam procreare solent, vix non omnes debilitando agunt; atque symptomata, quæ dirus hicce morbus ob oculos ponit, principii vitalis labefactionem ultra demonstrant. Inter horum symptomatum cohortem, signa gastrica sic dicta primum fere locum tenent: qua de causa non pauci medicorum ad evacuatia confugiunt, quæ certe & hoc in morbo non raro exitialia sunt. Infelix experientia hanc sententiam nimis comprobat. A sano judicio sine dubio alienum est, curationem alvi profluvii, quod in dysenteria nervosa insignem totius machinæ debilitatem procreat, cum remediis purgantibus aggredi, quæ, debilitati debilitatem addendo, ægrotos ad orcum celeri passu conducunt. Quod si medici considerarent, ægrotos vix non constanter ante ingressum dysenteriae, cibos minus solito appetere, imo ipsos fere semper adversari; si ingentem copiam humorum ac sanguinis, quæ sub adeo repetitis, licet parum copiosis dejectionibus, amittitur, rite animo perpenderent; tunc certe non tam facile hujus morbi originem, vix non ubique in col-

lue gastrica quærent, neque superstitem vitæ partem emeticis, atque catharticis dilapidarent. Adde, quod, cum dysenteria sæpe sæpius comitem sic dictam febrem putridam agnoscat, vel, ut melius loquar, quum ipsa dysenteria frequentius nil aliud sit, quam febris nervosa, cui alvi profluvium sese adlociavit; iidem prorsus errores, qui in typho circa victus rationem committuntur, isthoc quoque in morbo locum inveniant. Dysentericis hinc animam agentibus, a non paucis practicis juscula carnea, ova aliaque ex regno animali petita alimenta serio prohibentur, concessis contra lubenter fructibus horræis, subacidis, cæterisque sic dictis antisepticis, quæ singula, testante quotidiana experientia, ad promovendam potius dysenteriam, quam ad reprimendam plerumque valent.

Ego vero hunc morbum, dummodo non inflammatorium, methodo contra febres nervosas commendata, pertractare soleo. *Opium* hac in morbi specie a *Sydenhamo*, *Ramazzini* aliisque tanto cum successu adhibitum, cæteris remediis singulis antepponendum arbitror. *Emulsionem* vero *arabiam* eidem superaddo, quæ intestinis adeo sensibilibus, atque stimulo perferendo tam imparibus, quam maxime conducit. Necesse interim est, opium cum aliis pharmacis, actione minus fugaci præditis, con-

ungi. Neglecta enim hac regula, breve levamen obtineas: quum paulo post fluxus dysentericus nova, imo majori vi, prorumpat. Methodus ista tanta felicitate nuper a Celeb. Professore *Antonio Scarpa* in duobus ægris, qui in instituto clinico chirurgico degebant, adhibita est, ut gravissimam dysenteriam quadraginta horarum spatio penitus depelleret. Ego ipse in nosocomio Ticinensi, æstate ac autumno vix elapsis, magnum dysentericorum graviter ægrotantium numerum, tanto cum successu, ac peculiari felicitate pertractavi, ut nec unum quidem ex iisdem amiserim. Ibi dem tunc temporis ægroti curationem suscepi, qui, præter consueta dysentericiæ symptomata, frigore extremitatum, vomitu, atque singultu cruciabatur. Exhibito moscho ad grana centum octoginta in die, simul cum opio, porrecto vino, ac concessis jusculis carneis, ægrotus decem dierum spatio a dysenteria liberatus fuit. Per mensem tamen febris quædam lenta nervosa remansit, quæ demum quoque, sub remedium excitantium usu, integre disparuit.

Ægroti, qui hoc anno scholastico in clinicum dysenteria laborantes suscepti fuere, certe non tam graviter decumbebant, ac illi, de quibus modo locutus sum. Quare unicam historiam atulisse sufficiet.

HISTORIA.

Vir triginta circiter annorum, ægrotantium custodis in clinico chirurgico munus exercens, jam octo abhinc diebus incepit fæces solito liquidiores deponere. Brevi temporis spatio præterlapso, fluxus iste adeo augetur, ut omnia fere dysenterici symptomata ostenderet. Fæces enim sæpissime, pauca copia, quotidie deponit cum tenesmo, ac abdominis diris cruciatibus; materiæ per alvum evacuatae cruori non sunt mixtæ. Sexta hujus morbi die, accessit quoque febris ad hanc usque horam perdurans, qua in clinicum institutum se deferri curavit æger, & sequentia manifestavit. Aderant, præter jam enarrata, cephalæa, oris amaror, appetitus dejectus, calor cutis auctus, ac pulsus debiles, atque frequentes. Causæ morbi hujus videbantur esse vigiliæ, frigus nocturno tempore admissum, & forsitan contagium. Omnibus rite perpenſis, morbum pro dysenteria nervosa leviori declaravimus, ac sequentia præscripsimus.

Mane 13. Maii.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Emulsionis arabicæ uncias quatuor.

Hauftus narcotici uncias duas.

M.

Cap. omni hora unciam unam.

Illiniatur cum linimento volatili abdomen.

Diæta III. cum vini libris duabus.

Mane 19. Duodecies elapsa nocte alvum depofuit, cum tenefmo, ac diris abdominis cruciatibus. Febris aucta, pulsus frequentiores, ac pleniores.

Repetatur medicina, cui adde:

Extract. corticis peruviani drachmas duas.

Auge quoque haustum narcoticum ad
uncias tres.

Repet. cætera.

Vespere. Pulsus, & cutis calorem fere naturales invenimus. Semel tantum alvum depofuit. Ventris dolores imminuti fuere.

Repet. omnia.

Mane 20. Cconvalescentem dicere possumus ægrotantem. Nulla cephalæa, appetitus viget, lingua nitida, os non amplius amarum, alvus semel aperta, uno verbo disparuit morbus. Mansit adhuc per quinque dies in clinico instituto; ac dein prorsus a morbo restitutus, domum petiit suam.

Amat. Buzzii. Novocomensis.

Uteri hæmorrhagiæ.

Si ægrotum hæmoptoicum, alterumque mictu cruento adfectum, quorum historiæ nil memoratu dignum continent, excipiam; nullæ aliæ hæmorrhagiæ, præter quinque menorrhæas, hoc in clinico instituto pertractatæ fuere. Cum vero morborum, a quibus quinque illæ fœminæ afficiebantur, historiæ paulo longiores sint, silentio illas præterire mihi liceat. Duæ ex istis, ægrotantes prorsus sanatæ domum petierunt, reliquas vero tres, longe meliori sub rerum statu, e clinico, ob morbi nimiam durationem, dimisimus.

Antequam menorrhææ curationem inciperem, constanter binas illas quæstiones, uti cæteris in casibus, ita in hac quoque morbi specie, mihi ipsi proponendas esse arbitratus sum, scilicet: num morbus *universalis*, vel *localis* sit? Primo in casu, sedulo, an sthenicam, aut asthenicam diathesin ostendat, examinaui? Ubi localem menorrhææ causam, in vitio organico, agnoscit, vix ea, aut ne vix quidem sanari potest. Tunc enim integra curationis ratio in vitio locali auferendo consistit, id quod sæpissime medicam scientiam, artemque omnem prorsus superat. Qui, rebus ita sese habentibus, curam mali remediis internis susci-

peret medicus, incassum ille, imo non sine ægrotantis damno, id faceret. Scio tamen, a nonnullis practicis in menorrhœa a causa locali nata, per integros annos sic dicta remedia adstringentia præscripta fuisse: ignorabant enim, hic omnem ab auxiliis topicis curationem exspectari debere. Alio longe modo morbus hic pertractandus est, cum a totius systematis labefactione propullulat. Hoc in casu auxilia topica vix pro momento levamen afferunt, quod magis constans, ope remediorum, quæ in corpus universum agunt, longeque certius obtineas. Solemnis est *Cullenii* *) divisio menorrhœæ in *activam* & *passivam*, atque medico practico pernecessaria. Fateri tamen oportet, uteri hæmorrhagias activas, si quasdam ex acutis excipias, esse avem rarissimam. Fœminæ enim, quæ huic morbo subjiciuntur, tam longe absunt a virium vitalium superabundantia, ut contra fere omnia debilitatis signa observatoribus offerant. Sanguinis ex utero fluxus chronicus fere constanter a totius systematis imbecillitate præmagna annunciat: ei præcedit anorexia, quæ facit, ut miseræ ægrecibum assumant, & assumptum male subigant. Accedunt pulsus ut plurimum frequen-

---

*) Nosolog.

tes ac parvi, debilitatis testes. Causæ ipsæ, quæ hunc morbum generant, vires corporis fere singulæ imminuere solent. Neque enim habitatione humida, ciborum inopia, pathematibus animi deprimentibus, spirituosorum defectu, aliisque similibus, vim vitalem, erit qui dicet, augeri. Minime interim ignoro, menorrhœam sæpe sæpius a causis maximo cum stimulo agentibus produci, quæ tamen observatio sententiam allatam haud infringit. Constat enim stimulos, qui summa cum intensione agunt, debilitatem generare. Sic ciborum nimia copia ventriculi corporisque vires eadem ratione, qua illorum inopia, frangit; calorque nimius, æque ac frigus, summam debilitatem, imo ipsam adeo gangrænam adducit. Idem de nimio motu, quiete, animique pathematibus dicas. Ira levis vim musculorum, animique energiam manifesto auget; deprimit contra quammaxime ira vehemens, quæ tot homines ob hæmorrhagiam subsequenter morti dedit. A plethora igitur ac virium vitalium superabundantia rarissime hæmorrhagias uteri produci, pro certo habeo. Nimiam sanguinis copiam tamen interdum menorrhœam generare posse, concedam: quum vasa ultra modum illa distendat & ob stimulum prægrandem laxitatem in illis producat. Sthenicas quoque interdum esse hæmorrhagias, hoc illorum in phlogoses transitus, evidenter

docet. Sed responderi mihi velim quærenti, an mansura sit adhucdum, elapso mense, plethora seu sihenica illa diathesis, postquam scilicet ægrota maximam jam primis morbi diebus sanguinis amiserit copiam? An superstes sit eadem, quum medicus, uti mos est, venæsectiones tot instituerit, quot mihi quidem ad plures peripneumonias sanandas sufficerent? An reliqua esse hæc cruoris copia possit; si ægrota uti e more est vulgo medicorum, vegetabilibus jubeatur vesci, quæ sanguinis copiam parum augere valent? Ego quidem lubens fateor, me nullo modo hucusque intelligere potuisse, quamnam sanguinis officinam statuunt medici, qui in hisce morbis de plethora cogitant. Quod de menorrhœa dixi, idem omnino de reliquis hæmorrhagiis quoque valet.

Pauca nunc de medendi methodo, quam contra hæmorrhagias, & præsertim contra menorrhœam adhibuerim. Quando sanguis ob nimium stimulum, ac ob machinæ animalis vires superabundantes ex aliqua parte stillat, tum certe & ego antiphlogistica remedia, excepta tamen venæsectione, (in illis saltem hæmorrhagiis, quæ pulmones, ac viscera interna alia haud respiciunt,) in usum vocare soleo. Neque enim ulla res magis contraria & a sano judicio aliena mihi videtur, quam

sanguinis fluxum, ubi ex ejus in partes vicinas egressu ac stagnatione timendum nihil est, artificiali cruoris evacuatione sanare velle. Nam, si hæmorrhagia a plethora revera pendet, sine, quæso, ut, sub dicta restrictione, nimia sanguinis, copia effluat! quo facto, cessabit sua sponte fluxus, quum effectus sublata causa constanter tollatur. At si cruoris jactura a debilitate pendet, quis, venæ sectionem aut ominosam, aut internecinam esse debere, non videt?

Quinque fœminas, quæ hæmorrhagia uteri adfectæ apud nos degebant, cum methodo excitante pertractavi, quum morbus nec a causa locali, nec a diathesi phlogistica, oriatur. Hinc iisdem remediis sum usus, quæ contra febres nervosas, commendavi. Instante periculo, sub ipso sanguinis fluxu, *opium*, *moschum*, *ætherem*, aliaque hujus naturæ remedia præscripsi. Imminuto ab illis discrimine, ac profligata hæmorrhagia, mox ad pharmaca minus vehementer stimulantia, sed quæ vim permanentem possident, progressus sum; nempe ad peruvianum corticem, ad martialia &c. Omnem fidem præter hæc auxilia in victum animale, atque in vini modicum usum reposui.

In nullius morbi curatione interim tam caute remedia excitantia præscribenda sunt,

quam in hæmorrhagiis. Corpus enim, quod plurimum sanguinis amisit, valde sensibile, vel alio verbo, excitabile est. Hac de causa parum stimuli recipit, & a majore obruitur. Excitantia itaque minima dosi, unica vice porrecta, salutarem actionem facilius edunt, ac causam morbi, debilitatem scilicet, tollunt. Si vero magna copia remedia hujus indolis porrigantur, contrarius prorsus effectus sequitur: debilitas nimirum augetur; ac nova, vix sedanda, hæmorrhagia in conspectum prodit.

Hoc loco necesse est, ut difficultatem circa *martialia* in morbo, de quo agitur, adhibenda, aliquando mihi ab aliis objectam paucis diluam. Qua ratione tu quidem, inquirunt, in hæmorrhagia uteri, *martialia* præscriberes? bone Deus! Ignorasne forsitan virtute *emenagoga* martem pollere? Egrege sane in materiæ medicæ sic dictæ studio versatos ejusmodi adversarios dixerim, qua scilicet in medicæ scientiæ parte, hanc usque in diem remediorum divisio plane absurda in *emenagoga*, in *expectorantia* &c. tolleratur. Respondi facili negotio, me nulli pharmaco *emenagogam* vim tribuere, & confidenter asserui, *martialia* nunc uteri profluvium sanguineum promovere, quando sanguis ob debilitatem retinetur; nunc vero ar-

cere, si eam ipsam ob causam nimia cruoris copia deperditur.

Alia difficultas, longe majoris momenti, ultimo loco solvenda superest. Quum de morborum phlogisticorum curatione verba facerem, ingenue me frigori debilitantem potestatem tribuere, declaravi. Contra hanc *Brunonis* sententiam novissimam, quæ nuperime a Celeb. *Weickardo*, nec non a me ipso, majoribus argumentis firmata fuit, nonnulli medici insurrexere. Argumentis, quæ singuli afferunt, hoc loco respondere haud licet, quod quidem alia occasione jam fufius feci *). Uni hic respondisse sufficiat. Si frigus debilitaret, (ajunt *Brunonis* adversarii) quomodo ope glaciei iterum sæpiusve hæmorrhagiæ passivæ supprimerentur? Pro facto, frigus hasce hæmorrhagias arcere, admittam, licet contrarium ego ipse viderim. In exmonacha ticinensi, magnum uteri profluvium cruentum, post balneorum frigidorum usum ortum esse, observavi. Septem circiter abhinc annis *Epiclasi* hoc ipso in clinico instituto vidi, qua ægrotans scorbuticus adficiebatur. Adhibita glacie, hæmorrhagia quam maxime augebatur, mox vero sub remediorum excitantium usu fiebat. Sed aliorum observationes sacrae sunt. Si in me-

---

*) *Jones. op. cit.*

dio cursu, vel tripudia inter & saltationes,
 (dummodo diathesis sthenica necdum in de-
 bilitatem indirectam conversa sit,) oriatur
 hæmorrhagia; facile est unicuique intelli-
 gere, frigus illam sedare posse, nullo alio
 tamen modo, quam superabundantiam stimuli
 imminuendo. Idem dicas de nimio calore,
 de vini abusu &c. Hæc tamen observationes
 tantum absunt, ut roborantem frigoris vim con-
 probent, ut prorsus contrariam declarent.
 Quæstio igitur circa illas hæmorrhagias unice
 se vertit, quæ minime ab excessu stimuli, sed
 ab ipsius defectu generantur. Nam & in hoc
 casu, sunt, qui fomentationes frigidas suadeant;
 utrum bene? alia est quæstio. Sed sinamus
 etiam hoc in casu sanguinis fluxum, e debilitate
 nempe ortum, a frigore aliquando arceri:
 quidni? Aliud enim est hæmorrhagiam *pro-*
momento sedare, aliud *causam radicatus evel-*
lere. Quotidiana experientia nos docuit,
 diras sæpe hæmorrhagias tunc solummodo filere,
 quando æger in lipothymiam incidit. Phæ-
 nomenon hoc facile explicandum est. Non de-
 fuere hinc medici, pene dixerim carnifices,
 qui sub ipsa hæmorrhagia effreni, venæ sec-
 tionis usum ad lipothymiam usque suaserint.
 Ita vero debilitati debilitatem addunt, mor-
 bique causam longe majorem reddunt; quæ
 res facit, ut licet hæmorrhagia abhinc com-
 pescatur, nemo tamen dicere possit, mor-

bum esse sanatum, aut imminutum. Jam idem
 cum frigoris usu, quod longe tamen minus
 nocet, accidere, nemo facile negabit. Vasa
 enimvero, quæ ob atoniam ac laxitatem san-
 guinem effundebant, applicata glacie magis
 magisque debilitantur, & si hoc vocabulo uti
 licet, in localem lipothymiam præcipitantur.
 Collapsa tunc, quæ prius cruorem emittebant,
 vasa, sanguinem pauca vi a corde & arteriis
 propullulantem, non amplius suscipiunt. Silet
 hinc hæmorrhagia: dicesne morbum sanatum
 esse? Minime hercle! Porro si medicus, quo
 tempore morbus servat inducias, mali cura-
 tionem cum stimulantibus aggreditur, ridiculum
 prorsus esset, felicem morbi exitum frigori
 adscribere, quum ille excitantibus deberetur.
 Si vero quo tempore, ope glaciei hæmorrha-
 gia sedata quiescit, alia debilitantia imperan-
 tur, tunc non sine ratione, ut indies evenit,
 de ægrotantis salute desperatur. Sed hanc de
 frigoris actione sententiam continuatæ expe-
 rientiæ, utpote summæ in rebus physicis ma-
 gistræ, vel comprobendam amplius, vel re-
 jicendam lubens confidensque relinquo. Ne-
 que enim systema ullum ita sum amplexua
 unquam, ut ab eo me avelli nullo modo
 patiar.

CAPUT VIII.

Diabetes.

Rarissimi hujus morbi, mihi tamen decies visi, duo exempla in clinico instituto pertractanda habui. Quum sæpe pro diabete a medicis alii morbi, qui id nequaquam sunt, declarentur, ipsius definitionem omnibus anteponam, ea ductus ratione, ut lector de rectitudine diagnosis a me institutæ certior reddatur.

„Est autem *diabetes* vera corporis per urinam „colliquatio, aut lotii profluvium, vel copia „potum longe superante, ut plurimum, vel „principii saccharini admistione superans, cum „siti inexplebili, cute arida, squamosa, & „macie extrema sine febre in longum plerumque incedens.“ *)

Unus ex meis ægrotis *diabete insipido*, ut vocant, alter vero sic dicto *diabete mellito*, adfectus erat. Ille sanatus nosodochium dereliquit, hic autem institutum clinicum paucis ante mortem diebus deseruit. Eorum historiis permulta hoc loco, circa hujus morbi causas, symptomata, præmittere oporteret. Sed cur tot hypothelibus nova adderem? Pauca tamen, quid de his sentiam, succincte, seposita omni hypothesi, proferam.

---

*) Epit. de cur. morb. T. V. §. 478.

Immortalem *Sydenhamum* naturam diabetis, & ipsius originem, accuratius quam reliqui medici, qui eundem vel præcessere, vel secuti sunt, fecerunt, agnovisse, minime dubito. A debilitate enim ille hujus morbi causam proximam derivabat *). Homines revera, qui diabete præsertim obnoxii vivunt, senes, a febre intermittente, venæsectionibus, & catharticis, viribus privati sunt, quod idem *Sydenhamus* testatur. Unus ex diabeticis, quos elapsis annis in clinico instituto observavi, magnas narium hæmorrhagias a prima juventute passus erat.

Morbi porro, qui cum diabete societatem inire solent, cuncti a debilitate quoque pendunt. *Sauvagesius* **) diabetis exemplum, qui cum hydropse incedebat, refert. Pars plurima eorum, quos Pater meus in hoc morbo tractavit, hydropem contraxerat. Diabetici simul scorbutum aucti *Bangs* ***) mentionem fecit. Idem *Sauvagesius* hujus morbi exemplum adducit, cuius huiusmodi emollitio præcessit ****).

Causæ denique, a quibus diabetes generatur, singulæ debilitando agunt. Maxima

*) *Constant. epidem. an. 1675 — 1680.*

**) *Nosolog. method. T. III,*

***) *Acta Societ. med. R. Havniens. Vol. I. p. 2.*

****) *L. c. T. II.*

tamen illarum pars hunc effectum nimis stimulando ac vitale principium exhaustiendo, producere videtur. Helluones, illosque qui venere abutuntur imprimis ab ægritudine hac prehendi, facta medica, nec non propriæ observationes docent. Venenum serpentis *dipsadis*, alias *prester* dicti, a quo diabetem natum fuisse medici antiquitatis fatentur, nimis quoque stimulando agisse, mihi quidem probabile videtur. Celeb. *Trnka* *) ab ira, terrore hunc morbum originem duxisse, testatur. *Cullenius* **) & *Place* ***) a defectu assimilationis diabetem oriri existimant. Hæc ventriculi debilitas tamen nonnisi morbi effectus esset. Contra opinionem istam Doct. *Cawley*, ea ductus ratione, insurgit: quod signa prævæ digestionis non præcedant, quod juniores & robustos (de hac re valdopere dubito) sæpe morbus invadat; quodque sæpe cibos vehementer appetant. Et ego utplurimum famem summam ab ægrotantibus diabeticis accusatam esse audiui; sed, quæso, an semper fames ista præternaturalis a nimio [corporis

---

*) Commentar. de diabete.

**) Primæ Lin.

***) De vera diabet. causa in defectu assimilationis quaerenda. Goetting. 1784.

vigore derivanda est? In morbis, qui a debilitate pendent, licet sæpe ciborum desiderium deletum sit, fames nihilominus non raro observatur. Ipsa acida in primis viis, quæ debilitatis esse productum nemo negabit, quoties famen insignem non excitant? Sub phthiseos ultima etiam periodo, in qua certe summa jam adest virium prostratio, fames tamen haud raro urget, pluresque morti ex aliis quoque morbis jam vicinos, in querelas de fame prorumpere audiui. Aliquoties dein & anorexiam in diabete observavi, quod e frequentibus morborum historiis elucebit. Minime interim ignoro, allatas causas ad hujus morbi originem explicandam semper sufficere. Posset enim aliquis objicere: morbos, qui a debilitate oriuntur, inter omnes frequentissimos esse, diabetem vero rarissime observari. Sed, quisne precor, ignorat, certam causarum vim ac complicationem ægritudines posse ad spectu inter se diversissimas generare, quin ideo intrinsece a se invicem differant? Quid denique miri, si illa complicatio causarum debilitantium quæ diabetei ansam porrigit, rarior, quam illa, quæ febres intermittentes generat, esset? Adde, quod diabetes forsitan longe minus infrequens, quam vulgo existimatur, sit, quum sæpe docente *Cawleyo*, urinæ copia naturalis observetur, nihilque præter dulcedi-

nem, morboſi oſtendat. Hoc in caſu ægritudo facillime ſane a medicis non dignoſcitur. Recepta pro cauſa diabetis debilitate corporis totius, lotii ſecretionis auctæ origo, atque illa principii ſacharini, explicatu haud difficilis eſſet. Affinitates enim chemicæ, quæ, quum vis vitalis viget, in machina animali huic ipſi ſubjectæ ſunt, in morbis a debilitate pendentibus, ubi ſcilicet vis vitalis languet, magnam ſcenam ludunt, atque varios miroſque effectus produnt. Ex principiorum igitur carbonii, oxygenii, hydrogenii complicatione varia ac mixtione, iſtiusmoda phænomena per facile explicari poſſent ab illis, qui ſimplicitate non contenti, debilitatem ſolam pro diabetis cauſa haud lubenter admitterent. In hoc morbo urinæ origo certe non in ſolis fluidis quærenda. Ipſa ſolida in lotium convertuntur. Egregia certe & attentione admodum, ſub hoc adſpectu, digna diabetis difinitio eſt, quam *Aræteus* ſequenti ſermone nobis dedit. „Diabetes eſt carniū ac membranarum in urinam colliquatio.“ Cibi cuncti, licet ſolidi, in lotium mutantur. Hinc nil miri, ſi urinæ pondus illud potulentorum ſuperare mihi dicas; nihilque miri, ſi principium ſaccharinum, quod in dies tanta quantitate aſſumimus, in urina detegatur. In ſingulis fere humoribus animalibus ſaccharum hinc inde invenitur.

Doct. *Hunerwolf**), in phthisi, cerumen aurium ab ægro & adstante fœmina gustatum, *pro dulci* quod jam Hippocrati notum fuit, declarari audivit. Sputa phthysicorum ad nauseam usque dulcia non raro observantur. An dulces forsitan interdum & sudores colliquativi?

Quantitas sacchari, quæ sæpius in urina diabeticorum detegitur, longe magis conspicua, quam in reliquis humoribus est. Ipse ego, sex circiter abhinc annis, urinam diabetici, qui in clinico instituto degebat, chemice examinaui. Sub leni evaporatione, ex viginti quatuor libris urinæ, uncias viginti sex substantiæ saccharinæ obtinui. Egregius chemicus, Celeb. *Marabelli*, ope congelationis ab urina diabetici, cujus historiam sub Nro. II. exponam, summa cum facilitate saccharinum principium nuper separavit. Est enim analysis hac ratione suscepta omni alii longe anteponenda, quum sic constituentia ab igne minime immutentur. Præter saccharum, quod a diabeticorum urina separavi, addito huic acido nitrico, acidum *oxalycum*, quod jam dudum alii fecerunt, obtinui. Experimenta sic *Dobsonii*, *Darwinii*, quum repeterem, alia quæ-

dam nova in mentem mihi venerunt. Fermentationem scilicet sic dictam vinosam, cui urina diabeticorum, quæ saccharum continet, subjecta est, sedulo observans, an ex illa *Alcohol* præparari posset, experiendum statui. Ad hunc scopum quadraginta lotii sub diabete emissi, libras, quibus pauxillum fermenti panis adjeci, sumpsi. Hæc omnia per biduum in loco moderate calido fervans, denique more solito, sub leni igne distillationi submisi. Mox *Alcohol* in conspectum venit, quod admota flamma, bene ardebat, cujusque aliqua portio in museo pathologico Ticinensi, servatur. Similem lotii copiam per sex circiter dies in eodem loco reliqui, donec scilicet fermentatio acida comparuerit: quæ tunc æqua ratione destillationi subjecta, sat largam *aceti* copiam dedit. Experimenta hæc singula fusius invenias descripta ab Ill. *Fourcroy* *).

Circa diabetis naturam pauca hisce omnibus addere, mihi liceat. Sitis, quæ in hoc morbo inter præcipua symptomata spectat, originem diabetis, atonicam ultro confirmat. Illa enim ab aquæ potatione non solum non imminuitur, sed imo valdopere augetur. Vinum meracum sitim contra sedare,

---

*) Journal.

ægroti omnes uno ore fatentur. *Potus excitans*, de quo alibi locutus sum, eundem effectum prodit. Remedia porro omnia, quæ in diabetis curatione proficua detecta fuere, nonne singula ad roborantia, sive excitantia spectant? Talia certe sunt, *Alumen*, *cantharides*, *Pulvis Doveri*, ipsum *Opium*, *cuprum ammoniacale*, *Cortex Peruvianus*, *Mercurius* &c.

Quum vero curatio hujus morbi tam difficilis sit, & sæpe impossibilis evadat, nonne forsitan suspicio haberi posset, de vitio locali, ab universali prius debilitate generatum? Non auderem aliquid super hanc rem asserere. Sufficiat interim mihi, hisce omnibus præmissis, duos illos, quos asserre pollicitus sum, casus, exacte hic nunc describere.

HISTORIA I.

Quinquagenarius, *Aloyfus de Antoni*, ex Feudis Imperialibus, ille est, qui morbum attentione nostra dignissimum, ob raritatem, tractandum exhibuit. Vir iste scilicet, optimo instructus corporis habitu, propitiam semper habuit salutem, si paucas excipiam

febres intermittentes, atque capitis dolorem, qui originem suam agnovit, tribus abhinc annis, cum ex adverso fato in flumen quoddam cecidisset. Die vero septima octobris hujusce anni, cum oryzæ secandæ causa in aqua pedibus degeret, ad vespertas siti sat vehemente corripitur, ac mox urinæ copia aucta, oris siccitas, lenisque diaphoresis per hebdomodam solummodo durans, appetitus aliqua depravatio, atque muneris sui fungendi impotentia, sese adsociarunt; quo sub rerum statu per mensem integrum mansit, quin operam aliquam a medica perquireret arte; præterlapso vero illo tempore, medicum accersiri curavit; qui pulveres, nescio quos, sero lactis solutos propinavit; a quibus alvus bis vel ter de die movebatur, cum debilitatis augmento. Dein medietatem versus elapsi mensis novembris nosocomium Mediolanense petiit, in quo pharmaca aliqua mihi ignota propinata fuere, sed octo elapsis diebus ob morbi longævitatē e nosodochio expulsus fuit, domique mansit usque ad elapsam diem decembris nonam. Hac die ægroto in clinicum institutum recepto, meisque tradito observationibus, sequentia adnotatu digna in conspectum sese prodidere. Siccitatis sensus ad os, ac sitis vix poculo a labris remoto recrudescent, virium summa prostratio, de die in diem aucta, cutis arida, macies conspicua, licet etiam sub statu sano pinguis non fuerit æger, urinæ copia

aucta, sed nec dulcis, nec falsedinosâ, limpida, ut aqua fontis. Ardor stomachi, furarum dolor, quæ etiam ab initio morbi non defuerant, præstio erant. Appetitus optimus, pulsus a naturali statu non abludens. Febris hucusque non apparuit, lingua satis humida, dolor capitis ingens, alvus potius tarda; ob debilitatem, motus aliquantis per impeditus, sitis urinæque copia magis versus noctem adaucta apparent. Interrogato ægro, quinam potus sitim sibi magis falleret? vinum esse respondit. Quibus omnibus rite perpensis, diabetem insipidum coram haberi, nemo est, qui non videat. Causas adparentes nullas adducit, præter veneris abusum, nimios labores prægressos, victus tenuitatem, spirituosorum defectum. Cum vero agatur de morbo, qui tam pauca felici exitus nobis offert exempla, atque contrarii nobis quam plurima non deficient, non nisi valde dubiam, periculique plenam prognosin pronuntiare possum. Paucam interim, quæ remanebat, spem in remedium excitantium usum, reposuimus; quum vero necdum morbus satis elucesceret, decoctum hordei pro potu, & diætam tertiam præscripsimus.

Mane 10. Octobris, & 63ma morbi die.
 Hac nocte, ob sitim urgentem, atque continuam a potu sumpto mingendi necessitatem,

parum dormivit. Alvus non aperta, urinam nec dulcedinem nec falsedinem ostendentium libras viginti tres minxit. Decocti communis libras viginti septem, potavit.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane alteram vespere.

Diæta quarta.

Vespere. Cætera continuant. Sumat alterum pulverem.

⅓¼. Parum dormivit ob sitim molestant. Totius corporis pondus ad libras 132 ascendebat. Urinæ libras 38 ½ minxit. Calculo facto ab heri mane usque nunc, & consideratis omnibus, tum fluidis, tum solidis, quæ sumpsit, singularum pondus librarum 39 fuit. Alvus semel mota; excrementa uncias quatuor ponderabant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane, alteram vespere.

Diæta quarta.

Vespere. Nil novi, sumat alterum pulverem.

$\frac{1}{2}$. Libras 41 urinæ minxit, & 48 decocti alimentorumque sumpsit. Febris nulla, cætera continuant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum
cum dimidio.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ; capiat unam mane, alteram vespere.

℞. Aquæ font. libras duas.

Spiritus vini uncias duas.

Mellis despumati unciam unam cum
dimidia.

M.

Detur pro potu.

Diæta quarta.

Vespere. Nil novi. Sumat alterum pulverem; in potu spirituofo, & diæta continuet.

$\frac{13}{8}$. Urinæ libras $43 \frac{1}{2}$ minxit, & 48 potus cibique sumpsit; alvus semel mota, fœces ascendebant ad drachmas sex. Ob sitim, & mictum continuum parum dormivit; ad dorsum dolorem accusat. Cætera eadem ratione continuant.

Repetantur pulveres, potusque ac diæta.

Vespere. Nil novi. Sumat alterum pulverem. Habeat diætam quartam, cum libra una vini. Potus spirituosus repetatur.

$\frac{14}{7}$. *Mane.* Nec oculum clausit. Alvus non mota, cætera continuant. Urinæ libras $43 \frac{1}{2}$ minxit, & 46 alimentorum tum fluidorum tum solidorum sumpsit. Analyfi instituta, urinæ, a Pharmacopola Domino *Marabelio* examinatæ, saccharinum principium non ostenderunt.

℞. Pulveris Doweri grana sex.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales quatuor, capiat unam omni trihorio.

Diæta quarta cum libra vini,

Vespere. Alvus semel mota. Cætera continuant symptomata. Sumat reliquos pulveres, & in cæteris continuet.

$\frac{15}{88}$. Ad noctem non dormivit. Sitis continuo urget, alvus semel mota. Omnia, quæ sumpfit, ascendunt ad libras 35, atque lotii prorsus aquosi libras 31 minxit.

R. Pulveris Doveri grana decem.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex; capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Nil novi. Continuetur in præscriptis.

$\frac{16}{89}$. Aliquantisper quievit hac nocte, symptomata tamen omnia continuant, alvus semel mota. Libras quadraginta tum potus, tum cibi assumpfit, ac libras 40 urinæ minxit.

R. Pulveris Doveri grana quindecim.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex: capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuetur.

Vespere. Res eodem modo procedit. Continuetur in omnibus.

$\frac{17}{8}$. Hac nocte non dormivit. Libras 35 quoad victum & potum sumpsit, & libras 31 urinæ minxit. Dolor capitis, ardorque ventriculi continuant, manuum ariditas crescit, alvus non mota; sopor, & vomitus non apparuere; urinæ ejusdem qualitatis & coloris sunt.

$\mathfrak{R}$. Pulveris Doveri grana viginti.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Per horam circiter dormivit, fudor nullus, nec vomitus, sitis vero continuo urget. Applicentur vesicantia, unum ossi sacro, alterum ad regionem vesicæ urinariæ. Continuetur in pulveribus, potu, & diæta.

$\frac{11}{7}$. *Mane.* Hac nocte aliquantisper imminutus fuit dolor capitis; per horam circiter

dormivit, appetitus nullus, sitis eadem, urinæ libras 32 minxit, & 32 alimentorum sumpsit. Alvus semel mota.

℞. Pulveris Doveri grana viginti quinque.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant tales doses sex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Per duas circiter horas dormivit, cætera continuant. Sumat reliquos pulveres; in potu & diæta continuet.

$\frac{1}{2}$. *Mane.* Bene dormivit, usque ad dimidiam noctem, qua elapsa, somnus fugit. Vomitus nullus, nec sudor. Urinæ libras 32 minxit, & 34 ciborum ac potus sumpsit. Cutis aridior evadit, lingua humidiuscula; oris sensus siccitatis continuat, appetitus fere nullus

℞. Vini optimi uncias duas.
Tincturæ cantharidum guttas duas.

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane alteram vespere.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Nil novi. Sumat alteram dosin, continuet in cæteris.

$\frac{2}{7}$. *Mane.* Nox infomnis fuit ob continuos dolores dorsi, lumborum, furarum; in emittenda urina ardor se manifestat. Urinæ libras 32 minxit, & alimentorum 36 sumpsit, alvus semel mota, appetitus valdopere prostratus, sitis continuat.

℞. Emuls. amygdal. libras tres
in qua solve,
Mucilag. arabicæ.
Sacchari albi aa. drachmas duas.
M.

Capiat pro potu. In cæteris continuat.

Vespere. Dolores omnes increvere, præcipue in urina eliminanda; aliqua febris quoque se manifestavit. In emulsione continuat.

$\frac{3}{7}$. *Mane.* Non dormivit, dolores omnes continuant; ardor in urina mingenda minor, appetitus nullus. Urinæ libras 30 minxit, & 32 alimentorum sumpsit. Aliqua febris,

℞. Decoct. cort. peruviani uncias novem.
Laudani liquidi guttas viginti.
Vini malvat. uncias sex.
M.

Omni bihorio cochlearia duo sumat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Ardor in urina mingenda nullus, alii dolores continuant; ob morbi metum plorabat. Pulsus aliquantis per frequentes, debilitas augetur; cutis ariditas aucta, appetitus nullus: continuavimus in medicina, potu, diæta quarta cum duobus ovis.

$\frac{22}{3}$. Libras 30 urinæ minxit, & 31 nutrimenti tum fluidi tum solidi sumpsit. Alvus semel mota, appetitus nullus; aliquantis per dormivit, cætera continuant. In medicina, potu, & diæta perseveret.

℞. Unguenti mercur. drachmam unam.

Pro frictione.

Vespere. Dolor capitis & dorsi imminutus. Continuet in medicina interna, potu atque diæta.

℞. Vini malacensis uncias octo.

$\frac{23}{3}$. Hac nocte non dormivit, debilitas & cutis ariditas augentur, salivatio nulla, sitis aucta, urinæ quantitas major, appetitus nullus, alvus semel mota.

R. Unguenti mercurialis drachmam unam.

In potu, vino malacensi, medicina, & diæta continuet.

Vespere. Nil novi. Repetatur potus, & diæta.

~~24~~. Non dormivit; salivatio incipit, sitis magna. Urinæ libras 43 minxit, quæ quantitas potum & victum non superat. Nil præter potum & diætam.

Vespere. De summa conqueritur debilitate, atque de appetitu depravato; salivatio nulla; cætera continuant. Continuetur in potu & diæta.

~~25~~²⁵/₈. Non dormivit; universalem tremoris sensum accusat; urinas eadem quantitate, ut heri, minxit, salivatio nulla, cætera continuant.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Fiat frictio mercurialis ad drachmam unam. Repetatur potus & diæta.

Vespere. Summam accusat debilitatem, cætera continuant.

R. Haustus narcotici uncias tres.

In cæteris continuet.

$\frac{26}{9}$. Non dormivit, ob continuam mingendi necessitatem. Urinæ libras 31 minxit, non vero superant potum & cibos. Salivatio nulla.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia. In cæteris continuet.

Vespere. Nil novi.

R. Haustus narcotici uncias quatuor.

Capiat quatuor vicibus.

Diæta quarta, cum libra vini, & jusculis carneis.

$\frac{27}{8}$. Vix aliquid somni apparuit; debilitas, & bibendi desiderium continuant. Urinæ libras 28 minxit, victum & potum non superantes.

R. Vini Malacensis libram unam.

Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia. Diæta quarta.

Vespere. Nil novi.

R. Haustus narcotici uncias quinque.

Capiat quinque vicibus.

Diæta tertia.

21. Aliquantisper dormivit. Bibendi necessitas imminuta est, hinc minorem partem potus consueti assumpfit; urinæ eadem proportionem decrescunt, aliqua gingivarum irritatio persentitur. Vinum appetit. Pulsus melior. Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Aquæ cinnamomi uncias quatuor.

M.

Capiat paulatim in die.

℞. Vini Malvatici uncias novem.

Vespere. Res eodem modo continuant. Continuetur medicina.

℞. Vini Malacensis libram unam.

℞. Haustus narcotici uncias quinque.

Divide in octo partes æquales, capiat unam omni hora.

22. Aliquantisper dormivit, se melius habere asserit ægrotans. Aliqua adest salivatio, pulsus elevatiores, aspectus melior. Sitis non eadem vi, ac alias, urget. Aliqua ad gingivas irritatio. Urinæ jam a duobus diebus ad libras 27 descendunt in die, atque superau-

tur a potu & cibi quantitate. Jam a quatuor diebus fæces non deponit.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

R. Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

Opii puri grana duo.

M. exacte, & divide in quatuor partes æquales, capiat unam omni bihorio.

Vespere. Res eodem procedunt modo. Continuet in medicina, & diæta.

R. Vini Malacensis libram unam.

$\frac{3}{4}$. Mediocriter dormivit, sed sub somno fornicationis sensum persentire asserit hinc inde ægrotans; aliqua adest salivatio, sub qua [metalli saporem nauseosum persentit æger. Aliquis capitis dolor, & non mediocris debilitas continuant; urinæ quantitas, ut heri. Repetatur medicina.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Frictio ad drachmam unam; diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet in medicina.

R. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{3}{8}$. Parum dormivit, sitis magna; urinæ iterum ad libras 30 ascendunt, non superant tamen cibi & potus quantitatem. Aliquis, sed parvus irritationis sensus persentitur ad gingivas. Dolores apparent ad vesicæ regionem, & ad urethram; præcipue sub mictu. Pullus debiliores, dolor capitis, atque cætera symptomata continuant. Repetatur medicina.

R. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta quarta. Frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Summa debilitas, & sitis denuo apparent, dolor vesicæ & urethræ continuat, alvus ter mota cum magno tenesmo. Diæta quarta.

R. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Fomentum emolliens loco dolenti.

$\frac{3}{5}$. Januarius 1795. Parum dormivit, appetitus nullus, ardor in emittenda urina

minor, aliquis pruritus ad gingivas, urinæ aquosæ ad libras 22 minxit, sitis imminuta est.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

℞, Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

Opium puri grana duo.

Infunde in vini Malacensis uncias octo.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

Vespere. Res melius procedit; dolores & ardor in urina mingenda imminuti.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

18. Hac nocte bene dormivit, ardor in urina mingenda nullus, sitis imminuta, appetitus idem, urinæ libras 20 minxit. Repetatur medicina.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Diæta eadem.

$\frac{40}{87}$. Bene dormivit; melius se habere dicit; aliquis ardor ad gingivas successit, sed salivatio nulla, sitis pauca; urinæ libras 12 magis coloratæ minxit, & omnia symptomata imminuta; alvus semel mota, sine tenesmo.

Repetatur medicina, vinum, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi. Continuetur.

$\frac{41}{88}$. Res bene procedunt. Optime quievit, urinæ magis coloratæ parumque dulcis libras 18 minxit, alvus semel mota, appetitus desideratur, sitis imminuta, aliquis ardor ad gingivas, sed salivatio nulla, dolores imminuti.

Repetatur medicina, vinum malacense, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi. Continuet in vino & medicina.

$\frac{42}{89}$. Hac nocte bene quievit, debilitas non tanta, alvus semel mota, sed parum, & cum magno tenesmo; sitis pauca; urinæ magis coloratæ libras solummodo 15 minxit; appetitus idem, salivatio nulla, oris siccitas imminuta.

Repetatur medicina, vinum malacense, diæta & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Desidendi ad alvum magna voluntas, sed cum fellam petiisset, tam magno correptus est tenesmo, ut fæces, nimis forsan duras, excernere non potuerit; dolores ad urethram nulli.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

$\frac{3}{8}$. Hac nocte bene quievit, sitis pauca, dolores imminuti, urinæ iterum aquosæ magisque dulcis libras 16 minxit.

Repetantur omnia. Frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia instituat.

Vespere. Nil novi. Continuatur.

$\frac{7}{9}$. Bene dormivit, alvus semel mota, sed cum magno tenesmo & dolore; fæces sunt durissimæ, & parvæ; dolor capitis auctus, sitis imminuta, appetitus nullus, urinæ libras 12 solum minxit. Continuavimus in omnibus, omitta frictione.

℞. Vini malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{3}{2}$. Bene dormivit, alvus semel mota, sed parum, & cum magno tenesmo; urinæ naturali colore & sapore præditæ, libras 12 minxit.

Repetantur omnia, præter frictionem.

Vespere. Nil novi aderat.

R. Vini Malacensis uncias octo.

$\frac{2}{3}$. Aliquantisper quævit, ardor gingivarum & siccitatis sensus ad os imminuti, sitis pauca, appetitus nullus, cutis minus arida, dolor capitis continuat, os valde amarum; alvus semel mota, sed non cum tanto tenesmo, urinæ fere naturalis libras 10 minxit, se melius habere, & sanum esse dicit, si appetitus vigeret.

R. Vini malacensis uncias octo,
in quibus solve

- Opii puri granum unum. Adde

Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

R. Vini malacensis uncias octo pro potu.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet medicinam. Dein

℞. Vini malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{10}{94}$. Hac nocte parum quievit. Siccitatis sensus ad os auctus, & sitis; urinæ magis tinctæ libras 16 minxit. Os amarum, alvus semel mota, sine tenesmo.

℞. Vini malacensis uncias octo,
in quibus solve

Opium puri grana duo. Adde

Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

Vespere. E lecto surrexit, melius se habere dicit. Pomum citrinum desiderat.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Pomum citrinum. Diæta eadem.

$\frac{11}{95}$. *Mane.* Bene dormivit; oris amaror nullus, sitis imminuta; urinæ naturales, ad libras 10 solummodo minxit; cætera continuant.

Repetatur medicina.

℞. Vini malac. uncias novem.

Diæta eadem.

Vespere. E lecto surrexit, sitis imminuta, urinæ ad vespertas sunt magis aquosæ, os non amarum.

℞. Vini malacensis uncias novem.

In cœteris continuet.

$\frac{1}{2}$. *Mane.* Parum dormivit, sitis non tanta, alvus semel mota sine tenesmo, os amarum, appetitus nullus, debilitas magna, urinæ magis tinctæ matutino tempore ad libras 14 ascendunt.

Repetatur medicina.

℞. Vini malacensis. uncias novem.

Diæta eadem.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam
cum dimidia.

Fiat frictio.

Vespere. E lecto, surrexit; sed ob magnam debilitatem multos gressus facere non potuit. Cœtera continuant.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

$\frac{1}{2}$. Aliquantisper quievit, salivatio nulla; urinæ libras 12 minxit. Cœtera continuant.

℞. Vini malacensis uncias octo;
 in quibus solve
 Opii puri grana duo. Adde
 Corticis peruviani drachmas duas.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
 dimidia.

Vespere. Electo surrexit, sed ob magnum
 frigus iterum plumas petere coactus fuit. Si-
 tis continuat, urinæ magis tinctæ, cœtera
 continuant.

Continuet in medicina. Dein

℞. Haustus narcotici uncias duas.

Diæta eadem.

$\frac{14}{98}$. *Mane.* Aliquantisper quievit, alvus
 semel aperta; urinæ libras 12 minxit, magis
 tinctæ sunt mane, quam vespere, sitis atque
 inappetentia continuant, aliquis ardor ad gin-
 givas, sed salivatio nulla.

℞. Vini malacensis uncias septem.

Pulveris corticis peruviani drachmas
 duas.

Opii puri grana tria.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Urinæ adhuc tinctæ.

℞. Haustus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

15. Aliquantisper quievit. Dolor capi-
tis, litis, inappetentia atque debilitas conti-
nuant. Aliquis gingivarum dolor.

℞. Aquæ cinnamom.

— — — fontis aa. uncias tres.

Laudani liquidi guttas quadraginta.

M.

Capiat omni quadrante horæ cochleare
unum.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

Vini malacensis uncias septem.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{15}{100}$. Ad noctem aliquantis per quievit, sitis & inappetentia continuant; urinæ naturalis libras 10 minxit.

Repetantur omnia heri mane præscripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres, capiat tribus vicibus.

$\frac{17}{101}$. Urinæ libras decem minxit, bene dormivit; sed sitis, debilitas, & inappetentia continuant.

Repetatur medicina heri mane præscripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{18}{102}$. Urinæ libras 9 minxit, sed cætera continuant symptomata.

℞. Aquæ cinnamomi.

— — menth. aa. uncias tres.

Laudani liquidi guttas triginta.

M.

Capiat omni quadrante horæ cochlear u^m.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

Vini Malacensis uncias septem.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{12}{103}$. Urinæ libras solummodo minxit 7,
naturali colore & sapore præditas, sed litis,
inappetentia, & debilitas continuant.

Repetantur omnia heri mane præscripta,
& frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{20}{104}$. Hac nocte bene quievit, alvus semel
mota, cætera continuant.

Repetatur medicina heri mane præscripta.
Frictionem ad drachmam unam cum dimidia,
& balneum ad gradus caloris XXVIII. Ther-
mometri Reaumuriani præscriplimus.

Vespere. Nil novi.

R. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

11. ¹⁰⁷. Hac nocte bene quievit; sitis, de-
bilitas atque inappetentia continuant; urinæ
libras 7 minxit.

Repetatur medicina, & frictio ad drach-
mam unam cum dimidia, & balneum ad gra-
dus 32.

Vespere. Balneum intravit; minime su-
davit, & calorem sat mitem fuisse, potiusque
frigoris sensum persentiisse dixit; cætera con-
tinuant.

R. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Diæta eadem.

22. ¹⁰⁸. Hac nocte bene quievit, cætera
continuunt; urinæ libras 6 minxit, gingivarum
ardor auctus.

℞. Myrrhae electae drachmam unam cum
dimidia.

Solve in vitello ovi

adde:

Decocti corticis peruviani.

Aquae cinnamomi aa. uncias quatuor.

Opii puri grana tria.

Syrupi corticis peruviani unciam unam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Vespere. Nil novi; fitis imminuta.

Repetatur medicina.

28. Hac nocte bene quievit, urinæque
ad colorem & copiam naturales; vix fitis ali-
qua; appetitus aliquis.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Hauftus narcotici uncias tres.

Extracti corticis peruviani unciam di-
midiam.

Syrup. corticis ejusdem unciam unam;

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{24}{108}$. Bene quievit, urinæ naturales; dolor capitis, & debilitas continuant, & licet appetitum nunquam habere dicat, tamen sat bene comedit, libras tres vini bibit de die, totamque diætam tertiam assumit. Siccitatis sensus ad os nullus: sitis naturalis, cutis minus arida, aspectus melior, & plura mala potius finguntur, ob nosocomii amorem, & cibi aviditatem.

R. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Hauftus narcotici uncias tres.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Vespere. Nil novi.

R. Haustus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

$\frac{25}{109}$. Hac nocte optime quievit, alvus semel mota, urinæ naturales, in cæteris melius se habet.

Repetantur medicina, & vini Malacensis uncia octo.

Vespere. Nil novi. Continuet in medicina.

R. Vini Malacensis uncias sex.

$\frac{26}{110}$. *Mane.* Urinæ naturales, in cæteris bene se habet.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem,

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

$\frac{27}{111}$. *Mane.* Ad noctem bene quievit, appetitus urget, aspectus melior, urinæ naturales quoad copiam & colorem nec non saporem, debilitas non tanta, cutis minus arida.

Repetatur decoctum corticis.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

$\frac{28}{112}$. *Mane.* Quievit. Bene in cæteris se habet.

Repetatur medicina & diæta.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

$\frac{119}{115}$. *Mane*. Nil novi.

$\mathcal{R}$. Vini Malacensis uncias sex.

Vespere. Repetatur vinum Malacensis.

$\frac{120}{114}$. *Mane*. Decoctum corticis peruviani.

Diæta eadem.

Vespere. Nil præscriptum est.

$\frac{121}{115}$. *Mane*. Bene quievit. Alvus bis mōta, debilitas aliqua, ardor stomachi continuat.

Repetantur singula.

Vespere. Nil novi. Nulla medicamentas

$\frac{122}{118}$. Februarii, *Mane*. Res bene procedunt. Appetit.

Repetantur singula.

Vespere. Nil novi.

$\mathcal{R}$. Vini optimi libram unam.

$\frac{127}{117}$. *Mane*. Bene dormivit. Ardor stomachi continuat, debilitas non tanta, appe-

titus viget, dolor capitis continuat, urinæ naturales.

℞. Decocti corticis peruviani libram unam.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

℥³/₁₈. *Mane.* Debilitatem iterum accusat,
& aliquam sitim, atque ciborum inappetentiam;
urinæ eædem; ardor stomachi, & dolores su-
tarum continuant.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Aquæ cinnamomi unciam unam cum
dimidia.

Extract. gentianæ scrupulos duos.

Syrup. corticis aurant. unciam unam
cum dimidia.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia quatuor.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Vespere. Nil novi. Continuet.

℥⁴/₁₉. *Mane & Vespere.* Nil novi.

Repetantur omnia.

$\frac{5}{120}$. Bene quievit. Debilitas continuat, urinæ naturales, ardor stomachi idem, appetitus viget.

℞. Decocti cort. peruviani uncias novem.
Aquæ cinnamomi uncias tres.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{6}{121}$. *Mane.* Bene quievit, resque optime procedunt. Repetatur medicina.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{7}{122}$. *Mane.* Ardorem insignem ad scrobiculum cordis accusavit. In cæteris bene se habebat, aliquam tamen inappetentiam accusans.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmam unam.

Rad. serpentar. virgin. drachmas duas.

Nucis muscat. drachmam unam cum dimidia.

M.

Fiat cum syrupo corticum aurantiorum electuarius. Capiat omni bihorio drachmam unam.

Diæta eadem. Vesicans ut rubefaciens ad scrobiculum cordis.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\overline{123}$. *Mane*. Ardor disparuit, appetitus viget, de medicinæ amarore conqueritur, debilitas minor, aspectus parum a naturali statu aberrans, alvus bis mota. Repetatur medicina.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\overline{124}$. *Mane*. Res bene procedunt.

R. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Diæta **V.**

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\overline{125}$. *Mane & Vespere*. Nil novi. Continuet.

$\overline{126}$. Nosocomio tandem valedixit. Urinæ erant naturales, quoad colorem & copiam; ardor stomachi nullus, cutis non tam arida, & corpus magis pingue, quam cum nosocomium petierat.

HISTORIA II. *)

Rusticus triginta & octo annos natus, vir robustus, suaque sorte beatus, optima hucusque gavissus est valetudine, si febrem in-

---

*) A D. Dect. Betturi descripta.

intermittentem excipias, quam proximè elapso
 Septembri est passus, & a qua octo circiter
 dierum spatio, absque pharmacis penitus
 convaluit. At ante duos menses, quin in
 coitu peccasset, vel alium in rebus sic dic-
 tis non naturalibus errorem comisset, inopi-
 nate molestia afficiebatur siti, quæ a potu,
 licet copiose assumpto, non exstinguebatur;
 imo magis magisque recrudescentes, non sine
 ægroti admiratione, de die in diem potulen-
 torum desiderium adaugebat, sub quorum
 postea usu urinæ limpidæ, ac naturalibus uberio-
 res fluxere. Tali in statu ægrotus per ali-
 quot dies agrorum culturæ adhuc operam da-
 bat; sed sensim sensimque tristis ac morosus
 factus de virium prostratione quotidie magis
 magisque conquerebatur, ita, ut perseverante
 morbo post 40 circiter dies, frustra adhibito
 cichorei decocto, quod medicus præscrip-
 serat, propriis muneribus fungendis impar
 factus, lectulo se comiserit. Medicus demum
 accersitur, cujus consilio venæ sectio instituitur,
 quæ vix peracta non parum exasperantur morbi
 symptomata, & sic pristinæ debilitati altera
 accedit, ex sanguinis jactura. Rebus ita se
 habentibus, post quindecim dies domui vales
 dixit, & die decima Januarii nostrum auxi-
 lium petiit, sequentia exhibens symptomata:
 scilicet, corporis habitum valde emaciatum,
 sitim summam, nulloque potu fallendam, cu-

tem valdopere siccam, linguam humidam, urinas, quas nosmet ipsi gustavimus, dulces, & mellis saporem omnino referentes; frigoris sensum, qui a lumbis usque ad pedes extendebatur. Hisce perpensis, morbum pro diabete mellito declaravimus, & sic præscripsimus.

R. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Decoctum commune pro potu. Diæta IV. cum vini libra.

$\frac{1}{2}$ I. Jan. Elapsa nocte bene dormivit; appetitus fere naturalis, uti heri, cum ad nos accessit æger: pulsus debiles & frequentes sunt, ita, ut in minuto primo 96 ictus exhibeant, quæ res etiam hesternæ die a nobis observata fuit. Viginti quatuor horarum spatio decocti communis libras novem, & uncias octo, vini vero libras tres & dimidiam assumpsit. Alimentorum pondus ad libras octo ascendebat; urinas dulces ad libras octo, & uncias duas minxit. Potum tepidum desiderat; concedatur, & repetantur ea, quæ heri præscripta fuere. Instituitur urinæ analysi. Alvum bis deposuit.

$\frac{1}{2}$ II. Sitis minor fuit, frigus ad lumbos non amplius perferitur. Urinæ sub eadem ali-

mentorum & potulentorum copia uberiores factæ sunt, ita ut ad decem libras cum dimidia ascendant. Continuetur in præscriptis.

Die 65. — Heri vespere post visitationem frigus ad lumbos denuo persensit. Sitis minus molesta fuit. Potulentorum libras novem solummodo assumpsit, quorum dimidia pars vinum erat, altera decoctum hordei. Urinæ pondus ad quatordecim libras ascendit cum dimidia. Continuetur in medicaminibus quæ heri præscripsimus; dein exhibeantur vini optimi libræ duæ.

Die 66. Frigoris sensus disparuit. Sitis mitior facta est. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras tres & uncias sex potavit. Urinæ libras 14 minxit. Continuetur in vino & decocto, ut supra, dein augeatur unguenti mercurialis dos, ad drachmam unam cum dimidia. Alvum semel deposuit.

Die 67. — Sitis minor fuit quam heri. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas assumpsit. Urinæ libras 13 & uncias tres excrevit. Continuetur in præscriptis, dein ingrediatur balneum tepidum.

Die 68. — Alvum bis deposuit. Pulsus non valde frequens, & minus debilis quam

alias. Sitis imminuta est; vini libras tres cum dimidia, decocti libram unam potavit. Urinas minxit uti heri. Frigus ad pedes mitius factum est. — Repetantur singula quæ hesternæ die exhibuimus, excepto balneo, a quo aliquis, ut æger ait, dolor capitis insurrexit.

Die 69. — Pulsus fere naturales. Sitis aliquantisper adaucta est. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas assumpsit. Frigus ad pedes non amplius persensit æger. Urinæ libras decem cum dimidia minxit. Continuetur ut supra. — Facta analysi urinæ, quam minxit die 62 & 63., Clarissimus *Marabellius* invenit quod in singula urinarum libra, uncia una principii sacharini continebatur.

Die 70. — Sitis mitior quam heri; potulentorum copia erat quatuor librarum cum dimidia, quorum major pars ex vino constabat. Urinarum pondus est septem librarum.

Die 71. — Heri post prandium diarrhœa accessit sub qua alvum octies deposuit. Hac de causa dedimus haustus narcotici uncias tres. Vini libras tres cum dimidia, decocti libras tres potavit. Urinæ libras sex excrevit, ad vesperras dedimus sequentia.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
septem.

Aquæ cinnamomi.

Hauftus narcotici aa. uncias duas.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Vini
libras duas.

Continuetur in decocto hordei.

Die 72. — Ad vespervas diarrhœa omni-
mode suppressa erat, sed ægrotus sopore labo-
rabat, ideoque dedimus aquæ menthæ uncias
quatuor, cum ætheris vitriolici drachma una.
Capiat paulatim. Mane alvum non deposuit.
Oris cavitas valde sicca, interim sitis non ur-
get, nec ægro valde molesta est. Examinatis
urinis quas nudius tertius excrevit, invenimus
quod libra una ipsarum sacchari scrupulos de-
cem continebat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Vini libras duas.

Die 73. Elapsa nocte alvum novies de-
posuit. Vini libras quatuor cum dimidia, de-
cocti libram unam, & uncias tres assumpsit.
Cutis ariditas eadem est uti ab initio morbi.
Urinæ quantitas ad libras quatuor ascendit.

℞. Emulsion. arab. uncias septem.

Hauftus narcotici uncias duas.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 74. — Alvum septies deposuit. Eandem uti heri potus copiam assumpsit ac urinæ quantitatem excrevit. Pulsus debiles, sed non valde frequentes.

℞. Decocti corticis peruviani uncias sex.

Aquæ cinnamomi uncias duas.

Syrupi corticis aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 75. — Alvum semel deposuit. Oris siccitas aucta est. Vini libras quatuor, & uncias sex, decocti libras duas assumpsit. Urinæ libras octo & semis minxit.

Repetatur decoctum corticis cum aqua cinnamomi ut supra.

Die 76. — Alvum bis deposuit. Potus, excepta medicina, ad libras decem ascendebat, cujus dimidia pars vinum erat. Ariditas oris continuat. Pulsus minus debilis quam præterlapsis diebus. Urina ad libras decem ascendebat.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cin-
namomi, dein:

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Die 77. Sitis aucta est, lingua valdopere
secca. Potavit ut heri. Urinæ libras duode-
cim minxit. Conqueritur de frigore ad pe-
des, & de summa virium prostratione. Pul-
sus debiles & tardi facti sunt.

Repetantur ea quæ heri exhibuimus;
dein:

℞. Vini malacensis uncias sex.

Die 78. — Debilitas major sit. Frigus
inferiores artus adhuc occupat. Potavit ut
heri si vinum malacense excipias. Urinæ auctæ
sunt usque ad quatuordecim libras cum dimidia.
Alvus semel aperta. Lingua siccissima, &
sitis quotidie augetur. Pulsus valde debiles.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cin-
namomi, dein:

℞. Vini optimi libras tres.

— — malacensis libram unam.

Detur pro potu.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam
cum dimidia.

Pro frictione.

Die 79. — Urina ut heri. Lingua sicca persistit. Alvus semel est mota. Frigus ad crura minus molestum. Præter potum a nobis præscriptum assumpsit decocti hordei libras duas.

Repetantur omnia, dein intret balneum tepidum.

Die 80. — Debilitas aucta videtur, cætera eodem modo se habent ut heri. Continuetur in singulis, excepto balneo.

Die 81. — Urinæ libras 13 minxit. Præter vinum, duodecim fere decocti libras potavit. Virium prostratio quotidie major fit; lingua minus sicca videtur. Continuetur in præscriptis. Instituaturn iterum urinæ analysis.

Die 82. — Lingua denuo est sicca, ut antea. Urinæ auctæ sunt usque ad 17 libras. Alvum semel deposuit. Salivatio nulla. Cætera ut heri.

℞. Camphoræ rasæ grana decem.

F. cum extract. cort. peruv. bolus.

Dentur doses tales VI. Capiat omni hora unam.

℞. Vini optimi libras duas.

Detur pro potu.

℞. Vini malacensis uncias sex.

Capiat paulatim.

Die 83. — Res fere eodem modo incedunt, urinæ tamen imminutæ sunt, ita ut earum pondus ad libras duodecim cum dimidia solummodo ascendebat. Continuetur in præscriptis.

Die 84. — Urinæ libras 11 minxit. Lingua valde sicca. Frigus ad pedes denuo accusat. Alvum semel deposuit. Sitis ut heri.

℞. Emulsionis arabicæ uncias octo.

Camphoræ rasæ drachmam unam.

M.

Capiat omni quarta horæ parte cochleare unum.

Continuetur in vino ut supra.

Die 85. — Potavit ut heri, urinæ libras 12 minxit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Syrup. papav. albi unciam unam.

Capiat ut supra.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Continuetur in vino.

Die 86. — Sitis non valde molesta fuit: præter vinum, libram unam & semis decocti

potavit. Urinarum pondus ad 12 libras, & uncias sex ascendebat.

Vespere. Repetantur omnia, sed fiat frictio cum drachma una & semis unguenti mercurialis. Ex facta analysi urinæ, quam minxit die 80 morbi, repertum est, quod in libra urinæ, uncia fere sacchari delitescibat.

Die 87. — Urinæ adauctæ usque ad quatuordecim libras.

R. Tinct. cantharidum guttas duas.

Aquæ cinnamomi unciam unam.

Dentur doses tales nro. tres. Capiat omni hora dimidiam partem dosis unius. Continuetur in vino.

Die 88. — Res eadem ratione incedunt.

R. Tincturæ cantharidum guttas duas.

Aqua cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doses tales nro. sex.

Capiat unam omni hora. Continuetur in vini usu. Dein ad vespas

R. Tincturæ cantharidum unciam dimidiam.

Illiniatur ad crura & ad lumbos.

Die 89. — Urinæ libras 12 minxit. Alium semel deposuit.

Repetatur frictio cum tinctura cantharidum; dein:

℞. Tincturæ cantharidum guttas tres.

Aquæ cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doses sex. Capiat more solito.

Die 90. — Urinæ pondus est 14. libras. Repetatur tinctura cantharidum, & dentur vini optimi libræ duæ, malacensis vero uncia sex.

Tinctura cantharidum continuata fuit absque ulla utilitate usque ad diem 97 morbi. Nullus ad renes dolor observatus est, quamvis dosis tincturæ usque ad 80 guttas in die ascenderet. Hoc tempore etiam vesicantia ad lumbos absque morbi levamine applicita fuere.

Die 97. — Cum nulla utilitas ex cantharidum tinctura observata sit, sequentia propinata fuere.

℞. Decocti chinæ uncias decem.

Gummi kino vitello ovi soluti drachmam unam cum dimidia.

Capiat more solito.

Continuet in vino.

Continuavimus in gummi kino usque ad diem 107 morbi, & quamvis magna dosi exhiberetur nempe ad unciam unam cum dimidia in die, attamen ægrotus nullum levamen habuit; imo res in pejus quotidie ruebant. Quare ad alia transivimus remedia.

℞. Cupri ammon. granum unum.

Sacchari albi scrupulum dimidium.

M. Capiat ter in die dosin talem.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis ejusd. drachmas duas.

Mucilag. arabici unciam unam.

Capiat more solito.

Continuetur in vino.

Hæc remedia per tres alios dies, nulla subsequente in morbo mutatione, assumpsit miser, qui, quum singulorum pharmacorum inutilitatem videret, propriam petiit domum. Ibi pauco tempore elapso, vitam cum morte mutavit.

C A P U T IX.

Hydrops.

Ex quatuor ægrotantibus, quos, *Ascite* adfectos, in clinico instituto pertractavi, unius tantum historia memoratu digna mihi videtur. Cunctos hosce ægrotos, hydrope a causa locali producto adfectos fuisse, vix dubito. Docet id sectio cadaveris ægri, cujus postea historiam proferam, ac omnium remedium, quæ adhibita fuere, inutilitas; quare tres ex infirmis ob morbi nimiam durationem domum, morbo adhuc detentos, mandavimus,

Præter hydropem illum, cui vitium quoddam locale ansam porrigit, duo alia hujus ægritudinis genera admittenda esse cenſeo. Non enim unus quisque hydrops, qui a morbo totius systematis originem ducit, *debilitatis* est effectus. Hanc scilicet tum *Brunonis*, *) tum *Weikardii* **) sententiam, duce experientia, meam facere haud possum. Non tam rari sunt *hydropeſ* vere *ſthenici*, in quibus auxilia antiphlogistica, imo hinc inde ipsa venæ sectio, requiruntur. In clinico instituto pluribus abhinc annis ſœminam aſciticam, vino potius deditam, quæ antea excitantium sub usu de die in diem in pejus ruebat, venæ sectione repetita ſanatam obſervare mihi licuit. Nuper a patre optimo in clinicum institutum Ticinense puella anasarca detenta suscepta est, cujus morbus a corroborantibus manifeste augebatur. Propinato cremore tartari, nitro, urinæ mox fluxerunt, atque brevi temporis ſpatio convaluit. Hydrops ille qui sæpe ſcarlatinam ſequitur, non rara ſolius venæ sectionis usu curationem admittit ***). Frequentius, quod omnes fatentur, *Anasarca*

---

*) Elem. med. Brun.

**) Weikard. Med. pract. Handbuch p. 276.

***) Borſieri Instit. Med. Vol. II. §. 90. — Avviſi ſopra la ſalute umana. T. III. — Comment. de hodierna *Ætroſca Clinica*, Joan. Calvi. —

indolem inflammatoriam assumit. Videtur autem hoc ipsum non tam sæpe ab ipso morbi initio, quam sub ejus progressu contingere. Miri hujus phænomeni causa ex duplici ratione mihi pendere, videtur. Præter illud enim, quod a dispositione phlogistica aquæ inter cutem & carnes colligi possint; possunt & hæ ipsæ majori copia stagnantes, in hominibus aliquomodo adhuc in phlogosin dispositis, tum *extensione solidorum*, has aquas continentium, tum *compressione vasorum* copiosorum, qua sanguis aliena in vasa dirigitur magis, stimulum inflammatoriæ adfectioni faventem inducere.

Omnes igitur hydropes, qui causam localem minime agnoscunt, pariter ac cæteros morbos, in *phlogisticos* & in *asthenicos*, dividerem. Hos ultimos illis longe frequentiores esse, nemo negabit. In hydrope phlogistico singula evacuantia, uno verbo debilitantia proficua cernuntur; in illo vero, cujus causa in debilitate posita est, hæc remedia cane pejus & angue fugienda sunt. Omnia ab excitantibus tunc expectare debemus. Cum cortice peruviano & radice serpentaria virginiana hydropem in nosocomio Ticinensi cito sanavi. Alteri ægroto ope unguenti mercurialis, porrecto simul vino lautoque victu, sanitatem restitui. *Nullum hinc datur remedium spe-*

cifice diureticum. Ubi lotium ob diathesin phlogisticam non recte procedit, ibi debilitantia, contrario in casu, scilicet ubi atonia urinæ secretionem perturbat, tonica, diureticam virtutem exercent.

Minime tamen negaverim, quædam pharmaca præter stimuli, quo super universum corpus agunt, rationem, aliquam corporis partem magis afficere, ac ibidem precipue actionem suam exferere. Hac ipsa de causa *scillam marinam, digitalem purpuream, mercurium, aliaque*, dum de hydropis asthenici curatione agitur, cæteris excitantibus, quæ totum systema æquali vi afficiunt roborantque, anteposenda sunt. Summam horum remediorum virtutem, simul aliis roborantibus porrectis, ac præsertim concessio victu animali cum vino, non semel compertus sum. Ubi vero hydrops a causa locali producitur, omnia auxilia, sive antiphlogistica, sive excitantia inutilia prorsus evadunt. Casus hic cheu! nimis sæpe curantibus sese offert. En ejusdem luculentissimum exemplum.

HISTORIA. *)

Joseph Birolì juvenis 22 circiter annos natus, bachanalium tempore vix præterlapso,

---

*) Hanc historiam D. Doct. *Celsus Clani Senensis* descripsit.

postquam largam vini copiam, ac magnam carnis sale conditæ portionem ingurgitaverat, derepente a vomitu correptus est. Dolores circa regionem iliacam sinistram adsociati sunt emesi. Febris quæ sub hisce rerum conditionibus quoque in conspectum prodiit, paucos post dies, sponte insimul cum vomitu et abdominis cruciatibus disparuit. Per quatuor circiter dies secunda valetudine æger gavissus est, quo tempore elapso, singula vix memorata symptomata rediere. Post biduum vero iterum vomitus disparuit, remanente tamen febre quæ ægrum per viginti dies detinuit. Accersitus chirurgus venæ sectionem instituit, qua peracta, faciei, extremitatum inferiorum tumor in conspectum venit. Inflatur paulo post & abdomen, adparente simul diarrhœa. Sitis de die in diem augetur, imminuitur vero lotium. Idem chirurgus sal amarum aliaque debilitantia propinavit. Hydrops tamen quotidie major fiebat. Tussis, quæ cum sputis non sanguineis absolvebatur, accessit. Respiratio expedita erat, hinc inde tamen æger palpitationem cordis patiebatur. Duos menses sub tali statu domi trivit, quo tempore elapso, clinicum institutum die 11. Maii ingressus est. Totius corporis anasarca mox observavimus. Venter valdopere ob aquas tumebat. Cordis creberrimi ictus multum ir-

regulares cum pulsu nequaquam corresponde-
bant. Respiratio vero semper facilis compa-
ruit. Cutis sicca, calor naturalis, pulsus par-
vi, debiles valdeque frequentes, tussis cum
excreatu, sitis magna, ac urinæ parcæ, fere
nigræ. Diarrhœa continuabat.

℞. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Aquæ menthæ uncias duas.

Oxymellis squillitici unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Diæta 3. cum vini libris duabus.

Mane 12. Maii. Noctu paululum dormi-
vit, ter alvum deposuit, urinæ non multæ,
pulsus non tam debiles.

℞. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Extracti corticis ejusd. drachmas duas.

Liquor. anodin. drachmas tres.

Oxymellis scillit. unciam unam.

M.

Capiat ut supra.

Vespere. Urinæ auctæ sunt, bis alvum
deposuit.

Repetatur medicina.

Mane 13. Urina augetur, tussis increvit.

Repetatur medicina.

Mane 14. Febricitat, pulsus durus, calor cutis auctus. Quum a methodo eccitante potius damnum conspeximus, seposito vino, ac diæta animali prohibita, *cremorem tartari cum nitro* porreximus.

Vespere. Alvum ter deposuit, pulsuum frequentia minor, calor cutis quoque imminutus.

Nil præscriptum est.

Mane 15. Diarrhœa increvit, vomitum semel passus est. De summa debilitate conqueritur.

R. Decocti cortici peruviani.

Emulsionis arabicæ $\overline{aa}$. uncias sex.

M.

Capiat omni bihorio uncias tres.

Instituatur *Paracenthesis*.

Vespere. Paracenthesis ope XXIII. libræ aquæ eductæ fuere. Tussis ac febris auctæ. De sat magna anxietate æger conqueritur.

Continuetur in medicina.

Mane 16. Nil novi.

Repetatur medicina.

Illiniatur unguentum mercuriale ad drachmam dimidiam.

Mane 17. Urinæ auctæ; alvum non deposuit,

Repetantur singula.

Mane 18. Noctu dormivit, urinæ copia eadem, sed venter iterum intumescit.

Repetantur singula.

Mane 19. Venter jam pristinam molem acquisivit, ter alvum deposuit, stupidum cum pulsu valde frequente, parvo ac inæquali ægrotum conspeximus.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem,

Aetheris vitriolici drachmam unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{2}$ hora unciam dimidiam.

Habeat vini rubri libras duas.

Vespere. Cibum evomuit; cæterum nihil novi,

Repetatur medicina.

Mane 20. Post hesternam visitationem æger pessime se habuit. Comparuit nempe summa anxietas, ac respirandi difficultas, sub qua facies nigrescebat.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Spiritus nitri dulcis drachmas duas.

M.

Capiat ut supra.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

Vespere. Anxie ac summa cum difficultate respirabat.

Mane 21. Omnia in pejus ruunt. Revera post trihorum a visitationis tempore, æger cadaver erat.

Historia sectionis.

Thorace lege artis aperto, mox infra sternum oculis se obtrudit tumor prægrandis, fluctuans, totam fere thoracis cavitatem replere visus. Pulmones mole naturali longe minores ab hoc tumore quasi compressi in posteriorem cavi partem confugiebant, sed sani, substantia integri, neque ad superficiem inflammati; his elevatis ad fundum utriusque pleuræ, sacci purulenta aqua repleti deprehendebantur, ast quantitate per exigua.

Tumorem illum nunc accuratius perspectum pericardium esse constabat, ingenti modo expansum, ita ut adjacentibus partibus rescissis pondus librarum XI. æquaret. Illa dein pericardii portione, quæ centro tendineo diaphragmatis adhæret, cauta manu dissecta, purulenta materies magna vi ad libras circiter sex erupit.

Effluxo e pericardio liquido, ejusdemque pariete antica a septo transverso abscissa & in superiora conversa (ut in tabula ænea conspici licet): rarissimum adstantes mirari phænomenon potuerunt: tota enim, & amplissima pericardii cavitas vacua se ostendebat, sine ullo cordis vestigio.

Erat enim cor ope lymphæ coagulabilis quæ vigente inflammatione secreta fuit, ad posteriorem pericardii partem arcte agglutinatum, & ad anteriora a pseudomembrana ita obductum, ut oculis sese absconderet.

In abdomine nihil notatu dignum aut ad rem pertinens detectum est, si hepar excipias mole auctum & partibus vicinis hincinde morbose concretum.

CAPUT X.

Morbi convulsivi.

Vetula asthmate convulsivo, omni fere hyeme redeunte, jam a nonnullis annis laborans, in clinicum institutum cum symptomatis quibusdam hydrothoracis recepta est. Incaustum ibi *gummi ammoniacum*, *decoctum corticis peruviani*, *opium*, aliaque excitantia seu, ut vulgo dicunt, antispasmodica adhibuimus, nam misera post quindecim circiter dies obiit.*)

Puellam epilepticam per mensem cum remediis excitantibus ita tractavimus, ut paroxysmi, licet hinc inde in conspectum sese prodidissent, longe tamen rariores ac mitiores minusque diuturni redditi fuerint. Aegrotata tunc sponte, nobis nolentibus, nosocomio valedixit.**)

Præter allatos ægrotantes, nullus morbo convulsivo detentus clinicum institutum ingressus est, si puellam diro singultu chronico adfectam excipiam, quem, inutiliter adhi-

*) Hanc historiam conscripsit Jacob. Giovanelli tirolensis.

**) Hanc historiam conscripsit D. D. Joannes Nicolini Mediolanensis.

bitis prius *opio*, *moscho*, *æthere*, *castoreo*,
valeriana, *assa fætida*, *cortice peruviano*
 tandem tum *floribus Zinci* perfecte sanavi,
 cujusque historiam utpote attentione medico-
 rum dignissimam nunc exponere aggredior.

HISTORIA. *)

Orphana a prima nativitate, miserrimam
 vitam inedia inter & febres intermittentes, us-
 que ad decimum secundum ætatis suæ annum,
 perduxit, quo tempore in orphanotrophium pie
 suscepta est. Ibidem vix pristinum vivendi
 modum cum meliori commutavit, nam ad la-
 bores, debili puellæ compagini minime acco-
 modatos, coacta, victu haud nutriente utens, non
 raro verberibus cæsa, pathematibus animi de-
 primentibus vexata, de die in diem magis
 magisque debilitabatur. Sub hac rerum po-
 sitione puella ad decimum septimum ætatis suæ
 annum, cathamenia parva copia ac irregulari-
 ter quovis fere tertio mense passa, perducta
 est. Tunc temporis, mense scilicet septembris
 anni 1794, a dolore punctorio valde acuto,
 ad thoracis latus sinistrum, inter quintam ac
 sextam costam veram sedem suam figente,

---

*) Hanc historiam D. D. *Alexander Moreseii* Medio-
 lanensis conscripsit.

prehendebatur. Dolori huic, febris quædam lenta, nunc more continuarum, nunc sub intermittentis specie, ingrediens, successit. Mense novembris ejusdem anni, ne quid mali deesset, perseverantibus dolore illo ac febre, *singultus* oritur, qui diu noctuque graviter admodum sæviens, fractas ægrotæ vires magis magisque imminuit, dolorisque illius sensum longe plus adauxit.

In auxilium (potius in perniciem) vocato medico, venæ sectiones instituuntur, ac repetito alvum ducentia remedia consuluntur. Quum ab hac methodo nil boni observaretur, imo quum quotidie puellæ salus in pejus rueret, denique *moschus*, *ippecacuanha*, *opium*, *vesicantia*, nec non sic dicta *anthelmintica* aliaque incassum præscripta fuere. Nono, a febris ac doloris ingressu, mense, septimo vero singultus, clinicum institutum, die 14. Maii, anni 1795 ad vespertas, sequentia offerens, petiit.

Vehemens singultus, suffocationem non raro minitans, qui in platea, centum circiter passibus a nosocomio distante, a prætereuntibus persentiebatur, ægrotam incredibili vi, ita quidem convellebat, ut sæpe vix loqui potuerit. Dolor thoracis abhinc non parum augebatur. Abdomen molle.

Caput intense dolebat, ac de aurium tinnitu oculorumque obnubilatione misera valde opere conquerebatur. Adspectus ægrotæ erat cachecticus, cutisque albißima observabatur. Facies interim hinc inde, præsertim vero sub paulo fortiori singultu, valde rubebat. Pulsus parvi ac frequentes admodum erant. Nulla febris observata est. Debilitas totius systematis clare nobis necessitatem methodi excitantis monstrabat, quin ab ipsa multum expectare nobis liceret: cum de vitii organici presentia, ob morbi longitudinem ac inutilitatem remedium antispasmodicorum, quæ ab altero medico adhibita fuere, non inconsulto suspicio alimentaretur. Nihilominus sequentia propinavimus:

Diæta 3.	}	<p>℞. Emulsionis arabicæ uncias sex. Haustus narcotici uncias tres. M.</p>
		<p>Capiat omni dimidia hora cochlear unum.</p>
		<p>℞. Infusi chamomillæ uncias sex. Assæ foetid. vitel. ovi solutæ drachmam unam. Detur pro clystere. Injiciatur omni trihorio dosis similis.</p>

Die 19. Maii. *Mane.* Nox infomnis fuit,
& dolor eadem vi continuabat. Singultus fre-
quentia, sed non vi imminutus.

Repetatur medicina; augeatur tamen
hausius narcoticus ad uncias quatuor.

Repetantur enemata & diæta.

℞. Vini Malacensis uncias septem.

Hora I. pomeridiana. Singultus adeo in-
crevit, ut, de vita ægrotantis timentes, sequen-
tia præscripserimus.

℞. Aquæ cinnamomi uncias duas.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

M.

Capiat omni quinto minuto cochleare
dimidium.

℞. Decocti corticis peruviani uncias sex.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

Detur pro clystere. Dentur doses tales
Nro. III. injiciatur omni hora dosis.

Medicinam evomuit; quare omni hora
granum unum opii in pilula porrigebatur.
Dein

℞. Linimenti volatilis uncias tres.

Illiniatur abdomini.

Hora IV. Iterum vomitum passa erat, singultus tamen imminutus fuit; quare cibum ex ovo, vino, ac saccharo paratum propinavimus.

Vespere. In eodem statu invenimus ægram,

℞. Opii puri grana sex.

Mosch. optimi.

Extracti corticis peruviani $\overline{aa}$. drachmam dimidiam.

M.

F. cum syrup. simpl. massa. pil.^l divid. in xxx. p. æq. cap. nro. III. omni hora.

℞. Vini malvatici uncias sex.

Renoventur clysmata, & cibus ille ex ovis. Habeat præter diætam tertiam, dimidiam pulli partem, cum vini rubri libris duabus.

Mane 20. Noctu per trihorium dormivit, ac singultus valde mitis observabatur, rediit vero ipse, revertente die, nova vi. Dolor pectoris ille cum abdominis cruciatibus miseram quoque detinebat.

Repetantur pilulæ, augeatur moschi dosi ad grana LX. Repetantur singula, ac fomentationes emollientes ad abdomen applicentur.

Vespere. Aliquantisper melius se habebat. Continuetur in pilulis. Dein

R. Aquæ cinnamomi.

Hauftus narcotici $\overline{aa}$. uncias quatuor.

Capiat omni hora cochleare unum. Re-
petantur reliqua.

Mane 21. Nox placida fuit. Dolores ad
pectus atque ad abdomen imminuti. Singul-
tus tam vi quam frequentia minus vehemens.
Alvus semel laxata. Adspectus quoque melior.

R. Aquæ cinnamomi.

Hauftus narcotici $\overline{aa}$. uncias quinque.

Extracti corticis peruviani drachmam
unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horæ cochleare unum.

Repetantur reliqua & vini malvatici un-
ciæ novem.

Vespere. Singultus jam a trihorio valde
exasperatus. Aegrotæ medicinam, a qua
pondus ad ventriculum perſentit, ægre assum-
mit, ac de vertigine conqueritur.

R. Aquæ cinnamomi uncias quatuor.

Hauftus narcotici uncias ſex.

Capiat ut ſupra. Repetantur cætera.

Mane 22. Maii. Hac nocte ſingultus &
dolores non adeo moleſti, ut heri vespere,

fuere. Bihorium placidus somnus perduravit. Omnem assumpsit medicinam. Pulsus naturalis.

Repetatur medicina, cui adde moschi optimi drachmam semis.

Continuetur in victu &c.

Vespere. Quum e lecto surgere voluisset, vertigines passa est. Cæterum eodem modo se habet.

Repetantur omnia.

Mane 23. Nox fuit insomnis, dolores ventris post enematum applicationem, insimul cum illo thoracis ac singultu, recrudere. Seponantur clysmata.

℞. Haustus narcotici uncias octo,
Aquæ cinnamomi uncias sex,
Moschi optimi scrupulum unum;

Capiat more solito.

Ingrediatur ægra balneum ad grad. 29.
Reaum.

Vespere. Pluries in balneo syncopen passa est. Cætera eodem modo.

Continuet in omnibus.

Mane 24. Aliquantisper nocte elapsa dormivit, dolores infimus cum singultu remiserunt.

Repetantur singula.

Vespere. Nova vi continuat impetuosus singultus.

Continuet in præscriptis.

Mane 25. Dormivit, summamque capitis gravedinem accusat. Singultus vix aliquomodo remisit.

Vespere. Eodem modo.

Continuet in medicina.

R. Infusi chamomillæ uncias sex.

Assæ fœtid. vitello ovi solutæ drachmam unam.

M.

Detur doses tales nro IV. Injiciatur una omni quatrihorio.

Mane 26. Hac nocte aliquantisper quievit, & quum ægrorum custos evigilare eam noluerit, omnia remedia haud assumpsit, quæ de causa iussimus, ut reliquam medicinam sumeret. Diætam eandem semper concessimus.

Vespere. De ardore stomachi conqueritur. Cætera symptomata præsertim vero dolor ille eadem ratione continuant.

℞. Emulsion. arabicæ libram unam.

Capiat paulatim.

App. vesicans ut rubefac. sub mamma sinistra.

Mane 27. Fere nunquam dormivit, ob doloris intensitatem ac singultus vim. De summa debilitate conqueritur.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Castor. drachmam unam.

Aquæ cinnamomi.

Syrup. papaver. alb. aa. unciam unam.

Capiat omni hora unciam unam.

Appl. thorac. cucurbitulæ siccæ nro. x.

Injic. clyst. ex assa foetid.

Vespere. Non assumpsit omnem medicinam, cætera symptomata ac dolor remisere. Alvus bis laxata.

Capiat reliquam medicinæ partem.

Mane 28. Omnia in melius. Bene dormivit, ac singultus imminutus est.

Repetatur medicina. Continuatur in reliquis.

Vespere. Summus capitis ac ventris dolor. Singultus maxima vi urget.

Repetatur medicina. Injiciatur clyster ex assa foetida.

Mane 29. Eodem modo misera se habet.
Repetatur medicina.

Vespere. Nil mutatum.

Repetatur medicina.

Mane 30. Nunquam nocturno tempore dormivit, violens singultus ita continuavit, ut oculos per minutum claudere haud potuerit. Alvus aperta, sed dolores abdominis continuant, Rebus ita se habentibus, considerata morbi longitudine, remediorumque inutilitatem, ægrotantem utpote incurabilem ad orphanotrophium remittendam esse existimavimus, quum unus ex commilitonibus*), usum *florum Zinci* proposuerit. Illius consilio, sine magna in hoc remedium fide, annuentes, sequentia propinavimus.

R. *Florum zinci granum unum.*

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiat pulvis: dentur doses tales nro. II.

Capiat unam mane alteram ad vesperras.

Vespere. Singultus tam vi, quam frequentia aliquantisper est imminutus, dolores etiam quodammodo remiserunt, quievit, sed vertiginibus hinc inde adfecta est.

Repetantur pulveres.

Mane 31. Hac nocte melius se habuit. Singultus magnopere imminutus est, nec ventris dolores adeo ut alias urgent, alvus vero jam a quatuor diebus clausa.

Repetantur pulveres. Auge dosin flor. Zinci ad grana tria.

Injiciatur clyster ex assa foetida.

Vespere. Alvus laxata. Tantum semel aut bis omni hora singultum fat levem patitur. Aspectus melior fit.

Continuetur.

Mane 1. Junii. Placide per totam noctem dormivit, singultus admodum rarus, sed quando insurgit, vehemens est. Dolor pectoris, ac abdominis cruciatus protinus disparuere. Alvus laxata.

Repetantur pulv. auge flor. Zinci dosin ad grana sex.

Vespere. Singultus relate ad vim remisit.
Cæterum nil novi.

Continuet in singulis.

Mane 2. Bene noctem transegit. Singultus fere extinctus est.

Repetantur pulveres. Habeat ter in die uncias tres decocti corticis peruviani.

Vespere. Res optime procedunt. Decoctum chinæ nauseam ac stomachi ardorem produxit, quare eodem seposito, haustus narcoticus ad uncias tres præscriptus est.

Mane 3. Vix decumbens singultit; placide quievit, dolores abdominis iterum hinc inde insurgunt. Alvus clausa.

Repetantur pulv. auge flor. Zinc. dosin ad grana novem.

℞. Decocti chinæ uncias novem.

Syrup. corticis aurant. unciam unam.

Capiat ter in die uncias tres.

Injiciatur
clyster,
more soluto.

Vespere. A pluribus jam horis singultus non insurgit, alvus soluta est. Decoctum chinæ minime ardorem stomachi produxit.

Continuetur. Habeat diætam IV. cum no. I. *Zambajone.*

Mane 4. Singultus in totum disparuit; dolor sub mamma sinistri lateris lancinans ægram excruciat, ac tota nocte insomnem detinuit. Pulsus aliquomodo frequentes, ac pleniores videntur.

Continuetur in decocto corticis.

℞. Pulv. flor. Zinci grana novem.
Sacchari albi scrupulos duos.

M.

Divid. in V. p. æq. cap. omni trihorio unam.

Vespere. Dolor ad pectus disparuit & omnia in melius.

Aegrotā ab illo tempore eadem cum methodo pertractata est usque ad finem mensis Junii, quo tempore sanata prorsus ac robusta nosocomium dereliquit; & nunc jam per annum optima gaudet valetudine.

CAPUT XI.

Lues venerea.

Quum in clinicum institutum chirurgicum quamplurimi ægroti venerei a celeberrimo illius instituti Professore, *Antonio Scarpa*, recipiantur, tyronesque sic latis, circa hujus morbi naturam ac curationem edoceantur, paucos lue detentos ægrotantes apud nos pertractari mos est. Ego tamen septem ægrotos syphilide adfectos, in clinicum institutum cui præfixus eram, suscepi, qui singuli, præter sceminam quandam, varias ob rationes ante curationem perfectam ad suos missam, sanati nosodochio egressi sunt.

Varias præparationes mercuriales, præsertim vero *mercurium sublimatum corrosivum* opio nuptum, in ægrotis non adeo sensibilibus, ac in illis qui nullam pulmonis labem præseferabant, summo cum fructu adhibui. Sequenti formula utor:

℞. Mercurii sublimati corrosivi grana
quatuor.

Solve lege artis. Adde

Opii puri grana duodecim.

Extracti corticis peruviani scrupulum
unum.

M.

Fiat cum syrupo simplici massa pilular. quam divide in XVI. partes æquales.

Ab initio dosin unam vel alteram quaque die, aqua solutam, propino. Si stomacho jejuno cardialgia oriatur, tunc pilulæ jentaculum præmittere jubeo, quo fit, ut imminuta hujus organi sensibilitate, remedium facilius perferri ab ægroto possit. Sub morbi decursu demum non raro tres doses, rarissime vero quatuor, sumendas suadeo. Quo tempore sublimatum præscribo, semel tantum cholicam abhinc ortam observavi, quæ tamen exhibito primum sic dicto *hepate sulphuris* absque levamine, dein emulsionis arabicæ sub usu, cui parvam opii dosin adjeci, cito disparuit. Rarissime salivationem sub præparatione mercuriali de qua loquor, ortam esse conspexi.

Nunquam morborum venereorum curationem *soli* mercurio confido; constanter enim opium, balnea calida, corticem peruvianum, diætam, lautam, vinumque, ægrotantibus consulere sum usus.

An luis perfectam sanationem, absque mercurio, excitantium sub usu, obtinere queamus, ardua est quæstio. Quam nunc exponere aggredior historia, affirmative potius respondet. Lectori benevolo, hanc ut ipsam accurate examinet ac videat, an revera a lue adfecta

ægrota fuerit, relinquo. Ego enim id solum sancte asserere possum, fœminam nunquam mercurium assumpsisse, & a morbo venereo, nisi valdopere fallar, sanata fuisse.

HISTORIA. *)

Rosa Ragni ex S. Alessio, Domenico Presi Papiensi nupta, triginta annos nata, parce menstruata, semper hucusque secunda valetudine gavisa est. Mense Novembris anni 1794, quo tempore maritus blennorrhœa laborans in nosocomio degebat, & ægrota nostra ab eodem morbo sese prehensam vidit. Præter consueta blennorrhœæ symptomata, ulcera ad genitalia comparuere, quæ tamen paucos post dies, nullo adhibito medicamine, evanuerunt. Continuante æqua vi profluvio e genitalibus, amica quædam, ægrotæ nostræ consilium dedit, ut balneo tepido pedes quotidie comitteret. Tria sic adhibita balnea, fluxum, omniaque symptomata sistentia, spem miseræ, de recuperata valetudine offerebant. Verum mox sub molestissimo pruritu maculæ rosæ, glabræ, a lecti calore copiosius prorumpentes, absque cutis desquamatione disparentes, ad pectus, inguina, antibrachium,

coxasque efloruere. Hisce sensim sine sensu
bubo in inguine sinistro, motum impediens,
valdeque dolens, adsociatus est. Quindecim
circiter ante dies, præter symptomata hucusque
memorata, dolores ad scapulas, brachium
& genu sinistrum, noctu sese exacerbantes,
sese prodiderunt. Die 17. Januarii anni 1795
in clinicum institutum suscepta ægra sequentia
nobis obtulit.

Pudenda scilicet levi phlogosi correpta,
& muco cooperta sunt. Ulcera nulla. Min-
gendo, ardorem persentiebat. Bubo eodem
modo sese habens, sub compressione vald-
opere dolebat. Fauces aliquantisper dolore ac
rubore adficiebantur, ulcera tamen ibidem
non comparuere. Cutis efflorescentia rubrum,
sed pallidum colorem, præseferabat. Propi-
navimus sequentia:

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas quin-
decim.

Syrupi corticis aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas. Ingre-
diatur balneum calidum ad 20 gr. ther. Reau-

mur. Applicetur buboni cataplasma ex lacte
e mica panis confectum.

Diæta tertia.

Vespere. Fassa est, dum in balneo hære-
bat, se melius ac facilius brachia movere po-
tuisse. Dolores moderati fuerunt. *Capiat bi-
nis vicibus haustus narcotici uncias duas.*

Mane 19. Bene dormivit, dolores mi-
tiores sunt, aliqua irritatio, tensio & dūrities
apparet in inguine dextro, quin glandulæ
moles aucta sit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas vi-
ginti.

Syrupi papaveris albi unciam unam &
semis.

Capiat ut supra.

Linimentum volatile buboni dextro, sinistro
vero, cataplasma anodinum, imponatur.

Repetatur balneum ad grad. 24. *Reaumur.*

Vespere. Conquesta est de balneo nimis
frigido.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat sex vicibus.

Mane 20. Ardor mictionis æque ac flu-
xus disparuerunt. Optime quievit, dolores
minores.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

Syrupi corticis unciam unam & semis.

M.

Capiat ut supra.

Repetatur linimentum, & balneum ad 30 grad.

Vespere. Vestigia exanthematis vix ad-
sunt.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat more solito.

Instituantur frictiones cum panno laneo ad
brachium dextrum.

Mane 21. Dolores minores, bubones
paulum decrescunt; sed infarciuntur glandulæ
fere omnes ad collum.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas tri-
ginta.

Syrupi corticis unc. unam cum dimidia.

Repetantur cætera.

Vespere. Doloribus ad calcaneum conflic-
tata fuit. Cætera in melius.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Mane 22. Optime quievit; fassa est se ante pubertatem scrophulosam fuisse. Dolor capitis & proclivitas in somnum paulisper augentur, dolores tamen imminuuntur.

Repetatur medicina heri mane præscripta.

Habeat vini optimi libras duas.

Vespere. Sub magnis abdominis doloribus, alvum deposuit abundanter.

Repetatur haustus narcoticus.

Mane 23. Capitis oppressio & aliqua in somnum, sed non molesta, proclivitas cum gingivarum irritatione. Dentes vacillant sub masticatione.

Repetantur singula ut heri mane.

Vespere. Dolor capitis continuat, glandulae colli & inguinum adhuc tument.

Repetantur præscripta ut vespere.

Mane 24. Nox bona. Bubo incipiens in dextero inguine fere in integrum dissipatus est. Appetit.

Repetantur omnia ut mane.

R. Vini malacensis uncias sex.

Dieta quarta.

Vespere. Capitis opressio cum proclivitate in somnum urget, dolores tamen minores.

Repetantur singula ut vespere.

Mane 25. Nox bona. Circa matutinas horas tussis cum copioso sreatu insurrexit; dolores mitiores, ita ut absque gravi incommoda vestes ponere & deponere possit. Bubo dexter fere in integrum disparuit; sinister vero multo imminutus: tumor ad glandulam parotidem, pariter ac efflorescentia ad cutem evanuerunt.

Repetantur omnia.

Vespere. Nil novi.

Mane 26. Nox inquieta, levis accessit febris, quæ cum calore quem secutus est sudor, incepit: sreatus copiosus aliquibus sanguineis striis tinctus; cætera eodem modo. Caput dolet, noctu artuum dolores molestissimi fuerunt.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Hauftus narcotici uncias quatuor.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horæ cochleare unum.

Repetantur balneum, linimentum volatile, frictiones cum panno laneo, & vinum malacense.

Diæta quarta.

Vespere. Tussis hodie mitis fuit absque sreatu, ambulavit extra nosocomium, nec dolores exacerbati fuere, pulsus frequentes.

Repetantur omnia.

Mane 27. Aliqua febricula noctu in conspectum venit; tussis cum sreatu absoluebatur: sudavit profuse præsertim ad caput, quod dolet. Artuum dolores mitiores, bubones fere subsiderunt, debilitas aliqua.

Repetatur medicina ut mane, cui adde sacchari drachmas duas.

Repetantur externa remedia.

Vespere. Tempore prandii fere in lipothymiam incidit, sudavit in balneo.

Repetatur medicina ut vespere.

Mane 28. Sudavit, tussis minus quam antea viget, dolores ad calcanea accusat; nunc bene se habet, sed debilis est, parum appetit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis ejusdem drachmas tres.

Hausius narectici uncias quatuor.

Sacchari albi drachmas tres.

Capiat ut supra.

Repetantur externa remedia & diæta.

Vespere. Sudavit in balneo.

Repetantur singula ut vespere.

Mane 29. Parum hac nocte dormivit ob vicinæ ægrotantis inquietudinem, sed quod mirum, dolores parum vel nihil exacerbabantur; sudavit quamplurimum, non tussit, aliquis capitis dolor, colli glandulæ lymphaticæ volumine auctæ.

Repetantur omnia ut mane.

Vespere. Sudavit quamplurimum & sudat nunc; cephalæa imminuta, dolores vix ægram molestant, alvum parce deposuit sub magnis conatibus.

Repetantur singula.

Assistens instituti clinici chirurgici, D. *Branca*, mihi narravit, hujus sceminæ maritum, qui decumbit in alio nosocomii Cubiculo, vera lue laborare, atque ante duos menses circiter in nosocomio cum bubonibus inguinalibus, medorrhæa, epididimitide, ulceribus ad glandem & opthalmia receptum fuisse. Ibi adhibitis frictionibus mercurialibus, opio, aliisque auxilijs, cito sanatus fuit. Domum restituit.

ius, post 15 dies denuo accessit graviore ophthalmia adfectus. Nunc doloribus articularibus noctu exacerbatis, bubone inguinali, qui supurationem lentam minatur, detentus, sub mercuriali cura adhuc versatur.

Mane 30. Sudavit, dormivit, & a doloribus non vexata est.

R. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis peruviani drachmas
duas.

Hausus narcotici uncias quatuor.

M.

Capiat more solito.

Ut paucis huic nimis longæ historiæ finem imponam, dicam tantum, ægotam cum hucusque indicata methodo per alterum mensem pertractatam fuisse, quo nempe tempore clinicum institutum perfecte sanata, dereliquit. Gratiarum agendi causa, post quartam circiter anni partem, iterum nos, optima firmaque valetudine quadens ægrotæ, adivit.

CAPUT XII.

Casus varii.

Præter ægrotantes, de quibus hucusque locutus sum, alii non pauci, variis diversisque morbis adfecti, in clinico instituto pertractati fuere. Quum vero limites scopusque hujus operis, ut in tot distinctis capitibus *ide* illis loquar, non sinant, pauca tantum circa morborum, a quibus adficiebantur, naturam ac exitum, in medium proferam.

Apoplexia. Senem, gracili corporis structura incedentem, gravissimis animi pathematibus ante morbi ingressum vexatum, ab apoplexia, quam insecuta est hemiplagia, correptum, cum remediis excitantibus inutiliter, nam post mensem circiter obiit, pertractavi.*) Secto cadavere, in sinistro cerebri ventriculo fat largam feri sanguinei copiam, ex plexu chorroideo pendentem, deteximus, quæ interim mala non pro morbi causa primaria, sed potius pro ejusdem effectu, habita fuere. Methodum excitantem hoc in casu, non auctoritate *Brunonis* ac *Weikardii* (quam tamen

---

*) Hujus morbi historiam D. D. *Venantio Rigamonti* exaravit.

magni facio) ductus, sed quia sana ratio eandem postulabat, adhibui. Causæ enimvero, quæ ægritudinem induxerunt, symptomata quæ ipsam concomitabant, omnia hæc, inquam, asthenicam morbi naturam ultro confirmare mihi videbantur. Gracilis etenim, de quo locutus sum, senex, aerem non parum inquinatum in habitatione angusta ac humida respirabat, atque jam per plures ante morbum dies, de summa debilitate, ac appetitus jactura, conquerebatur. Facies erat pallida, oculi moesti, pulsus tardus, sed durus, uti fere constanter in senectute, quo vitæ tempore vasa facile rigescunt, observatur. Sub hac rerum conditione venæsectionem (quam tamen ideo non in quavis apoplexia improba- verim) indicatam fuisse, certe nemo erit qui dicat. Recte hinc, paucam imo minimam, quæ remanebat, spem, in corticis, arnicæ, ac vesicantium usu, me posuisse, arbitror; quæ auxilia, licet morbum in vitium locale commutatum, sanare non potuerint, nullum tamen detrimentum attulisse, confidenter existimo.

Hepatitis chronica cum febre nervosa incedens. Puer duodecim circiter annorum, jam semel duobus abhinc annis, in clinico hoc instituto ab hepatitide ita quidem liberatus, ut semper aliquem dolorem ac ponderis sensum

in jecinoris regione perſentiret, iterum, poſt cibum calide nimis aſſumptum, priſtinum in morbum incidit, ac proſecta jam ſatis ægitudine meæ commiſſus fuit curæ. Præter conſueta hepatitis ſymptomata, diſſimæ febris nervosæ ſigna præſto erant. Venæſectio a medico alio inſtituta, morbi manifeſtum augmentum induxit; quare, omnibus rite perpenſis, methodum excitantem adhibendam eſſe, ſtatui. Revera ſub moſchi, opii, veſicantium, ſed præcipue ſub balneorum calidorum uſu, ægrotans brevi temporis ſpatio ſanatus, ſuam petiit domum. Remanebat vero adhuc durities illa ac ponderis enſus in hepatis regione, quæ mala de morbi recidiva timorem nobis incutiebant. Non erravimus: nam poſt duos circiter menſes de repente, nulla evidente cauſa porrecta, a priſtino correptus eſt morbo, qui interim, adhibita indicata jam methodo, proſligatus fuit denuo. Superſtitem viſceris duritiem cum frictionibus mercurialibus, non ſine conſpicuo levamine, aggreſſus ſum; ſed æger tædio adſectus, cito nimis clinicum deſeruit inſtitutum. Ab illo tempore ejusdem bona vel mala fors, incognita mihi manſit.

Phthiſis. — Quinque ægrotantes phthiſi pulmonali laborantes in clinicum inſtitutum, ea

ductus ratione, suscepi, ut Tyronibus aliqua, omnem medelam spernentis morbi, exempla ante oculos ponerem, simulque eosdem, ne morbum, illi, de quo agitur, aspectu modo similem, pro vera phthisi, errore satis communi, declarent, monerem. Numerum sane non exiguum ægrotantium, qui a medicis parum expertis pro phthisicis declarati fuere, hoc morbo non laborasse, iterum iterumque convictus fui. Sola enim totius corporis, præsertim vero pulmonum, alienigena constitutio, frequenter phthisin, a quo tamen morbo toto cælo distat, mentitur. Gloriantur tunc medici se phthisin curasse, quum revera nil nisi systematis universi, pulmonumque imbecillitatem sanaverint. „Ægrotos non paucos, qui a „phthisi correpti videbantur, sanavi, vera „phthisi autem laborantem, *nec unum* curare „mihi licuit.“ Verbis hic patris optimi, usus sum. Quum vero morbi, de quo loquimur diagnosis primo intuitu tam ardua sit, constanter phthiseos curationem, ne mortis sententiam præposere pronuntiem, cum remediis excitantibus aggredior. Si tunc per mensem unum aut alterum absque sat conspicuo levamine hanc methodum adhibeam, ægrotum, utpote incurabilem, derelinquo, vel saltem studium omne ad symptomata moderanda, impendo. Hunc ut consequar scopum, opium,

corticem peruvianum, vel lichenem Islandicum, lac vaccinum, vinum, corporis exercitium, victumque nutrientem, propino: quæ singula, licet methodo a Celeb. *Salvadori* commendatæ simillima primo intuitu appareant, ab illa tamen quammaxime differunt. Allatas enim potestates incitantes prudenter ac modica cum vi in usum ducere consuevi; celeb. *Salvadorius* vero illas maximo cum impetu adhibendas esse docuit.

Chlorosis. Hujus morbi, in nosodochiis curatu difficillimi, octo exempla, nobis oblata sunt. Eundem vero cum methodo excitante ita pertractavi, ut singulæ ægrotantes, licet non omnes perfectæ sanatæ, longe tamen meliori sub statu versantes, clinicum institutum deferere potuerint. Chlorosis vix non semper ex debilitate illa, cui stimulorum defectus ansam porrigit, oritur. Vita sedentaria, desiderati amoris privatio, animi pathemata deprimentia, victus parvus, aquosus, quæ toties chlorosin generant, qua enim ratione agunt, nisi debilitatem directam inducendo? Quum vero hac astheniæ in specie corpus humanum valdopere sit sensibile sive excitabile, parumque stimuli perferre queat; caute admodum a medentibus indicata pharmaca roborantia porrigenda sunt. Solum cor-

ticis peruviani frigidum infusum sub hac rerum
 positione sæpe magnas jam turbas concitat.
 Idem de vino aliisque roborantibus, præfer-
 tim vero de opio, quod pharmaci genus, ob
 nimium, quo agit, stimulum, chlorosi rarissi-
 me accomodatum mihi saltem videtur, dicas.
 Minima hujus remedii dosis hic, uti in reli-
 quis a recta debilitate pendentibus morbis,
 temulentiam, vertigines, sanguinis e naribus
 stillicidium, aliaque morbosa phœnomena fa-
 cili negotio generat. Chlorosis hinc cura-
 tionem, ab initio saltem, cum exiguo admo-
 dum stimulo inchoandam esse, unicuique ex-
 pertus consulo. *Elixir acidum Halleri*, in
 quo medicamine nimia alcoholis irritandi po-
 testas, nescio qua demum ratione, ab adjecto
 acido sulphurico infringitur, hisce in casibus
 cæteris omnibus pharmacis anteponendum,
 duce experientia, puto. Sequenti formula
 utor :

℞. Aquæ fontis uncias decem.

— — florum aurantium unciam di-
 midiam.

Elixirii acidi Halleri drachmam dimi-
 diam.

Syrupi violarum unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

Si ægrota stimulum ab hoc medicamine illatum perferre queat, post aliquos dies elixirii dosin adaugeo, vel eidem novam quantitatem spiritus vini rectificati superaddo. Deleta hunc in modum nimia excitabilitate, seu alio verbo, aucta corporis stimulum recipientis capacitate, sensim sine sensu corticis chinæ decoctum aliaque fortiora stimulantia propino. Tunc nempe (communi scilicet methodo) *ferrum*, quod ab initio morbi a ventriculo admodum debili, atque a machina nimis sensibili, perferri haud potest, exhibeo. Aliqua enim in primis viis subactione, & solutione martialia utique indigent, quæ si ob harum partium imbecillitatem rite perfici non possint, plurimis molestiis, præsertim vero ructibus nidorosis, stomachi oppressioni, anasam porrigunt. Ad ista vel arcenda vel tollenda salutis incommoda, aromatica, cinnamomum puta & alia, non ubique sufficiunt, quum sæpe sæpius illa calorem augeant, totumque systema nimis irritent. Ipsa adeo *tingtura martis pomata*, ut vocant, licet hac in præparatione virtus nimis excitans ferri ab adjecto acido vegetabili castretur, ægrotis maxime sensibilibus debilibusque sæpe perparum conducit. Relate ad victum, quem chloroticis suadeo scæminis, curam omnem impendo, ut animalis quidem magisque nutriens porriga-

tur : sed cavere interim oportet, ne ventriculo debiliori nutrimenta ejusdem vires superantia, exhibeantur ; nam ut aliquis a cibo corroberetur, non solummodo necesse est ut alimenta assumat, sed etiam ut ipsa digerat ac in bonum convertat chilum ; quæ res, lippis & tonforibus nota, *Brunonem*, quidquid objiciant ejusdem adversarii, latere non potuit. Quoad corporis exercitationem, ad perfectam chlorosis curationem obtinendam, quam maxime necessariam, a nimio ejusdem gradu pariter sensim sensimque ad majorem ascendendum est. Medici non pauci chloroticarum stimuli perferendi incapacitatem observantes, veramque hujus phænomeni causam ignorantes, ad diathesis phlogisticæ præsentiam præmature concludunt, atque antiphlogistica auxilia hac ex ratione adhibendo, morbi causam quotidie longe adaugent.

Pfora. Sex ægrotantes, qui pfora laborabant, cito, sepositis quibuscunque demum remediis internis, ac nonnisi topicis adhibitis auxiliis, sanavi. Est enim pfora, proprie sic dicta atque legitima, cutis folius, ab insecto (acaro exulcerante L.) irritatæ, vitium, quam scilicet *Cestonii* *) primum, dein *Redii* **),

---

*) *Giacinto Cestoni*, Lettera al Signor *Antonio Vallisnieri*. Vide opere di *Francesco Redi*.

**) *Ibidem*.

experientia confirmatam sententiam, Illustris *Wichmannus* *), quem summi in rebus medicis facio, novis cum argumentis meridiana luce clarius comprobavit. Non negaverim plures dari ad pellem humanam ægritudines, quibus hanc usque ad diem *psoræ* nomen impositum fuit, quæ tamen cutis mala non ab infecto prædicto, sed vel a totius systematis, vel a solius cutis aut imbecillitate, aut forsitan & nimio vigore, generantur. Impetigines vero istæ, licet adspectu *psoræ* admodum similes, cum eadem tamen, quod indolem prorsus alienam ostendant, ac diversa sibi postulent auxilia, nullo pacto confundendæ sunt. Nec etenim hic de nominibus, utpote de re exigui satis momenti, disputatur, quum distinctio, de qua agitur, ad lectulum ægrotantium medentes omnino dirigere debeat. Morbi singuli non minus, quam illi, qui cutem occupant, relate ad causas, minime vero respectu ad symptomata, dividendi sunt. *Vere scire est per causas scire*; hæc divi *Baconis* est sententia. Impetiginum doctrina non ob aliam forsitan rationem tantis in tenebris hucusque sepulta jacuit, jacetque adhucdum, quam quod medici, qui hanc artis partem tractavere,

---

*) Aetiologie der Krätze.

cutaneorum morborum externum habitum unice
 fere considerantes, tot distinctas impetiginum
 species, quot distincta phænomena in con-
 spectum veniebant, admiserint. Si impetigi-
 nes, ut singuli alii morbi, in *locales* atque
communes divisæ fuissent, certe in praxi non
 tam sæpe, illæ quæ e totius systematis vitio
 propullulant, topicis tantum, atque illæ,
 quibus causa localis ansam porrexit, internis
 remediis, pertractarentur. Ipsa pfora lucu-
 lentissimum ultimæ sententiæ præbet exem-
 plum. Quamplurimi clinici ad hanc ægritu-
 dinem curandam, purgantia, atque decocta
 varia, *sanguinem*, ut putant, *purificantia*, vel
 quod adhuc magis delicatulis eorum auriculis
 arridet, *sanguinem duleificantia*, porrigunt.
 Ego vero, aliorum patrisque ipsius exemplum
 sequens, in pfora legitima, dummodo cum
 alio communi morbo non incedat, remedia
 tantum topica, præsertim vero *sulphur*, vel
balnea tepida cum hepate sulphuris, aut *mer-
 curium sublimatum corrosivum in aqua calcis
 solutum*, exterius adhibeo.

Paucis nunc, quid de *pforæ retropulsione*
 cogitem, ingenue dicam. Si pediculi, crino-
 nes, pulices, alique hujus generis hospites,
 sub remediorum topicorum usu nunquam re-
 primantur, vel ad interiora deponantur; cur

hoc relate ad infectum quod pforam generat, timendum esse somnias? Remedia quæ hinc inde incaute ab inexpertis contra pforam adhibentur, possunt utique plura haud exigua generare mala, quæ tamen neutiquam retro-pulsioni impetiginis adscribenda sunt. Si e. gr. mercurium in pfora ita adhibueris, ut cutis morbo sanato, alter, ptyalismus scilicet, in conspectum venerit, an tunc salivationem istam pforæ retropulsæ & ad glandulam parotidæam depositæ effectum esse, dicas? Ast vero, cur aliter hoc phænomenon explicandum, esse credis, quando aliud quodcunque remedium, alia sibi propria incommoda procreat, aut si alterius, & ex causa interna venientis impetiginis species, pforæ adpectu tantum similis, ac si localis esset morbus, cum topicis pharmacis incaute vel importune tractata fuerit?

Porrigo. Duodecim annorum, alias sanissima, puella, totum corpus porrigine coopertum præseferbat. Omnibus ad trutinam revocatis, morbum ad vitia cutis localia pertinere invenimus. Sepositis hinc singulis remediis internis, balnea tepida sub initio, dein vero oleum olivarum, quo totum sibi corpus eum ipso illiniret, tanto cum fructu adhibui-

mus, ut ægrota quamoptime sanata clinicum institutum deferere potuerit. *)

Hæc sunt, quæ paucorum mensium spatium in clinico Instituto Ticinensi, curæ meæ commisso, potui observare. Ingenue saltem exposita fuerunt omnia, & ipse morborum, quos pertractavi, eventus, poterit, ni fallor, quemcunque de methodi adhibitæ præstantia convincere.

---

*) D. Doctor *Alfieri* Mediolanensis huic ægroto adstitit.

Explicatio Tabulæ æneæ,
Pericardium exhibentis, cujus ca-
vitæ cordis expers, videbatur.

a A a. Pars pericardii anterior, undique a
posteriori recisa, & elevata.

C C. Pericardii pars posterior.

***** Interna pericardii superficies.

b B b B. Linea fere semicircularis, limites
cordis, quod a pseudomembrana
obtegitur, denotans.

B. Cor ipsum parumper elevatum, an-
teriora versus a pseudomembrana
obtectum, ad posteriores vero cum
pericardio arcte concretum.

De Constitutione Atmosphæaræ, quæ fuit Ticini a Cal. Decemb. anni 1794. ad Junium integrum *) an. 1795. Observationes baromet., thermom., & hygrom.

D e c e m b e r.

	<i>Cœlum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i> (De Reaum.)	<i>Hygrom. status.</i>
I. Decem circa dies quodvis spatium com- plectitur.	Nunc nub. nunc se- ren. cæterum tranquil- lum.	Pluviæ fere nihil.	Nullus.	Primis 6 diebus sem- per supra 28. pol. & usque ad 28. p. l. 4: cæteris 4 diebus inter 28. & 27. p. l. 10.	A 4 ad 0 gradus su- pra 0. Una aut solis duabus vicibus ad gr. 2.	Variat inter humidum, humidius, & humi- dissimum.
II.	Ut plurimum fere- num.	Neque pluvia un- quam, nec nebula.	Nullus.	Semper supra poll. 28., nempe a 28. l. p. 1. ad 28. p. lin. 4.	Primis 4 diebus in- ter 4 & 8 gradus. Po- stea descendit ad 2. 1. 6. 1. 2. 3. 4. grad. sub congel.	Quasi semper nunc plus nunc minus ad siccum nunquam ad humidum magnum.
III.	Usque ad diem 24. modo feresum, modo densa neb. coopertum: 27. fer. redit, reliquis diebus nunc fer. nunc neb.	Die 24. bruma, nix copiosa mane, bruma per reliquum diem. Nix ad vesp. ita 25. quæ abit levi cum plu- via. Reliquis diebus ne- bulæ leves.	Post diem 27. sæpe levis ventus ab occid. & semper gelidus.	Die 21. & 22. supra poll. 28. Postea inci- pit descendere per omnes dies usque ad p. 27. l. 5. Die 25. paullatim redit ad poll. 28. circiter, quo statu manet die 29. 30. 31.	Fere semper sub 0, 1. 2. 3. grad.	Usque ad diem 28. inter humidum, & humi- dus: reliquis tribus versus siccum.

*) Quatuor tantummodo tabulas, cæteris per belli injurias amissis adducere mihi licet.

Of course, a harvest

D

For the

last harvest, and the

the first of the year, and the

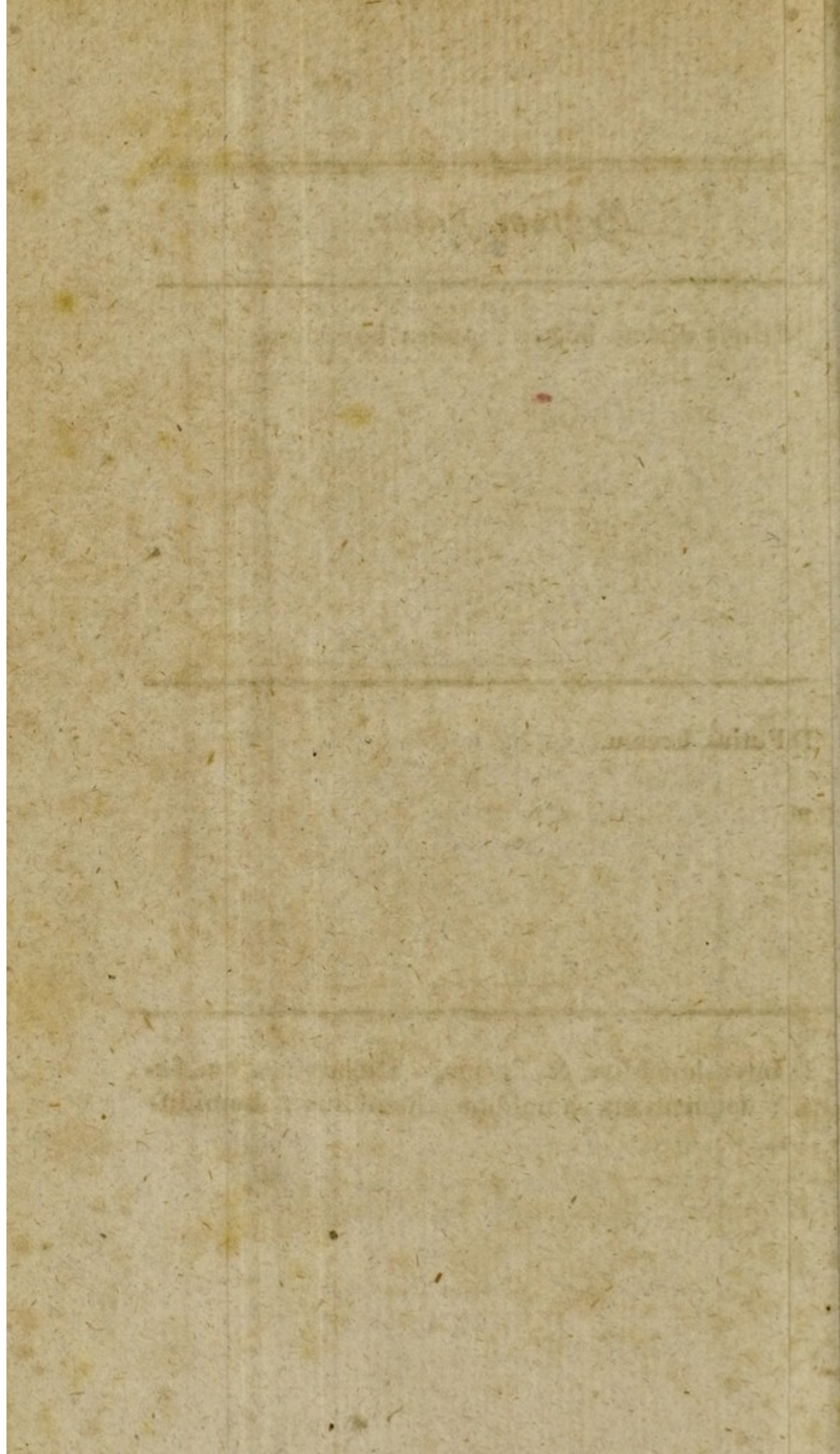
the first of the year, and the

J a n u a r i u s.

	<i>Caelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Ut plurimum feren- tium inde parum nubi- losum, aliqua nebula, attamen parum durans.	Nulla nix, neque pluvia.	Nullus.	A poll. 28. ita ascen- dit, ut die 4. ad poll. 28. lin. 7. $\frac{3}{4}$ sit. Die 7. est ad p. 28. circi- ter, sed vespere redit ad p. 28. lin. 3. postea oscillat circa 28. p. l. 2. & 27. p. l. 16.	Quasi semper sub 0, & constanter a die 2. usque ad 8. Nocte 3. 4. 5. maximum gel. 8. 10. 11. grad. sub 0. Die 6. ita ascendit, ut diebus 9. & 10. habe- antur in die grad. 1. 2. super 0. Noctu 1. 2. 3. sub 0, & nihil am- plius.	Primis diebus siccum, postea humidum.
II.	Usque ad 14. fere- num.	Die 15. nix conti- nua, 16. fere cont. & 17. aequal. modo, sed hac ipsa die feren. re- dit: reliquis 4 diebus modo fer. modo neb. & modo alta nebula cum aliqua nive: die 19. nix copiosior.	Diebus 11. & 12. le- vis ventus a Ponent. & mane 13. vehemens ventus ab Orient.	A poll. 28. descen- dit ad p. 27. lin. 8. circiter.	Per singulos dies & quavis hora sub 0: & saep. 4. 5. 6 grad. sub 0. circa dimidiam noc- tem.	Potius siccum.
III.	Frequentius cōper- tum & nebulae frequen- tiores, nunc altae, nunc infimae.	Die 23. pauca nix congelata & bruma a 10. antemerid. usque ad vesper. Die 24. nix copiosa, remittit post merid. Die 27. aliquan- tisper nivis; dies se- quentes ut plurimum nebul.	Die 24. ventus ali- quis.	A p. 27. l. 3. circi- ter descendit die 24. ad p. 27. l. 4. die 26. ascendit ad p. 28. lin. 2. denuo die 29. de- scendit ad p. 27. l. 3. $\frac{1}{2}$, & a die 30. ad 31. ascendit usque ad p. 28. lin. 4.	Semper sub 0. & die- bus 25. 26. grad. 5. 6. sub 0. Solummodo die 28. nonnullae horae gelu. Die 31. gel. cre- scit, & thermom. de- scendit 7. & 8. circiter grad. sub 0.	Inter-humidum & siccum. Diebus 24. 25. sic- cum: sequentibus humidum, humidius, humidif- simum.

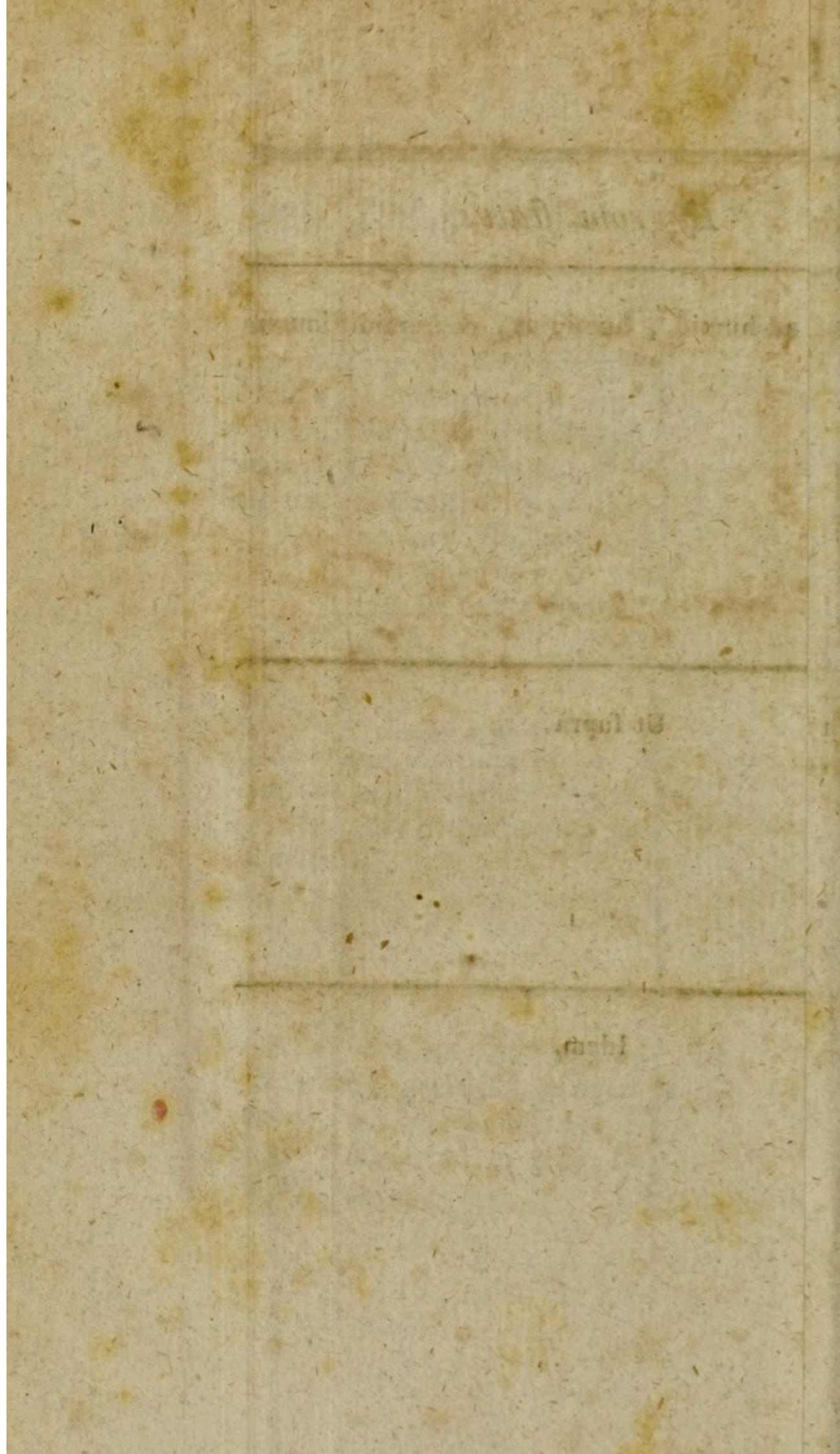

F e b r u a r i u s .

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Baromet. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Primis 3 diebus semicoopertum. Die 6. 7. tantisper nebulo. 8. 9. inter seren. & neb. 10. coopertum : reliquis diebus tranquillum.	Die 4. nix sat copiosa per 4 horas 7 mane levis pluvia semigel. gel. solvi incipit ; a vesp. usque ad mediam noctem nix copiosa : gel. solvitur. Die 10. bruma & levis pluvia.	Nullus.	A pol. 28. 1. 2. fessim descendit ad p. 27. 1. 8. die 3. vesp. descendit ad p. 27. 1. 11. est vesp. die 4. & ad p. 28. 1. 1/2 mane & 28. 2. 1/2 vespere : diebus sequentibus descendit usque ad p. 27. 1. 10. die 8. e 9. 10. ascendit ad poll. 28. 1. 2. circiter.	Usque ad diem 5. summum frigus cum sit in die semper 4. grad. sub 0. & dimidia nocte 5. 6. Die 6ta est in 0. circiter : 7. in + 1 grad. etiam noctu & gel. solvitur : sic res fere se habet diebus 8. 9. 10.	Semper ad humid., humidius, & humidissimum.
II.	Raro seren. Omnino seren. diebus 16. 17. Plurimum tranquillum. Reliquis diebus modo nubes, modo nebula.	Hac periodo modo bruma, modo non magna pluvia : die 18. minuta & spissa nix. Vesp. 19. rursus nix : 20. bruma, pluvia simul & nix, & gelu solvitur.	Die 17. vehem. tissimas ventus ab Oriente.	Usque ad totum 14. semper sub p. 28. inter 27. 10. & 27. 8. Vespere die 15. ascendit ad p. 28. 4. & die 16. augetur usque ad p. 28. 6 1/2. sequentibus inde diebus celeriter descendit.	1. 2. 3. 4. grad. supra 0. etiam nocte, si excipias illam diei 17. ad 18. qua iterum gelat.	Ut supra.
III.	Usque ad 23. varium & turbatum : 24. coopertum, a meridie seren. 26. 27. coopertum & 27.	Mane 23 pluvia cum nive & maxima gel solutione ; inde bruma : nocte 24. pluvia ; 25. nebula ; 26. levis pluvia cum interceptis nivis particulis usque ad summam noctem : 27. bruma & levis pluvia.	Nullus.	A die 23. ad totum 26. descendit ap. 27. 1. 11. circiter ad p. 24. 5. inde paulatim die 28. elevatur ad p. 27. 1. 7.	Nocte diei 24. ad 25. gel. reliquis noctibus 20. In die erat 1. usque ad 4. grad. super 0.	Idem.

Martius.

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Ut plurimum seren. & excepta die 6. Raro alta nebula.	Solummodo die 6ta lenissima pluvia.	Die 8. non exiguus ventus ab Occid.	A. p. 27. l. 7½ circiter ascendit usque ad 28. 2. die 4. diebus 5. 6. 7. descendit usque ad 27. 10. circiter: diebus 8. 9. tantisper extollitur usque ad 28. & oscillat 1. aut 2. lin. sub.	Die 3. 4. 5. grad. noctu 1. 2. Mane 4. ad 5. gel. quod non perdurat. Die 6. majus frigus, ac in præcedentibus; idest 3. grad. sub 0. etiam post meridiem.	Mediocre humidum; tempus siccus absque abundanti nivis solutione. Die 10. Martii circiter nulla aderat nix.
II.	11. 12. nunc seren. nunc tectum nebul. alta: 20. seren. sed cum aliquibus nebul. nec non alta neb.	Toto die 13. bruma & exilis pluvia: toto 14. bruma, inde seren. 15. post ventum copiosa pluv. usque ad dimid. noct. Toto 16. bruma & levis pluv. 17. fortior summo mane, postea bruma; 18. idem.	Die 15. fortis ventus spirans ab Orient. 17. ad vesper. ventus (sciroc.) 19. ventus.	Usque ad diem 15. parum variat a p. 27. l. 7. ad p. 27. 9. 31. oscillans diebus 16. 17. oscillat circa p. 27. 10. vesper. 17. descendit ad 27. 4. 18. 19. 20. ascendit semper usque ad p. 28. l. 4. circiter.	In die 5. 6. 7. grad. noctu 3. 4. nocte 17. qua fuit ventus, 8 gr.	Humidum, præsertim post diem 12. 14. aer calid. & humid. die 19. siccum per aliquot horas.
III.	Summopere variat, modo seren., modo nebul.	Leves pluviae. Die 30. turbo ab occid. cum tonitru, & aliqua exili grandine; inde pluvia: 31. novum turbine minatur meridie: ad vesper. levis interrupta pluvia.	Leves ventus.	A die 21. ad 23. a poll. 28. l. 4. descendit ad p. 27. l. 11. inde ascendit, & descendit usque ad diem inter 28. & 27. circiter.	Primis diebus 6. in 7. grad. in die, 5. circiter ad dimidiam noctem; deinde 8. in 10. in die, 6. in 8. circa mediam noctem: matutinis horis frigus.	Diebus 21. & 22. inter humid. & siccum; sequentibus diebus humidius: vesper. 30. humidissimum post turbine: 31. inter humid. & siccum.

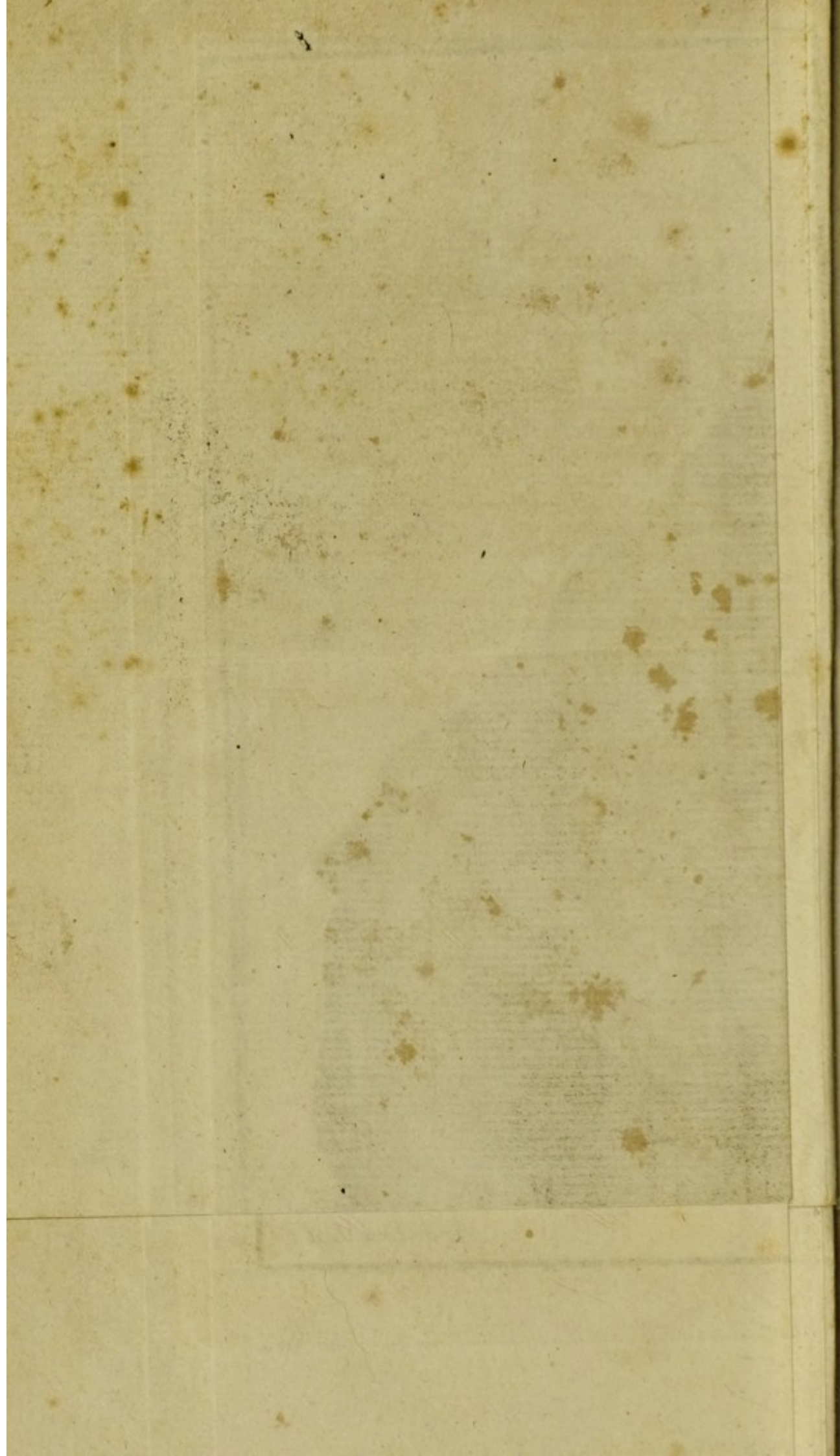

*Errata.**Corrige.*

Pag. 1. l. 1. Initio.	—— Initio.
—— 2. l. 16. Confido	—— confido.
—— 2. l. 19. omnibus	—— omnibus.
—— 8. l. 22. Praeficitur	—— Praeficitur
—— 25. l. 7. adsectorum	—— adsectorum.
—— 33. l. 21. praedictis	—— praedictis.
—— 35. l. 7. creatur	—— arcetur
—— 36. l. 13. adsectiones	—— adsectiones
—— 87. l. 1. curatione	—— (deleatur)
—— 42. l. 19. fit	—— fit
—— 44. l. 25. actionem illorum remediorum ex- citantium perferre ne- queat;	—— Actionem illorum remedio- rum excitantium, quae ali- qua digestionem indigent, perferre, nequeat;
—— 68. l. 2. Ne tamen cuidam virtus excitans	—— ne tamen cuidam virtutem excitantem
—— 75. l. 3. ingenne	—— ingenuae.
—— 87. l. 14. narcotici	—— narcotici.
—— 88. l. 1. inquieta	—— inquieta.
—— 106. l. 15. brachia	—— brachia
—— 110. l. 10. subsultus	—— subsultus
—— 114. l. 16. unc. di- midia	—— unciam dimidiam conceda- tur;

